

GH. NEDIOGLU

LIMBA ROMÂNĂ

PENTRU CLASA I

Librăria
Jacob Lakat
Cernăuți

EDITURA „CARTEA ROMÂNEASCĂ” BUCUREȘTI

MANUAL

DE

LIMBA ROMÂNĂ

CLASA I-a

GIMNAZII ȘI LICEE DE BĂIEȚI ȘI FETE, ȘCOLI NORMALE,
SEMINARII, etc.

DE

GH. NEDIOGLU

DIRECTORUL LICEULUI GH. ȘINCAI
DIN BUCUREȘTI

Aprobat de Ministerul Instrucțiunii

EDIȚIA V-a

Taxa timbrului didactic de 5% pentru acest manual, s'a plătit
direct Casei Corpului didactic, conform deciziunii No. 3660/923.

EDITURA „CARTEA ROMÂNEASCĂ“, BUCUREȘTI

5982—5—935

Biblioteca Universitară "Ioan Popișteanu" - Universitatea Ovidius din Constanța

C Ă N T E C

Nu mai sunt pe luncă flori,
Văile-s deșarte,
Țipă cărduri de cocori,
Pribegind departe.

Și văzduhul s'a 'nnorat,
Ninge sus la munte.
Trec pe vale, la iernat,
Turmele mărunte.

Plâng *tilinci*, *tălăngi* răspund,
Soarele apune,
Glas de *bucium* sună 'n fund,
Ca o rugăciune...

ST. O. IOSIF
Din Poezii.

Pentru ce citim? — Scopul pe care-l urmărim, prin bu-
cățile de lectură, este de a ne cunoaște cât mai bine
limba. Pentru aceasta trebuie însă, în primul rând, să
știm cât mai de aproape înțelesul cuvintelor, care în-
tocmesc vocabularul limbii. Căutați deci să înțelegeți
fiecare vorbă întâlnită, pentru ca s'o puteți întrebuința
la locul ei, când vă exprimați prin viu graiu sau în scris.

Vocabular. — **Tilincă:** fluier ciobănesc, fără găuri. — **Ta-**

1. **Talancă.**

lancă sau **talangă:** clopot care se atarnă de gâtul vitelor (Fig. 1). — **Bucium:** vechiu instrument muzical românesc, întocmit dintr'o țevă de coajă de teiu sau de cireș, lungă de 1—3 metri și mai largă la capătul de jos, care scoate, prin suflare, un sunet puternic și adânc, folosit odinioară de ostași, pentru darea semnalelor de războiu, iar astăzi, de unii ciobani, în munți, pentru veștile ce și le trimit la mări depărtări (Fig. 2).

2. **Bucium.**

Ce este o expresie? — Deoarece nici o limbă nu are câte o vorbă deosebită pentru fiecare lucru și mai ales pentru noțiunile abstracte, atât poporul cât și scriitorii iau cuvintele existente, le schimbă înțelesul, împreunându-le într'altfel decât sunt împerechiate de obicei și și exprimă astfel, în chip nou, aceea ce cugetă ori simt. De pildă, în loc ca poetul să spună că sunetele tilincilor sunt pline de jale, scrie că *tilincile plâng*. El a recurs deci la un nou fel de a se exprima, ca să arate în chip deosebit,

impresia de adâncă jale, pe care i-au făcut-o sunetele tilincilor. Legând substantivul *tilinci* de verbul *plâng*, Ștefan Iosif a făcut o împreunare îndrăzneată, pentrucă tilincile, nefiind ființe, nu pot să plângă. Cu toate acestea, expresia este foarte frumoasă și ne place, pentrucă exprimă cu mai multă putere, tristețea sunetelor.

Aceste expresii întocmesc frumusețea și bogăția limbii. Căutați să le înțelegeți, ori de câte ori le întâlniți, pentru ca încetul pe încetul să vă puteți exprima la fel.

Lămuriți expresiile. Insușiți-vă procedeul. — 1. *Plâng tilinci.* — 2. *Tălângi răspund.* — 3. *Sună glas de bucium.*

METAMORZOFA

— Lino, zice domnul, întinzând slujnicei o piesă de cinci lei, eu te-am sunat. Na, du-te la tutungerie... Știi unde e tutungeria?

Lina se gândește. Nu prea știe. Domnul explică:

— În târg... peste drum de cofetăria aia marea....

Lina și-a adus aminte și face „ahă!”

— Să te duci acolo și să-mi cumperi un pachet de țigări Intim-club. In-tim-club. ✓

Și fiindcă Lina abia de trei zile e venită dela țară, domnul o întreabă:

— O să ții minte, ori să-ți scriu pe hârtie?

Dar Lina vrea să dovedească domnului că e fată deșteaptă. Nu primește să-i scrie:

— Las' că țin minte. Zic până acolo: intin-clup.

Și se duce în odaia slugilor, să-și pue basmaua în cap, că nu face să se ducă în târg cu capul gol. Pe când se gătește în oglindă, îi pare rău că n'a îndrăznit să ceară cucoanei, să-i dea șapte lei din leafă, ca să-și ia o păreche de pantofi... dar mâine dimineată, nea-

părat o să-i ceară... şade rău cu picioarele goale... ju-pâneasă la boieri... şapte lei nu e lucru mare...

Şi Lina pleacă zicând până la poartă :

— Intinplug... intinplug... intinplug...

Când deschide poarta, dă cu ochii de un cal bălan, care de vreo două zile umblă singur de *pripas* p'aici, pe uliţă. Ieri, fiind poarta deschisă, a intrat în grădină şi s'a supărat domnul foc, că i-a stricat nişte flori.

„Al cui naiba o fi?” se gândeşte Lina, uitându-se în dreapta şi în stânga ; şi, nevăzând pe nimeni, pune mâna pe o piatră şi-l goneşte : „Diii ! gloabă, mânca-te-ar lupii !” Apoi, după ce calul s'a depărtat, se întoarce şi o porneşte spre târg, zicând cu grijă, ca să nu uite :

— Itimpliu... itimpliu... itimpliu...

În colţul uliţei, la Mihăescu, lucrează nişte zidari, la soclul casei. Unul dintre ei, văzând-o trecând, îi zice cu bunătate, făcând cu ochiul tovarăşilor :

— Dragă, ți s'a descheiat pantoful.

E de crezut că Lina ar fi primit mai bucuros o palmă, decât această batjocură, care o arde la inimă. Aşa se explică *violenţa* răspunsului ei, din care nu se poate transcrie decât sfârşitul : „Bată-te Dumnezeu de pârlit, că nu-ţi vezi de treabă !” Dar, aducându-şi aminte de ţigările domnului, pe când zidarii râd de se prăpădesc, Lina grăbeşte pasul, zicând mereu în gând :

— Iplintiu... iplintiu... iplintiu...

Când să treacă prin dreptul hanului lui Taşcu, iese în goana mare, din gang, fără veste, un *poştalion*, mânat de un băietan. Ca prin minune, scapă Lina necălcată şi tot băiatul întâi cu gura mare :

— Chioara naibii !

N'are dreptate Lina să se indigneze? Cum era să vadă ea prin zid că iese el prin gang? Aşa se iese din gang? În goana mare?

— Ptiu ! Trăsni-te-ar Dumnezeu şi Maica Precista

de nebun ! zice ea ca încheiere și pleacă, explicând unei femei, cum era cât p'aci s'o omoare.

Femeia povestește că tocmai, dar tocmai așa i s'a întâmplat și ei săptămâna trecută, „tot cu ticălosul ăsta de băiat” ; ba încă, ea de spaimă a scăpat din mână un clondir, care s'a făcut țândări ; că și pe madama lui Iosif Tinichigiul era s'o omoare într'o zi...

Iacă și tutungeria: Lina, care în tot timpul cât i-a povestit femeia pățania ei și a lui madam Iosif, n'a încetat de a repeta în gând, cu mare sfințenie, numele țigărilor, intră cu încredere și, întinzând piesa de 5 lei, cere deslușit :

— Să-mi dai un pachet de tutun iflingiu.

— De care? întrebă tutungiul, întinzând urechea peste tejghea.

Lina, văzându-l bătrân, crede că e și surd și-i strigă :

— Tutun iflingiu.

Tutungiul se uită la ea cu băgare de seamă. Nu cumva e nebună?

Apoi îi împinge piesa îndărăt :

— Nu se găsește.

Dar Lina stăruie și, crezând că tot n'a priceput, îi silabisește răcnind :

— Tutun i-flin-giu.

Tutungiul, scos din răbdări, strigă și el :

— N'auzi că nu e? Ieși afară ! Ce țipi așa ?

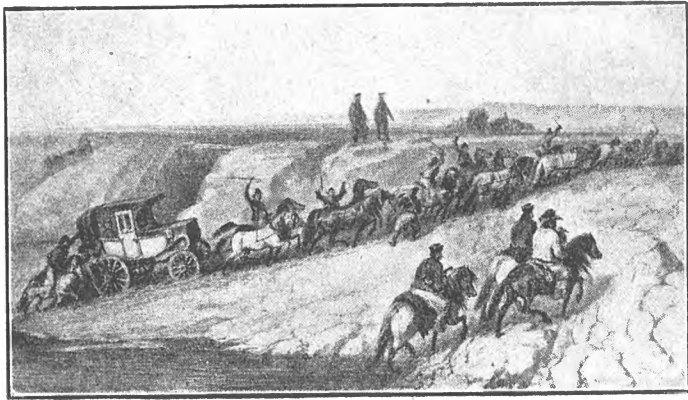
Lina se întoarce repede acasă, pe altă uliță, ca să nu mai dea ochi cu zidarii. Ajunsă în odae, întinde banii și zice domnului, cu un accent de mare părere de rău :

— Nu mai are.

— Cum nu mai are? întrebă domnul mirat. Cum ai cerut?

— Așa cum mi-ai spus dumneata : tutun aflangiu.

V o c a b u l a r. — **Metamorfoză:** schimbările prin care trece corpul unei insecte, din clipa ieșirii ei din ou și până la deplina dezvoltare. — **Pripas:** animal rătăcit, al cărui stăpân e necunoscut. — **Violență:** tărie, supărare, mânie. — **Poștalion:** cal

3. Poștalion.

de poștă, care se înhăma odinioară cu alții trei, cinci sau mai mulți, la trăsurile de călătorie; trăsura de poștă de pe vremuri. (Fig. 3)

Lămuriți expresiile. Insușiți-vă procedul. — 1. Lina și-a adus aminte și face „aha!”. — 2. Nu face să se ducă în târg cu capul gol. — 3. Șa de rău cu picioarele goale. — 4. Dă cu ochii de un cal. — 5. Umblă singur de pripas. — 6. Această batjocură o arde la inimă. — 7. Râd de se prăpădesc. — 8. Scapă ca prin minune. — 9. Tot băiatul întâi cu gura. — 10. Era cât p'aci s'o omoare. — 11. Un clondir s'a făcut țândări. — 12. Repetă cu mare sfințenie, numele țigărilor.

Măsoară de multe ori și croește odată.
Invățătură

IN CĂUTAREA UNUI STĂPÂN

Implinisem treisprezece ani, când, în cancelaria școliei Nr. 3 din Brăila, domnul director Moiescu, înmânând mamei certificatul meu de absolvire a patru clase primare, o întrebă :

— Ce ai de gând să faci cu băiatul?

— Apoi, ce să fac, domnule director : o să-l dau la stăpân ori la vr'un meșteșug, răspunse mama, după un oftat adânc.

Rezemat cu spatele de fereastră, bunul domn Moiescu își chinui „cioculețul” cărunț, frământându-l între degete, se uită la mama, se uită la mine, privi în pământ și zise, ca pentru sine însuși :

— Păcat...

Iar după o pauză :

— ...N'ai putea să-l dai la liceu?

— Nu, domnule director,... îs femeie sărmană... o biată spălătoreasă, văduvă !

— Păcat...

În drumul spre casă, împărțeam durerea mamei, care, plângând în batistă, rostea mereu :

— O fi păcat... Da' ce pot să fac eu, *sărăcan* de mine !...

— Lasă, mamițică, să vezi cum am să găsesc eu singur, un stăpân pe gustul meu !...

Și l-am găsit... Eu singur... Poate nu tocmai pe gustul meu.

Restul verii aceleia, l-am petrecut, ca de obicei, la Baldovinești, între unchii mei Anghel și Dumitru. Cu cel dintâiu mă preparam de „crâsmărit”. Cu cel de-al doilea, mă îmbătam de ultimile pâlپări ale unei libertăți, care avea să treacă în domeniul amintirilor ce nu se mai pot uita. Hoinăream prin vii, ținându-mă tiptil după moș Dumitru, care trăgea cu pușca în *grauri*. Seara, coceam porumb „de lapte” și ascultam țârâitul greierilor, orăcăitul broaștelor din baltă și lătratul câi-

nilor. Noaptea, dormeam pe câmp, înfășurat în *gheba* unchiului, pe când caii pășteau în preajma noastră, iar unchiul, tăcut, „bea” tutun și căta din când, în când la cerul înstelat.

Ziua, pe arșiță, *forfoteam* prin crâșma lui moș Anghel, răcoroasă ca o *hrubă*. Stropeam *lutul*, măturam, spălăm pahare și învățam cum se răsuțește o *canea*, când vrei să scoți vin.

— De, mă băiete, îmi zicea unchiul, privindu-mă; eu te-aș păstra lângă mine, dar nu prea e fapt înțelepțesc : când „cophilul” se știe la neam, își ia nasul la purtare și se strică. Numai printre străini te faci om. Dar să nu intri slugă la *dârloagă* ! Să cauți un stăpân „ajuns”. Și să-l slujești cu cinste, mă ! Să nu „piști” ! „Pișcătura” e lucru rău în negustorie ; dă omul îndărăt. Dacă ți-e poftă de-un covrig, să te duci drept la stăpânul tău, să te uiți în ochii lui, cu sufletul deschis și să-i spui : „Domnule Vlad, mi-e poftă de-un covrig !” Dacă-ți dă „un cincii”, cumpără covrigul și mănâncă-l. Dacă nu, rabdă !

Pe o zi tristă de Octomvrie, îndată după plecarea mamei la lucru, ieșeam și eu. Făceam primii mei pași spre muncă, spre luptă, după o copilărie, pe care aș putea s'o numesc răsfățată ; și eram *conștient* că anii sburdălniciei fără de griji au luat sfârșit, că sosise momentul de a veni în ajutorul truditei mele mame. Gândul de a-i ușura sarcina, de a-mi câștiga singur hrana și îmbrăcămintea, precum și o mică sumă de bani, „pe care să i-o pun în poală”, gândul acesta îl nutream de mai bine de un an. Tot timpul când am urmat clasa a patra, mă uitam zilnic la „băieții de prăvălie”, cu mâinile degerate și încinși cu un șorț de sac, vorbeam adesea cu unii dintre dânșii, le știam *pășurile* și-i consideram superiori mie :

— Ei își câștigă pâinea, îmi ziceam ; părinții lor trebuie să fie mulțumiți. La anul, am să mă fac și eu la fel.

Anul acesta dorit venise. Și, neștiutor de câtă durere se ascundea într'un piept de „băiat de prăvălie”, încins cu *pestelcă* bătoasă, călcam mândru pe calea Călărașilor, mândru de „bucuria” pe care aveam să i-o fac mamei, spunându-i că „m'am tocmit”.

Nu mergeam la întâmplare. Știam precis ce voiam : ochisem de mult o prăvălie, care-mi convenea din toate punctele de vedere. întâi : era crâșmă grecească. (Moș Anghel îmi spusese să intru „la Greci, că sunt oameni *filotimi*”). Al doilea : crâșmarul nu era însurat. (Aveam groază de nevestele stăpânilor, care băteau pe băieți și-i puneau să spele scutecele scârnave ale pruncilor.) Și al treilea : prăvălia era situată în imediata vecinătate a scumpei mele Dunări !

Făceam și eu *nazuri* : voiam ca vaca să fie grasă, lăptoasă și de vreme acasă. O întrecusem pe Româncea din Ardeal, care, trimițându-și băiatul la București, îl sfătuia :

— Să nu te bagi, maică, la „schițarie”, că umbli cu lucruri „otrăghicioase” ; nici la cai, că svârl cu „chicioarele” ; ci să intri acoloa, unde se fac „de halea multe și mărunte, și dulci și bune de mâncat !”

Mie nu-mi era frică de cai, nici de lucruri otrăvicioase, dar n'aș fi intrat cu nici un chip la băcănii, ori la stămbării, unde băieții se deșelau cu sutele de kilograme de marfă, scoțând dimineața, pe trotuar, o jumătate din conținutul prăvăliei și băgându-l seara înapoi. Pe lângă această trudă, mai erau obligați să răcnească toată ziua după mușterii și să-i tragă de mânecă, ceea ce n'aș fi făcut, nici sub amenințarea foamei.

E drept că și meseria de crâșmar, pe care o alesesem, avea o altă trudă, o altă sperietoare : era teribila hrubă, adânc săpată în inima pământului, *labirint* umed și fără aer, unde trebuia să te cobori de sute de ori pe zi, ca să scoți unui bețiv „un pahar cu aburu' pă el”. Se spunea că adesea, pe la miezul nopții, stafiile se ascun-

deau printre butoaiile acestor beciuri. Ele suflau în lumânarea băețelului și-i săreau în spinare. Mulți copii au fost găsiți leșinați. Auziseseam de toate aceste rele. Moș Anghel însă, avusese grija să mă *previe* :

— Nu sunt stafii ! Lumânarea se stinge din lipsă de aer. Caută să întreții răsuflătorile destupate. Iar ca să nu gonești mereu în hrubă, păstrează ascuns, în pivnița de subt prăvălie, un urciur cu vin ; coboară-te cu paharul, zăbovește nițel, ca să creadă mușteriu că te-ai dus în hrubă și trânteste în pahar un strop de sifon, ca să înlocuești „presiunea” dela canea. Dar să ai ochiu : să nu joci un asemenea *renghiu*, mușteriuului care „cunoaște”...

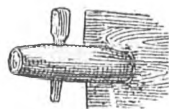
PANAIT ISTRATI
Din Trecut și viitor.

Vocabular. — **Sărăcan**: sărac, sărman, biet. (Formă populară). — **Graur**: pasăre de culoare neagră, împetrișată cu

4. Grauri.

pete albe sau sure, cu ciocul lung și galben ; este și o varietate neagră. (Fig. 4). — **Ghebă**: haină țărănească de aba, lungă până la genunchi. — **A forfoti**: a umbla grăbit, de colo până colo. — **Hrubă**: scobitură mare pe subt pământ; pivniță; subterană.—

5. Canea.

Lut: pământul galben cu care sunt lipite pe jos, încăperile multor case dela țară. — **Caneă sau cană**: cep gros, găurit ca o țevă, care se pune la un butoiu, ca să se poată scoate lichidul, fără să se risipească. (Fig. 5). — **Dârloagă**: mârtoagă, gloabă, cal bătrân și slab. — **Conștient**: care-și dă seama. — **Păs**: grijă, necaz, mâhnire. — **pestelcă**: șorț. — **Filotim**: darnic,

galanton. — **Nazuri:** mofturi, pretenții. — **Labirint:** vastă clădire, din care, odată intrat, nu mai poți ieși, rătăcindu-te în mulțimea încăperilor ei încurcate. — **A preveni:** a spune ceva mai dinainte, a preîntâmpina. — **Renghiu:** păcăleală.

Lămurii expresiile. Insușiți-vă procedul. — 1. Domnul Moiescu își *ch i n u i* cioculețul cărunt, *f r ă m ă n t ă n d u - l* printre degete. — 2. Am să gădesc un *stăpân pe g u s t u l* meu. — 3. Mă *îmbătam de ultimile p ă l p ă i r i* ale libertății. — 4. Seara, coceam *porumb de l a p t e*". — 5. Numai printre străini *t e f a c i o m*. 6. Să nu intri *slugă la dârloagă*. — 7. Să-ți cauți un *stăpân a j u n s*. — 8. Să nu *piști*. *P i ș c ă t u r a* e lucru rău în negustorie. — 9. Spune-i cu *sufletul d e s c h i s*. — 10. *Iși câștigă p ă i n e a*. — 11. *Voiam ca vaca să fie grasă, lăptoasă și de vreme acasă*. — 12. Să nu *j o c i* un asemenea *r e n g h i u*, mușterii care cunoaște.

INTĂIUL MEU URS

Soarele luneca încet după muchea Clăbucetului, punând dungi de aur pe creasta pădurilor de pe vârfuri. Din balconul înalt, atârnat deasupra unei râpi, priveam cum se înneceau în umbră, colinele, vâlcelele și toate vâgăunele și *găvanurile*, care scobesc coasta Clăbucetului, cel mai semeț munte de pe coasta Teleajenului.

Intr'o liniște binefăcătoare, cu ochii adânciți în taina codrului întunecat, așteptam sosirea nopții, care, în pustietatea locului, îmi era singura mângâietoare. Din liniștea asta, mă trezi deodată o voce cunoscută, ce venea de jos, dintre copacii cari-mi străjuiau casa.

— Acolo ești, domnule? mă întrebă Razaliu, pădurarul Statului de pe moșia Runcului.

Abia îi răspunsei și mă pomenii cu el în balcon, la spațele meu. Venea să-mi aducă o veste, care nu putea să mă lase nepăsător. Un om din Runcu — *găsise*, chiar în ziua

ceea, hoitul unui bou sfâșiat de un urs. Fiara mân-case din prada ei aproape jumătate, iar pădurarul — ca orișicare pușcaș — știa bine că dihania nu se mulțumise numai cu atâta și că trebuia să vie noaptea, să-și sfârșească cina. Razaliu mă îndemnă, stăruind cu tot focul, să merg numaidecât cu el și să stăm la pândă, până ce se va ivi ursul, pe care de atâtea ori îl așteptasem în zadar, de când mă așezasem la poalele Clăbucetului. Nu avea însă nevoie să stăruie atât, căci un astfel de prilej nu era de pierdut.

Am părăsit îndată colțișorul meu de liniște și cât ai scăpăra din piatră, am fost gata de plecare.

Cu pușca în spate, cu *junghierul* la brâu, mergeam, urcând, cu suflarea grăbită, potecile întortochiate și înguste de pe marginea râpelor cu funduri adânci, din care izvora noaptea, amenințând să ne împresoare repede.

Razaliu, din când în când, întorcea capul :

— Să mergem mai iute... Să nu ne apuce noaptea, înainte de a ne găsi la locul de pândă. Nu-i vorbă, că dihania vine mai târziu... Da oricum, să nu ne simtă...

Nu mai umblarăm mult și, într'un loc, după ce am străbătut cu mare greutate o *fihlă* deasă, am dat de o poiană larg deschisă. Fără voie, m'am oprit deodată înfiorat. În mijlocul poienii, într'o scobitură de șuvoaie, hoitul bouului sta acolo înțepenit, cu picioarele în sus.

— Să trecem de cealaltă parte, îmi șopti Razaliu, prins de un mare neastâmpăr.

Când am ajuns lângă hoit, ne oprirăm puțin. Tot locul de pe acolo era frământat de copitele bouului și de ghiarele ursului. Se vede că fusese o luptă inversunată, între vită și fiară. Pietrele și frunzele erau stropite de pete negre de sânge închegat.

Ursul mân-case din bou numai partea dinainte : *grea-bănul* și pieptul. În partea nemâncată, se vedeau mușcă-turi negre și adânci, care mă făcură să tresar înfiorat,

gândind la colții puternici și ascuțiți ai fiarei. Din burta sfâșiată, se revărsau din belșug *borhăile*, împrăștiind un miros acru, de plantă putredă și iarbă muiată.

Incruntând fruntea, Razaliu începu să măsoare din ochi, distanța din jurul hoitului și deodată îmi arătă un mesteacăn stufos, cam la cincizeci metri depărtare.

— Numai în *mesteacănul* ăla, e locul cel mai bun de pândă.

Il întrebai în șoaptă :

— Amândoi ne suim ?

— Amândoi... Ceilalți copaci sunt prea îndepărtați.

După câteva minute, stăteam fiecare călări pe câte o ramură. Dintr'o măsură de prevedere, eu mă așezasem mai sus de pădurar. Noaptea ne cuprinse de tot. Pădurarul suflă : „Păcat că iese luna prea târziu... Mă tem că nu facem nimic”.

Avea dreptate.

Arborii din jurul poienii, aproape nici nu se mai vedeau. Părea că un zid negru ne înconjură din toate părțile. În tot cuprinsul poienii, nu licărea decât o singură pată albă : cadavrul bouului : „Și dacă și această pată se va șterge — gândii — atunci în zadar mai pierdem noaptea !”

Nu trecu mult și deodată îl auzii pe tovarășul meu de copac, că începu să sforăe, fără grijă, ca și când ramura pe care sta, era cel mai moale așternut. Sforăitul ăsta, pe neașteptate, în mijlocul pădurii, mă neliniști cu totul. Las' că sgomotul putea s' atragă luarea aminte a ursului, dar mi-era teamă, ca nu cumva, somnorosul să-și piardă *cumpătul*, să cadă tocmai de sus și să-și spargă capul. L-am țâștit de câteva ori, dar nu mă auzea de loc. După câțva timp însă, spre norocul meu, sforăitul începu să slăbească încet-încet, prefăcându-se în urmă, într'o suflare liniștită. Nepăsarea asta a lui Razaliu, mă făcu să cred că omul își luase, din cauza întunerii-cului, orice nădejde să mai împușcăm, în noaptea cea,

ursul. La gândul ăsta, mă prinse o mare părere de rău că plecasem de acasă, lăsând patul moale, pentru craca cea aspră de subt mină. Imi venea să-l strig pe pădurar și să-l rog să lăsăm vânatul pentru altă dată, dar în clipa aceea tresării. Nu departe de locul nostru de pândă, auzii foșnind frunzele de jos, ca subt călcătura unei ființe. Cu svâcnituri repezi în tâmplă, îmi holbai ochii să văd dacă vânatul așteptat trecea pe acolo. Dar în întunec, ce puteam să văd? Chiar din pata albă, nu mai rămăsese decât o ușoară licărire. Deodată, dispăru și licărirea asta. Am înțeles îndată că ursul se suise pe pradă, întunecând-o cu blana lui neagră. Am întins pușca, însă n'am putut aprinde, căci acum, nu mai aveam nici o țintă. Dar când am auzit cum trosneau oasele sfărâmate de colții puternici ai fiarei, am îndreptat țeava omoritoare spre locul de unde venea ronțaiala. Simțeam că inima-mi plutește într'un val de sânge. Pocnetul puștii răsună ca tunul, în văile adormite de-a-lungul Teleajenului. Cum s'a stins ecoul, am ascultat, abia ținându-mi răsuflarea.

Nu auzii nici un zgomot. După câteva clipe, tovarășul meu șopti înfricoșat parcă :

— L-ai ucis?

— Nu știu... Am dat la noroc.

Câtva timp, am stat amândoi neclintiți în locul nostru, fără să schimbăm o vorbă. Mai târziu, îndrăznii să deschid gura :

— Hai ! Ne dăm jos ?

— Să ne dăm jos !... Dacă fiara e numai rănită, și sare la noi pe întunec?...

— Atunci ce facem?... Am amorțit, am amorțit, nu mai pot răbda.

— Să mai așteptăm puțin... Ba taci !... Stai... că am găsit lumină...

Și îndată, îl văzui aprinzând un felinar de mână.

Cu mare băgare de seamă, ne-am dat jos din copac.

După fiecare pas, ne opream, ascultând cu grijă dacă nu mișcă ceva lângă noi. Felinarul arunca înainte o față palidă de lumină, pe când pe margini, întunerecul ne înghițea. La ivirea unei tufe, tresăream, ca și când am fi văzut ursul ridicat în două picioare.

Cu mâna pe trăgaciul puștii, cu suflarea oprită, înaintam încet spre locul de primejdie. Deodată, lumina felinarului căzu pe *crupa* albă a bouului. În clipa ceea, îl auzii pe Razaliu râzând :

— Aoleu, boierule !... Ai ucis câinele lui Gheorghe Roșu din Izvoarele !

Și într'adevăr, răsturnat pe prada ursului, zăcea întins, fără mișcare, un cogeamite câine ciobănesc, cât un vițel de mare.

AL. CAZABAN
Din Păcatul Sfinției Sale.

Vocabular. — **Găvan:** scobitură în pământ, adâncitură de forma găvanului. (Fig. 14). — **Junghier:** pumnal; armă în forma unui cuțit cu două tășuri. — **Țihlă** sau **sihlă:** pădure deasă, de copaci tineri. — **Greabăn:** partea ridicată din șira spinării calului, bouului, vacii etc., care se vede ca o cocoșă mică, în dreptul picioarelor de dinainte. — **Borhăie:** stomacul și intestinele, la oameni și la vite. — **Mesteacăn:** arbore de pădure din regiunea muntoasă, cu coajă albă. (Fig. 41). — **Cumpăt:** echilibru. — **Crupă:** șoldurile calului, dela șale până la rădăcina cozii.

Lămuriți expresiile. Insușiți-vă procedeul. — 1. Soarele luneca încet după muchea Clăbucetului, *p u n â n d d u n g i d e a u r , p e c r e a s t a p ă d u r i l o r .* — 2. Colinele, vârfulile... *se î n n e c a u î n u m b ă r ă .* — 3. Cu *ochii a d â n c i ț i î n t a i n a c o d r u l u i* întunecat. — 4. Copacii *c a r i - m i s t r e j u i a u c a s a .* — 5. *Stăruie cu t o t f o c u l .* — 6. *Cât ai scăpăra din piatră,* am fost gata de plecare. — 7. Urcam potecile înguste de pe marginea râpelor, *din care i z v o r a n o a p t e a , a m e n i n ț â n d s ă n e î m p r e s o a r e* repede. — 8. *Locul era f r ă m â n t a t d e c o p i t e l e*

boului și de ghiarele ursului. — 9. Iși luase nădejdea să mai împușcăm ursul. — 10. Simțeam că inima-mi plutește într'un val de sânge. — 11. Pocnetul puștii răsună ca tunul, în văile adormite. — 12. Cum s'astins ecoul, am ascultat, abia ținându-mi răsuflarea. 13. Felinarul arunca înainte o fâșie palidă de lumină. 14. Pe margini, întunecul ne înghițea.

IN MIEZUL VERII

O fâșie nesfârșită
Dintr'o pânză, pare calea,
Printre holde rătăcită.
Toată culmea-i adormită,
Toată valea.

Liniștea-i deplin stăpână,
Peste câmpii arși de soare;
Lunca-i goală; la fântână
E pustiu; și nu se 'ngână
Nici o boare.

Numai zumzetul de-albine,
Fără 'ncepere și-adaos,
Curge 'ntr'una; parcă vine
Din adâncul firii pline
De repaos.

Și cât vezi în depărtare,
Viu nimic nu se ivește...
Iată însă colo 'n zare,
Mișcător, un punct răsare
Și tot crește.

Poți acum să-l vezi mai bine.
E-o femeie, o sărmană !
Strâns la piept, în scutec ține
Un copil ; și 'n *sârg* ea vine,
Vine 'n goană.

De călduri dogoritoare,
Foc aprins îi arde chipul ;
Un cuptor e roșul soare
Și cărbune subt picioare,
E nisipul.

Când ajunge la fântână,
Jos pe-o *pajiște* săracă,
Pune-odorul ei. Din mână,
Saltă cumpăna bătrână
Și se pleacă.

Scârțâind din nou, ea crește,
Mama toarnă cu tot zorul
Apa 'n pumni și se grăbește
La copil și-i răcorește
Obrăjorul.

Bea apoi și ea în fugă,
Merge iarăși după asta,
La copil și-i dă să sugă ;
Frânt' așa, pe-o buturugă,
Stă nevasta.

Și e liniște pe dealuri
Ca 'ntr'o mănăstire arsă :
Dorm și-*arinii* de pe maluri
Și căldura, valuri-valuri
Se revarsă.

6. Anin.

7. Anine.
(Fructele aninului)

Nici un nor văzduhul n'are,
Foc subt el să mai ascunză;
Nici o pasăre n'apare,
Nu se mișcă 'n larga zare
Nici o frunză.

GH. COȘBUC
Din Fire de tort.

Vocabular. — **Holdă:** lan, câmp cu un singur fel de semănături. — **Luncă:** câmpie joasă și îngustă, acoperită cu fânețe ori crânguri, de-a-lungul unui râu. — **A îngâna:** a imita în glumă sau în batjocoră, mișcărilor, glasul sau vorbele cuiva; a se simți. — **Fire:** natură. — **In sârg:** în grabă. — **Pajiște:** loc acoperit de iarbă. — **Anin sau arin:** arbore cu frunzele ovale, care crește de obicei pe malul apelor. (Fig. 6—7)

Lămuriți expresiile. Insușiți-vă procedeul. — 1. Calea pare o *fâșie nesfârșită dintr'o pânză, rătăcită printre holde.* — 2. Toată *culmea-i adormită.* — 3. *Liniștea-i deplină până peste câmpii. arși de soare.* 4. *Nu se 'ngână nici o boare.* — 5. Numai *zumzetul de albine curge 'ntr'una.* — 6. Iată însă colo, *răsare un punct.* — 7. De călduri dogoritoare, *foc aprins îi arde chipul.* — 8. *Un cuptor e roșul soare și cărbune e nisipul.* — 9. *O pajiște săracă.* — 10. *Saltă cumpăna bătrână.* — 11. Ea *stă frântă, pe-o buturugă.* — 12. Și e liniște pe dealuri, *ca 'ntr'o mânăstire arsă.* — 13. *Dorm și arinii.*

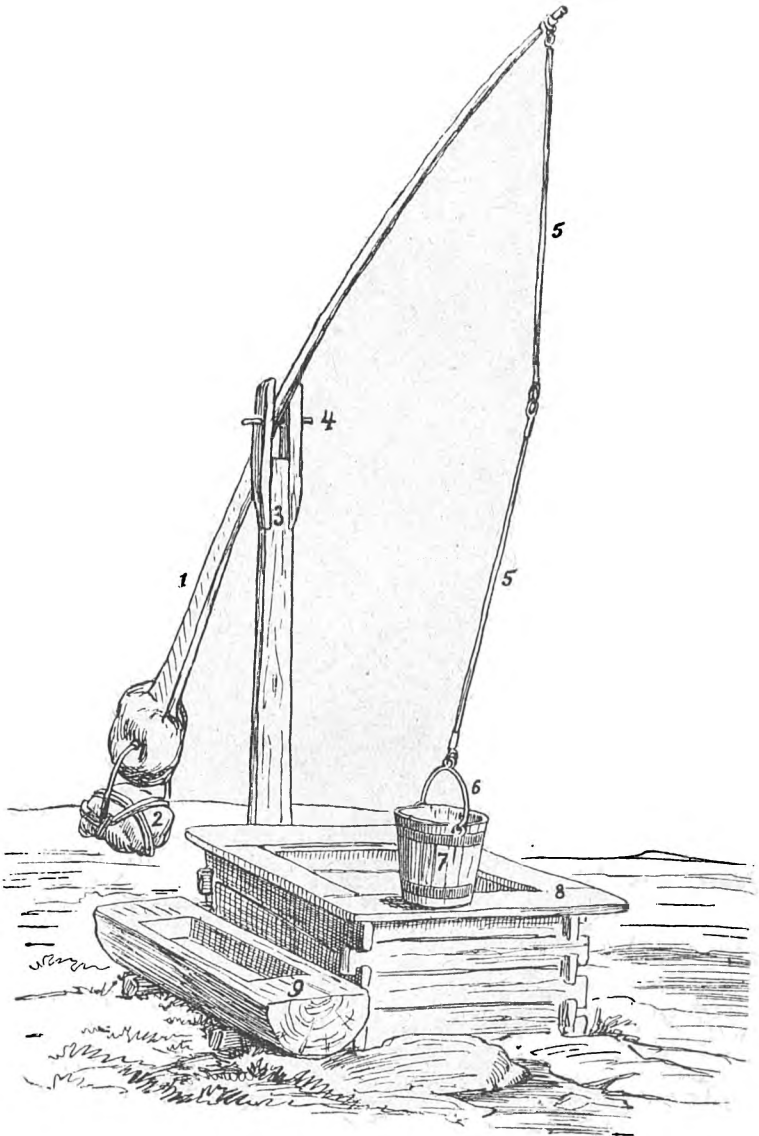
COMPUNEREA I

PUȚUL CU CUMPAÑA

PLANUL

Introducerea. — Ce este un puț? Ce formă are această groapă? La ce servește fântâna?

Tratarea. — De ce se chiamă „puț cu cumpână”, fântâna din ilustrația noastră? Ce este cumpâna?

Puțul cu cumpână.

Vocabular. 1. Cumpâna. — 2. Buturuga ori greutatea. — 3 Furca. — 4. Cuiul — 5. Prăjina. — 6. Toarta. — 7. Găleata sau ciutura. — 8. Stoborul ori ghizdul fântâniei. — 9. Jghebul.

Pe ce se sprijinește această pârghie? Prin ce este fixată ea în furca stâlpului? Ce observați în partea de jos a pârghiei? Dar la capătul de sus al cumpenei? Câte prăjini susțin găleata? De care parte a ciuturii se leagă capătul de jos al prăjinii? Cum se numește parapetul care înconjoară marginea puțului? Ce vedeți în stânga stoborului? Din ce este făcut jgheabul? La ce servește jumătatea aceasta de trunchiu scobit?

Incheierea. — Știți cum funcționează puțul cu cumpănă?

DUMNEZEU

Intr'o țară îndepărtată, a fost odată un împărat, care cu cât îmbătrânea, cu atât simțea mai mare mâhnire în suflet.

— În vieța mea, zicea dânsul, am gustat și am văzut tot ce este îngăduit omului să guste și să vadă. Ceva însă în toată vieța mea n'am văzut : pe Dumnezeu. Trebuie să-l văd !

Și dădu poruncă mare boierilor, sfetnicilor și preoților săi :

— Dacă nu-mi veți arăta pe Dumnezeu, o să vă pun pe toți la închisoare și am să vă pedepsesc strașnic !

Și le dădu un *soroc* de trei zile.

În curtea împărătească, se stinse veselia. Curtenii umblau de ici-colo, cu capetele plecate, așteptându-și groaznicul sfârșit. În ziua sorocului hotărât, toți boierii, sfetnicii și preoții fură chemați înaintea împăratului. Și boierii, sfetnicii și preoții păstrau tăcere mare, iar împăratul tocmai se pregătea să rostească osânda înfricoșătoare. În clipa aceea însă, un copil de păstor păși în fața împăratului și-i zise :

— Dă-mi voie, Măria Ta, să-ți împlinesc eu dorința !

— Bine, răspuse împăratul. Dar bagă de seamă că ți-e capul în joc !

Și copilul de păstor luă de mână pe împărat, îl duse într'o piață, îi arătă soarele strălucitor și-i grăi :

— Privește în sus !

Împăratul vru să ridice capul, ca să arunce o privire spre soare, dar razele orbitoare îi pricinuiră durere în ochi și-l siliră să plece capul și să închidă ochii.

— Ce-ți trăsnește prin minte, băiete, zise dânsul către păstor, nu cumva vrei să orbesc ?

Atunci copilul de păstor zise :

— Vezi — stăpâne ? Și doar soarele e numai o mică rază a mării lui Dumnezeu, un colțisor neînsemnat al împărăției lui Dumnezeu ! Cum ceri tu atunci să vezi pe însuși Dumnezeu, cu ochii tăi slăbiți și înlăcrimați ? Mai bine caută să vezi pe Dumnezeu, cu ochii sufletului tău !

Aceasta plăcu împăratului, care grăi astfel către copilul de păstor :

— Văd că ai minte luminată și un suflet înălțat. Mai răspunde deci la următoarea întrebare : „Ce a fost înainte de a fi Dumnezeu ?”

Păstorul stătu pe gânduri o clipă și apoi vorbi :

— Stăpâne, nu te supăra, dar te rog să numeri !

Împăratul începu să numere :

— Una, două, trei...

— Nu, nu, îl întrerupse păstorul, nu numeri bine. Incepe înainte de unul.

— Cum asta ? Nu știi că înainte de unu nu este nimic ?

— Înțeleaptă vorbă ai rostit, stăpâne ; nici înaintea lui Dumnezeu n'a fost nimic !

Aceasta plăcu și mai mult împăratului, care grăi astfel către păstor :

— Am să-ți fac un dar împărătesc, dacă o să-mi mai răspunzi la o întrebare : „Ce face Dumnezeu ?”

Iar păstorul răspuse :

— Bine, o să răspund și la întrebarea aceasta, dar împlinește-mi întâi o rugăciune. Schimbă cu mine hainele tale !

Și împăratul își scoase hainele împărătești și le dădu păstorului. Și păstorul se urcă pe tron, luă *sceptrul* în mână și arătând spre împăratul îmbrăcat ca păstor, care stătea la picioarele tronului, glăsui astfel :

— Iată ce face Dumnezeu : pe unii îi ridică pe tron, iar pe alții îi alungă !

Și se îmbracă iarăși în hainele lui de păstor.

Împăratul rămase multă vreme pe gânduri, apoi zise înseninat :

— Da, acumă văd pe Dumnezeu.

LIVIU REBREANU

Din *Nu ve le*.

Vocabular. — **Soroc:** termen. — **Sceptru:** toiag împodobit, cu care comandau odinioară craii și împărății și care a ajuns mai târziu, semnul sau simbolul puterii suverane.

Lămuriti expresiile. Insușiti-vă procedeul. — 1. La curtea împărătească, *se stinse veselia*. — 2. *Ți-e capul în joc*. — 3. Caută pe Dumnezeu *cu ochii sufletului*.

PLUGURILE

Noroc bun !... Pe câmpul neted, ies Românii cu-a lor
pluguri !

Boi *plăvani* în câte șase trag, se opintesc în juguri.
Brațul gol apasă 'n *coarne*, fierul taie *brazde* lungi,
Ce se 'nșiră 'n *bătătură*, cu lucioase, negre dungi.

Treptat, câmpul se umbrește subt a brazdelor desime ;
El răsună 'n mare sgomot de voioasa *argățime*,
Iar pe lanul ce în soare se svântează fumegând,
Cocostârcii-cu largi pasuri, calcă rar și meditând.

Acum soarele-i l' amiază ; la pământ omul se 'ntinde,
Cârd de fete și neveste dela sat aduc merinde ;
Plugul zace 'n lan pe coaste, iar un mândru flăcăuș
Mână boii la izvoare și îi paște la *imaș*.

Sfântă muncă dela țară, izvor sacru de rodire,
Tu legi omul cu pământul, într'o dulce înfrățire !...
Dar lumina amurgește și plugarii către sat,
Hăulind pe lângă juguri, se întorc dela arat.

V. ALECSANDRI
Din Pasteluri.

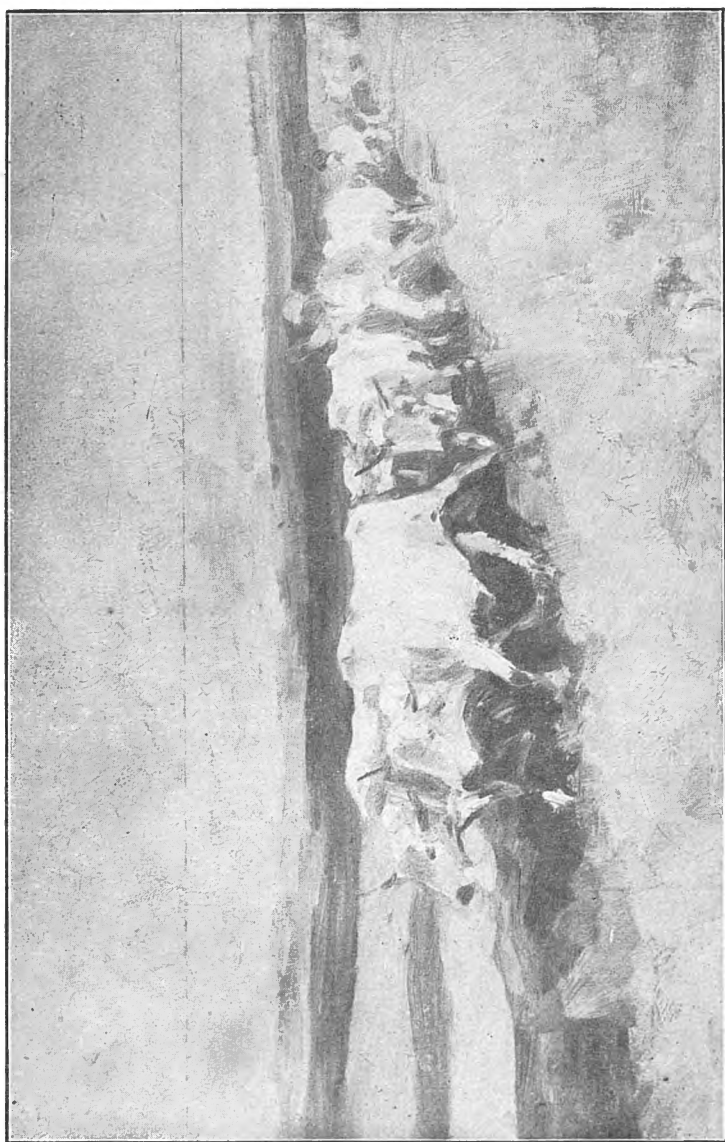
V o c a b u l a r. — **Plăvan:** bălan, alb-cenușiu.—**Coarnele plugului:** cele două mânere ale plugului, pe care țăranii le apasă în timpul aratului, pentru ca fierul lat sau brăzdarul să pătrundă adânc în pământ. — **Brazdă:** fâșia de pământ, pe care o răstoarnă plugul. — **Bătătură:** loc bătătorit de călcătura oamenilor și a vitelor; câmp nearat. — **Argățime:** totalitatea argaților, a slugilor ori a muncitorilor tocmiți pentru muncă, la o gospodărie sau moșie. — **Imaș:** pășune. — **A hăuli:** a chiui, a cânta.

Lămuriți expresiile. Insușiți-vă procedeul. — 1. *Cocostârcii calcă rar și meditănd.* — 2. *Plugul zace 'n lan, pe coaste.* — 3. *Sfânta muncă dela țară, izvor sacru de rodire, tu legi omul cu pământul într'o dulce înfrățire.*

URSUL PĂCĂLIT DE VULPE

Era odată o vulpe, vicleană ca toate vulpile. Ea umblase o noapte 'ntreagă după hrană și nu găsisese niciăieri. Făcându-se ziuă albă, vulpea iese la marginea drumului și se culcă subt o tufă, gândindu-se ce să mai facă, să poată găsi ceva de mâncare.

Șezând vulpea cu botul întins pe labelle de dinainte, îi vine miros de pește. Atunci ea ridică puțin capul și uitându-se la vale, în lungul drumului, zărește venind un car tras de doi boi.

— Bun ! gândi vulpea. Iaca hrana ce-o aşteptam eu.

Şi îndată iese de subt tufă şi se lungeste în mijlocul drumului, ca şi cum ar fi fost moartă.

Carul apropiindu-se de vulpe, ţăranul care mâna boii, o vede şi crezând că-i moartă cu adevărat, strigă la boi : „Aho ! aho !” Boii se şi opresc. Ţăranul vine spre vulpe, se uită la ea de aproape şi văzând-o că nici nu suflă, zice : „Bre ! Da cum naiba a murit vulpea asta aici ? ! Tiii !.. Ce frumoasă caţaveică am să fac nevastei mele din blana ăstui vulpoi !” Zicând așa, apucă vulpea de după cap şi târînd-o până la car, se opinteşte şi-o aruncă deasupra peştelui. Apoi strigă la boi : „Hăis ! Joian ! Cea ! Bourean !” Boii pornesc.

Ţăranul mergea pe lângă boi şi-i tot îndemna să meargă mai iute, ca s' ajungă degrabă acasă şi să ia pielea vulpii.

Însă, cum au pornit boii, vulpea a şi început cu picioarele a împinge peştele din car jos. Ţăranul mâna, carul scârţâia şi peştele din car cădea.

După ce hoşa de vulpe a aruncat o mulţime de peşte pe drum, biniii...şor sare şi ea din car şi cu mare grabă, începe a strânge peştele de pe drum. După ce l-a strâns grămadă, îl ia, îl duce la vizuina sa şi începe a mânca, că taaa....re-i mai era foame.

Tocmai când începuse a mânca, iacă vine la dânsa ursul.

— Bună masă, cumătră ! Tiii ! Da ce mai de peşte ai ! Dă-mi şi mie, că taaa....re mi-i poftă !

— Ia mai pune-ţi pofta 'n cui, cumetre, că doar nu pentru gustul altuia m'am muncit eu. Dacă ți-i așa de poftă, du-te şi-ți moaie coada 'n baltă ca mine şi-i avea peşte să mănânci.

— Invaţă-mă, te rog, cumătră, că eu nu ştiu cum se prinde peştele.

Atunci vulpea rânji dinţii şi zise :

— Alei, cumetre, da nu știi că nevoia te duce pe unde nu ți-i voia și te învață ce nici gândești? Ascultă, cumetre! Vrei să mănânci pește? Du-te desară la băltoaca cea din marginea pădurii, vâra-ți coada 'n apă și stăi pe loc, fără să te miști până despre ziuă; atunci smuncește vârtos spre mal și ai să scoți o mulțime de pește, poate îndoit și 'ntreit decât am scos eu.

Ursul ne-mai-zicând nici o vorbă, aleargă 'n fuga mare, la băltoaca din marginea pădurii și-și vâra 'n apă toată coada!...

În acea noapte, începuse a bate un vânt rece, de îngheța limba 'n gură și chiar cenușa de sub foc. Îngheață sdravăn și apa din băltoacă și prinde coada ursului, ca într'un clește. Dela o vreme, ursul ne-mai-putând de durerea cozii și de frig, smuncește odată din toată puterea. Și sârmanul urs, în loc să scoată pește, rămâne făr' de coadă.

Incepe el acum a mormăi cumplit și-a sări în sus de durere. Și 'nciudat pe vulpe, că l-a amăgit, se duce s'o ucidă în bătaie. Dar șireata de vulpe știe cum să se ferească de mânia ursului. Ea ieșise din vizuină și se vârîse în școrbura unui copac din apropiere; și când văzu pe urs că vine făr' de coadă, începu a striga:

— Hei, cumetre! Dar ți-au mâncat peștii coada, ori ai fost prea lacom și-ai vrut să nu mai rămâe pești în baltă?

Ursul, auzind că încă-l mai ia și în răs, se înciudează și mai tare și se repede iute spre copac; dar gura școrburii fiind strâmtă, ursul nu putea să 'ncapă înăuntru. Atunci el caută o creangă cu cârlig și începe a *cotrobăi* prin școrbură, ca să scoată vulpea afară și să-i dea de cheltuială... Dar când apuca ursul de piciorul vulpii, ea striga: „Trage, nătărăule! mie nu-mi pasă, că tragi de copac...”. Iar când anina cârligul de copac, ea striga: „Valeu, cumetre, nu trage, că-mi rupi piciorul!”.

LUPUL PACALIT.

În zadar s'a necăjit ursul, de-i curgeau sudorile, că tot n'a putut scoate vulpea din scorbura cōpacului.

Și iaca așa a rămas ursul păcălit de vulpe !

ION CREANGĂ

Din P o v e ș t i.

V o c a b u l a r. — **Cațaveică:** haină lungă și îmblănită, pe care o poartă femeile dela țară. (Fig. 8.) — **A cotrobăi:** a scotoci, a căuta.

Lămuriți expresiile. Insușiți-vă proce-
deul. — 1. Făcându-se *ziuă albă*... (Luminându-se bine de ziuă). — 2. După ce a aruncat o mulțime de pește, *binișor sare* și ea din car. — 3. *Tare-i era foame.* — 4. *Nevoia te duce pe unde nu ți-i voia și te 'nvață ce nici gândești.* — 5. *Smuncește vârtos* spre mal. — 6. Bătea un vânt rece, de *îngheța limba în gură* și chiar și *cenusa de sub foc.* — 7. *Îngheță apa sdravăn* și prinde coada ursului, *ca într'un clește.* — 8. Incepe a cotrobăi prin scorbura, ca să scoată vulpea și să *ieșie de cheltuială.* — 9. În zadar s'a necăjit ursul, de-i curgeau sudorile.

8. Cațaveică
(Scurteică).

COMPUNEREA II

L U P U L P A C A L I T

PREGĂTIREA

Notiță explicativă. — După alte povestiri, nu ursul, ci lupul a fost cel păcălit de vulpe. Pățania lupului, care și-a pierdut coada la pescuit, ne este ilustrată în tabloul de alături.

P L A N U L

Introducerea. — Ce priveliște înfățișează acest tablou ?

Tratarea. — Unde stă lupul ? Ce durere-l face să urle atât de amarnic ? De ce i-a 'nghețat coada ? Cine l-a pus la cale să și-o ție 'n apă ? Ce-și închipuia

lupul, în prostia lui, că va dobândi astfel? Vedeți undeva și pe vulpe? De ce sare ea în două labe? Ce anume o face să fie așa de 'ncântată?

Unde se petrece întâmplarea pe care ne-o prezintă tabloul? Ce vedeți pe malul lacului? Cum sunt copacii pădurii? Ce anume ne mai arată că-i iarnă și ger?

Incheierea. — Ce însușire a vulpii ne ilustrează acest tablou? Cum ne apare lupul, față de șiretenia răutăcioasă a vulpii?

DOI CĂLĂRAȘI

După ce căutară zadarnic vreo sanie, care să-i ducă până 'n Sălcuța ori să-i lase mai aproape de ea, cei doi camarazi porniră pe jos.

Erau doi călărași, doi flăcăi bine legați.

Când se depărtară ca de-o svârlitură de băț dela barieră, unul din ei se opri deodată și se uită înapoi.

— Ia te uită, măi vericule : nu se mai zărește nimic.

— Celălalt se opri și se uită și el în spre oraș.

Apoi zise :

— Strașnic vifor !

— Hehei ! făcu tovarășul lui și porni, cu capu' 'n piept, cu umărul drept adus puțin înainte.

Mergeau greu, deși aveau crivățu' 'n spate.

Pe alocuri, intrau în zăpadă până 'n genunchi și se împiedeau în poalele mantalelor.

Dar ce *urgie* n'ar fi înfruntat ei, pentru a petrece sărbătorile Crăciunului, în Sălcuța lor, pe care n'o mai văzuse de doi ani de zile?

— Măi vere Ioane, zise după câtva timp Dinu Palten, de-om ajunge mai de vreme 'n sat, să mergem cu colindul pe la fetele noastre.

— Să ne vedem noi în sat ! răspunse Ion Pelin, iu-
tind pasul.

— Ajungem noi cu ajutorul lui Dumnezeu ! Da mergi ?

— Mă mai întrebi ?

Și iar conteniră cu vorba. Spulberată de crivăț, *invâr-
tejindu-se* în suluri ușoare ce lunecau ca o pulbere fu-
murie pe întinderea *invălurată*, zăpada țesea prin văzduh
o mreajă mișcătoare, ce obosea vederile. Părea că între
pământ și cer se ridicase un perete *năprasnic*, care se
surpa acum în pulbere albă.

Călărașii sileau la drum, subt biciul de foc al visco-
lului. Troienele mai mici le treceau în două-trei sărituri
voinicești, iar pe unde spulberase vântul zăpada, unul
din ei comanda „marș-marș” și cizmele lor răpăiau
în *cadență*, pe pământul înghețat. Frunțile lor erau tot
o sudoare. Viscolul se întetea din ce în ce și nu te lăsa
să vezi nici până la zece pași. Pe alocuri, nu se mai cu-
noșteau nici șanțurile șoselei. Crivățul vuia, sârmele te-
legrafului șuierau, *taracii* scârțâiau, pârâiau, trosneau, iar
zăpada izbea, ca o *presărătură* mărunță, în fețele flăcăilor.
Ei râdeau ca niște copii, închideau ochii o clipă-două,
apoi se uitau unul la altul, svârlindu-și câte o
glumă :

— S'a 'nfuriat moș Crivăț, vere !

Și înflăcărați de curajul tinereții, cei doi călărași se
năpusteau atunci și mai ageri la drum, cu pumnii strânși,
cu capetele 'n piept, ca în spre un *rădan* vrăjmaș, ce tre-
buia luat cu năvală...

... Și deodată, le răsări în marginea șoselei, cârciuma
de la răspântia de unde pornea drumul lor în spre Săl-
cuța. Cum erau flămânzi și rupți de osteneală, cei doi
călărași intrară înăuntru.

Cârciumarul îi măsură din ochi și nu zise nimic, câteva
minute. La „bună vremea” flăcăilor, le răspunse cu o
moțaitură ușoară din cap. „Ce fel de oameni să fie ăștia,

cari-mi calcă pragul pe o astfel de iarnă?" se 'ntrebă el. Și numai după câțva timp, se apropie de ei :

— Da 'ncotro, flăcăi ?

— Pân' la Sălcuța, neică Vasile.

I-au zis „neica Vasile”. Așadar flăcăii îl cunoșteau.

— De-acolo sunteți ?

— De-acolo.

— Ai cui ?

— Eu sunt al lui Marin Pelin.

— Și eu al lui Ioniță Palten.

— Așaa ? făcu mirat, cârciumarul.

Apoi dându-se mai aproape de fiecare și uitându-se mai cu băgare de seamă la ei, îi recunosc :

— Ei, bată-vă norocul să vă bată ! Ce mai faci, Dinule ? Dar tu, Ioane?... Bre, bre, bre ! Să nu vă mai cunosc !

— Tot noi suntem, neică Vasile. Da' dă-ne ceva, să ne prindem inima, că nu mai putem.

— Vă dau, neică, vă dau.

Și în câteva minute, le aduse pâine de casă, nuci și vin.

— Mâncare ca 'n Ajunul Crăciunului, băieți !

— Lasă, neică Vasile, că e minunată.

— Da bine, măi flăcăi, cum v'ați *incumetat* voi să porniți la drum, pe o astfel de iarnă ?

— Degeaba suntem noi călărăși ?

— Călărăși-necălărăși, eu v' aș spune să rămâneți aici la noapte și mâine, când s'o lumina de ziuă, s'o luați spre Sălcuța.

— Vrem să mergem cu colindul, neică Vasile.

— Ce colind, măi oameni buni ? ! Uite că se înserează ia ! și până la Sălcuța mai aveți de furcă.

Dar flăcăii nici nu voiau să auză. După ce mâncară, plătiră și strângând voinicește mâna cârciumarului, se îndreptară spre Sălcuța.

Crivățul le venea acum în stânga și viscolul era și mai groaznic. Se 'nnoptase de tot și vuietul vântului trecea

acum peste văzduhul întunecat. Cei doi călărași înnotau din greu, prin troienele mari de zăpadă și nu-și mai vorbeau nimic. Aburul răsuflării li se făcuse sloiu de ghiață pe mustăți și sprincene. Și drumul era mai greu de ținut, pentru că n'avea pe de margini nici stâlpi de telegraf, nici copaci. Orbiți de viscol, cei doi flăcăi se opreau uneori în loc și se întorceau cu spatele către crivăț, spre a se mai freca la ochi. Dar spulberătura de zăpadă îi izbea, ori cum s'ar fi întors și-i silea să pornească iar la drum, gâfâind ca niște biete *dobitoace de povară*.

Intr' un rând, cel ce mergea în stânga zise :

— Ține mai la dreapta, că pierdem drumul.

Și cel ce mergea în dreapta ascultă îndată și cârmi. Picioarele li se tăiaseră dela genunchi și începură a le tremura...

După socoteala lor, ei trebuiau să fie aproape de Sălcuța și fără să-și mai spue nimic, sileau să ajungă. Le era frig la picioare și la mâini. Numai la subțiori simțeau o căldură mare. Când și când se opreau, spre a-și mai bate mâinile. Intinderea de zăpadă înșela vederile. Viscolul părea și mai grozav...

Deodată, unul din ei zise :

— Stai, vere, c' am pierdut drumul.

Călărașii se opriră și căutară să-și dea seama încotro mergeau. Dar după ce să se ia, spre a ști? Pe cer nu se vedea nici o stea, pe pământ orice margine de drum, orice buruiană mai înaltă erau îngropate în troiene, iar vederile, sărmanele lor vederi obosite, erau amăgite de lumina slabă a zăpezii, biciuită de crivățul neînduplecat.

— Știi ce, vere Dinule? Hai să mergem înaînte că trebuie să ajungem noi undeva.

— Haide !

Dar n'apucară să facă nici douăzeci de pași și se opriră amândoi deodată, ca la o comandă și se lipiră unul de altul.

— Ai auzit? întrebă unul pe șoptite.

— Lupchii ! răspunse celălalt și mai încet.

— Ce-i de făcut ?

— Să punem mâna pe săbii și să nu ne dăm.

În același timp, văzduhul se cutremură de urletele fiarelor și ochii lor *fosforescenți* licăriră în noapte, ca niște lumânări.

— Ne-au mirosit ! zise Pelin și puse mâna pe mânerul săbiei.

Celălalt zise :

— Doamne ajută-ne și nouă, păcătoșilor.

Apoi comandă :

— Sabia... 'far' !

Și în acest timp, lupii veniseră chiar lângă ei. Cei doi flăcăi se așezară spate la spate și-și luară pozițiunea cerută pentru lupta cu sabia. Fiarele se ținură o clipă mai departe, clănțănind din dinți. Apoi una din ele se svârli drept spre pieptul lui Pelin.

Ah ! Era atât de sprintenă la sărit !

Pelin îi rezezi sabia în piept și lupul căzu ca fulgerat. În acest timp, Palten își comanda „tăiere la dreapta” și sabia lui căzu cu un sgomot ciudat, drept în capul lupului ce se aruncase spre el.

Izbiseră cu atâta sete și nemeriseră atât de bine, încât din două lovituri, două fiare erau ucise pe loc. Ceilalți lupi se înghesuiau, mârâiau, se aruncau asupra fiarelor ucise, dădeau ocol călărășilor și întărâtați de mirosul de sânge, se svârleau din ce în ce mai des asupra flăcăilor. Dar aceștia manevrau cu o iuțeală și cu o putere uimitoare. Săbiile lor vâjiiu prin văzduh, cădeau, trăsneau ca două fulgere. Și în lupta aceasta înverșunată, ei se încurajau să nu se lase :

— Dă vârtos, vere !

— Las' pe mine, vericule.

Mârâind, clănțănindu-și colții, fiarele cădeau fulgerate, mușcându-și rănilor de durere, sbătându-se în chinurile morții.

— Aşa, aşa ! Trăsneşte, fra' meu !

— Nu te da, Ionică !

Şi viscolul îi orbea. Noaptea părea că nu se va mai sfârşi niciodată. Crivăţul urla prin văzduh şi în vuietul lui, se amestecau din când în când, urletele *haitelor* de lupi, ce cutreierau câmpiile pustii...

— Am scăpat !

Amândoi ziseră în acelaşi timp cuvintele acestea şi oftară din greu. Apoi se priviră îndelung, sprijiniţi în mânerile săbiilor, fără să mai poată spune vreun cuvânt.

Deasupra lor tremurau stelele luminoase ale cerului înseninat şi secera lunii se înălţa ca o felie de aur.

Lângă ei, zăceau lupii ucişi, muşuroaie de leşuri ce în-sângeraseră zăpada proaspătă : şapte lupi.

Cei doi flăcăi se priveau mereu, dar nu se mai vedeau de bucurie. Păreau doi Feţi-Frumoşi din basme...

... Un dangăt prelung de clopot de biserică tremură lămurit prin văzduh. Călăraşii tresăriră şi întoarseră capetele. La o fugă bună de cal, un sat înnegrea pe întinderea de zăpadă, ce părea albăstrie în bătaia lunii.

— Uite Sălcuţa noastră !

Şi fără să ştie cum, ca împinşi de-o mână nevăzută, cei doi călăraşi se cuprinseră în braţe voiniceşte şi se învârtiră ca într'o luptă, pe când pe obrajii lor amorţiţi de ger, două şiroaie de lacrimi alunecau încet, calde, binefăcătoare...

C. SANDU-ALDEA
Din Pe drumul Bărăganului.

Vocabular. — **Urgie:** mânie dumnezească. — **A în-vârteji:** a învârti; a mişca iute, într'un vârtej. — **Invăluit:** cu ridicături în formă de valuri. — **Năprasnic:** grozav, spăimântător, cumplit. — **Cadenţă:** ritm; împărţirea timpului în scurte intervale, prin succesiunea regulată a mişcărilor, a sune-telor etc. — **Tarac:** par gros sau stâlp bătut în pământ. — **Presărătură:** ceea ce se presară, adică se pune împrăştiat ca

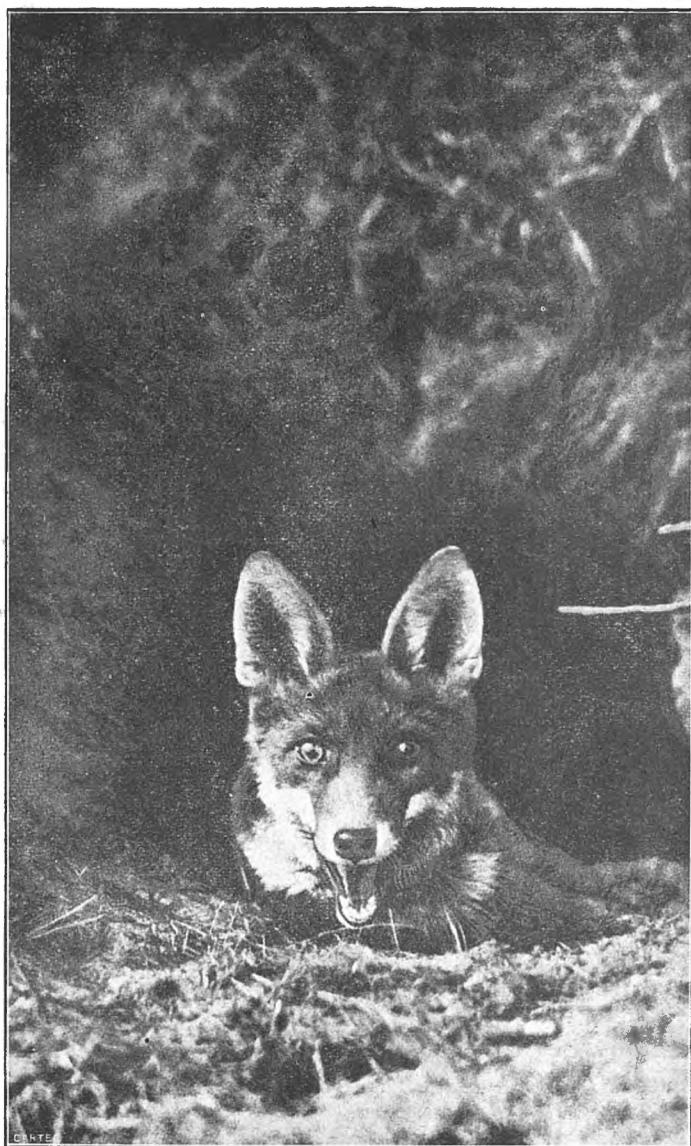

bunăoară sarea, piperul, făina etc. — **A se năpusti:** a se arunca, a da năvală. — **Rădan:** fort, o întăritură militară cu colțuri în afară. (Fig. 9). — **A se încumenta:** a îndrăzni. — **Dobitoc de povară:** vită care se înhamă la carele încărcate cu sarcini grele. — **Fosforescent:** care pare luminos la întunec. — **Hăită:** ceată de lupi, câini etc.

9. Rădan.

Lămuriți expresiile. Insușiți-vă procedeul. — 1. Erau doi flăcăi bine legați. — 2. Ca la o svârlitură de băț dela barieră. — 3. Porni cu capu' n piept, cu umărul drept adus puțin înainte. — 4. Invârtejindu-se în suluri ușoare, zăpada țesea prin văzduh, o mreaică mișcătoare. — 5. Sileau la drum, sub biciul de foc al viscolului. — 6. Zăpada izbea ca o presărătură măruntă. — 7. Iși svârleau câte o glumă. — 8. Răpți de osteneală. — 9. Cârциumarul îi măsură din ochi. — 10. Dă-ne ceva, să ne prindem inima. — 11. Pân' la Sălcuța, mai aveți de furcă. — 12. Călărașii înnotau prin troiene. — 13. Drumul era greu de ținut. — 14. Orbiți de viscol. — 15. Picioarele li se lăiaseră dela genunchi. — 16. Intinderea de zăpadă înșela vederea. — 17. După ce să se ia? — 18. Biciu-iți de crivățul neînduplecat. — 19. Să punem mâna pe săbii și să nu ne dăm. — 20. Fiarele cădeau fulgerate. — 21. Crivățul urla. — 22. Secera

LA PANDĂ.

lunii se înălța ca o felie de aur. — 23. *Un dangăt de clopot tremură prin văzduh.* — 24. *La o fugă bună de cal, un sat în negrea* pe întinderea de zăpadă.

LEUL, MĂGARUL ȘI VULPEA

Leul, măgarul și vulpea se însoțiră odată și ieșiră la vânat. După ce vânară multe dobitoace, leul puse pe măgar să împartă prada. Acesta făcu trei grămezi deopotrivă de mari și spuse fiecăruia din tovarășii săi să-și aleagă pe aceea care-i place. Văzând împărțeala făcută, leul se aruncă plin de mânie, asupra măgarului și-l omorî. După aceea se 'ntoarse către tovarășa rămasă și-i spuse: „Treci de 'mparte tu”. Vulpea se apucă numaidecât de lucru și adună toate cele trei grămezi, într'una singură, pentru leu, lăsându-și ei numai foarte puțin. Incântat, leul o 'ntrebă: „Cine te-a 'nvățat, jupâneasă vulpe, să împarți așa de drept?”

— Nenorocirea măgarului, răspuse ea șiret.

După ESOP

Marc fabulist al antichității
grecești (Sec. VII—VI în. de Hr.)

COMPUNEREA III

L A P A N D Ă

P L A N U L

Introducerea. — Ce ne înfățișează tabloul „La pândă”? Unde stă vulpea? După ce se distinge gura vizuinii?

Tratarea. — Care parte din trupul vulpii se vede mai bine, în ilustrația noastră? Unde este restul corpului? Ce vă atrage în primul rând atenția, la acest cap? Încotro privesc ochii rotunzi, mari des-

chiși și pătrunzători? Cum îi sunt urechile în raport cu capul? Ce formă au? (Le putem numi triunghiulare?) Dar botul vulpii cum este?

Incheierea. — Ce vă spune expresia animalului și în deosebi privirile ațintite, urechile ciulite și gura care-și arată dinții? Nu vă pare că-și pândește cu încordare prada și că e gata să se arunce asupra-i?

COCOARELE

Satu-i strâns în bățatură,
Cântă, joacă, chefuește....
Sună toba; plin *dulapul*
Se 'nvârtește.

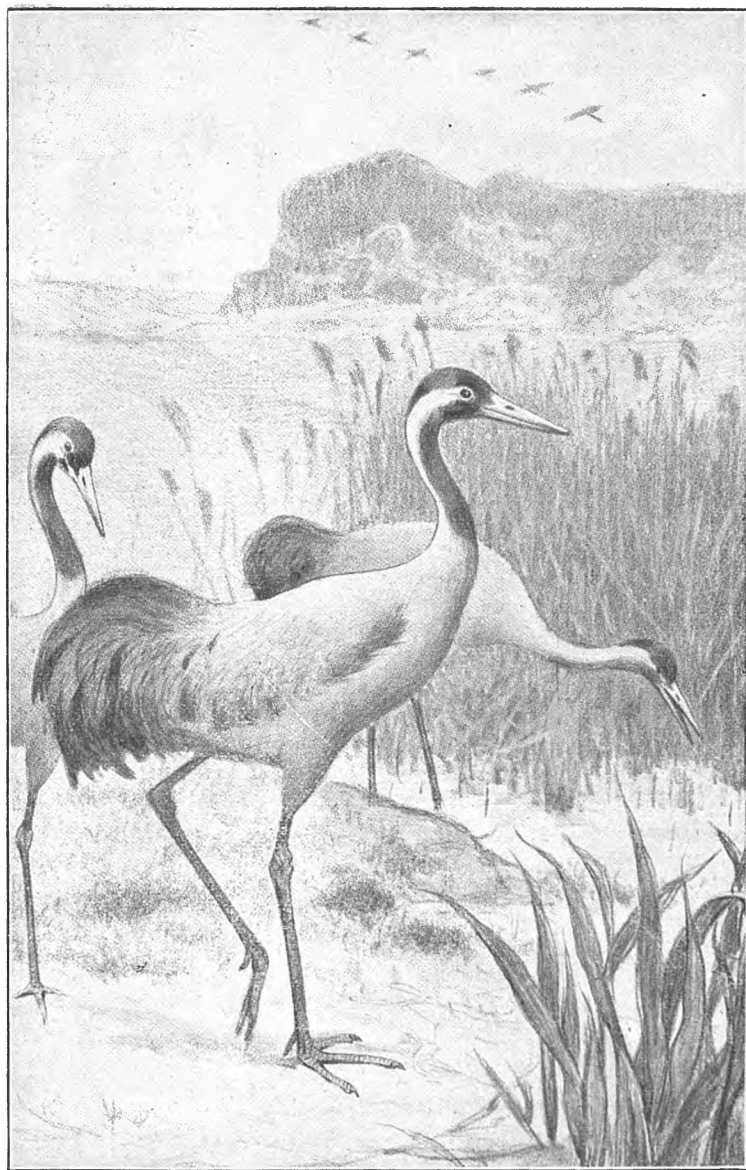
În văzduh e-atât albastru !
În senin e-atâta soare !
Înnegresc departe stoluri
De cocoare.....

Vin copiii 'n fuga mare,
Iese lumea 'n drum grămadă ;
Un moșneag ridică mâna,
Să le vadă.....

Dă din cap, zâmbind, clipește
Și îngână *veteranul* :
„Le-oiu mai apuca eu oare
Și la anul?.....”

ȘT. O. IOSIF
Din Poezii.

Vocabular. — **Dulap:** scrânciob; construcție din grinzi cu mai multe leagăne, care se învârtesc împrejurul unui gros fus orizontal, ridicându-se și coborându-se, ca o roată împrejurul osiei. — **Veteranul:** un bătrân care a fost soldat și a făcut războiul; un om îmbătrânit într-o ocupațiune ori meșteșug.

COCORII.

COCOARELE

Din cea zare luminoasă, vine-un șir lung de cocoare,
Aducând pe-aripi întinse, calde raze dela soare ;
Iată-le deasupra noastră, iată-le colo, subt nor,
In văzduh călăuzite de-un *pilot*, bătrân cocor.

Ele vin din fundul lumii, de prin clime înfocate,
Dela India *brahmină*, unde fiarele 'ncruntate,
Pardoși, tigri, șerpi gigantici stau în *jungli* tupilați,
Pândind noaptea elefanții cu lungi *trompe* înarmați.

Fericite călătoare, sburând iute pe subt ceruri,
Au văzut în repejune ale Africei *misteruri* :
Lacul *Ciad* și *Munții lunii* cu *Pustiu* 'ngrozitor,
Nilul alb cărui se 'nchină un cumplit negru popor.

Călătoare scumpe mie !... Au lăsat în a lor cale,
Asia cu-a sale râuri, *Cașemirul* cu-a sa vale,
Au lăsat chiar Ceylanul, mândra insulă din raiu
Și revin cu fericire pe al țării dulce *plaiu*.

V. ALECSANDRI

Din *Pasteluri*.

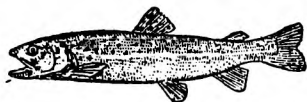
V o c a b u l a r . — **Pilot**: conducătorul sau cârmaciul unei corăbii ori al unui vapor. — **Brahmin**: brahmanic, ceva în legătură cu Brahmanii, cei mai însemnați și mai privilegiați locuitori ai Indiei. — **Pardos**: leopard. — **Junglă** sau **junglu**: numele unei câmpii mlăștinoase, plină de trestii, în India. — **Trompă**: prelungirea botului la elefant. — **Mister**: ceva ascuns, plin de taină, secret. — **Ciad**: un mare lac în inima Africii — **Munții lunii**: niște munți cari nu există în realitate, dar despre cari geografii au crezut multă vreme că se înalță

în Africa ecvatorială. — „**Pustiul îngrozitor**“: Sahara. — **Caşemirul**: o țară în nordul Indiei, vestită prin şalurile ţesute din lâna fină a caprelor care trăesc acolo. — **Plaiu**: ţinutul muntos al unei țări.

DIHANIE

Intârzasem la pescuit. Din locul unde mă găseam, mai aveam cel puțin un ceas de umblet până acasă.

Ieşii la mal și o pornii repede la drum; dar, ajuns în dreptul unui ochiu de apă, unde cu câteva zile mai înainte, prinsesem doi *păstrăvi* dintr'odată, mă scoborîi

10. Păstrăv.

iar la apă și începui să arunc cu undița, urmărind musca, cum plutea spre stânga, în josul apei. Aruncasem, așa de vre-o patru ori, când deodată, rămăsei încremenit de groază.

Acolo, la cincisprezece pași de mine, ieşise din fundul apei, la suprafață, o *dihanie* neagră, cu capul rotund și cu niște ochi *bulbucați*, cari se uitau țintă la mine. O *pojghiță* de apă, subțire ca un geam, trecea peste dânsa și dădea ochilor o strălucire fioroasă. Câteva clipe a stat așa, apoi clâc! a pierit, lăsându-se la fund. Mărturisesc, de când sunt, n'am simțit un fior de groază ca acela. În amurg, pe neașteptate, să vezi că iese din fundul apei, la suprafață, o dihanie neagră, cu privire de om fioros, o dihanie, cum n'ai mai văzut până atunci...

„Piei drace!” mi-am zis, închinându-mă, încredințat că ce văzusem era într'adevăr necuratul. Și n'am știut să ies mai de grabă la mal, la drum. Ajuns sus, am aruncat încă o privire spre locul unde îmi apăruse vedenia. La câțiva pași departe de acel loc, în malul stâncos al Cernei, am văzut o gaură, o intrare de vizuină.

Și deodată, mi s'a făcut lumină în minte. Dihania era o *vidră*, fir-ar de răs !

Povesteam această întâmplare tovarășului meu de pescuit, pe prispa casei unui locuitor de pe malul Cernei, unde ne oprisem, să ne odihnim. Un băietan de vre-o 17 ani, care sta de o parte, începu să se închine și zise :

— Eu cu dihania asta, domnule, am pățit-o mai rău... O lună am zăcut de friguri, de pe urma ei.

— Cum așa ?

— Să vedeți ! Intr'o seară, acum un an, cer *prostovolul* lui neica Lazăr, morarul dela moara de ici de jos — că eu sunt nepot al lui — și mă duc să încerc să prinz ceva păstrăvi, la balta asta de subt mal. Era lună, ca ziua. Ajung la baltă, arunc *prostovolul* și când îl trag, îl simt greu de tot. Zic : „Taci că e bine !” Trag cât pot și când să-l aduc la mal, odată văz că se năpustește să iasă, pe vârful *prostovolului*, o lighioană neagră, cât toate zilele. Am tras un răcnet și am luat-o la fugă. Nici nu știu cum am ajuns la moară. Tremuram, de-mi clănțăneau dinții în gură și nu puteam să răspund o vorbă lui neica Lazăr, care mă întreba ce am și unde i-am lăsat *prostovolul*.

11. *Prostovol*.

Abia târziu mi-am venit în fire și i-am putut spune :

— Dracu' a dat în *prostovol*, dracu'...

Pe urmă, i-am spus cum și ce fel.

A plecat cu alți doi oameni, cari se găseau la moară. Eu n'am vrut să mă mai duc.

Cum aruncasem eu sfoara *prostovolului*, nodul dela căpătâiu se prinsese între două pietre. Mi-a povestit neica Lazăr cum au tras dihania la mal și cum au ucis-o cu parul. Era cât un câine. Opt sute de lei a căpătat pe blana ei. Dar eu o lună de zile am zăcut de friguri și

de atunci, m'am jurat că nu mai dau cu prostovolul noaptea, să știu de bine c'aș prinde o sută de păstrăvi dintr'odată.

ION AL. BRĂTESCU-VOINEȘTI

Din F I R I M I T U R I.

V o c a b u l a r. — **Dihanie:** animal monstruos, fără sălbăteacă. — **Păstrāv:** pește foarte gustos, care trăește în apele rezezi de munte. (Fig. 10). — **Bulbucat:** umflat, holbat, ieșit din orbite. — **Pojghiță:** strat subțire. — **Vidră:** animal de apă, patrupe, care se hrănește cu pești. Are o blană neagră, foarte strălucitoare și foarte durabilă, mult căutată și prețuită în comerț. (Fig. 12). — **Prostovol:** plasă de pescuit, de formă conică, cu plumbi de jur împrejur. (Fig. 11).

Lămuriți expresiile. Insușiți-vă procedeul. — 1. In dreptul unui *o c h i u de apă*, mă scoborîi și începui să arunc cu undița. — 2. Rămăsei *î n c r e m e n i t de groază*. — 3. Văd că se năpustește *o lighioană* neagră, *cât toate zilele*. — 4. *Am tras un răcnet* și am luat-o la fugă. — 5. *Nici nu știu cum am ajuns* la moară. — 6. M'am jurat să *nu mai dau cu prostovolul noaptea, să știu de bine c'aș prinde o sută de păstrăvi*.

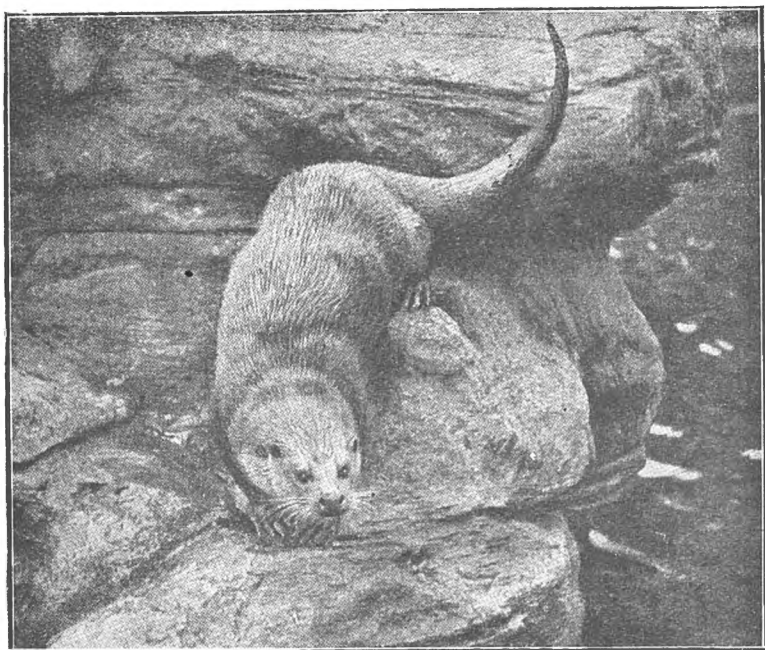
COMPUNEREA IV

V I D R A

PREGĂTIREA

Notiță explicativă. — Vidra, un animal cu corpul lungăreț, capul turtit și picioarele scurte, este un mamifer, care, mulțumită pielitelor ce-i unesc degetele, poate să înnoate admirabil și să vâneze peștii, hrana-i cea mai de seamă. Foarte ageră în mișcări, vidra trăește prin

vizuini săpate pe marginea apelor noastre curgătoare sau a bălților Dobrogei, pe unde este căutată pentru blana

12. Vidra.

ei scumpă, zisă și „lutră”, o blană cu părul scurt, des, moale și gras, de nu se prinde apa de el. (Fig. 12).

APLICAREA

Arătați într'o compunere cum vi se înfățișează vidra, așa cum o vedeți în ilustrația de mai sus.

La mâncare ca lupul și la lucru ca butucul.

Zicătoare

LA CLACĂ

La lelea Ilinca era *clacă* de tors, în seara ceea. Veniseră vreo șase fete — care cu mamele lor, care singure — veniseră și vreo trei femei tinere și *tăbăritseră* pe *caierele* de lână. Fusele începură a se 'nvârți sfârr ! sfârr ! ca niște pisici, ce torc pe cuptor. Din caierul sugrumat pe la mijloc de *pământzalca* de piele, prinsă în furcă, printr' un oscior de pasăre, firul curgea, luneca printre degetele mâinii stângi, se lungea, se suptia, se răsucea în învârtirea sfârâitoare a fusului. Afară era *moină* și liniște ; numai câte un câine mai lătra când și când, prin vreo *copcă* dela șirile de paie. Femeile lucrau parcă n'ar fi fost la clacă și lelea Ilinca torcea și ea în rând cu ele.

13. Caier cu pământzalcă.

După câtva timp, fetele începură să cânte cu foc. Cântau toate într'un glas, într'un glas subțire, limpede ca sunetul argintului curat și cântecul se împrăștia în tot satul, căci ușa tinzii era deschisă.

14. Găvan.

Gazda se duse la vatră, umplu un *găvan* de lemn cu porumb fiert și-l puse în mijlocul *clăcășițelor* : — Mâncați, da' din barbă să nu dați !

15. Moș-de-turcă. „Fugi mă, că se sperie fata !”

Apoi, cum fetele rămăseseră cu ochii la ea, se răsti la una din ele :

— Ce te uiți, fa, la mine ? ! Ia zi tu, cât poți de repede : „Ocoli Bălea coliba, hop! Bălea 'n colibă!”

Două fete încercară să zică, dar nu izbutiră și sbucniră într'un chicotit înfundat, șoptindu-și nu știu ce la ureche.

După aceea glasurile amuțiră, căci fetele făceau semn s' asculte toate : se auzea sgomot de pași pe uliță. Erau flăcăii. Țin' te, lele Ilinco.

Se 'nvârtiră nițel pe lângă casă, mai fluierară, mai tușiră, apoi intrară în casă, unul câte unul :

— Bucuroși de oaspeți ?

— Bucuroși, le răspunse gârza.

— Ia ascultați, mă ! le zise după câtăva vreme, femeia cea guralivă, da' ce credeți voi c'o să stați degeaba aici ? ! Ia spune-ți-ne vreo *snoavă*, că de unde nu, începem noi și vă topim.

— Mi-e buzunarul spart și le-am pierdut pe drum, răspunse unul din flăcăi.

— Pe-ale mele le-a mâncat lupul ! zise un altul.

— Iacă eu vă spun o *snoavă*, zise un al treilea și flăcăul începă :

— A fost odată un Țigan și Țiganul ăsta a ajuns împărat. Intr'o zi, s'a dus el la vânătoare, într'o pădure mare, unde erau numai cerbi și căprioare. Da' Țiganul umbla cu ochii pe sus, pe la copaci. Și deodată se oprește lângă un teiu frumos și-i dă ocol. Boierii cari erau cu el, se uitau și ei, dar nu pricepeau ce vede împăratul la teiu, de se uită la el cu atâta băgare de seamă. Unul din ei, mai îndrăzneț, îl întrebă : „Inălțate Impărate, să mă iertați de întrebare, dar noi nu știm ce-a văzut ochiul Măriei Tale la teiul ăsta.” Dar Țiganul care fusese *rudar*, în vremea lui, oftă din adâncul inimii : „Haolio ! Ce mai teiu de *văcălie* !”

— Iac' așa, fa leicuțo : apa la matcă și omul la *teapă* ! zise flăcăul care spusese snoava. ·

Dela un timp, flăcăii se sculară să plece. Gazda le dădu câte un rachiu. *Incârdându-se* apoi pe uliță, ei începură a cânta :

Dunăre, apă *vioară*,
Face-te-ai neagră cerneală,
Stuful tău de-o penișoară
Și să-mi fac de-o hârtioară,
S'o trimit la maica 'n țară,
Să-mi dea bani de cheltuială
Și haine de primeneală
Și cal bun de călărie,
Că mă duc în bătălie.

Femeile mai toarseră câteva caiere, până la cântatul cocoșilor de miezul nopții, când baba Ilinca le 'ntinse masa. Apoi clăcășițele începură a se căra pe acasă și bătrâna rămase singură. Iși mai luă un caier, căci nu-i era somn de loc. Tineretul, ale cărui glume îi înveselise casa, îi înviorase și ei sufletul și lelea Ilinca torcea singurică la vatră și îngâna un cântec bătrânesc, un cântec haiducesc :

Eu n'am fost maică 'nvățată
Să stau cu ușa 'ncuiată
Și cu perdeaua lăsată,
Să spăl cămăși sângerate,
Dela haiduci lepădate !

Focul trăgea să moară. Un cotoiu torcea pe după sobă. Și din cântecul bătrânei picurau clipe din vremile trecute, din vremile acelor eroi ai românismului, cari dorm uitați în sufletele noastre...

C. SANDU ALDEA
Din în urma plugului.

FURCĂ ÎNCRESTATĂ DIN POIANA SIBIULUI.

Vocabular. — **Clacă:** muncă fără plată, pe care sătenii o fac unuia de al lor, ca să-i vie în ajutor. — **A tăbări:** a așeza tabără; a se năpusti; a se arunca în mare număr asupra cuiva. — **Caier** sau **fuior:** mănunchiu netors (de lână, în, cânepă etc.), din care se trag firele. (Fig. 13). — **Pământalcă:** curelușă de piele, cu care se leagă caierul de furcă. (Fig. 13). — **Moină:** timp moale, umed, iarna, când se topește zăpada. — **Copcă:** gaură, spărtură. — **Găvan:** strachină de lemn scobit. (Fig. 14). — **Clăcășită:** femeie care face clacă. — **Moș-de-turcă:** numele pe care Transilvănenii îl dau brezaiei ori caprei. E o mască cioplită din lemn, care înfățișează un cap de barză, cerb ori de alt animal și pe care țărani o poartă, după o veche datină, pe la casele oamenilor, în preajma Crăciunului. (Fig. 15). — **Snoavă:** o scurtă povestire glumeață, anecdotă. — **Rudar:** Țigan nomad, care face linguri, albi, ciure etc. — **Văcălie:** cercul de coajă de teiu dimprejurul ciurului ori al sitei. — **Teapă:** apucătură, deprindere veche. — **A se încărdui:** a se așeza în cărduri, în grupe. — **Vioară:** viorie, vânăță-albăstrie.

Lămuriți expresiile. Insușiți-vă procedeul. — 1. Fetele *tăbări seră pe caierele* cu lână. — 2. Din *caierul sugrumat de pământalcă, firul curgea...* — 3. Incepură *să cânte cu foc.* — 4. Un *glas limpede ca sunetul argintului curat.* — 5. Spuneți-ne o *snoavă, că de unde nu, începem noi și vă topim.* — 6. *Oftă din adâncul inimii.* — 7. *Focul trăgea să moară.* — 8. Din cântecul bătrânei, *picurau clipe din vremile trecute.*

COMPUNEREA V

FURCA INCRESTATA

PREGĂTIREA

Notiță explicativă. — În dragostea lor pentru frumos, țărani noștri și mai ales cei dela munte, își crestează cu cuțitul, bătele, furcile și alte unelte de lemn, făcând astfel minunate desenuri, care uimesc adesea, prin frumusețea lor cu adevărat artistică, cum este bunăoară furca pe care o vedeți în alăturata ilustrație.

V o c a b u l a r. — **Furcă:** unealtă de industrie casnică românească, întrebuințată de țărancele noastre la tors. — **A toarce:** a trage lâna, inul, cânepa ori borangicul, în fire subțiri, a le răsuci și a le depăna apoi pe fus. — **Aripi:** partea de sus a furcilor desfăcute, pe care se sprijinește fuiorul. — **Gămălie:** partea pe care se așează caierul la furcile simple, nedesfăcute. — **Tort:** firele trase din fuior. — **Fus:** o mică unealtă de lemn, cu trupul de grosimea degetului, care se ascute în partea de sus, având un noduleț în vârf și se termină printr'o sfârlează, în partea opusă.

P L A N U L

Introducerea. — Ce fel de furcă este aceea pe care ne propunem s'o descriem? În ce anume parte a țării noastre a fost făcută?

Tratarea. — Ce este furca și la ce se 'ntrebuințează?
Din câte părți se compune furca din Poiana?

1. Furca propriu zisă. — Din ce este întocmit trupul furcii? Ce formă are bățul? (Cilindrică ori poligonală?). Observați ceva pe fețele lui? Ce reprezintă aceste creștături? Seamănă micile romburi înșirate aici, cu șiragurile de mărgele?

2. Aripile. — Cum se numesc cele două părți late, așezate de-a-dreapta și de-a-stânga furcii? Ați putea spune de ce se numesc „aripi”? Ce podoabă observați în partea lor de sus? Este o cruce simplă ori fiecare din brațele ei poartă la rândul lor, câte o altă cruce? Ce reprezintă podoaba din partea de jos a aripilor? De ce figură geometrică sunt înconjurată cele două stele? Ce observați de jur împrejurul crucilor și al stelelor tăiate în suprafața aripelor? Găsiți vreo parte neîmpodobită de creștături?

3. Cuiele. — Ce vedeți de o parte și de alta a furcii, deasupra aripilor? Ce întocmesc grumajii celor doi cai? Ce menire au aceste cuie? Servesc ele la susținutul fuiorului?

Incheierea. — Vă plac podoabele crestate ale acestei furci? Ce credeți despre țăranul care a avut răbdarea și talentul de a le săpa atât de frumos?

PROSTIA OMENEASCĂ.

A fost odată, când a fost, că dacă n'ar fi fost, nu s'ar povesti.

Noi nu suntem de pe când poveștile, ci suntem mai dincoace cu vreo două-trei zile : de pe când se potcovea puricele cu nouăzeci și nouă oca de fier la un picior și tot i se părea că-i ușor.

Cică era odată un om însurat și omul acela trăia la un loc cu soacră-sa. Nevasta lui, care avea un copil de țâță, era cam proastă ; dar și soacră-sa nu era tocmai *hătră*. Intr'una din zile, omul nostru iese de acasă după trebi, ca fiecare om. Nevasta lui, după ce-și scăldă copilul, îl înfășă și-i dete țâță, îl puse în albie, lângă sobă, căci era iarnă. Apoi îl legănă și-l desmerdă, până ce-l adormi. După ce-l adormi, stătu ea puțin pe gânduri și-apoi începu a se boci, cât îi lua gura : „Aoleu ! copilașul meu, copilașul meu !“

Mama ei, care torcea după horn, cuprinsă de spaimă, svârli fusul din mână și furca din brâu cât colo și sărind *fără sine*, o întrebă cu spaimă :

— Ce ai, draga mamei, ce-ți este ?

— Mamă, mamă ! copilul meu are să moară.

— Când și cum ?

— Iată cum ! Vezi *drobul* cel de sare pe horn ?

— Il văd. Și?...

— De s'a sui mâța, are să-l trântescă drept în capul copilului și are să mi-l omoare !

— Vai de mine și de mine, că bine zici, fata mea, se vede că i s'au sfârșit mititelului zilele !

Și cu ochii pironiți la *drobul* de sare de pe horn și cu

măinile încleștate, de parcă le legase cineva, începură a-l boci amândouă, ca niște smintite, de ciocotea casa. Pe când se sluțeau ele, cum vă spun, numai iaca și tatăl copilului intră pe ușă, flămând și necăjit, ca vai de el.

— Ce este? Ce v'a găsit, nebunelor?

Atunci ele, viindu-și în fire, începură a-și șterge lacrămile și a-i povesti cu mare jale, despre întâmplarea neîntâmplată.

Omul, după ce le ascultă, zice cu mirare : „Bree ! Mulți proști am văzut eu, în vieța mea, dar ca voi n'am mai văzut. Măăăă... duc în toată lumea și de-oiu găsi mai proști decât voi, m'oiu mai întoarce acasă ; iară de nu, ba..“.

Așa zicând, oftă din greu, ieși din casă, fără să-și ia ziua bună și plecă supărat și amărit ca vai de om !

Și mergând el *bezmetic*, fără să știe unde se duce, după o bucată de vreme, oprindu-se într'un loc, i se întâmplă iar să vadă ceva, ce nu mai văuzse. Un om ținea puțin un *oboroc* deșert, cu gura spre soare, apoi repede-l înșfăca și intra cu dânsul într'un bordeiu ; pe urmă iar ieșea, îl punea iar cu gura la soare și tot așa făcea... Drumețul nostru, nedumerit, se opri și zise :

— Bună ziua, om bun !

— Mulțumesc dumitale, prietene !

— Da ce faci aici ?

— Ia mă trudesce de vreo două-trei zile să car pocitul ist de soare în bordeiu, ca să am lumină și nici că-l pot...

— Bre ! Ce trudă ! zise drumețul. N'ai vr'un topor la îndemână ?

— Ba am.

— Ia-l de coadă, sparge ici și soarele va intra singur înlăuntru....

Indată făcu așa, iar lumina soarelui intră în bordeiu.

— Mare minune, om bun, zise gazda. De nu te-adeucea Dumnezeu pe la noi... eram să îmbătrânesc, cărând soarele cu oborocul.

„Incă un tont“, zise drumețul în sine și plecă. Și mergând el tot înainte, peste câțva timp, ajunse într'un sat și din întâmplare, se opri la casa unui om. Omul de gazdă fiind rotar, își lucrase un car și-l înjghebase în casă, în toată întregimea lui; și-acum, voind să-l scoată afară, trăgea de *proșap* cu toată

puterea, dar carul nu ieșea. Știți pentru ce? Ușile erau mai strâmte decât carul.

16. Proșap.

Norocul însă că drumețul

l-a învățat să-l desfacă în toate părțile lui, să le scoată pe rând afară și-apoi iarăși să le înjghebe la loc.

— Foarte mulțumesc, om bun, zise gazda; bine m'ai învățat. Ia uită-te dumneata! Era să dărâm bunătate de casă, din pricina carului...

De aici, drumețul nostru, mai numărând un nătăraș, merse tot înainte, până ce ajunse iarăși la o casă. Acolo ce să vadă? Un om, c'un *țăpoi* în mână, voia s'arunce niște nuci din tindă în pod.

„Din ce în ce, dau peste dobitoci“, zise drumețul în sine.

— Da ce te frământă așa, om bun?

— Ia vreau să svârl niște nuci în pod și țăpoiul ăsta, bată-l scârba să-l bată, nu-i nici de-o treabă...

— Că degeaba te trudești, nene! Poți să-l blestemi cât l-ai blestema, habar n'are țăpoiul de scârbă. Ai un oboroc?

— Da cum să n'am.

— Pune nucile într'însul, ia-l pe umăr și sue-le frumușel în pod; țăpoiul e pentru paie și fân, iar nu pentru nuci.

Omul ascultă și treaba se făcu îndată.

Drumețul nu zăbovi nici aici mult, ci plecă mai numărând și alt neghiob.

Apoi de aici, merse mai departe, până ce ajunse ca să mai vadă aiurea și altă năzbatie, la care nu se putu opri

din răs. Un om legase o vacă de gât și suindu-se pe o șură, unde avea aruncat oleacă de fân, trăgea din rășputeri de funie, să urce vaca pe șură. Vaca răgea cumplit și el nu mai putea de ostenit.

— Măi omule, zise drumețul, făcându-și cruce, dar ce vrei să faci?

— Ce să fac, mă 'ntrebi? Da nu vezi?

— Ba văd, numai nu pricep.

— Ia *haramul* ăsta e *hămesit* de foame și nu vrea nici în ruptul capului să vie după mine, sus pe astă șură, să mănânce fân...

— Stăi puțin, creștine, că spânzuri vaca! Ia fânul și-l dă jos la vacă!

— Da nu s'a *irosi*?...

— Nu fii scump la tărățe și ieftin la făină!

Atunci omul ascultă și vaca scăpă cu vieață.

— Bine m'ai învățat, om bun! Pentr'un lucru de nica, era cât pe ce să-mi gătiu vaca.

Așa, drumețul nostru mirându-se și de această mare prostie, zise în sine: „Mâța tot s'ar fi putut întâmpla să dea drobul de sare jos de pe horn; dar să cari soarele în casă cu oborocul, să arunci nucile în pod cu țăpoiul și să tragi vaca pe șură, la fân, n'am mai gândit!”

Apoi drumețul se întoarse acasă și petrecu lângă ai săi, pe cari-i socoti mai cu *duh*, decât pe cei ce văzuse în călătoria sa.

Și-am încălecat pe o șa,

Și-am spus povestea așa;

Și-am încălecat pe-o roată,

Și am spus-o toată;

Și-am încălecat pe-o căpșună

Și-am spus, oameni buni, o mare minciună!

ION CREANGĂ

Din P o v e ș t i.

Vocabular. — **Hâtru:** deștept, isteț. — **Fără sine:** speriat, scos din fire. — **Drob:** bulgăre. — **Bezmetic:** zăpăcit, năuc. — **Oboroc:** vas mare cât o baniță, făcut din scoarță de teiu, cu care țărani își cară porumbul, nucile etc. — **Proțap:** drug gros, care se leagă cu un capăt de partea dinainte a carului, iar cu lelălalt de jug. (Fig. 16). — **Țăpoi:** furcă cu coada și coarnele drepte, cu care se înțeapă paietele sau fânul când trebuiesc ridicate. (Fig. 17). — **Haram:** blestemat, afurisit. — **Hămesit:** leșinat, lihnit de foame. — **A se irosi:** a se risipi, a se prăpădi — **Duh:** minte, inteligență, istețime.

17. Țăpoi.

Lămuriți expresiile. Insușiți-vă procedeul. — 1. Incepu a se boci, *cât li lua gura*. — 2. *I s'au sfârșit zilele*. — 3. *Boceau de clocotea casa*. — 4. Pe când se *sluțeau* ele, *numai iaca și tatăl copilului intră pe ușă*. — 5. *Oftă din greu*. — 6. După *o bucată de vreme*. — 7. *Era să dărâm bunătate de casă*. — 8. *Ce te frământă așa?* — 9. Țăpoiul ăsta nu-i nici *de-o treabă*. — 10. Pune nucile în oboroc și *sue-le frumuse* în pod. — 11. *Nu mai putea de ostenit*. — 12. *Nu vrea nici în ruptul capului să vie*.

RĂVĂȘELUL SPÂNULUI

A fost odată, într'un sat, un om care avea un fecior. În toate zilele și 'ntotdeauna, el învăța și povățuia pe fiul său, ca să se ferească, cât va putea, să nu aibă a face cu spânii.

Fiu-său, un flăcăiandru viu știi, ca spirtul și deștept, învățase toată treaba câmpului și lucra el, în locul tătâne-său; iar bătrânul se odihnea.

Intr'una din zile, văzând că li se sfârșise mălaiul și făina, ceru voie dela tată-său, să se ducă la moară, cu un sac de grâu, până una alta; și apoi, după ce se va întoarce, să vază a-și face provizia pe toată iarna. Până să plece, se cam înmurgise. Tânărul nostru plecă, iar tată-său avu grijă, și de astă dată, de a-i zice:

— Vezi, fătul meu, să nu macini, unde vei vedea vr'un morar spân.

Și fiindcă la marginea satului erau trei mori în rând, flăcăiandru l'își pusese în gând să meargă la una din trei, ca să macine. Se duse deci la moara dintâi, care era în calea sa. În ușa morii, un spân îl întâmpină, zicându-i :

— Vino la noi, măi vere, să-ți măcinăm.

— Nu, zise băiatul, fiindcă tata mi-a zis să nu macin, unde voi vedea morar spân.

Pornind mai 'nainte, merse ce merse și dete de moara a doua. Aici, ca și la cea dintâi, îi ieși înainte un spân și-i zise ce i-a zis și celălalt spân; iar el, fluierând și minunându-se de întâmplarea că dă tot de spâni, nu voi să macine și porni la moara a treia.

Cum ajunsese și aici, încă un spân îl aștepta în ușa morii și-i zise :

— Măi verișcane, vino la noi, să-ți măcinăm.

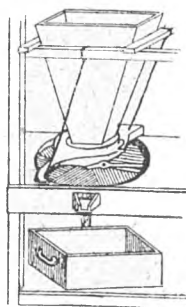
— Apoi, vericule, îi răspunse el atunci cam cu necaz, dacă toată lumea a spânit, sunt silit să macin aici la tine, fiindcă iată a înnoptat și trebuie să mă și întorc acasă, până o ieși *luceafărul porcilor*. Uite colo, luceafărul de seară a început a sfinți.

Intră deci în moară și turnă în coș. Iar spânul îi zise :

— Aici la noi, băiete, este obiceiul ca, din făina care iese întâi, să se facă o turtă și cine-o spune mai mare minciună, a lui să fie turta.

— Dacă astfel vă este obiceiul, zise băiatul, așa să fie.

Spânul făcu un foc mare, în mijlocul morii și puse apă să dea în *crop*. După aceea, se apucă de turtă : turnă apă, apă multă; puse făină, făină multă și tot puse până se isprăvi toată făina și făcu o turtă cât toate zilele de mare.

18. Coșul morii.
(Jos, lădița în care
curge făina).

Făcându-se *spuză*, *jerui* focul și puse turta, să se coacă.

— Acum, zise spânul, să spunem câte o minciună, până s'o coace turta și așa începe tu, băiete.

— Ba începe tu, spânule, zise flăcăiandrul.

— Ba începe tu, băiete.

— Ba începe tu, spânule.

În cele mai de pe urmă, începu spânul să spue.

— Tata era *erghelegiu*, zise spânul, și mă trimitea adesea, să-i păzesc caii. Într'una din zile, pela nămiezi, mă dădui cam de-o parte, la umbra unui copac. Când mă pomenii, ia caii de unde nu-s. Apucaii la vale, apucaii la deal, caii nu sunt. În sus, în jos, ajunsei la marginea mării. Aici, văzui un *vrej* de dovleac, gros cât o alta aia. O luai și eu la sănătoasa, pe *vrej*, să văd unde m'o scoate, când băgai de seamă că trecusem marea și pe celălalt mal, în vârful *vrejului*, o namilă de dovleac, cât *Țarigradul* de mare. Mă dusei până la dânsul, dar ce să vezi? Dovleacul era putred și găurit dedesuptul *vrejului*. Intraii înăuntru, să văd nu care cumva caii or fi intrat în dovleac. Căutai încoa, căutai încolo, prin dovleac : caii nicăiri. Mai dădui un ocol prin colțuri și când, în cele din urmă, găsii caii, cari se adăpostiseră sub o sămânță a dovleacului, îi scot afară și-i *iau la refec*. Acasă, era să mă bată tată-meu, pentrucă întârziaseam, dar m'a iertat, după ce îi spusei *șiretenia* istoriei. Acum spune și tu, băiete, să vedem.

Și când zise asta, întoarse și turta, care se copsese pe o parte.

Flăcăiașul nostru, românaș desghețat, pricepu ce umblă spânul ; dar nu-l lăsă să *se sfințească* și tușind de vreo două ori, începu și el zicând :

— Tată-meu era stupar. Cinci albine n'aveau loc în stupul lui și mă trimetea cu ele, să le pasc. Într'una din zile, o vijelie groaznică îmi răspândi albinele. După ce încetă vijelia, îmi caut albinele prin toate locurile și le găsesc ; dar două lipseau. Ce să fac ? Acasă, nu puteam să mă întorc, că-mi era frică de *ciuivică*. Trimit cele trei

albine acasă și eu plec, să caut albinele fugite. După ce am cutreierat toată țara, găsesc albinele la un țăran, care le prinsese și le pusese la jug, de-și arase tot câmpul. Iau albinele dela dânsul, cam cu mârâială și voiu să mă întorc acasă, când bag de seamă că albinele se cam stricase la ceafă, de jug. Atunci iau o frunză de nuc și șterg puțintel; dar în ceafa lor, văd deodată crescuți doi nuci mari, cari și făcuseră roade. Băieții de prin sat, văzând nucile, li se scurgeau ochii și începură a arunca cu bulgări, până ce, când am ajuns acasă, se făcuse colo sus, în nuci, un pământ de arat, așa de frumos, încât îți rămânea inima la dânsul. Văzând tată-meu așa câmp, urcă plugul și ară. După ce a semănat, cresc un orz înfricoșat, de-ți era dragă lumea, să te uiți la el. Dacă văzu tată-meu că orzul era bun de secerat, se urcă cu câțiva argați, ca să-l secere. Seceră într'o parte, seceră într' alta, până când, iată iese un iepure din orz și pe-aci ți-e drumul. Tata aruncă cu secerea după el, de i se înfipse deasupra coadei. Iepurele fugi, tata după el, până când văzu că iepurele umblă să sară jos. Atunci îi dete o gură, căci acum nu-i mai era de iepure, ci de s ceră. Sărind iepurele, îi căzu secera și cu ea împreună căzu și un răvaș. Tată-meu luă răvașul și-l citi.

— Ce zicea în răvaș, zise spânul nérăbdător să vază sfârșitul povestei, căci trecuse de miezul nopții.

— Zicea, răspunse flăcăiașul : „Spânul mai mult să nu umble cu *șoalda*, că turta e a băiatului”.

Un pocnet se auzi, de răsună toată moara. Spânul plesnise, de necaz că-l păcălise Românașul ; iară băiatul luă turta și se duse acasă.

PETRE ISPIRESCU

Din S n o a v e.

V o c a b u l a r. — **Răvășel:** scrisorică. — **Luceafărul porcilor:** luceafărul care se vede dimineața, înainte de răsăritul soarelui. — **Coș:** lada în care se toarnă la moară, grăunțele ce trebuiesc măcinate. (Fig. 18). — **A da în crop:** a se încălzi, a da în fiert. — **Spuză:** cenușă fierbinte. — **A șerui:** a răscoli șarul,

cărbunii aprinși; a-i întinde spre a putea pune ceva la copt. — **Erghelegiu**: păzitor de herghelie. — **Vrej**: tulpina lungă a unor plante ca dovleacul, pepenele, castravetele etc., care se întinde pe pământ. — **Țarigrad**: numele pe care străbunii noștri îl dădeau Constantinopolului sau Stambulului. — **A lua la refec**: a mostra aspru; a pedepsi cu bătaie. — **Șiretenie**: șirul întâmplărilor, firul povestirii. — **A se sfinți**: a ieși biruitor, a triumfa. — **Ciuvică**: cucuvaie. — **Mi-era frică de ciuvică**: Mi-era frică de ceartă, de bătaie. — **Șoaldă**: înșelătorie.

Lămuriți expresiile. Insușiți-vă procedeul. — 1. *Un flăcăiandru viu, știi, ca spiritul.* — 2. Să se ducă la moară, cu un sac de grâu, *până una alta.* — 3. *Iși puse se în gând să meargă* la o moară. — 4. *Merse ce merse și dete de moara a doua.* — 5. *Se apucă de turtă.* — 6. *O turtă cât toate zilele.* — 7. *Când mă pomenii, ia caii de unde nu-s.* — 8. *O luai la sănătoasa,* pe vrej, să văd *unde m'o scoate.* — 9. *Căutai încoa, căutai încolo...* — 10. *Mai dădui un ocol prin colțuri.* — 11. Văzând nucile, băieților *li se scurgea uochii după ele.* — 12. Un pământ de arat, așa de frumos, *incât îți rămânea înima la dânsul.* — 13. Crescu un orz *înfricoșat,* *de-ți era dragă lumea să te uiți la el.* — 14. Iată iese un iepure din orz și *pe-aci fi-e drumul!* — 15. Văzu că iepurele *umbală să sară jos.* — 16. Atunci îi *dete o gură.* — 17. *Să nu mai umble cu șoalda.*

CE TE LEGENI, CODRULE...

— Ce te legeni, codrule,
Fără ploaie, fără vânt,
Cu crengile la pământ?
— De ce nu m'aș legăna,
Dacă trece vremea mea?
Ziua scade, noaptea crește
Și frunzișul mi-l rărește;

Bate vântul frunza 'n dungă
Cântăreții mi-i alungă ;
Bate vântul dintr'o parte,
Iarna-i ici, vara-i departe.
Și de ce să nu mă plec,
Dacă păsările trec ?
Peste vârf de rămurele,
Trec în stoluri rândunele,
Ducând gândurile mele
Și norocul meu cu ele.
Și se duc pe rând, pe rând,
Zarea lumii 'ntunecând
Și se duc ca clipele,
Scuturând aripele.
Și mă lasă pustiit,
Veștejit și amorțit
Și cu doru-mi singurel,
De mă 'ngân numai cu el.

M. EMINESCU
Din Poezii.

COMPUNEREA VI

T O R C A N D
de N. Grigorescu

PREGĂTIREA

Notițe explicative. — Acest tablou a fost zugrăvit de Nicolae Grigorescu, cel mai mare pictor român. Născut în satul Pitaru din jud. Dâmbovița, în anul 1834, el s'a stins din viață în 1907, după ce ne-a zugrăvit, într'un mare număr de pânze, frumusețile țării noastre.

APLICAREA

Descrieți într'o compunere, aceea ce vă spune tabloul T o r c â n d de N. Grigorescu.

TORCÂND

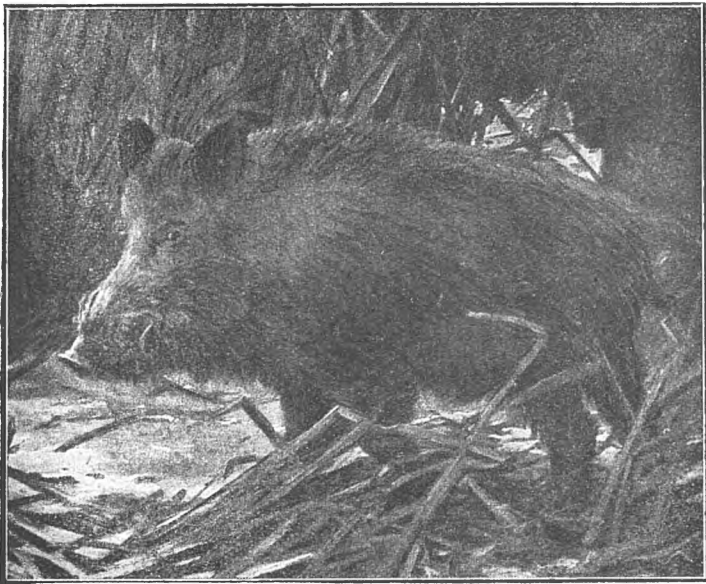
N. Grigorescu

P R I N S

Subt teiul bătrân, stau vitele culcate, răsuflând greoiu și rumegând a lene, iarba adunată de prin poienile *pălite*, în soarele de primăvară.

Băietanii trimiși să le păzească s'au făcut roată în jurul unei mese, întinse mai departe, pe mirositorul covor de verdeață.

Și-a scos fiecare merindea și se gătesc să îmbrace.

19. Mistreț.

Dar din codri, de pe coasta Pralei, vine un vuiet ca de furtună. Toți rămân ca de piatră, cu capetele întoarse spre Vălcica.

Țipete neînțelese, *vișituri*, *grohăeli* și orăcăit s'aud din ce în ce mai aproape. Vitele sar ca biciuite de foc, pufnesc pe nările lor mari și negre și-apoi, așezându-și cozile pe spate, o iau la goană, de nu se opresc decât deasupra Grindului, în *ocoale*.

Băietanii, neavând timp de fugă, lasă masa întinsă și se acată cu grabă, de crengile și tulpina crăpată a telului de lângă ei.

Ajunși sus, în desiș, abia-și țin răsuflarea, de spaimă și oboseală.

Mai venindu-și în fire, își fac loc prin frunziș și cată cu toții, spre poiana Vâlceleii, de unde vine furtunos, *forfotul* luptei de sălbătăciuni.

Din subțioara Pralei, țâșnește o turmă de mistreți, cari, guițând și grohăind sălbatec, dau năvală după un urs. Cu coamele lor mari, ridicate, cu limbile scoase printre colții înnecați în spume, aleargă nebuni.

Pe malul pârâului, dincoace, s'arată și fiara *prădalnică*, care mormăe și fuge din răspuțeri, numai în trei picioare, iar la subțioară ține strâns *godacul*, care cu vițiitul lui, a stârnit atâta gâlceavă.

Ii saltă blana ursului în goană, dar și firoșii păzitori îs cât coala... Ca fulgerul trece albia *prunduită* a pârâiașului, apropiindu-se tot mai mult de îndrăznețul dușman, care, dintr'o săritură, s'a și acățat cu ghiarele de bureții *iescoși* ai unui străvechiu copac.

O clipă numai și ursul ar fi scăpat sus, în scaunul dintre cele două brațe noduroase ale bătrânului trup de fag; dar solzii de iască se desprind, de coaja putredă și hoțul cade în amenințarea *surlilor* ridicate.

ION CIOCĂRLAN
Din Traiul nostru.

Vocabular. — **Pălit:** ars de soare, uscat de arșiță. — **Vițiit:** guițat. — **Grohăială** sau **grohăit:** strigătul porcului. — **Ocol:** împrejmuire. — **Forfot:** clocot, învălmășală. — **Prădalnic:** răpitor. — **Godac:** purcel de un an. — **Prunduit:** acoperit de pietriș. — **Iescos:** de iască. — **Surlă:** râtul porcului.

Lămuriri expresiile. Insușiți-vă procedeul. — 1. Băietanii s'au făcut *roată* în jurul unei mese. — 2. Toți rămân ca de *piatră*. — 3. *Vitele sar ca biciuite de foc*. — 4. *Abia-și țin răsuflarea*, de spaimă. — 5. *Din subțioara dealului, țâșnește o turmă de*

mistreți. — 6. Cu limbile scoase printre *colții t n n e c a și* în spume, mistreții *aleargă nebuni*. — 7. *Fuge din răspuțeri*. — 8. *Ca fulgerul trec* albia pârâiașului.

VULPEA ȘI BURSUCUL

— „Da' din cotro și unde

Alergi tu așa iute?”

Bursucul întâlnind, pe vulpe a 'ntrebat.

— „Oh, dragă cumetre, am dat peste păcat,

Sunt iată, *surghiunită* !

Tu știi că eu am fost, în slujbă rânduită

La o găinărie.

Cu trebile ce-aveam, odihna mi-am lăsat,

Și sănătatea mi-am stricat ;

Dar tot eu am căzut în groaznică *urgie*,

Pe niște pări nedovedite,

Precum că luam *mite*.

Tu singur martor ești, în adevăr să spui,

De m'ai văzut cumva, măcar cu vreun pui !“

— „Nu, dragă cumătră..., dar când ne întâlneam,

Eu cam ades vedeam

Că tu, pe botișor,

Aveai și pufușor.”

Se 'ntâmplă și la noi de vezi,

Cum altul, având loc, așa se tânguește,

Incât îți vine mai să-l crezi

C' abia din leafă se hrănește.

Dar astăzi *butcă*, mâine cai,

De unde oare-i vin ? Și când ai vrea să stai,

Să-i faci curată socoteală,

Pentru venit și cheltuială,

N' ai zice ca bursucul, că are „pufușor

Pe botișor?”

AL. DONICI

Din F a b u l e.

V o c a b u l a r. — **A surghiuni:** a trimete în surghiun adică în exil; a exila. — **Urgie:** mânie dumnezească, pacoste, nenorocire. — **Mită:** darul care se dă unui slujbaş incorect, ca să facă un lucru necinstit, nedrept ori împotriva legii. — **Butcă:** trăsura boierească.

Lămuriți expresiile. Insușiți-vă procedeul. — 1. Am dat peste păcat. — 2. *Odihna mi-am lăsat și sănătatea mi-am stricat.* — 3. Dar tot eu *am căzut în groaznică urgie.* — 4. Când ai vrea să-i faci *curată socoteală.*

COMPUNEREA VII

B U R S U C U L

PREGATIREA

Notiță explicativă. — Bursucul sau viezurele, cum i se mai zice prin unele părți, este un animal greoiu și pașnic. Trupul lui scund se apropie de acela al ursului, pe când capu-i lungăreț se termină printr'un rât ca de porc. Are o blană cu peri aspri și grosolani. Iși sapă o vizuină lungă, care ajunge uneori până la zece metri și se hrănește cu de toate : șopârle, cârțițe, melci, viermi, sau rădăcini, ierburi și poame. (Fig. 20).

P L A N U L

Introducerea.—Ce animal înfățișază ilustrația noastră?

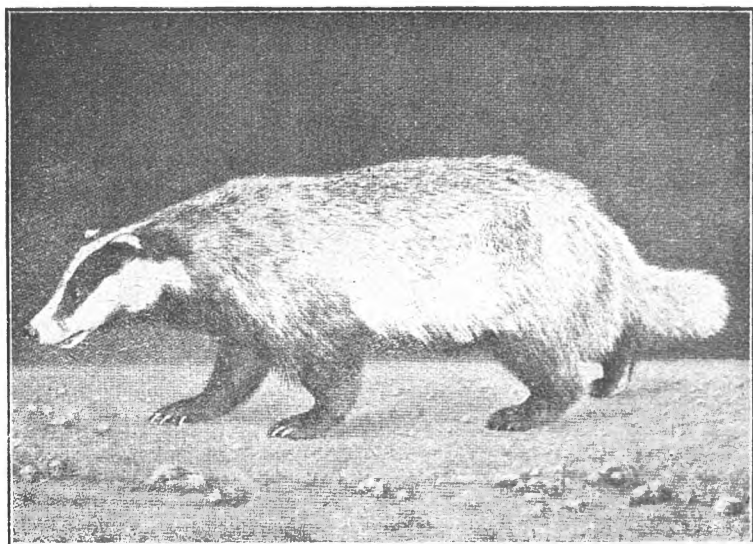
Tratarea. — Cu care din animalele pe care le cunoașteți se aseamănă el? Prin ce se apropie de urs și prin ce anume de porc?

Cum este părul blănii bursucului? De ce culoare este partea de deasupra a corpului lui? Tot cenușiu îi este și capul cu gâtul? Observați aici, pe fondul alb, o dungă neagră, care cuprinde ochiul

și urechea animalului și care se repetă și pe partea cealaltă a capului? De ce culoare sunt picioarele și partea dedesubt a viezurelui.

Cum este firea bursucului? Pașnică ori violentă? Dar în mișcările lui, e sprinten ori greoiu?

Incheierea. — Acum, după ce cunoașteți acest animal,

20. Bursucul sau viezurele.

vă dați seama de ce se zice „bursuc”, unui copil bondoc, gras și greoiu? .

Șarpele, până nu-l calci pe coadă, nu se întoarce să te muște.

Proverb

LA STĂPÂN

Strada Malului, — al cărei nume se poate să se fi schimbat azi, — era la Brăila, acum treizeci de ani, acel coridor scurt, care începe din calea Călărașilor, aproape în fața străzii Sfântului Nicolae și se termină la malul Dunării, de unde și numele. Se afla situată în plin „Carachiu”, cartier în majoritate grecesc, chefliu și guraliv, dar nu bătaios ca „Atârnații”.

Cam pe la mijlocul acestei stradele, trona, ca o regină a *zaiafeturilor* eroice de altă dată, crâșma lui chir Leonida, reputată prin vinurile și mâncările ei.

Aci îmi era scris să fac cunoștință cu primul meu stăpân. Aci aveam să-mi petrec un an și jumătate de eroică *servitudine*, să mănânc „pâine străină, udată cu lacrimi” și... să învăț limba grecească.

Era pe la opt dimineața. Intrați cu îndrăzneală. Miroso de rasol și de țelină cu carne. Un bucătar bătrân, — mustață de *antart*, albă *colilie* — se da în vânt după treburi. Tejghetarul — faimosul „tejghetar”, *oroarea* băieților de cârciumă — citea într-o gazetă, dindărătul tejghelei. Doi copilandri, ceva mai în vârstă decât mine, curățau cartofi, pe o masă lungă, încărcată cu tot felul de zarzavaturi: linte, fasole, praz, gutui de făcut cu carne. Ici colo, pe mese, pahare de vin și de rachiu, goale. Nici un client. Și nici chir Leonida, pe care-l cunoșteam din vedere.

Dădai bună dimineața. Tejghetarul mă luă în primire :

— Pe cine cauți..., „mândrețe”?

— Pe domnul Leonida.

— Nu-i aici. Da' ce ai cu el?

— Aș vrea să-i vorbesc....

— Poți să-mi vorbești mie !

— Nu, domnule, am să-l aștept.

Găliganul își reluă gazeta. Ieșii în stradă. Dacă aș știut ce fiară crudă se ascundea sub pielea acestui

cojan fără inimă, aş fi rupt-o la fugă, ca dracul de tămâie.

Câtva timp, mă plimbai îngrijorat : cărciuma avea doi băieți și pe tejghetar ; cu stăpânul, făceau patru. Se putea foarte bine să nu fiu primit.

Dar grija asta fu imediat spulberată de un alt sentiment, cu totul contrariu : mă aflu la capătul din spre Dunăre al străzii Malului, punctul cel mai înalt al platoului Brăilei, și apariția vastei priveliști a fluviului-prieten, mă făcu să mă cutremur de ideea pierderii apropiate a libertății mele. Presimțimânt *funebru* de moarte *năprasnică*... Groaza inexplicabilă...

Mi se părea că cineva se ținea gata să mă înșface și să mă despartă pe vecie, de mama, de lume, de vieață. Sălciile pletoase ale bălților mă tânguiau, *mohorite*. *Sirenile* vapoarelor șuierau *alarmate*. Huruitul *ghiociurilor* din port : glas *cobitor*. Dunărea *mocnea*. Picura de ploaie.

Mă înapoiai la crâșma lui chir Leonida.

Jupânul era acum în prăvălie, proaspăt ras și frezat, cu mustața răsucită strengărește, cu paltonul aruncat pe umeri, — *holteiu* călcând pe al treizecilea an, plin de sănătate, plin de bani.

Râdea sgomotos, în tovărășia a doi prieteni, cu cari sta la un pahar.

Nefiind sigur că voiu fi primit și cum mă jenam să-i vorbesc față de toată lumea, rămăsei pe afară, în așteptarea unui moment prielnic. El ieși după puțin, în ușa prăvăliei și văzându-mă așteptând, mă întrebă :

— Tu m'ai căutat azi-dimineață ?

— Eu, domnule Leonida.

— Ce vrei ?

— Aș vrea să intru la stăpân, la d-ta.

— Să intri la mine? ! făcu el cu mirare. Și vii așa, singur-singurel? !... Băieții de stăpân sunt aduși de mână. Ce să vorbesc eu cu tine? N'ai părinți?

Chir Leonida privea la om cu mândrie grecească, vorbea *răspicat* și fără accent străin, fiind născut în țară. Tatăl său, un bătrân *cârcotaș* încă verde, deschisese crâșma din strada Malului, cu zece ani înainte de venirea pe lume a *odorului* său unic.

Mi-aduc aminte că, deși copil, am știut să miros *orgoliul* național al Grecului și l-am *exploatat* cu o neabănită îndemânare. :

— Viu fără știrea mamei. Vreau să intru la Greci și să învăț grecește !...

Că voiam să învăț grecește, asta era tot așa de adevărat, cum e adevărat c'aș vrea astăzi să vorbesc toate limbile din lume.

Chir Leonida se umflă ca un curcan :

— Bine, drăguțule, bine, am să te primesc, dar nu pot să stau la tocmeală decât cu mama ta. Vino mâine, cu dânsa !...

A plâns biata mamă, în seara acelei zile, până i s'au rupt *rărunchii* :

„La ce-a folosit că mi-am închis tinerețele..., c'am trăit în văduvie..., c'am muncit ca o roabă, numai și numai ca să te feresc pe tine de mână străină, dacă tot pe mână străină a trebuit să intri !... Să nu mai lase Dumnezeu inimă de mamă pe pământ !...“

A doua zi, — era tocmai într'o duminică, — ne-am înfățișat la ușa „străinului”. Mama părea bună de pus în coșciug. Mie mi se zvârcolea inima, ca o vrabie în mâna unui copil ; mă credeam pe punctul de a fi înmormântat de viu. Mama credea același lucru.

Explicația trebuie căutată nu numai în faptul că mama își făcuse un idol din copilul ei, iar acest copil își făcuse un idol din dragostea pentru libertate. Mai era ceva : era acea nesuferită *teroare* care face pe om, sclavul părerilor altora și care se numește gura maha-lalei.

Gura mahalalei cere unui copil să fie statornic, „cuminte”, să rămâie la stăpânul unde a fost dat, nu să umble „din stăpân în stăpân”. Să sufere barbaria și să devie la rându-i barbar. Concepția asta de slugărnicie este împinsă de gura mahalalei până acolo, că a fost *concretizată* în faimoasa, în *odioasa* zicătoare : „Palma stăpânului îngrașă buca slugei”.

Trecând pragul crâșmei lui chir Leonida, eram amândoi, atât eu cât și mama, conștienți de teroarea pe care mahalaua o va face să apese pe umerii noștri : intrând la stăpân, trebuia să rămân, să sufăr, să înghit și să n'o dau pe mama „de rușine”. Mama nu trebuia să audă spunându-se de fiul ei, ceea ce se spunea așa de des de ai altora : „Iar a fugit dela stăpân !”

.....

— O sută de lei pe an ; un rând de haine ; o pereche de ghete ; o pălărie ; o zi slobodă la Paște și încă una la Crăciun.

.....

Nouăsprezece ceasuri de goană zilnică, adică dela șase dimineața până la unu după miezul nopții.

Cuvinte aspre, înjurături *obscene*, palme cu nemiluita.

Șiroaie de lacrimi, suspine de nimeni auzite, visuri spulberate.

Dor de ducă !...

.....

Și cum ? Nici o mângâere ? Nici un ochiu prietenesc ? Nimic care să aline această jalnică copilărie ?

PANAIT ISTRATI
Din Trecut și viitor

Vocabular. — **Zaiafet:** chef mare, petrecere cu mâncare, băutură și lăutari. — **Servitudine:** sclăvie, robie. — **Antart:** hai-

duc grec din Peninsula Balcanică. — **Colilie**: plantă de câmp, cu tulpinele lungi și foarte subțiri (Fig. 21); uneori formează o tufă ca de fulgi albi, cunoscută și sub numele de *părul zânelor*, *păniță* sau *năgară* (Fig. 22); *alb colilie*: alb de tot, ca zăpada. — **Oroare**: spaimă, groază. — **Găligan**: lungan. — **Cojan**: poreclă dată locuitorilor dela șes, de către cei dela

21. Colilie.

(a. Floarea; b. Sămânța coaptă.)

22. Colilie.

(Părul zânelor)

munte. — **Funebru**: de înmormântare, de moarte. — **Năprasnic**: neașteptat. — **Mohorît**: posomorît, întunecat. — **Sirenă**: aparat care scoate, cu ajutorul aburilor, șuierături puternice, întrebuințate ca semnale. — **Alarmat**: neliniștit, speriat, îngrozit. — **Ghiociu**: car ce se poate lungi, pentru diferite transporturi. — **Cobitor**: care coboară, care menește a rău. — **A mocni**: a sta înăbușit, într'o liniște aparentă. — **Holteiu**: neînșurat, flăcău. — **Răspicat**: deslușit și apăsător. — **Cărcotaș**: om care caută pricină de ceartă, care face șicane. — **Odor**: copil iubit. — **Orgoliu**: îngâmfare, trufie, semeție. — **A exploata**: a trage folos, de pe urma unui lucru. — **Rărunchiu**: rinichiu, adâncul sufletului. — **Teroare**: groază. — **A concretiza**: a face concretă o noțiune abstractă. — **Odios**: urît, nesuferit, revoltător. — **Bucă**: obraz. — **Obscen**: nerușinat.

Lămuriți expresiile. Insușiți-vă procedul. — 1. *Strada Malului era un coridor scurt.* — 2. *Crâșma lui chîr Leonida trona ca o regină a zai a feturilor.* 3. *Aici aveam să petrec un an și jumătate de eroică servitudine.* — 4. *Se da în vânt după treburi.*

5. *Dădui buna dimineața.* — 6. *Tejghetarul mă luă în primire.* — 7. *Aș fi rupt-o la fugă, ca dracul de tămâie.* — 8. *Sălciile mă tânguiau.* — 9. *Cu paltonul aruncat pe umeri.* — 10. *Călca pe al treizecilea an.* — 11. *Stala un pahar,* cu doi prietini. 12. *Să intri la mine? făcu el cu mirare.* — 13. *Am știut să miros orgoliul național al Grecului.* — 14. *Chir Leonida se umflă ca un curcan.* — 15. *A plâns, până i s'au rupt răunchii.* — 16. *Mi-am închis tinerețile.* — 17. *Să nu lase Dumnezeu inimă de mamă pe pământ.* — 18. *Mama își făcuse un idol din copilul ei.*

CONCERTUL PRIMĂVERII

Chiar acum din crâng venii
Și c'o veste bună!
Iarăși e *concert* copii:
Merg și eu și tu să vii,
Mergem împreună.

23. Cuc.

Vrei *programă*, lămurit?
Stai puțin să caut.
Cucul, un *solist* vestit,
De printr' alte țări venit,
Va cânta din flaut.

Cântăreața dulce 'n graiu,
Cea numită „perla
Cântăreților din Maiu”,
Dulce va doini din *naiu*,
Multe doine mierla.

Va 'ntona apoi un *psalt* :
„*Imnul veseliei*” ;
Corul dintr'un fag înalt
Vor cânta 'n sopran și 'n *alt*
Graurii câmpiei...

24. Turturea.

Turturelele 'n tenor ;
Și-alte voci măestre,
Toate după glasul lor.
Vor urma după acest cor
Fel de fel de-*orchestre*.

Voci de *gaițe* cari fac
Să coboare ploaie
Și 'ntr'o scoarță de copac
O să bată tica-tac
Tactul *ghionoiaia* ;

25. Gaiță.

Iar naționale-apoi (/
Cobze și-alte *hanguri*,
Glas de fluier și *cimpoi*,
Pitpalaci și *cintezoi*,
Și-un taraf de *granguri*.

Se vor pune-apoi pe joc
Până chiar și surzii,
Când vor prinde, dintr'un loc,
Să ne cânte hori cu foc,
Din tilincă *sturzii*.

Vom cânta și noi ce-om ști,
Cântece din carte
Și de va putea veni
Vântul, și el va doini,
Că e dus departe.

26. Grangur.

Cine-i contra, să-l vedem,
Ca să-l știe soții!
De-aveți chef, tovarăși, bem —
Ura 'n cer! cu toții-avem!
Mergem dar cu toții!

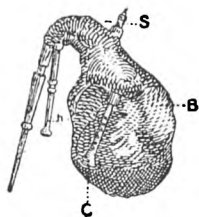
27. Pitpalac sau prepeliță.

GH. COȘBUC
Din Fire de tort.

Vocabular. — **Concert:** producțiune muzicală, executată de artiști, într'o sală publică. — **Programă:** arătarea scrisă a diferitelor producțiuni ce vor avea loc cu prilejul unui spectacol, al unui concert, al unei ceremonii etc. — **Cuc:** pasăre agățătoare, insectivoră, cu coada și aripile lungi, cu picioarele scurte și ciocul slab; e de culoare cenușie, cu pânțele alb, vârgat cu negru. (Fig. 23). **Solist:** cântăreț care execută o arie singur, fără să mai fie acompaniat de alții. — **Naiu:** instrument muzical, întocmit din mai multe fluiere de diferite mărimi, din care cântă mai ales lăutarii. — **Psalt:** cântăreț bisericesc. — **Imn:** cântec sau poezie, prin care este slăvit Dumnezeu sau vreun erou. — **Alt sau alto:** voce mai ascuțită, intermediară între sopran și tenor. — **Turturea:** pasăre de culoarea cenușie, ceva mai mică decât porumbelul; are coada rotunjită, aripele lungi și ciocul drept. (Fig. 24). — **Orchestra:** totalitatea muzicanților, cari execută diferite compoziții muzicale, din instrumente. —

Gaiță: pasăre cu pene pestrice și cu un moț deasupra capului; e foarte limbută și prădalnică. (Fig. 25). — **Ghionoae:** pasăre agățătoare, cu ciocul lung, cu care ciocănește mereu trunchiurile copacilor, spre a speria insectele și a le face să iasă, ca să le mănânce. (Fig. 29). — **Hang:** ison, acompaniament muzical. — **Cimpoi:** instrument muzical popular, compus dintr'un burduf,

28. **Cimpoi.**
(B. Burduful; C. Carava sau fluierul; h. Hangul mic alături de cel mare; S. Suflătoarea).

29. **Ghionoae.**

căruia îi sunt adaptate un fluier, două hanguri și o suflătoare (Fig. 28). — **Pitpalac** sau **prepelită:** pasăre călătoare, galbenă-cafenie, cu dungi pe spate; se vânează pentru carnea ei cea gustoasă. (Fig. 27). — **Cintezoiu:** păsărică albastră-verzuie, cu dungi negre pe deasupra, roșii la gât și roșcate pe pânțele. (Fig. 30). — **Grangur:** pasăre cântătoare, cu penele galbene-aurii. (Fig. 26). — **Sturz:** pasăre brună-roșcată, cu pieptul împestrizat. (Fig. 63).

30. **Cintezoiu.**

PRIVIGHETOAREA

— Ce ai, nene Iorgule? Parcă ai fi supărat?

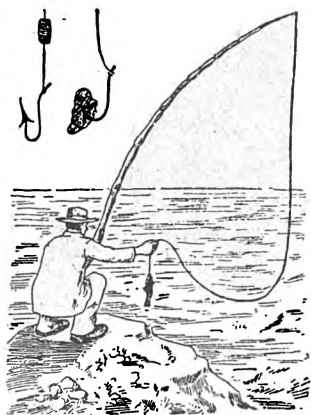
— E l...

— Ba nu zău, ți s'a întâmplat ceva?

— Mi s'a întâmplat o ticăloșie... Nici nu știu cum să-ți spui... Știi că prin fundul curții mele trece *iazul*, *iazul*

morilor. Când n'am ce face, dau cu undița la pește. Am acolo, în stânga scării — c'am făcut o scară pentru scăldat — o adâncătură, în care arunc în toate serile câte o bucată de mămăligă, ori câte un pumn de grâu fiert : *nadă* la pește... Și uneori, când e apa *merie*, mai ales acum primăvara, se dă bine și prinz... nu cine știe ce pești mari, dar în sfârșit : *cleni*, *mrene*... cât un cuțit de masă obișnuit... Tu nu ești pescar ; n'ai dat cu undița niciodată... E plăcut... La mine, acolo, e frumos de tot : o umbră deasă și răcoroasă și apa aia care curge lin, printre sălcii pletoase... Să vii odată să vezi. Acum, eu am undițe sistematice, de se strâng, se fac baston ; dar aici în iaz nu le întrebunțez, că prea sunt lungi...

Iau câte o nuia de alun ; îi pun ață, plumb și cârlig și gata ; iar când plec de acolo, înfășor ața pe nuia și o bag într'un tufiș de *richtă*. În tufișurile astea și în sălciile de pe marginea iazului, vin privighetori și cântă toată noaptea... Foarte de multe ori, când stau liniștit la pescuit, vin săracele până lângă mine, aproape de tot, să le prinzi cu mâna, parc' ar fi oarbe : umblă după ouă de furnici și după *râme*... Ce e azi ? Joi. Alaltăseară, marți, a venit pe la noi căpitanul Delescu cu nevastă-sa și am stat cu toții în pridvor, să le ascultăm. Nu cânta una, cântau zece, cincisprezece...

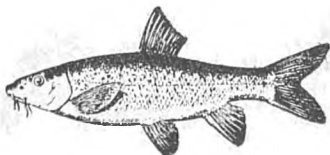

31. Pescuitul cu undița.
(Sus: undița fără și cu *nadă*)

32. Clean.

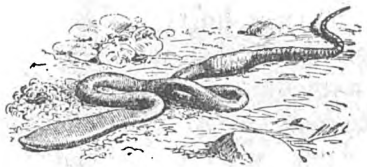
Răsuna tot *zăvoiu*!... Și cum era o lună ca ziua și mirosea liliacul..., am petrecut o seară... Să-l întreb pe el... Mai ales una, chiar în grădină la mine, într'o salcie

33. Mreană.

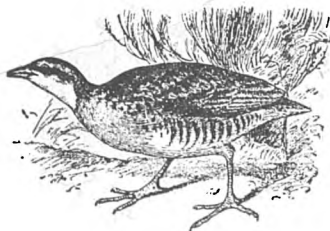
pletoasă, cânta... Doamne, Dumnezeu!... De câte ori începea, făcea într'un fel nou. Încă Victorița, nevasta căpitanului, luase un condeiu, să însemne cu vorbe, toate felurile de sunete pe

care le scotea. Uneori făcea : fi, fi, fi, tiha ! tiha ! tiha ! chiau ! chiau ! clings ! iar când isprăvea într'o *cas-cadă* de *triluri*, zău dacă nu-ți venea s'o aplauzi ca pe-o *primadonă*... Și din *crivină* îi răspundeau altele și altele... Frumoasă seară am petrecut ; n'am s'o uit niciodată ! Și ne întrebam cu toții, dacă o fi adevărat că toate viețuitoarele de pe pământ se trag dintr'o tulpină și că s'au deosebit unele de altele, numai silite de împrejurările deosebite prin care au trecut, — ce fel de împrejurări au fost alea, care au

34. Râmă.

putut sili privighetoarea să ajungă să cânte așa, iar *cârsteiul* bunăoară, să hârăe ca un ceasornic de buzunar, când îl întorci ? Mare taină ! E !... Pela douăsprezece, ne-au plecat musafirii, iar nevasta căpitanului, după ce ne-a zis nouă „bună-seara”, a făcut bezele în spre salcia pletoasă, strigând : „la revedere, puică, pe mâine seară !”

35. Cârsteiu.

„bună-seara”, a făcut bezele în spre salcia pletoasă, strigând : „la revedere, puică, pe mâine seară !”

Și-au venit și aseară, dar în salcie nu mai cânta privi, ghetoarea... Se auzeau în zăvoiu, dincolo, peste iazmulțime; aici însă nu... Ne gândeam că poate și-a găsit soția și s'o fi dus după ea, în zăvoiu; și ne sileam s'o recunoaștem de pe cântec; dar, ori că era prea departe și nu puteam deosebi toate sunetele, ori că nu cântă toate la fel; dar lucru hotărît, lipsea un sunet; n'auzeam pe nici una făcând: clings! clings! Asta nu-l auzeam și să vezi de ce... Azi dimineață, neavând treabă, mă scobor la gârlă. Lăsasem în ajun undița, acolo într'un tufiș... O caut: nimic. Zic: să știi că mi-a furat-o cineva. Când mă uit mai bine, o văz mai departe, pe jos. Dau s'o ridic: ața deșirată de pe băț și încurcată în richită. Mă iau după fir și ce să văz? Parcă și acum mi să sfâșie inima... Lăsasem râma în cârligul undiței și biata privighetoare, umblând după mâncare, a înghițit cârligul! Sărăcuța! Cât trebuie să se fi sbătut, cât trebuie să se fi chinuit!... Acuma stă moartă, cu aripioarele întinse; iar pe ochișorii ei, ca două mărgele negre, năpădiseră furnicile... Pre legea mea! Sunt așa întâmplări *absurde*, care-ți turbură mintea, îți sdruncină credința... Auzi dumneata moarte: cu cârligul înfipt în gușulița aia, care scotea sunetele alea dumnezești! Auzi dumneata cum am răsplătit eu păsărica aia nevinovată, pentru că ne desfătase cu *viersul* ei! Când mă gândesc, îmi vine nebulie — dar știi? — nebulie!... Ah! ochișorii ăia negri, pe care năpădiseră furnicile!

I. AL. BRĂTESCU-VOINEȘTI
Din Intunerec și lumină.

Vocabular. — **Iaz:** canal abătut din cursul unui râu, spre a îndrepta apa spre o moară; baltă; heleșteu. — **Nadă:** momeala cu care sunt atrași peștii la undiță, păsările în curse etc. (Fig. 31). — **Meriu:** de culoare alăbăstrie, violetă. — **Clean:** pește cu corpul lătăreț, gros și cu solzii strălucitori, care trăiește în râurile noastre de munte. (Fig. 32). — **Mreană:** tot un pește de râu, de culoare argintie, cu solzii mari și mustățile lungi.

(Fig. 33). **Richită** ori **răchită**: salcie care crește pe malul râurilor sau al lacurilor. — **Râmă**: viermă lung, roșcat, care trăește în pământ, prin locurile umede și care iese la suprafață după ploaie; se întrebuițează ca nadă la pescuitul cu undița. (Fig. 34). — **Zăvoiu**: crâng de sălcii sau de anini, pe marginea apelor. — **Cascadă**: cădere de apă de pe o înălțime. — **Tril**: executarea grăbită și repetată a două note. — **Primadonă**: cântăreața care cântă în rolul cel mai de seamă al unei opere. — **Crivină**: pădurice pe prundul unei ape. — **Cârsteiu**: pasăre călătoare, de mărime mijlocie, cu picioarele scurte, dar cu degetele lungi, foarte căutată de vânători. (Fig. 35). — **Absurd**: împotriva dreptei judecăți, ceva cu care nu se poate împăca mintea omenească. — **Viers**: glas, cânteț, melodie.

Lămuriți expresiile. Insușiți-vă procedeul. — 1. *D a u cu undița la pește.* — 2. *Privighetorile vin aproape de mine, să le prinzi cu mâna.* — 3. *Isprăvea într'o c a s c a d ă de triluri.* — 4. *D a u s'o ridic.* — 5. *Ochișorii ei, ca două mărgele negre.* — 6. *Sunt întâmplări absurde, care-ți turbură mintea, îți sdruncină credința.*

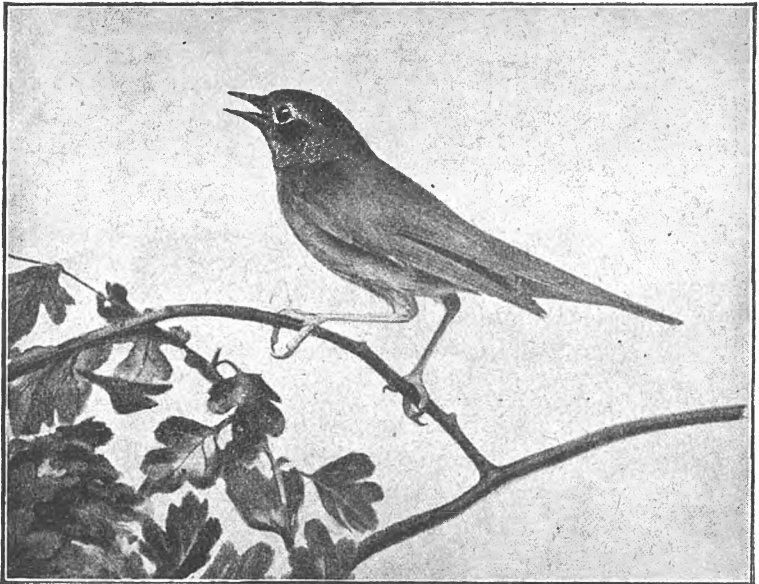
*Cine seamănă vânt culege furtună.
După furtună vine și vreme bună.
Cu râma mică, se prinde peștele mare.
Cu o rândunică, nu se face primăvară.
Ferestrele au ochi, iar pereții urechi.
Măsoară de multe ori și croește odată.
Păunul să tacă, dacă vrea să placă.*

Proverbe

COMPUNEREA VIII

PRIVIGHETOAREA

Descrieți privighetoarea, după ilustrația ce urmează (Fig. 36), rânduindu-vă ideile într'un plan.

36. Privighetoarea.

RÂNDUNEL

Un vânt și-o ploaie necăjită
S'au repezit ca din senin
Și răpăe prelung pe frunze
Și-mi culcă florile de crin.

Grădina toată-i răscolită...
Ce tristă e grădina mea !
Pe-o creangă, tremură de frică
Un puiu plăpând de rândunea.

E singur în bătaia ploaiei
Și 'n ciripitu-i rugător,
Imi spune să-i deschid fereastra
Și eu deschid... el intră 'n sbor.

Și iată-mi-l rotind la mine,
Și parcă nu mai e pustiu,
In casa mea, înveselită
De ciripitul lui sglobiu.

Dar iată... soarele s'arată...
Pe frunze, picurii sclipesc
Și rândunelele pe-afară,
In sboruri vesele rotesc.

La glasul lor, grăbit, mă lasă
Plăpândul puiu de rândunea...

.....
Mai vino, ploaie, înc'odată,
Să-l văd din nou în casa mea !...

VICTOR EFTIMIU
Din Poezii.

Lămuriți expresiile. Insușiți-vă procedeul. — 1. O ploaie necăjită s'a repezit ca din senin. — 2. Imi culcă florile de crin. — 3. E singur în bătaia ploaiei. — 4. In ciripitu-i rugător, imi spune să-i deschid fereastra.

CUZA VODĂ

„De două ori, am văzut pe Vodă Cuza !” începu Moș Gheorghe.

„Acu, într’un rând, grăi bătrânul, veneam dela moară... Și era așa, într’amurg. Mergeam pe lângă boi și eram pe aproape de *jitărie*. Iaca, aud în urmă zurgalăi. Intorc capul : văd o trăsură cu doi cai... De pe capră, mâna un Român cu *suman* și cu căciulă de oaie... Mă gândesc : Aista nu-i boier mare... Nu mai trag carul cu două roate în șanț... nu mai bat boii degeaba... Când ne ajunge trăsura din urmă, întorc capul.. Văd într’înșa, un negustor... Era îmbrăcat cu strae de *șieac* călugăresc... Se uită el la mine. Zice : — Noroc bun, bade ! — Mulțămim domniilor voastre ! — Cum îi zice satului ăstuia ? — Dumbrăveni, zic. Incepe el, pe urmă, să mă întrebe : cine stăpânește satul, cine-i primar și altele. Vizitiul oprise caii. Dacă am văzut, m’am oprit și eu cu carul. Zice negustorul : — Cum o duceți cu boierul ? — Dă, domnule, zic, dacă cel ce-ar întreba ar ști, n’ar mai întreba... Boieru-i boier și noi suntem țărani... Ce putem noi face?

37. Suman.

El a făcut așa : Hm ! Pe urmă s’a uitat la mine așa, parcă jalnic și-a spus : — Bade ! amară și stropită cu lacrimi e pânea pe care o mănâncă norodul ! Mă uit eu la dânsul. Ce are negustorul ista, mă gândesc, de stă de vorbă cu mine ? Grăește el iar : — Da’ cu *vornicul* cum o duceți ? — Apoi, domnule, zic, vornicul e ridicat dintre-ai noștri... El ne arde și ne frige... Iaca, eu am plătit birul odată și el mi-l cere a doua oară... Spune că dacă nu plătesc, îmi ia boii... — Așa ? — Așa !... — Apoi, zice el, este o vorbă. Zice : — Cine ți-a scos ochii ? — Frațe-meu. — Aha ! de aceea ți i-a scos așa de adânc... Eu stam și mă uitam la el. Da’ avea el un glas așa de blând și se uita așa la mine, c’am început eu a-i spune

de-ale noastre, dintre multele pe care le îndurăm... Și zic eu : Dreptatea noastră cea veche, domnule, de mult îi moartă, iar Vodă nimica nu știe.

A zâmbit atuncea negustorul. Pe urmă, ne-am luat noi și-am intrat în sat... Era seară, acuma. Și vornicul iese de acasă, să se ducă la crâșmă. Zic : Iaca vornicul !.. Se dă jos atuncea, negustorul, din trăsură și oprește

pe vornic... — Adevărat e, zice, că dumneata, vornice, iei două biruri dela oameni? Nu-s ei de o *lege* și de un neam cu dumneata? Cum de faci asemenea lucru?— Da' cine ești dumneata? strigă vornicul. Să-ți arăți *îndreptările*. Ce ai a mă întreba? Doar știu că nu ești *ispravnicul* ori Vodă...—Ba-s Vodă !.. a zis, zâmbind, negustorul. Și cum

38. Cuza Vodă de Mișu Popp.

m'am uitat cu ochii holbați la el, l-am cunoscut că-i Vodă și a cunoscut și vornicul..."

Moș Grigore începu a râde încetinel, cu mulțumire, ca și cum întâmplarea aceasta veche se petrecea a doua oară, înaintea ochilor lui.

„Apoi, a doua oară, vorbi iar într'un târziu bătrânul, l-am văzut pe Vodă, după ce s'au unit boierii și l-au scos din domnie... Am auzit noi că s'a dus prin străinătăți și acolo a murit, de inimă rea. După ce-a murit, l-au pornit credincioșii lui, spre țară, ca să-l ducă la Ru-

ginoasa... S'a aflat atuncea, prin sate, că are să-l aducă pe Vodă Cuza cu trenul, pe la Burdujeni... Era vară, cald și frumos și câmpiile numai o verdeață... Și cum s'a dat vestea prin sate, a început a porni norodul de pretutindeni, ca să iasă înaintea trenului, prin gări... Am umblat și eu noaptea, două *poște* și m'am dus să-l aștept, în gară la Liteni... Era atunci, într'o duminică și lume de pe lume, norod mult se strânsese, într'o parte și 'n alta a drumului de fier... Și-am așteptat noi, am așteptat și într'o vreme, s'a arătat și trenul, venind încet-încet, ca la înmormântare... Și oamenii tăceau, cât vedeai cu ochii, în lungul liniei și toți stăteau cu capul gol... Trecea trenul și pe urmă se luau și ei, încet, în urma lui... Dar în gară, la Liteni, s'a oprit... Și era Vodă așezat în sicriu, într'un vagon deschis, împodobit cu cununi de flori și cu perdele negre... Și cum s'a oprit vagonul, a început a sui norodul : bătrâni, femei, copii, bărbați, toți se suiau, ca să-l vadă și să-l sărute... M'am suit și eu și l-am văzut : cât era de frumos, de voinic și de tânăr încă... și parcă dormea... și parcă zâmbea, ca atunci, în seara ceea, când a stat în fața vornicului și a zâmbit... M'a *pălit* așa o jale, pentru părintele nostru, că am început a plânge... Și toți, pe câți i-a făcut el gospodari, pe pământul ista, toți la câți făcuse dreptate și erau acolo, toți lăcrămau... Și tot se *petrecea* lumea și-l sărutau și i se închinau... Și după aceea, iar a pornit trenul acela cu sicriul, printre ogoarele pline de holde, ogoarele oamenilor, de dânsul dăruite.

Și-am pornit și eu împreună cu mulți alții, cu capetele goale, pe drumul de fier, ca să ne ducem să-l vedem și la mormântul lui, acolo...

Iar prin sate, unii din vornici și din *ciocoi* îndemneau pe flăcăi să nu-și lase horă, ci să joace cu lăutari, că-i zi de sărbătoare... Da' tinerețea asculta de bătrâni și mergea să vadă pe domnitor..."

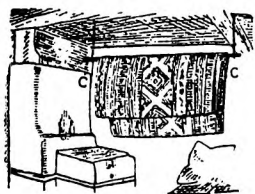
Moș Grigore de mult își isprăvisise istorisirea... Stam

acuma subt *lăicere*, în patul cel mare de subt *culme* și nu puteam dormi : îmi stăruia înaintea ochilor, ca o icoană cu zâmbet trist, cu ochii închiși, într'o lumină de vis, domnitorul norodului...

MIHAIL SADOVEANU
Din Povestiri de seară.

Notițe explicative. — **Ruginoasa** din județul Fălticeni a fost moșia familiei Cuza. Aici este mormântul marelui domn al Principatelor-Unite, Muntenia și Moldova (1859—1866). — **Mișu Popp** (1827—1892) a fost un însemnat pictor român din Transilvania.

Vocabular. — **Jitărie**: locuința *jitarului*, adică a păzitorului de țarini. — **Suman**: haină lungă, țărănească, de dimie. (Fig. 37). — **Șieac**: stofă de lână, care se țese mai ales în

39. **Culme** (c—c).

mănăstirile de călugărițe, pentru hainele monacale. — **Vornicul satului**: primarul. — **Lege**: credință. — **Indeptări**: acte. — **Ispravnic**: administrator, prefect. — **Poștă**: o distanță de vreo zece kilometri. — **A păli**: a cuprinde, a apuca pe cineva; se zice despre un dor, o jale, o mâhnire etc. — **A se petrece**: a trece unul după altul, printr'un loc. — **Ciocoiu**: nume dat de țărani, arendașilor, funcționarilor și tuturor celor îmbrăcați în haine nemțști. — **Lăicer**: covor sau scoarță țărănească. — **Culme**: prăjină orizontală, legată cu frânghii, de grinzile tavanului, pe care țărani își atârnă hainele. (Fig. 39).

Lămuriți expresiile. Insușiți-vă procedul. — 1. *Era într'amurg.* — 2. *A mară și stropită cu lacrimi e pâinea norodului.* — 3. *Vornicul ne arde și ne frige.* — 4. *Dreptatea de mult e moartă.* — 5. *Pe urmă ne-am luat noi și am intrat în sat.* — 6. *A murit de inimă rea.* — 7. *Se strânsese lume de pe*

lume. — 8. *M'a p ă l i t o j a l e.* — 9. *Și tot se p e t r e c e a l u m e a* și-l sărutau. — 10. *Îm i s t ă r u i a* înaintea ochilor, domnitorul norodului. — 11. *O l u m i n ă d e v i s.*

FURTUNA

A revenit albastrul Maiu !
Flori în grădină, flori pe *plaiu*
    Și flori la p ă l ă r i e !
Stau ca pe spini, stau ca pe foc !
E timpul numai bun de joc
    Și bun de ștreqărie...

Grivei, tovarășul meu drag,
Nerăbdător așteaptă 'n prag
    S'asvăr! în colț ghiozdanul...
I-e dor ca s'o pornim hai-hui :
Mă dau mai bine 'n partea lui,
    Că nu e Maiu tot anul !

O șterg de-acasă frumușel :
Grivei cu mine, eu cu el —
    Și satu' 'n colb se 'nneacă...
Intrăm în codru și Grivei
A 'nnebunit de vesel ce-i :
    Mă mușcă, sare, joacă...

Dă spaima 'n vrăbii, latră 'n vânt,
Iși face mēndrele, eu cânt
    Și codrul lin răsună...
Pe sus trec leneși, nouri grei —
Noi nici nu ne gândim la ei
    Și doar aduc furtună !

Abia o creangă s'a mișcat
Și 'n freamăt lung, neașteptat,
Lumina 'n zări se stânge. .
Un roi de frunze joacă 'n drum —
Tot codrul e-un vârtej acum
Și eu pornesc a plânge...

Alerg în jos, alerg în sus :
Am rătăcit și urme nu-s,
Ori încotro m'aș duce !
Un fulger ! Repede mă 'nchin...
Ah, mii de dhuri negre vin
Și vor ca să m' apuce...

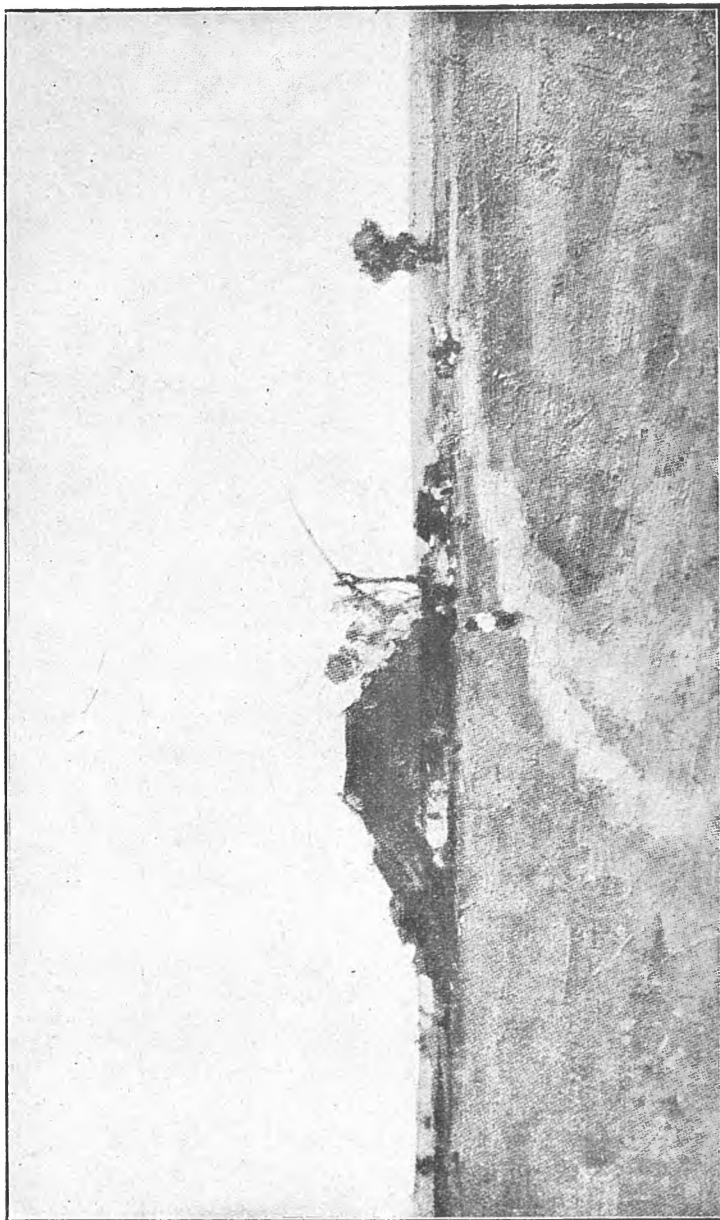
Cad în genunchi, prins de fior...
Răsbubuind din nor în nor,
Un trăsnet se descarcă !
Zic „Tatăl-nostru” și Grivei
Se uită țintă 'n ochii mei :
Și el se roagă parcă...

Dar iată ! Cât ne-am închinat,
Un colț de cer s'a luminat
Și codru-i plin de soare...
Eram voioși la câmp deschis —
Și-mi pare că a fost un vis
Furtuna trecătoare !...

ȘT. O. IOSIF
Din Poezii.

Vocabular. — Plaiu: coastă de munte.

Lămurii expresiile. Insușiți-vă procedeul. — 1. *Stau ca pe spini*, stau ca pe foc. — 2. *Mă dau mai bine 'n partea lui*. — 3. *Satul se 'nneacă 'n colb*. — 4. *A 'nnebunit de vesel ce-i*. — 5. *Dă spaima 'n*

vrăbii. — 6. Iși face mendrele. — 7. Pe sus trec leneși nouri grei. — 8. Un roiu de frunze joacă 'n drum. — 9. Mii de duhuri negre vin și vorca să m'apuce. — 10. Se uită țintă 'n ochii mei. 11. O șterg de-acasă frumușel.

COMPUNEREA IX

PE VALEA MOLDOVEI

de N. Grigorescu

PLANUL

Introducerea. — De cine este zugrăvit tabloul „Pe valea Moldovei”? Ce ne reprezintă într'însul marele nostru pictor?

Tratarea. — Prin ce ni se vestește, în primul rând, această margine de sat? Ce vedeți în stânga cumpenii? Dar în dreapta ei? Observați în fund o fâșie aburoasă, care tivește ca un chenar, zarea, dela un capăt la celălalt al tabloului? Recunoașteți într'însa malul înalt și râpos al râului Moldova? Ce ne înfățișează tabloul, dincoace de marginea satului? De cine este străbătută această țarină, căreia i se mai spune și vatra satului? Este cineva pe acest drum de țară?

Incheierea. — Ne-a dat pictorul Grigorescu prin acest tablou, icoana satului românesc?

VULTURUL

S'a ridicat deodată, din prăpastia întunecoasă, umedă, a munților falnici. Și doritor de lumină, în această dimineată scaldată de soare, a întins aripile ca o *flamură*, deasupra brazilor bătrâni. S'a înălțat mai întâi drept

în sus, ca o săgeată. A străbătut văzduhul răcoros, apoi a rămas acolo, s'a legănat în aer, îmbătat de plăcerea să fluture la înălțimea uriașă, a plecat capul și a privit în jos. Pe câmpiile lucii, satele împrăștiate ca grăunțele, scoteau sclipiri repezi, ca ale *prundișului* spălat de ape. Oamenii nu se zăreau. Deasupra, dedesubtul lui, prinprejur, nici o vietate. I se păru că lumea aceasta, frumoasă, încântătoare, peste care primăverile se aștern cu *spuză* de flori, e a lui, a lui singur. Și scuturându-și aripile, făcu un ocol larg, suind și scoborînd prin aer. Apoi, i se păru că ceva flutură mai jos, ceva mic, prea neînsemnat, pentru ca să îndrăznească să se sue până la el : se repezi și în ciocul gata să frângă, prinse o pană căzută chiar din aripa lui. Sbură cu dânsa sus, sus, apoi îi dădu drumul și urmări cu ochii strălucitori, lunecarea ușoară, ca pe o apă, a penei care cândva îi ajutase să se ridice.

Luă munții în lung. Nici o boare de vânt, nici un murmur de ape, care să străbată atât de sus.

Și așa a mers până după amiază, cu ciocul deschis, înghițind aerul în gălgâiri puternice, privind în toate părțile, cu ochii lui ca două scânteii.

Obosi. Se scoborî ușor și se așeză pe vârful unei stânci, ce țâșnea în sus, goală, din stratul gros de mușchiu al muntelui. Cum sta nemișcat, părea și el de piatră, părea că-i colțul ascuțit al stâncii încremenite acolo de veacuri.

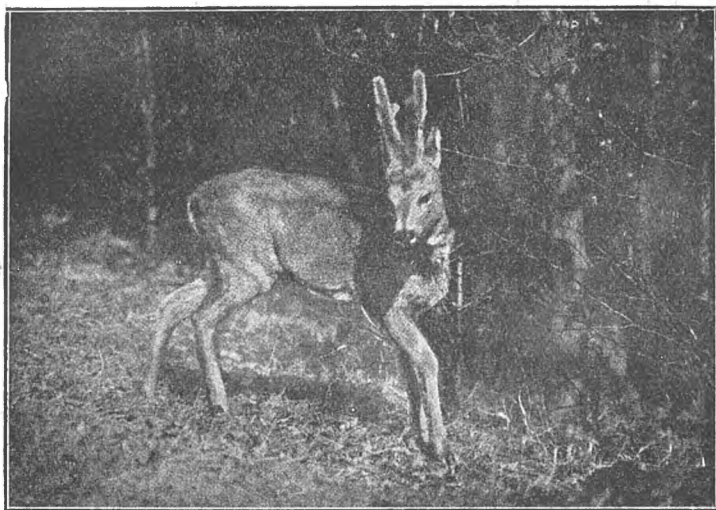
Pe urmă își plecă în jos capul. În fund, în noaptea deschizăturii adânci, tăiată ca de *pala* unui zmeu, șerpuia, sclipind ca argintul, izvorul. Și i se făcu dor de răcoarea dulce a undei șerpuitoare. Săltă și se repezi în fund. Se lăsă în voie, să cadă în apă. Stropii reci îl acoperiră deodată, ca niște pietre scumpe și întinzând gâtul gol, bău îndelung, însetat. Apoi, își luă iarăși sborul până pe stânci, sus, se lăsă pe o coastă, întinse aripile la soare și închise ochii. Așipi...

Adieri de vânt îl înfășoară în vălul lor. Aproape se trezește. Pleoapa închisă încă parcă zărește un foc grozav, a cărui flacăra încinge tot cuprinsul zării. Se ridică. Departe, în nori de sânge, soarele apune. Munții parcă-s aprinși : cerul arde.

Își ia sborul, grăbind spre cuib.

Se apropie, se lasă tot mai jos, deasupra muntelui, deasupra pădurii de brazi. Aceași liniște, în tot cuprinsul

40. Căprior.

firii. Mai are puțin. Zărește prăpastia spre care avea să se scoboare, când deodată, în tăcerea neclintită, răsbubue până 'n depărtări adânci, un tunet și aripa amortită îi cade în jos. Se rostogolește de câteva ori prin aer, simte fierbințeala glonțului, ca a unui cărbune ce-i arde carnea, își încordează puterile, caută să mai plutească sus, dar dedesuptul lui, munții parcă se prăbușesc. Aripa îi mai stă puțin întinsă, apoi-i se frânge lângă trup, udă de sânge. Lunecă printre brazi. Răcoarea îl mai în-

viorează o clipă. Iarăși caută să-și întindă aripile. Se anină de o ramură. Se uită în jos. Drept dedesupt, la rădăcina bradului, un căprior sta liniștit, privind înainte.

Iar vulturul simte că-i pierdut, că puterile-l părăsesc. O ură strașnică îl cuprinde. Parc' ar dori să se stingă toată lumea, odată cu dânsul. Se lasă să pice drept peste căprior și cu cea din urmă putere, îi înfige ghiara în ochiul curat și umed.

În vreme ce căpriorul se scutură și fuge, *năuc* de spaimă și durere, pasărea cade moartă, cu ghiarele strânse, cu ochii deschiși.

EM. GÂRLEANU

Din lumea celor care nu cuvântă.

Vocabular. — **Flamură:** steag mic, de obicei de formă triunghiulară. — **Spuză:** cenușă fierbinte; mulțime mare, droaie. — **Prundiș:** îngrămădire de pietriș mărunț. — **Pală:** sabie scurtă și lată cu două tăişuri. — **Năuc:** uluit, zăpăcit.

Lămurii expresiile. Insușiți-vă procedeul. — 1. În această dimineață *scăldată de soare*. — 2. Satele, *împrăștiate ca grăunțele, scotea u sclipiri* rezezi. 3. *Lumea aceasta, peste care primăverile se aștern cu spuza de flori...* — 4. *Inghiți aerul în gâlgâiri puternice.* — 5. *Vârful unei stânci ce țâșnea în sus, din stratul gros de mușchiu al muntelui.* — 6. *În noaptea deschizăturii adânci, șerpuia izvorul.* — 7. Stropii reci îl acoperiră *ca niște pietre scumpe.* — 8. *Adieri de vânt îl înfășoară în valul lor.* — 9. Un foc grozav, a cărui flacără *încinge tot cuprinsul zării.* — 10. Departe, în *nori de sânge*, soarele apune. — 11. *Cerul arde.* — 12. Simte *fierbințele ala glonțului, ca a unui cărbune ce-i arde carnea.* — 13. *Luă munții în lung.* — 14. *Iși luă sborul.*

HULTANUL

După ce se așază primăvara în valea Moldovei și înfrunziră mărunț *mestecenii* de pe culme și dela fântânițele din vale, Mărgărinta, gazda mea, începu a-și orându-i grădinița din coasta casei; iar eu *sburdam* ca un căluț, înfiorat de soare și de vânturile calde.

Imi zicea *manca*, privindu-mă blând cu ochii ei sprincenați: „Fugi și te joacă, dragul babei! Numai așa ai să prinzi putere!”

Eram când în vârful dealului, de unde priveam munții posomorîți, când în vale, la pârâu, unde veneau fete de clăteau cămăși și le băteau cu *maiurile*, pe lespezi de piatră cenușie. Umblam și după Irinuța, care ducea

vaca la *imaș* dis-de-dimineată, ori aducea bobocii dela pârâu; și săream *pârleazul* și la moș Sava, tatăl babei mele Mărgărinta.

42. Lemn și ramură de mesteacăn.

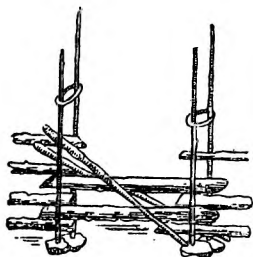
La moșneag îmi plăcea mai ales să mă duc, când dădea câte o ploaie ori pornea un vânt, care suna prin livezi. Atunci tovarășii mei de o schioapă mă părăseau și eu mă strecuram în ograda de-alături, numai

cu Colțun, cățelandrul cel negru cu labele albe. Moș Sava era rotar; sta la *cobălă* și lucra cu *tesla* ori cu *cuțitoaia*, meșterind

41. Mesteacăn.

schite și *ciolane* de roate. Avea și el sprincene tufoase, care i se ridicau de pe ochi, când mă apropiam de el. Contenea o clipă din lucru, zâmbea, apoi dădea cu dosul palmei peste mustața-i cărunță și mă întreba :

43. Pârleaz.

— Ce mai faci mata, domnu' Iliuță?

Eram mândru că-mi spunea așa : domnu' Iliuță..

— Am fost și m'am plimbat, îi răspundeam eu cu îndrăzneală.

— Așa? Și ce-ai mai văzut? Cu cine te-ai întâlnit?

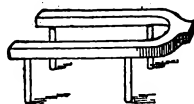
— Am fost și-am văzut fântânițele. M'am întâlnit cu băieții lui Mașteiu Cârlig.

— Tare bine! Vra să zică îți place la noi!

— Imi place. Nu mă mai întorc la târg.

— Ba asta nu se poate. Mata ești boier.

— Și-apoi, eu vreau să stau aici, la baba Mărgărinta...

44. Cobălă.

— Tare bine, tare bine! grăia moș Sava cu bună-tate; stai la noi să te faci voinic (am auzit c'ai fost bolnav); și-apoi pe urmă om mai vedea ce-om mai face. Acuma, iaca șezi colea pe trunchișorul cela. Ia *bărdița*

45. Teslă.

ceea și cioplește o bucățică de lemn. Dacă zici că vrei să stai la noi, apoi am de gând să te învăț meșteșug. Vrei să înveți rotăria?

— Se 'nțelege! Am să spun babei să-mi facă și mie o șură și-am să mă pun să fac și eu roate!

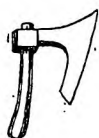
Moșneagul își urma lucrul la cobălă, eu *ciocărteam* un lemnișor pe trunchiu. Și amândoi vorbeam cu *gravitate*, despre roate, despre mesteceni, despre izvoare și boboci; despre Mărgărinta și Irinuța; despre purcei, curcani și găini; despre tot

ce alcătuia lumea mea cunoscută. Colțun cățelul sta de o parte și când îmi întorceam privirile spre el, dădea vesel din ciotul de coadă tăiată. Afară din șopron, se învăluia ploaia pe vânt, copacii din preajmă se scuturau și oftau; dar în *cotlonul* nostru era bine; mirosea plăcut a fum și când mă înfiora răceala, mă cuibăream în *tohoarca mișoasă* a lui moș Sava și de acolo îmi urmam cu el sfatul.

46. Cuțitoaie.

Intr'o bună zi, în gospodăria babei Mărgărinta, în vieța noastră ticită, s'a abătut un dușman. A venit pe un vânt rău. Abia mă sculasem și ieșisem la soare. Găsii în dosul casei pe Mărgărinta și pe Irinuța rupându-și mânilor și văicărindu-se. M'am înspăimântat. Am rămas uitându-mă la ele, cu ochii măriți. Înțelegeam că mă aflu în fața unei nenorociri. Manca mea mă văzu gata să plâng și găsi de cuviință să-mi împărtășească și mie întâmplarea cea grozavă.

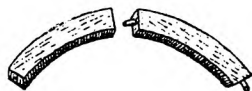
47. Bărdiță.

— Vai de mine, Iliuță! strigă ea repede. Mi-a luat hultanul găina cea mare, neagră. O știi cât era de frumoasă! Și matale îți era dragă!

— Cum a luat-o hultanul? Care hultan?

— Un drac de hultan! Știu eu cum a luat-o? S'a tot învărtit pe aici; s'a repezit; când am aflat noi, el o târâia încolo, pe coastă! Bată-l Dumnezeu de dușman!

Înfățișarea mancei și a fetei era așa de dureroasă, încât fără voie mă înfiorai și mi se năzări în închipuire dușmanul, subt o formă nelămurită, uriașă și amenințătoare. Nu știam încă ce-i hultanul.

48. Ciolane sau obezi de roată.

— Și de unde a venit? întrebai eu, privind în juru-mi nehotărît.

— Parcă cine poate ști de unde vine dihania ! zise Irinuța, privind în sus, spre cer.

Mă uitai și eu spre albăstrimea curată a văzduhului. Nu vedeam nimic. Intrebai sfios :

— El șade la pădure ?

— D'apoi cum ! Acolo-și face cuibul !... zise baba Mărgărinta. Și Irinuța începu a cerceta prin cotloanele ogrăzii, să vadă dacă toate păsările sunt acasă. Din când în când, manca scotea câte o strigare de uimire și de necaz : înțelegeam că e îndreptată spre dușmanul cel nelămurit. Eram curios să-l cunosc și eu și 'n același timp, naștea în mine teama, ca o ceață. Poate era un fel de lup, ori un balaur, ca 'n povești, — eu știu ?

49. Cioban
în tohoarcă.

A doua zi, la amiază, altă larmă, alte chiote. Colțun începu să latre ; baba Mărgărinta și Irinuța săriră de pe prispă și prinseră a țipa cu glasuri ascuțite : Iha ! ihaaa !

Găinile cotcodăceau și cărcăiau, sburând spăimântate prin tufe.

— S'a repezit la găinuța cea *porumbacă* ! strigă Irinuța, întorcând obrazu-roșu de tulburare.

— A luat-o ? întrebă cu *obidă* manca mea.

— Nu, mămucă, răspunse fata ; numai s'a izbit într' inșa. A scăpat în tufe și dihania s'a dus...

Baba Mărgărinta își pocni palmele una de alta și întrebă cu amărăciune :

— Ce facem ? Vai de mine, ce facem ? De-acu s'a *innădit* la găinile noastre... Trebuie să mă duc să spun tătucăi. Să se ație el mâni ori poimâni cu pușca. Poate să scape lumea de-o răutate...

Eu ascultam cu luare aminte. Priveam în juru-mi. Vedeam păsările pitite prin tufe ; parcă nu îndrăzneau să scoată capetele la lumină ; câte una întorcea un

ochiu în sus și cărcăia ușurel... Târziu, cocoșul trâmbiță prelung : cucuriguu ! și găinile începură a ieși în soare...

Cu gândul la dușmanul liniștii noastre, la prigonitorul găinilor babei Mărgărinta, sării *pârleazul* și intrai în șopronul lui moș Sava. El cioplea domol cu *tesla* un lemn de *fag*.

— Ai mai venit pe la noi? întrebă el, fără să ridice ochii.

— Da... răspunsei eu.

Voiam să încep vorba despre fiara necunoscută, care băntuia gospodăria noastră de dincolo de gard. Dar nu știu cum se făcuse, deodată îi uitasem numele și n'aveam cum să pornesc din loc întrebările.

Moș Sava se opri din cioplit, ridică ochii și zâmbind, zise :

— Mi se pare că s'a izbit hultanul în găinile babei... Am auzit *svoană* !

Eu tresării. Tocmai despre asta voiam să vorbesc. Pornii cu mare însuflețire :

— Apoi da! A fost. A grămădit într'un cotlon o găinuță porumbacă. Dar ieri ce necaz ne-a făcut ! Nici nu știi dumneata ! Ieri ne-a luat hultanul găina cea mare, neagră.

— Cum se poate ! grăi bătrânul, privindu-mă cu mare luare aminte.

— Da ! Când am ieșit ieri dimineață din casă, am văzut cum se văicăreau baba Mărgărinta și cu Irinuța și le-am întreat cum s'a întâmplat... Drept să-ți spun, m'am supărat grozav.

— Cred și eu ! zâmbi moș Sava. Dacă a luat găina cea mare, neagră !...

— Și baba Mărgărinta așa-i de amărită ! urmai eu. Are să vie să-ți spue... zice că de-acu dihania are să mănânce toate găinile...

— Da nu le mai mănâncă, domnu' Iliuță, că nu-l lasă moșneagul.

— Da ce-ai să-i faci?

— Am să-l pușc !...

Eu mă gândii : Trebuie să fie o dihanie mare și urită !
Moș Sava dădu de două ori cu tesla in ciolan și se opri. Zise iar :

— Găina a luat-o din ogradă?

— Da.

— Și cum a putut s'o ridice peste gard?

— Cum să n'o ridice?
răspunsei eu cu tărie.
Dacă-i dihania mare !

— Da nu-i așa de mare,
domnu' Iliuță. Numa cât
îi îndrăzneată...

— S'a dus la pădure ;
acolo are cuib ! urmai eu.

— Asta numaidecât ! a-
probă moșneagul. Eu cu-
getam : Vra să zică nu-i
tocmai mare dihania !

Moș Sava bătu iar de
două ori cu tesla, în lemnul
de fag.

— Deseară am să-mi
încarc pușca, mormăi el,
ca pentru sine.

Eu îl întrebai cu vicleană nepăsare :

— Și unde ai să-l pândești?

— Apoi îl văd eu de-aici, că vine pe sus... Hm !
Eram uimit și încurcat.

— Vra să zică vine pe sus?

— Firește, dacă-i pasăre !...

Aha ! Acuma eram mai sigur de mine, deși eram
foarte, foarte desamăgit ! Nu-i nici balaur, nici măcar
lup !

Stătui puțin pe gânduri. Apoi întrebai cu hotărîre :

50. Fag

(Vedere de total, trunchiu, frunze și fruct.)

— Da' ai să mă lași să stau și eu aici mâni?

— Cum nu! Stăm amândoi la pândă. Scăpăm lumea de un rău!...

Trecui repede gardul, la noi în ogradă, căutai pe Mărgărinta și-i spusai vestea cea bună, cu bucurie mare. Apoi, în felurite chipuri, vorbind despre întâmplare, mă făcui a ști că nu-i cine știe ce dihanie mare, dar e îndrăzneță și rămase hotărît că e o pasăre; nu-i nici lup, nici balaur, nici vreo altă dihanie: hultanul e pasăre. Să se știe!

51. Busuioc.

Baba Mărgărinta zâmbea la *invăluirea* mea de vorbe. Se aplecă și mă sărută pe obraji.

— Da' ce, puiule, îmi zise ea, tu nu știai că hultanul e pasăre?

Scăpai cam rușinat dela sânul ei, care mirosea a *busuioc* și a *cuișoare*. La colțul casei, cu năsușoru' 'n palme, râdea de mine și Irinuța. Chemai pe Colțun și pornii neliniștit, la vale, spre fântânițele asupra cărora fluturau crengile mestecenilor.

52. Cuișoare.

(O ramură și un mugure)

A doua zi, dis-de-dimineată, mă înfățișai la moș Sava și mă așezai lângă cobălă. Pușca era aninată în perete, de un cuiu de lemn. Bătrânul lucra liniștit, parcă uitase de dușmanul nostru. Stătui un timp; ieșii apoi pe afară și privii mult în văzduh; îmi aruncaii ochii și spre moșneag: el parcă habar n'avea; își vedea de treabă.

Zisei tare:

— Nu se vede nimica...

Moș Sava ridică o clipă, spre mine ochii și zâmbi.

Când intrai în șopron iar, el îmi întinse bărdița și eu mă așezai la trunchiul meu, urmărindu-mi ucenicia într'ale rotăriei. Abia într'un târziu, moșneagul îmi dădu o lămurire :

— Știi mata, domnu' Iliuță, când vine hultanul? Când i-e foame și când s'adună găinile la mâncare... Iaca acuș.

Când eram eu mai cu luare aminte la bărdiță și la așchia mea de fag, moș Sava se ridică sprinten din locul lui și puse mâna pe pușcă. Eu mă înfiorai și așezai la o parte bărdița. După aceea, mă strecurai afară din șopron.

Era liniște deplină deasupra satului, soarele de primăvară lucea cu putere și cerul era ca *sineala* de albastru. Moșneagul privea cu luare aminte în 'naltul văzduhului. Eu alergam cu ochii pretutindeni, vedeam numai depărtări limpezi.

Deodată, departe, sus, zării un punct mișcător. Scosei un țipăt ușor.

— L-ai descoperit? întrebă răsând moș Sava. Incet-încet, în ceruri, punctul se apropia ca două *șindrile* negre, puse 'n cruce.

— Acela-i hultanul? întrebai eu.

— Da ! îmi răspunse moșneagul neclintit. Auzii *oțelele* puștii țacănind ; închisei ochii. Când ridicai pleoapele, nu mai văzui pasărea. O căutam cu privirile în toate părțile, în înaltul cerului, în zare, — când deodată, o văzui plutind cu repejune chiar pe deasupra noastră. Mi se păru că vine asupra-mi și inima începu a-mi bate cu putere. După un ocol, ca într'un vâjiiț de vânt, se năpusti aproape de noi și-mi apăru mare și fioroasă. Lângă mine pușca lui moș Sava trăsni scurt și grozav.

— Unde te duci domnu' Iliuță ? îmi strigă răsând bătrânul. Eu mă repeziseam spre fundul șopronului.

Mă întorsei la lumină ; mă luai după bătrân. Sărirăm

amândoi pârleazul. Venea din partea cealaltă, în fugă, și Mărgărinta. Prin iarba mare, în ograda noastră, țu-păia, cu aripa frântă, hultanul. Moș Sava se apropie de el, întinse mâna. Hultanul căscă ciocul cârligat și sprijinit în coadă, cu pieptul dârz, își răsfirea în lături aripile, ca două evantalii. Când batrânul îl atinse, dușmanul ciocni cu *clonțul*, apoi prăvălindu-se pe spate, repezi ghiare ca de oțel, încleștând mâna care voia să-l cuprindă.

Moș Sava scoase o *sudalmă* strașnică și ridică în sus degetele sângerate. Apoi aplecându-se într'o clipă, puse asupra pasării ciubota-i uriașă. Dușmanul bătu pământul c'o aripă, apoi rămase neclintit și sdrobit. Avea în vârful *clonțului* o boabă mare de *rubin*.

De departe, găinile și curcile ogrăzii, cu strigăte scurte, îl priveau uimite, când c'un ochiu, când cu altul. Baba Mărgărinta apucase de o pană și râzând, ridicase în sus, în soare, o aripă uriașă, dungată alb, negru și roșcat. Dar mie nu-mi venea să râd, căci mâna lui moș Sava, cu care purta el tesla, era toată brăzdată cu roșu. Cu ochii în lacrimi, priveam în juru-mi și înțelegeam că dușmanul nostru, care venise din adâncul cerului și căzuse fulgerat, nu era o pasăre de rând.

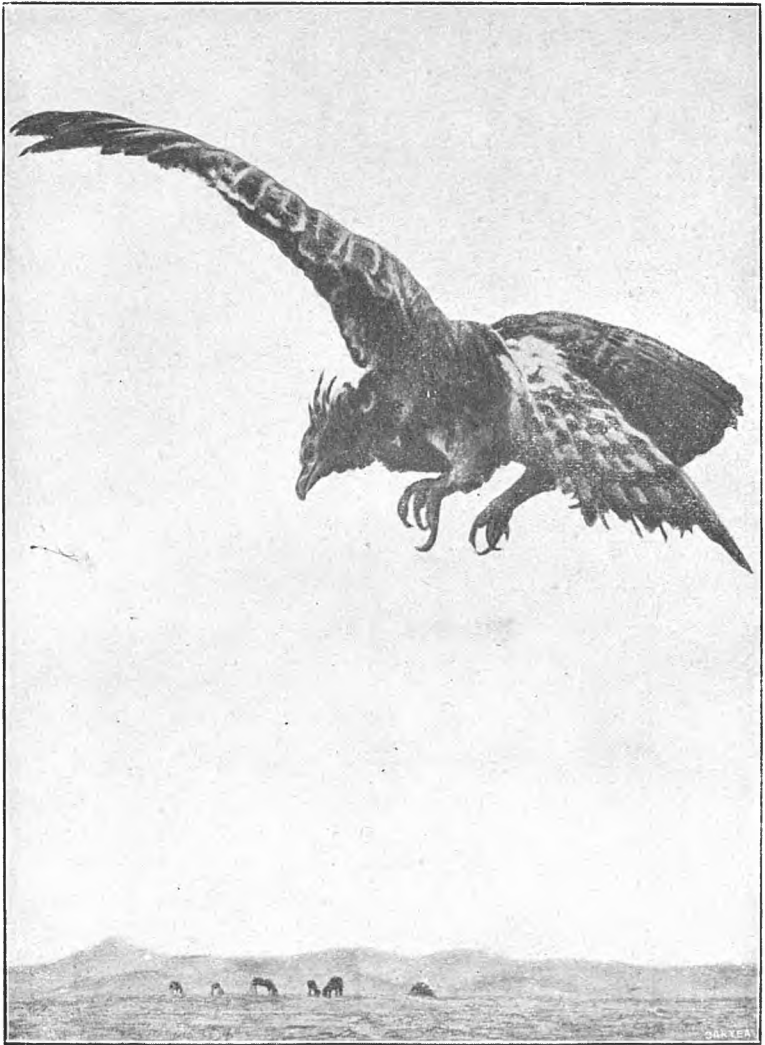
53. Clonț de vultur.

MIHAIL SADOVEANU
Din Dumbrava minunată.

Vocabular. — **Hultan** sau **vultan**: vultur. — **Mesteacăn**: arbore de pădure, care crește în ținuturile muntoase și care se deosebește prin coaja-i albă ce se desprinde de-a-curmezișul trunchiului. (Fig. 41 și 42). — **A sburda**: a alerga, a se juca în chip nebunatic. — **Mancă**: doică. — **Maiu**: ciocan de lemn,

lopătică cu care se bat rufele, când se spală. — **Imaş**: păşune. — **Pârleaz**: trecătoare la un gard de nuiete, formată din una sau mai multe trepte de scânduri, aşezate pe nişte pari, pentru ca să poată trece numai oamenii, nu şi vitele. (Fig. 43). **Cobălă**: o unealtă a rotarului, scaunul pe care-şi pune el roată când fixează spiţele. (Fig. 44). — **Teslă**: unealtă de cioplit, în formă de toporişcă, cu muchea foarte ascuţită şi cu coada scurtă. (Fig. 45). — **Cuţitoaie**: un alt instrument tăios, cu două mânere de lemn, pentru cioplit. (Fig. 46). — **Schiţă**: spiţă, una din razele roţii. — **Ciolanul roţii**: obada; fiecare din bucăţele de lemn încovoiate, care întocmesc colacul roţii. (Fig. 48). **Bărdită**: o bardă mică, adică un fel de secure cu tăişul lung. (Fig. 47). — **A ciocărţi**: a ciopli. — **Gravitate**: seriozitate. — **Cotlon**: adâncătură subt cuptor, scorbura, adăpost fără ferestre. — **Tohoarcă**: cojoc ciobănesc lung, fără mâneci şi cu lâna în afară. (Fig. 49). — **Miţos**: cu multe şi lungi smocuri de lână, care se mai numesc şi miţe. — **A ți se năzări**: a ți se părea că vezi ceva, a-ți închipui ceva din senin. — **Porumbac**: de culoare cenuşie-albăstrie, ca porumbul sălbatic. — **Obidă**: întristare adâncă, mâhnire. — **A se înnădi**: a se dedulci, a prinde gust de ceva bun, a căpăta un nărav. — **Fag**: arbore puternic, care creşte prin pădurile de munte şi care se întrebuinţează la facerea diferitelor unelte, mobile sau la ars. (Fig. 50). — **Svoană**: gălăgie, amestec de multe glasuri. — **Invăluire**: năvală, năpădire. — **Busuioc**: plantă cu frunzele lucioase şi dinţate, cu florile mici, albe şi trandafirii; busuiocul este întrebuinţat în biserică, pentru sfinţirea apei; poporul îl socoteşte aducător de noroc şi-l pune ca podoabă, la icoane. (Fig. 51). — **Cuişoare**: mugurii aromatici ai unei plante meridionale. (Fig. 52). — **Sineală**: scrobeală albastră. — **Şindrilă**: scândurică subţire de brad, cu care ţaranii îşi învelesc casele. — **Oţele**: cocoşul cu cremenea şi amnarul vechilor puşti. — **Clonţ**: ciocul păsărilor mari. (Fig. 53). — **Sudalmă**: ocară, înjurătură. — **Rubin**: piatră preţioasă de culoarea sângelui.

Lămurii expresiile. Insuşti-vă procedeul. — 1. *Aşa ai să prinzi putere.* — 2. *Priveam munţii posomorîţi.* — 3. *Copacii se scuturau şi ofta u.* — 4. *Mă'nfiora răceala.* — 5. *Mă cuibăream în tohoarca lui moş Sava.* — 6. *Am găsit pe Mărgărînta rupând uşi mâinile şi văicărindu-se.* — 7. *Mă uitai*

ATACUL.

spre albăstrimea curată a văzduhului. — 8. Năștea în mine teama, ca o ceață. — 9. Cocoșul trămbiță prelung: cucuriguu! — 10. Dușmanul liniștii noastre. — 11. N'aveam cum să pornesc din loc întrebările. — 12. S'a izbit hultanul în găinile babei. — 13. Iși vede a de treabă. — 14. Abia într'un târziu, moșneagul mă lămuri. — 15. Privea în naltul văzduhului. — 16. Eu alergam cu ochii pretutindeni. — 17. Vedeam numai depărțări limpezi. — 18. Repezi ghiare de oșel. — 19. În vârful clonțului, avea o boabă mare de rubin. — 20. Mâna lui moș Sava era toată brăzdată cu roșu. — 21. Dușmanul care venise din adâncul cerului, nu era o pasăre de rând.

COMPUNEREA X

ATACUL

PREGĂTIREA

Notițe explicative.—Puternic și îndrăzneț, vulturul, care vânează mai ales păsări și mamifere mici, nu se sfiește să atace adesea și animale de mărime mijlocie ca: oi, capre etc. De obicei, el caută să surprindă și să răpească mieii cari pasc alături de mamele lor. Se citează cazuri, când vulturii au înhățat chiar și copii mici.

Vocabular. — **Instantaneu:** fotografie luată într'o clipă. — **Coroiat:** încovoiat. — **Scenă:** locul în care se petrece un eveniment.

PLANUL

Introducerea. — Ce fel de sburătoare este vulturul? Cu ce se hrănește această pasăre de pradă?

Tratarea. — In ce moment a fost prins vulturul, de instantaneul nostru? Ce vă arată că se năpustește asupra prăzii? Spre cine-și ațintește el privirile pătrunzătoare și se repede fulgerător? Ce fac oile și mieii? Asupra căruia din aceste animale, credeți că se aruncă vulturul, atât de năprasnic? Ce anume se pregătesc să facă ghiarele-i lungi și încordate? Dar ciocul lui puternic și coroiat? Vă arată ceva în penele lui, repeziciunea cu care se aruncă el asupra victimei?

Ce vedeți departe, în zarea tabloului? Este vreo legătură între acei munți și prezența vulturului, în câmpia dela poalele lor? Care este locuința obișnuită a acestor mari păsări răpitoare?

Incheierea. — Ce simțim pentru această crudă pasăre de pradă, în ale cărei ghiare se va sbate peste o clipită blândul miel, răpit de lângă mama lui?

G O A N A

In înaltul cerului, scâldat de apele curate ale seninului, fâlfâie rotitor un uliu. Pasărea joacă în cercuri tot mai mici, cată tot mai țintitor în spre un *tufar*, ce înfloreste în coasta *prăvălatică* a *clinei*.

Uliul își strânge aripele, se face ghem și se prăbușește din senin, ca un trăsnet, în spre tufar.

Un moment de învălmășală. Prădalnicul se prinsese cu ghiarele de spinarea iepurelui și cu ciocul îl *pălea* în cap. *Năucit*, animalul o apuca *razna* prin arătură, ducea nebunește dușmanul în spinare, fugea disperat, pe când uliul, încleștat de el, îl ciocnea neconținut în cap, împrăștiindu-i sângele și fulgii de păr, prin bulgării sgrunțuroși. Pela cotituri, pasărea apucată de

vreun colț de brazdă cădea, rămânea o bucată în urmă, se sbătea *oleacă* printre bolovani și apoi, opintindu-se în sbor, se lăsa glonț în spinarea iepurelui — ușurat un timp — își înfigea *căngile* în spinarea *gonașului*, îl strângea între pulpe și rupea cu nemila din ceafa lui.

54. Uliu.

Iepurele tot se mai ținea în fugă, silea tot mai fără nădejde, purtându-și *desmetic* moartea în spinare.

Oamenii de pe lanuri chiuie și șuieră. Câinii dela o stână s' aștern pe urma celor doi fugari, latră întărâtați de strigătele păstorilor, aleargă turbați.

Hoțul cearcă să-și ridice prada în sbor, se forțează să-și scape câștigul din laba altora, dar iepurele nu se lasă, se sbate, scapă din ghiare și-o apucă la sănătoasa, tot înainte. Vrajmașul își dă drumul iar în spinarea lui, întovărășindu-l în crâncena alergare.

Când s'apropie, uliul dacă vede prilejul la spate, mai rupe un plisc de carne, își face apoi vânt din aripi și se lasă în legănarea aerului. *Buimac*, iepurele a avut timp numai să mai înghită o gură de răsuflare și s'a făcut praf, în gura câinilor lacomi...

Pasărea fâlfâie rotitor, joacă în cercuri tot mai încăpătoare, ademenită de înaltul cerului. Se vede din ce în ce mai mică, se înalță domol în sus, răcorită în apele curate ale seninului...

ION ADAM
Din Năzuinți.

V o c a b u l a r . — **Tufar:** arbust stufos, tufă. — **Prăvălatic:** repede, foarte înclinat, foarte povârnit. — **Clină:** povârniș, coastă repede. — **A păli:** a lovi, a izbi. — **Năucit:** zăpăcit, uluit, buimăcit. — **Razna:** la întâmplare, fără nici o țintă. — **Oleacă:** puțințel. — **Cange:** ghiară. — **Gonaș:** fugar. — **Desmetic:** zăpăcit, buimăcit. — **Buimac:** amețit.

Lămuriți expresiile. Insușiți-vă procedeul. 1. *Scădat în apele curate ale seninului.* — 2. *Uliul... se face ghem și se prăbușește ca un trăsnet,* în spre tufar. — 3. *Se lăsa glonț* în spinarea iepurelui... și rupea cu nemila din ceafa lui. — 4. *Iepurele silea tot mai fără nădejde, purtându-și moartea în spinare.* — 5. *Câinii dela o stână s'aștern pe urma celor doi fugari.* — 6. *Uliul vede prilejul la spate.* — 7. *Își face vânt din aripi și se lasă în legănarea aerului.* — 8. *Iepurele a avut timp să mai înghită o gură de răsuflare și s'a făcut praf, în gura câinilor lacomi.* — 9. *Pasărea joacă în cercuri tot mai încăpătoare, ademenită de înaltul cerului.* — 10. *Se înalță domol, în apele curate ale seninului.*

TRENUL CRASNA-HUȘI

O, trenișor de Crasna-Huși,
Locomotiva ta e-un samovar,
Iar tu, întreg, pari un *tramcar*,
O jucărie de păpuși.
Când dai semnal că pleci, zâmbim cu toții !
Când intri 'n gară, pufăind, zâmbim...
Ades mă mir cum nu te fură hoții,
Atât ești de *infirm* !
Te poate măsura un om cu cotul !
Ba, mi se pare,
Cât ești de tren, ai încăpea cu totul
Intr'un vagon mai mare...
Țăranii mi te-au pus în *anecdotală* —
De au, cumva o treabă,
Pornesc pe jos ; cu tine merg atuncea, doar,
Când nu au nici o grabă !
Și totuși, trenișor de Crasna-Huși,
Tu nu-mi inspiri doar glume...
Tu nu ești jucărie de păpuși,
Tu oglindești o lume !
Locomotiva ta infimă
Aduce-atâția oameni pe la vetre !
Și — cum ar ispăși o crimă —
Mai trage și vagoane 'ntregi cu pietre...
Dar drumu-ți ! Șerpuește printre vii
Și-i plin de cotituri și de popasuri...
(De ce să ne mirăm când întârzii
Cu două, trei sau patru ceasuri ?)
Tu trebuie să 'nduri întreg *calvarul*,
Să-l urci cât e de greu și de arid ;
In calea ta, nici poduri nu s'aștern
Și nici tuneluri nu ți se deschid !

Iar când — sdrobit de munci, prin ani târzii—
Vagoanele-ți nu pot să mai slujească,
Prin stații, se prefac bucătării,
Iar samovarul, vechiu și sfărâmat,
Dispare de pe șinele-argintii,
Vândut ca fier netrebnic, la *mezat* !

Oho ! dar pentru ce așa de-amară
E nota care-o fluieri ? Te grăbești ?
Nu 'ntârzii tu acum întâia oară !
Oricât ai să muncești,
Tot surâzând,
Te vor primi prin gări și tot zădară
Va fi întreaga-ți muncă, până când
Te vei opri în cea din urmă gară !

Ei, nu mai fluiera așa de jalnic —
Povestea ta e-a multora !
Dai zor ?
Te du dar, sănătos... aleargă falnic...
— Pofțiți în vagonașe, domnilor !

B. NEMȚEANU
Din Stropi de soare.

V o c a b u l a r . — **Tramcar**: trăsură mare, pentru transportul persoanelor. — **Infim**: foarte mic. — **Anecdotală**: povestire hazlie, glumeață; snoavă. — **Calvar**: drum de suferințe, numit așa, după muntele „Calvarul“ sau „Golgota“ din apropierea Ierusalimului, pe care Isus a fost silit să-l urce cu crucea în spate, spre a fi răstignit. — **Mezat**: vânzare prin licitație publică.

Lămuriți expresiile. Insușiți-vă procedul. — 1. *Țăranii mi te-au pus în anecdotală.* — 2. *Tu oglindești o lume.* — 3. *In calea ta, nici poduri nu s'așter n și nici tuneluri nu ți se deschi d.* — 4. *Povestea ta e-a multora.*

D U M A N

— Mamă Mario, cum îi punem numele, vițelușului?

— Duman, mamă, Dumănică.

— De ce Duman?

— Fiindcă s'a născut duminică și de aceea.

Duman era *slăbiciunea* noastră. Copil și sburdalnic ca și noi, când se sătura de supt, venea să ne ajute la jocuri. Il învățasem blând, îl trânteam pe iarbă, săream peste dânsul, ca la circ și el sta; doar cu ochii ne urmărea, cu ochii lui mari, negri și cumiți, ca de cine știe ce înțelept.

Părul îi era alb, alb peste tot, fără nici o pată neagră sau gălbuie. Copitele lui mititele parcă erau niște jucărioare negre; și ne erau dragi grozav, cum săreau de nebunatic, în clipele când Dumănică avea chef de salturi și de alergături. Când vrea el, geaba ai fi ocolit ograda, că nu l-ai fi prins, Doamne ferește: se 'nvârtea ca o sfârlează și tocmai când credeai că e să pui mâna pe dânsul, se sucea în loc, te cotea și svâc!... în altă parte. Marioara râdea din inimă, iar eu mă necăjeam să-l prind în zadar.

Mai târziu, când începu să mănânce, îl momeam cu poame. Ii plăceau prunele la nebunie. Țineam mâna întinsă și el se apropia să-și ia pruna cuvenită. Atunci eu hop! vream să-l apuc de gât; iar el țop! sărea zece pași înapoi și o ștergea, călcând mândru ca un cal în *buiestru*.

Ii dădusem mult nas și Dumănică și-l luase bine la purtare. Se făcuse foarte nesupus. Ograda nu-i mai era de ajuns. Invățase să deschidă singur poarta cu botul și ieșea să se plimbe pe drumul mare, făcând pe Vodă, pe șosea. Numai când îl lua Azor al popii la goană, nu știa cum să-și ia tălpășița spre casă. Dar poarta era închisă; de pe dinafară, nu-i aflase încă meșteșugul. Atunci începea să mugească acolo. Cu alte cuvinte, mă

striga ori pe mine ori pe Marioara, căci noi doi eram prietenii, intimii, slugile, robii dumnealui.

Drept recunoștință, după ce intra, nici nu se uita la noi. Se repezea sau la grajdul mami-sii, după lapte, sau când aceasta îl refuza cu o ușoară izbitură de copită, Duman ieșea plouat și oprindu-se în dreptul gardului, care despărțea livedea, se uita cu dor spre pruni și desigur făcea planuri în mintea lui și se 'ntreba : „Cum aş face?...”

Mama Maria, care în același timp era și mama tuturor dobitoacelor din curtea noastră—și pentru care porcii, găinile, pisicile și oile erau niște foarte buni copii de suflet—mama Maria, văzând proasta creștere și uritele apucături ale lui Dumănică, se hotărî să-l mai potolească. Bătu un par în mijlocul livezii, la umbra nukului, și de par legă pe Duman, cu o frânghie lungă. Aceasta fu un fel de osândă, pentru drăguțul Dumănel. Libertatea lui se mărginea acum numai la o rază de șapte metri împrejurul parului, rază pe care și-o micșora singur, căci prin desele învârtiri și alergături după câte o prună, cu care-l păcăleam, nu vedea că frânghia se 'ncolăcea mereu împrejurul stâlpului și că închisoarea lui devine *carceră*.

— A, bine ți-a făcut, nerușinatule, îi zicea Marioara. Așa ți se cuvine : la pușcărie, la Văcărești, hoțule !... De ce furi prune ?

În cele dintâi zile, se făcuse melancolic ca un poet fără talent. Marioara îl lua atunci în *zeflema* :

~~— Dumănică, mă Dumănică, ce stai așa *posac* și gânditor?...~~

Iar el se uita la noi lung, gata parcă să ne răspundă cu un muget, că ne-a înțeles.

Nu ne așteptam ca leacul mamei Maria să aibă o înrăurire atât de frumoasă asupra lui Duman. Se îmblânzise ca un leu de menajerie ; parcă îi pierise mult din sburdălnicie. În după amiezile calde, mă duceam la

umbră, subt nuc și-l găseam tolănit pe iarbă. Mă culcam lângă dânsul, îl luam de gât și adormeam amândoi așa. De câte ori nu mă deșteptam apoi, în mângâierile mamei, care găsea în acest semn de prietenie, un drăgălaș tablou... Intr'o zi, când am deschis ochii, am găsit pe Mircea, fiul arendașului, cu o *paletă* în mână, lângă noi, căci era pictor : Ne zugrăvea...

Dar prietenia noastră trebui să aibă o întrerupere. Dumănică era trimis la pășune cu mamă-sa, pentru câteva săptămâni. Pleca deci în străinătate... Ne-am luat adio și am plâns cu tot dinadinsul și eu și Marioara. L-am sărutat pe botul lui catifelat și scoțând batista, ne-am șters ochii și i-am șters și pe ai lui, căci ni se părea peste putință să nu plângă și el de așa dureroasă despărțire.

— La revedere, Dumănel, să vii sănătos, puiul mamei ! îi striga Marioara, pe când el se pierdea sburdalnic în cireada de boi și vaci, care avea să-i fie de acum încolo tovarășă de drum și de păscut.

Fără el livedea ne păru pustie ; nici nu ne mai duceam subt nuc, la stâlpul singuratic. Ne învățasem așa de bine cu boușorul acela sglobiu !...

Timpul trecu însă iute și într'o seară, aflarăm că Duman a sosit acasă. Ne culcasem ; am vrut să ne îmbrăcăm și să-l vedem chiar în clipa aceea ; dar ne opri tata, amenințându-ne că ne pedepsește.

De-abia am așteptat sosirea dimineții. Din zori ne-am repezit în livede, călcând prin iarba udă de rouă, numai ca să ajungem la el, să-l revedem... Vai, nu ne mai cunoștea ! Se sălbătăcise. Căpătase un aer de străin și de trufie, împrumutat de sigur dela tovarășii din mijlocul cărora venea. Noi însă, în copilăria noastră, am atribuit la altceva schimbarea lui Duman. Punându-i mâna pe frunte, ca să-l mângâiem, am dat de două umflături tari, și ne-a podidit plânsul de mila lui....

Hi ! Cum m'am speriat ! Am alergat într'un suflet la mama :

— Mamă, Duman e bolnav ; are două *cucuie* groaznice la cap ; l-au lovit boii, să-l vezi ce trist, ce palid e...

Mama răsese atunci și ne spuse că acelea sunt viitoarea podoabă, ce va trebui să încununeze fruntea lui Duman, premiul lui : cornițele.

— Feriți-vă de prietenia lui, ne zise mama și lăsați-l în pace de acum, căci asta e boală molipsitoare ; se ia lesne... Fără să știți, deodată vă crește și vouă...

Nu știu cum, mama ne-a deșteptat teamă cu vorbele ei și Duman pierdu cam mult în ochii noștri. Cucuiele acelea nu-i veneau bine de loc : parcă era un bărbier de mahala, pieptănat de sărbătoare.

55. Buiestru.

— Nu-i așa Marioară, că e cam *anost*?...

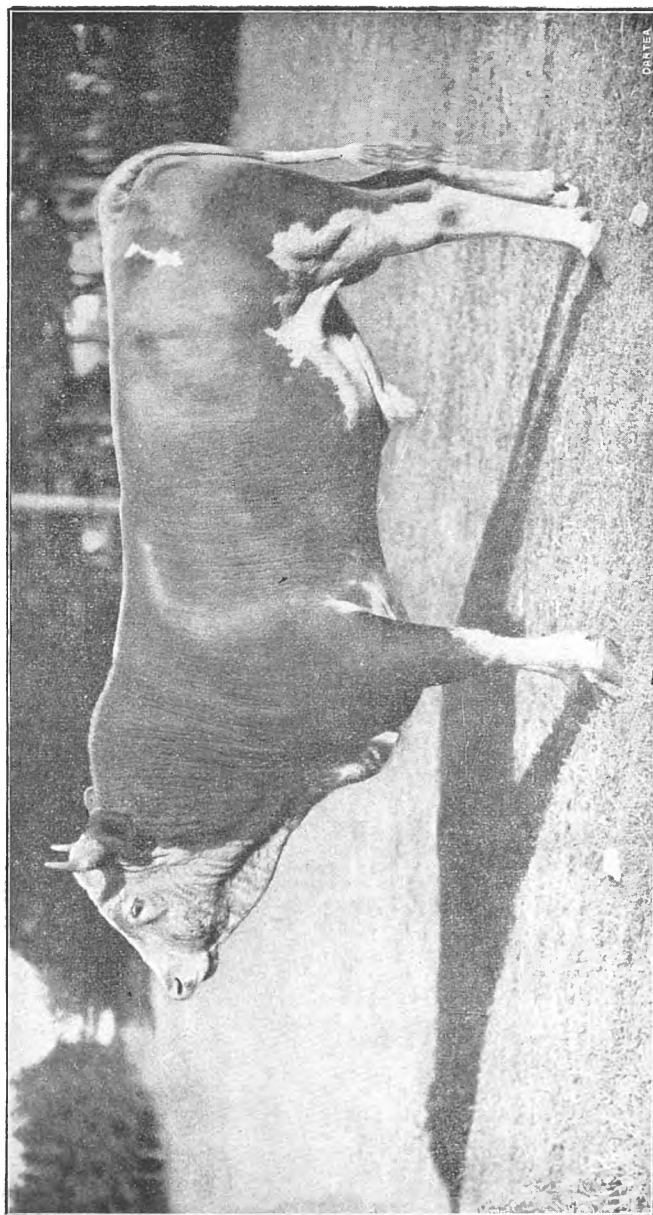
Marioara vrea să-i mai pue la încercare prietenia și se apropie de el, să-l necăjească. Inșă cu o mojie și o răutate neașteptată, *chir* Duman, luând o poziție de bou obraznic, se repezi s'o împungă. Fetița fugi țipând.

De atunci l-am ocolit. Mi-era înșă un dor nebun după Dumănel dintâiu, după mititelul, sglobiul Dumănel, care se juca cu noi, mânca și dormea cu noi, ca un frate... Ce va să zică soiul rău !...

A, nu vă puteți inchipui mâhnirea ce mă cuprindea, văzând că nu mai e glumă, că Duman se face din zi în zi mai nepăsător, din zi în zi mai bou...

I. A. BASSARABESCU
Din Moș Stan.

V o c a b u l a r. — **Slăbiciune:** dragoste. — **Buiestru:** mersul particular al calului, care ridică deodată amândouă picioarele din dreapta și apoi, tot deodată, pe cele din stânga. (Fig. 55). — **Carceră:** închisoare strâmtă. — **Zeflemea:** luare în răs, în bătaie de joc ; ironie. — **Posac:** posomorît, ursuz. — **Paletă:** scândurică

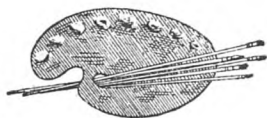

TAUR DE RASA.

ovală, găurită într'o parte, pe care pictorii își așează vâpselele, când lucrează. (Fig. 56). — **Cucuiu:** umflătură la cap, în urma unei lovituri. — **Anost:** plictisitor, nesuferit. — **Chir:** jupân (în bătaie de joc).

Lămuriți expresiile. Insușiți-vă procedeul. — 1. *Duman era slăbiciunea noastră.* — 2. *Copil și sburdălnic ca și noi,* Duman ne ajuta la jocuri. — 3. *Ne urmărea cu ochii lui mari, negri și cumiți, ca de cine știe ce înțelept.* — 4. *Nu l-ai fi prins, Doamne ferește!* — 5. *Ii plăceau poamele la nebunie.* — 6. *Ii dădusem mult nas și Dumănică și-l luase bine la purtare.* — 7. *Ieșea să se plimbe pe drumul mare, făcând pe Vodă pe șosea.* — 8. *Când îl luă Azor la goană, nu știa cum să-și ia tălpășița spre casă.* — 9. *Când mama sa îl refuza, cu o ușoară izbitură de copită, Duman ieșea plouat din grajd.* — 10. *Mama Maria, care era și mama tuturor dobitoacelor din curtea noastră...* — 11. *Dumănică era trimis la pășune, pentru câteva săptămâni. Pleca deci în străinătate.* — 12. *Ni se părea peste puțină să nu plângă și el.* — 13. *De-abia am așteptat sosirea dimineții.* — 14. *Căpătase un aer de străin și de truție.* — 15. *Acelea sunt viitoarea podoabă ce va trebui să încununeze fruntea lui Duman, premiul lui: cornițele.* — 16. *Duman pierdu cam mult în ochii noștri.*

56. Paletă.

COMPUNEREA XI

TAURUL DE RASA

PREGĂTIREA

Notiță explicativă. — Taurul din ilustrația alăturată a fost crescut într'una din fermele noastre.

Vocabular. — **Taur de rasă:** de soiu (bun). — **Fermă:** gospodărie agricolă, particulară ori de stat. — **Tărcat ori bălțat:** cu părul negru sau închis, împestriat de pete albe. — **Canaf sau șfichi:** smocul de păr din vârful cozii. — **Cudalb ori codalb:** cu coada albă. — **Cerbice:** ceafa bouului, a bivoulului, etc. — **Grumaji:** părțile gâtului, de o parte și de alta a cerbicei. — **Greabăn ori gârbiță:** partea ridicată ca o cocoasă mică, după ceafa boilor.

O expresie. — **A lua taurul de coarne:** a înfrunta cu îndrăzneală o primejdie.

PLANUL

Introducerea. — Ce este un taur de rasă? Unde a fost crescut exemplarul de care ne ocupăm?

Tratarea. — Ce fel de statură are? Cum îi e culoarea părului? Pentru ce se cheamă tărcat ori bălțat? Care-i sunt părțile albe? Știți cum se numesc boii cu canaful sau șfichiul cozii alb?

Ce puteți spune despre capul taurului nostru? (E mare, mic ori potrivit cu restul trupului?) Dar despre coarnele și urechile lui? Se aseamănă acestea din urmă, cu niște cornete? Incotro privește taurul? Putem spune că are o privire inteligentă?

Ii vedeți gușa care începe de subt bărbie și se continuă de-a-lungul pieptului? Cum se numește ceafa bouului ori a taurului? Dar gâtul lui, de o parte și de alta a cerbicei? Cum vi se par ca tărie, grumajii și cerbicea taurului nostru? Știți cum se cheamă ușoara cocoasă care se ridică pe șira spinării animalului, îndată după ceafă? Cum ni se înfățișează linia spinării până la coadă?

Incheierea. — Ce impresie vă face taurul acesta, dacă-l cuprindeți într'o singură privire? E bine legat la trup? E frumos? Ce credeți despre puterea lui? Cunoașteți vreo zicătoare, în legătură cu această putere a taurului?

MINUNEA

Pe prietenul meu și pe mine ne cunosc pescării dela Snagov. Cum sosim, ne pregătim sculele și plecăm pe lac cu barca, întovărășiți de doi localnici : Stroe, care conduce barca și Niculae, care cunoaște piscurile, unde joacă *bibanii*.

În dimineața aceea, pornisem dis-de-dimineață, așa că, la sosirea noastră, abia că răsărea soarele.

Cu un bucium, înadins făcut pentru chemarea

oamenilor de pe cellalt mal al lacului, din satul Dobrotești, am vestit pe Stroe și pe Niculae, care curând au sosit și împreună am plecat pe lac. Prinseseră de seară *rânchiță* și *obleți*, pești mici, cari slujesc drept nadă pentru prinsul bibanilor și al știucilor... Și am început a pescui...

57. Cu buciumul.

58. Rânchiță.

Din când în când, se vedeau șerpi trecând înnot lacul : un punct negricios, capul ieșit din apă, iar în urma lui, un triunghi de valuri, care încrețeau luciul lacului.

La un timp, Stroe zise :

— Nea Niculae, nu farmeci un șarpe ?

Iar acesta făcu cu indiferență :

— E l...

— Dar ce, știi să farmeci șerpii ? întrebai eu.

Cu simplitate, fără nici o umbră de *vanitate*, Niculae răspunse :

— Știu.

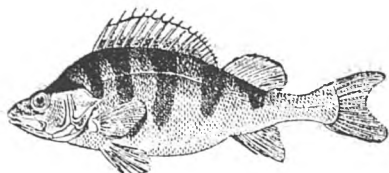
La scurtă vreme, văzând unul care trecea, ca la douăzeci de metri de barca noastră :

— Uite șarpele, Niculae, făcu prietenul meu, arătând cu degetul. Ia farmecă-l, să vedem și noi.

Niculae se întoarse cu fața spre șarpe și fixându-l cu ochii, începu să îngâne ceva. Din ce spunea, nu se auzea decât sfârșitul, porunca deslușit șuierată : „Grozăvior, stai pe loc !”

Punctul negricios și triunghiul de apă încrețită înaintau mereu, depărtându-se. Dar la a treia poruncă, au pierit, s’au stins.

— Hai spre el, a zis Niculae lui Stroe.

59. Baboiul sau bibanul.

Acesta a întors barca și am înaintat. Ajunși la patru-cinci metri de șarpe, l-am văzut. Era verzui, lung ca de un metru și de grosimea unui baston obicinuit.

Valurile apei îl săltau ușor, iar el sta nemișcat, plutind, parc’ ar fi fost de lemn.

Ne-am uitat câtăva vreme la el : părea mort.

Atunci Niculae, întinzând mâna, l-a chemat cu glas prietenos :

— Hai, vino ’ncoa !

Indată șarpele a înviat, a venit înnotând, s’a ridicat pe marginea bărcii și s’a încolăcit pe brațul lui. Ochii îi străluceau *oțeliu*, iar limba *înfurcată* îi țâșnea mereu din gură.

Incremeniți și înfricoșați, ne uitam cum pescarul îl lăsa, să-i atingă obrazul cu capul.

Niculae zâmbea cu un zâmbet simplu, în care nu era nici o umbră de *poză* sau de *trufie*. Săvârșea această minune, care pe noi ne înfiora, cu lipsa de preocupare de efect, cu care până atunci își răsucise țigările.

După câtăva vreme, a descolăcit șarpele de pe braț și l-a lăsat binișor în apă.

Acolo, șarpele și-a reluat înfățișarea de lucru neînsuflețit. Fără o mișcare, fără o tresărire, plutea legănat de valuri, la marginea bărcii.

— Dacă l-aș lăsa așa vrăjit, a zis Niculae, aici ar rămâne și ar muri. Dar e păcat să-l ucizi ori să-l lași așa vrăjit. Trebuie să-l desfac de vrajă.

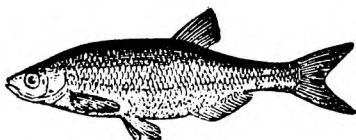
Și cu ochii țintă spre șarpe, a început a îngâna ceva, din care nu se auzea decât sfârșitul, porunca deslușit șoptită : „Du-te !”.

La a treia poruncă, șarpele — parcă i-ar fi pus sufletul la loc — a început să înnoate și s'a depărtat spre țărmul opus : un punct negricios, urmat de un triumphiu de valuri, care încrețeau luciul apei...

ION AL. BRĂTESCU-VOINEȘTI
Din Firimituri.

Vocabular. **Biban** sau **baboiu**: pește de apă dulce, cu dungi late, negre-verzui, de-a-curmezișul spinării și a părților laterale. (Fig. 59).

— **Rânchiță**: peștișor de baltă, cu corpul lat la mijloc, de culoare verzuie. (Fig. 58). — **Obleț**

60. Obletele sau oblețul.

sau **oblete**: peștișor subțire, de culoare albă-argintie. (Fig. 60). — **Vanitate**: dorința deșartă de a fi admirat. — **Oțeliu**: de culoarea oțelului. — **Infurcat**: desfăcut în două, ca coarnele unei furci. — **Poză**: ținuta cuiva care vrea să producă efect, să fie admirat. — **Trufie**: mândrie.

Lămuriri expresiile. Insușiți-vă procedeul. — 1. In urma lui, *un triumphiu de valuri*, care *încrețea u luciul lacului*. — 2. Acesta *face cu indiferență*: E! — 3. Fără *umbră de vanitate*. — 4. *Limba îi țâșnea* mereu din gură. — 5. Trebuie *să-l desfac de vrajă*.

Ș A R P E L E

Deasupra și spre apusul Tecuciului, se întinde un podiș, care se prăbușește în *grindurile* Siretului. Intr'o margine a platoului, se *impânzea* pădurea Furcenilor.

Tatăl meu, om cu gânduri de gospodării mari, dar cu mijloace puține, cosea de ani poienile pădurii. Timpul coasei era prilejul celor mai mulțumite zile ale mele. Săptămâni întregi, rătăceam prin *tănițele* pădurii, în *aromirea* fânului înflorit...

...Era într'o dimineață caldă, cu cer senin și cu o boare, care abia *susura* prin frunzișul stejereișului. Apucasem pe o cărare, care *undoia* mai tare ca toate acele pe care le cunoșteam.

Deodată, dinaintea mea, dintr'un tufiș, țâșniră două *chițcăituri*... Imperecherea sunetelor ori șirul gândurilor și vorbele omenești nu pot prinde nici când, adâncă realitate a unui fapt!... Desnădejdea, spaima chemării sfâșietoare a celor două țipete păsărești nu le vor putea zugrăvi, nu le vor putea face pricepute toate *nuanțele* vorbei, adunate din toate graiurile de pe pământ!...

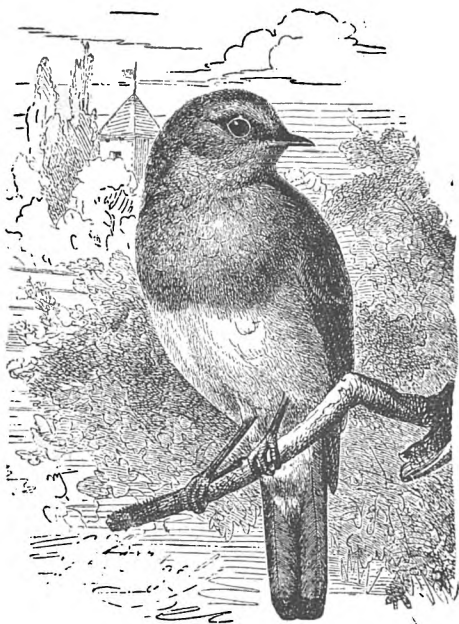
Și se făcu tăcere... o tăcere grea, plină de întrebări, de temeri, de nehotăriri... Două țipete mistuite în imensitatea *hăurilor*!....

Incremenisem. Inspăimântat, sfredeleam cu privirile locul unde nu se vedea, de unde nu se mai auzea nimic. În tufiș, între ramurile întrețesute, nu se vădea nici o mișcare, care să-mi deslege taina celor două strigăte.

Apoi, un ram începu să se miște. Atunci zării doi pui de *măcăleandru*, cari tremurau ușor și abia zărit. Ferindu-se *costiș*, se ridicau pe creangă, încet, cu puteri din ce în ce mai sleite. Aripile, încă în tuleie, le căzuseră răsfirate, tremurând. Capetele li se plecaseră pe spate. Pliscurile *incășuite* se deschideau cu mișcări silnice, du-

reroase, ca și cum s'ar fi înnăbușit. Ochii mici, ca două gămălii de *bolduri*, răsfrângeau privirile cele mai îngrozite, pe care le-am văzut sau mi le-aș fi închipuit vreodată...

Inima-mi svâcni, sângele îmi năvăli de câteva ori, spre cap, apoi... parcă mi se slei cu totul !... Pe același ram, se prelungea un șarpe...

61. Măcăleandru.

Se încolăcea atât de încet, mușchii i se sgârceau cu atâta stăpânită mișcare, capul i se învârtea la o atât de nepreschimbată depărtare de creangă, încât nu mai părea întruparea unei ființe vii, ci cel mai precis *resort* al unei mașinării desăvârșite !... Doar ochii, cu priviri metalice, amețitoare, stăpânitoare, își păstrau neclintirea

punctului de privire, față cu mișcarea chinuitor de înceată a trupului...

Puii tremurau din ce în ce mai încet, mai pierduți, în somnul care-i cotopea ; iar șarpele se apropia, se apropia mereu, ca cea mai oarbă sentință a pieirii !...

Distanța se micșorase aproape cu totul. Șarpele se opri !... Apoi, cu aceeași încetineală, începu să se ridice și să se încovoie înapoi, încercuind ramura în inelele cozii. O ultimă scuturătură de aripi și o singură înfiorare

62. Florinte.

a trupșoarelor abia *impenate* !... Piepturile li se umflară. Ai fi zis că, în clipa următoare, corpurile lor *firave* trebuiau să sbucnească, fără-mițându-se în *puzderii*. ..Și aripile li se înmuiară *brusc*, iar capetele li se aplecară unul spre altul, *îngemănându-se* ca moarte.

Tivda lată, pătată de cele două scânteii, de ochii aceia ai târîtoarei, se opri și deodată cu plecarea căpșoarelor lor, îi ținti cu priviri grozave !...

Nu știu de unde am avut puterea aceea, dar pădurea clocoti de țipătul pieptului meu strâmt !... Mă prăbuișisem peste tufiș !

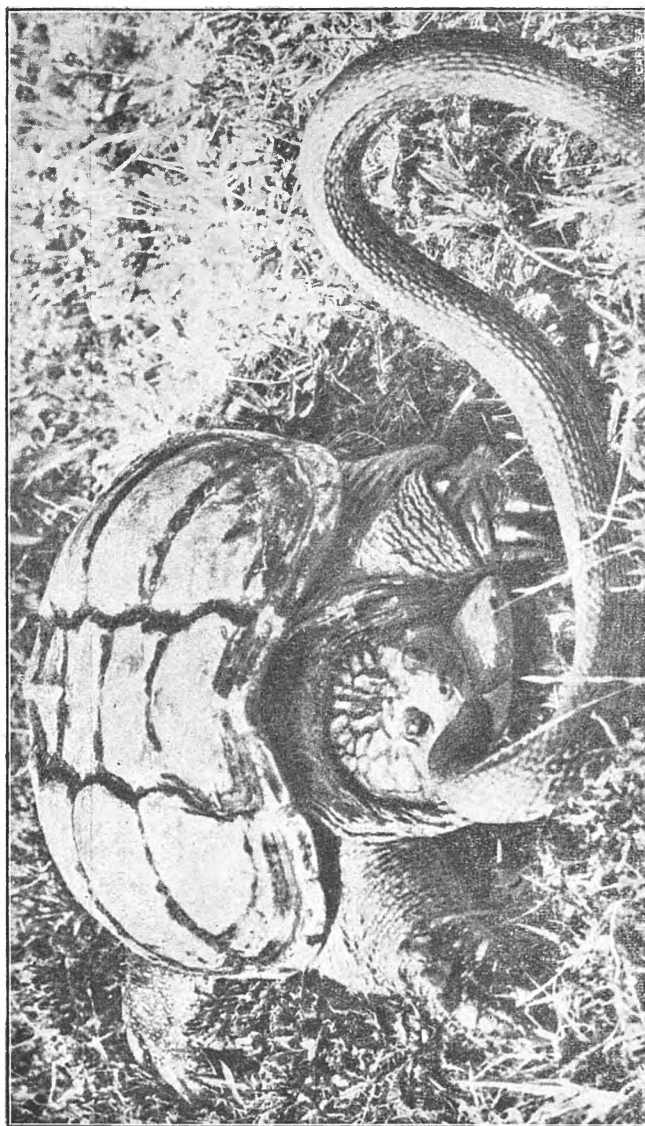
Când după câteva zile, am trecut iar pe acolo ; subt același frunzar, pe același ram poate, fluiera un *florian*... Cânta vesel, sătul, plin de sănătate, bucurându-se de razele soarelui, care se prelungeau printre frunze, întraurindu-i penele de *borangic*.

EUG. BOUBEANUL

Din Povestiri de pe dealuri.

V o c a b u l a r. — **Grind**: ridicătură lungăreață de nisip și pietriș, în albia unui râu. — **A se împânzi**: a se întinde ca o pânză. — **Tainiță**: ascunziș. — **Aromire**: mireasmă, parfum. — **A susura**: a murmura lin, a șopti. — **A undoi**: a avea mișcarea

unei unde. — **Chițcăit**: țipăt ascuțit și prelung. — **Măcăleandru**: păsărică insectivoră, care se deosebește prin penele-i roșii ori galbene-verzui de subț gușă. (Fig. 61). — **Nuanță**: o foarte mică deosebire, aproape neobservată, între două lucruri. — **Hău**: prăpastie. — **Costiș**: în coastă. — **Incășuit**: de culoarea cașului. — **Bold**: ac cu gămălie. — **Resort**: lamă de metal, coardă care reține în pozițiunea ei firească, de îndată ce n'o mai apeși. — **Impenat**: cu pene. — **Firav**: slăbuț. — **Puzderie**: mii de particule foarte mici. — **Brusc**: deodată. — **A se îngemăna**: a se uni laolaltă. — **Tivdă ori tigvă**: căpățână. — **Florian sau florinte**: păsărică frumoasă, de culoare verde-măslinie, împestrită cu galben. (Fig. 62). — **Borangic**: fir depănat de pe gogoșile viermilor de mătase.

Lămuriți expresiile. Insușiți-vă procedul. — 1. *Un po-diș care se prăbușește în grindurile Siretului.* — 2. *Om cu gânduri de gospodărie mari.* — 3. *O tăcere grea, plină de întrebări, de temeri...* — 4. *Două țipete mistuite în imensitatea hăurilor.* — 5. *Sfredeliam cu privirile locul...* — 6. *Pe același ram, se prelungea un șarpe.* — 7. *Șarpele se apropia mereu, ca cea mai oarbă sentință a pieirii.*

COMPUNEREA XII

O LUPTA

Introducerea. — Ce scenă ne înfățișează ilustrația intitulată „O luptă”?

Tratarea. — În ce moment a ajuns această luptă pe vieață și pe moarte, dintre șarpe și broasca țestoasă? Ce anume ne arată că este faza decisivă? Mai poate scăpa șarpele din gura adversarului său? Care va fi, peste câteva clipe, sfârșitul luptei? Dar, înainte de a zdrobi capul dușmanului ei, broasca nu poate fi mușcată de șarpele pe care l-a apucat sdравн cu

gura? Ce anume-l face să nu mai fie în stare să muște, deși capul lui este foarte aproape de piciorul broaștei? Se simt fiorii morții apropiate în trupul șarpelui? Vă spune ceva, în această privință, încordarea corpului lui, care se svârcolește și se sbate? Dar ochii broaștei, larg deschiși în orbitele lor, ce vă arată? Exprimă ei oare disperata sforțare a acestei pașnice viețuitoare, ca să-și biruiască dușmanul, care a încercat s'o răpună?

Incheierea. — Spre care din cele două animale în luptă se îndreaptă simpatia noastră? De ce ne bucurăm de triumful broaștei?

D O I N A

Codrule, Măria Ta,
Lasă-mă subt poala ta,
Că nimica n'oiu strica,
Fără num' o rămurea,
Să-mi atârn armele 'n ea.
Să le-atârn la capul meu,
Unde mi-oiu așterne eu,
Subt cel teiu bătut de vânt,
Cu floarea pân' la pământ;
Să mă culc cu fața 'n sus
Și să dorm, dormire-aș dus.
Dar s'aud și 'n visul meu,
Dragă codre, glasul tău,
Din cea *rariște* de fag,
Doina răsunând cu drag,
Cum jelind se *tragă*ă,
Frunza de mi-o leagăă,

Iară vântul *mulcomit*
Va vedea c'am adormit
Și prin tei va răscoli
Și cu flori m'acoperi.

M. EMINESCU ·
Din Literatură populară.

Vocabular. — **Rariște:** o porțiune din pădure, unde copacii sunt rari. — **A se trăgăna:** a se prelungi (vorbind despre sunete). — **Mulcomit:** domolit, potolit, liniștit.

Lămurii expresiile. Insușiți-vă procedeul. — 1. *Codrile, Măria Ta!* — 2. *S'aud doina, cum jelind se tragă nă,* frunza de mi-o leagănă.

AMINTIRE

Intr'o dimineață, mai de demult, zării pe moș Toma Gaiță, în drum spre pădure, cu pușca ferită subt *zeghe*, de nu i se vedea decât țeava, atârând la spate ca o coadă.

Eram prin clasa doua de liceu, venisem numai de vreo săptămână acasă, în vacanța Crăciunului și aveam și eu o rablă de pușcă, mică și ruginită, cu care speriam *sturzii* și *mierlele* de prin *măcieșii* dela marginea pădurii.

Intr'o clipă, am fost gata.

Ninsese toată noaptea din belșug. Prin zăpada de două palme, m'am luat după urma proaspătă și singuratică a lui moș Toma și în curând l-am ajuns din urmă, în poiana cea mare a Rudăriilor. Cu *zeghea* pe umeri, îndoit din mijloc, cam într'o parte, cu mersul lui îndesat și *mocnit* de țăran care se duce la anume treabă, tăia

de-a-curmezișul poiana netedă și albă, lăsând după el un șir lung de găuri în zăpadă. Și cum moșneagul era cam tare de ureche, nu m'a simțit de loc, până în clipa când m'am alăturat de el.

— Da 'ncotro ai plecat, moș Toma?

— La *jderi* ! îmi răspunse morocănos.

— Apoi... tot la *jderi* pornisem și eu, îl încredințai cu multă seninătate, călcând voinicește pe lângă el.

63. Sturzișor și sturz-mare.

Moșneagul mergea acum *ursuz* și mă fura numai când și când cu ochii lui, în culoarea solzului de pește. Fața-i amărită și spână, cu câteva fire țepoase în barbă, cioplită parcă în lemn, i se încrețise de tot acum, iar nasul subțire și *coroiat* din fire, i se lungise și mai tare, de ciudă. Dar eu mă bucuram în inima mea, că i-am făcut-o, fiindcă niciodată nu venea să mă invite și pe mine, când pleca la vânătoare.

El înainte, eu în urmă, pășeam astfel prin pădurea încremenită în lumina rece a dimineții de iarnă. Cren-gile încărcate de zăpadă moale stăteau pretutindeni, cât vedeam cu ochii, într'o neclintire *bizară*, ca brațele unor nenumărate policandre de argint. O liniște *siderală* învăluia somnul pădurii. Cunoșteam bine locurile,

de cu vară, dar toate păreau străine acum, sub farmecul *dia,an* al zăpezii.

64 Mierlă.

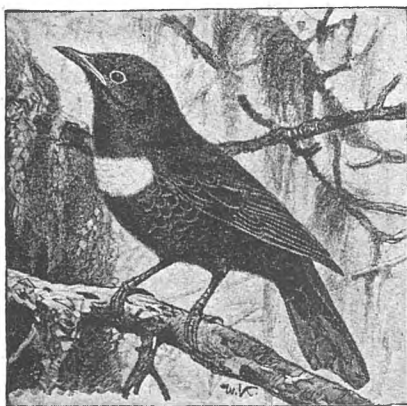
Pe aici, se deschid uneori în codri, luminișuri ferite de oameni, cu numiri misterioase, păstrate din vechi vremuri, și 'n mijlocul fiecărei poiene, stă mândru ca un monarh, câte un cireș sălbatic, cu crengile înalt răsfirate în văzduh. Vara, după Sân-Petru, când rodul mărunt și negru le

năpădește frunzișul, cireșii din poiene sunt loc de întâlnire și de ospăț pentru toate sburătoarele neastâmpărate din împrejurimi. Ceasuri lungi de vară, culcat în iarba plină de zumzet, cu pușca lângă mine, culegeam alene din juru-mi cireșe stafidite ori priveam fără gânduri, seninul gingaș, printre frunzele de sus, așteptând. Mierle răslețe se abăteau la *răstimpuri*, ca niște pietre aruncate în cireșul din marginea pădurii, asupra crengilor stropite cu negru. Dar vânatul cel mai de seamă erau *cocoșarii*, pasări viclene și sperioase, care zăboveau multă vreme, în desimea fagilor și nu veneau

la cireșe, decât după ce trimeteau *iscoadă*, ca să cerceteze locul.

Când le auzeam glasul *gutural* de departe, inima-mi svâcnea de emoție și rămâneam nemișcat în iarbă, până ce iscoada, ocolind pe sus cireșul, se întorcea să ducă la tovarăși, vestea că nu e nici o primejdie. Atunci stolul întreg se abătea pe *spicul* cireșului, prin cren-gile din vârf și începea să ciugulească, cu grabă și lă-comie, bobیțele amare. Iar când pușca trăsnea fără de veste dedesubt, stolul, *învălmășit* de o spaimă cumplită, sbura țipând în toate părțile : „Să scape cine poate !”

Subt cireș, venea câte odată și moș Toma Gaiță, la pândă. Dar pușca lui, cră-pată de-a-lungul țevii și cărpită cu plumb, nu făcea nici o ispravă. Moșneagul trăgea în-totdeauna cu ea sprijinită pe o „crăcană”

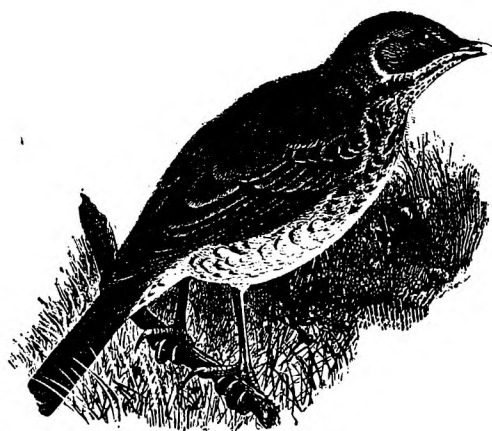
65. Mierlă-sură.

de lemn, țintea câte un minut întreg... și adesea îmi pier-deam răbdarea, până ce izvora din ea o plesnitură pițigăiată, ca din biciu, însoțită de o înjurătură. Moș Toma făcea economie de pulbere la încărcătură și alicele lui, tăiate cu cuțitul dintr'un fir de plumb în patru muchi, abia sfredeleau frunzișul de pe poale. Târziu, când soarele cobora spre asfințit și când moș Toma își lua nădejdea din spre partea cocoșarilor, *chitea* și el câte o gaiță, care venea să i se așeze, mare și proastă drept deasupra capului. Iar când pasărea ucisă pica moale în iarbă, moșneagul o cerceta cu luare-aminte și pe o parte și pe alta, apoi c'un gest hotărît, o vâra în torbă.

— „Cică-i spurcată... Da' c , nu-i tot pasăre? mormăia el. Și cu trupul adus ușor într'o parte, pornea la vale, spre casă, stârnind la fiecare pas, din ierburile înflorite, lăcuste speriate, care săreau în toate părțile, ca niște stropi de apă în lucirea asfințitului.

Din pricina asta, moș Toma fusese poreclit Gaiță, prin partea locului.

La răspântia de cărări din fundul poienii Rudăriilor,

66. Cocoșar.

moșneagul se o-pri și-mi arătă în zăpadă un șirag de urme mărunte, care se încâlceau printre fagi, în zigzag.
— Urmă de vulpe...

Mai departe alte urme, câte trei-trei, tăiau luminișul de-acurmezișul, se întorceau în dosul unei tufe,

unde zăpada turtită rotund arăta un popas de o clipă și se pierdeau după un dâmb cu mlădița deasă. Acestea erau de iepure. Moș Toma nici nu le luă în seamă.

Trecurăm pe lângă Hoaga-cu-ferigă, *văgăună* mută și adâncă, cu fundul acoperit de o ceață neclintită, care ascundea pe jumătate buturugi răsturnate de vreme, cu forme curioase de dihăanii la pândă, apoi ieșirăm în deal la Surle, la loc deschis. De acolo, toată revărsarea albă a pădurilor se ivi sub picioarele noastre, până departe în valea Topologului. Înălțimile diafane parcă pluteau desprinse de pământ. Aproape de culme, pâlcuri de mesteceeni își înălțau din zăpadă, tulpinele subțiri cu *creștetul*

despletit, ca niște jocuri de apă încremenite, care și-au uitat în văzduh numai fantoma lor de ceață.

După ce am coborât în altă vale, la gura Goiștei, moș Toma mă opri ușurel, cu mâna 'n piept :

— Iaca și lupu' ! șopti el.

În capătul cellalt al poienii, până unde pușca nu putea s'ajungă, un lup se ridicase dintre *ferigi* uscate și întors pe jumătate, se uita la noi cu nepăsare. Apoi, din câteva salturi, pieri în desime.

— Hai după el ! strigai eu, cu pușca gata.

— Ba ! răspunse moșneagul, nepăsător ca și lupul.

67. Jder.

Apucarăm iar la deal, printre fagi bătrâni, cu trunchiuri vinete. Și deodată, moș Toma începu să se uite cu luare-aminte, când în sus, spre broderia rămurișului înalt, când jos, la zăpada *neprihănită* pe care călcam.

— Iaca, pe aici a trecut jderul, mă lămuri el, cu glas scăzut.

Abia acum pricepui de ce moș Toma, de când am intrat în pădurea mare, umbla tot cu ochii pe sus. În *horbota* albă de deasupra noastră, se cunoștea bine locul pe unde o făptură ușoară, deprinsă cu astfel de gimnastică, se furișase lin, scuturând în trecere, povara de pe crengi. Iar dedesubtul acestei urme aeriene, zăpada căzută însemna și ea o dâră de adâncituri fine, care arătau, ca pe hârtie, drumul aceleiași vietăți singuratice și gingașe.

Călăuziți de această îndoită urmă, am ajuns în fața unui fag scorburos, la marginea unui povârniș de câțiva stânjeni, pe lângă care, în timpul verii, *șopotește* abia

auzit, un fir de apă, printre frunzele uscate. Văzurăm sus, gura scorburii pe unde intrase jderul la adăpost; iar jos, pe partea din spre povârniș, moș Toma descoperi și a doua gură a scorburii.

Rânind cu piciorul zăpada, moșneagul alege din stratul gros de frunze jilave, o mână de foi mai svântate, apoi desprinse din scorbură o bucată de putregaiu afânat și cu șomoilogul gata, se întoarse spre mine.

— Ai vr'un „cribit”?

I-am întins cutia cu chibrituri. El stătu o clipă la îndoială, întors cu spatele, apoi băgă cutia în chimir, la păstrare. Și scoțând cremenea, iasca și amnarul, începu să scapere. Când un firicel de fum albastru și creț izvorî din iască, moșneagul puse șomoilogul de frunze uscate în gura scorburii, suflă de câteva ori în el și se întoarse iar spre mine :

— Suflă !

Am răzimat pușca de fag, am pus piciorul pe o îndoitură de rădăcină lunecoasă și cuprinzând cât puteam ajunge, cu brațele, trunchiul aspru, am început să suflu din toate puterile. În curând scorbura se umplu de un fum albicios, care răzbătea afară pe jumătate și se prelingea pe lângă scoarță. Mă ustureau ochii... După câteva clipe, pușca lui moș Toma plesni ascuțit, de cealaltă parte a fagului, ca o pocnitoare de acele cu care se joacă copiii la oraș. Un foșnet scurt de zăpadă căzută, o fulgerare întunecată printre crengile albe de sus... atât am apucat să văd. De surpriză, piciorul mi-a alunecat pe rădăcina udă și în cădere, m'am dus târiș până la poala povârnișului.

Eram pe vremea aceea copil rumen, sburlit și rău din cale afară. Intr'o clipă am fost îndărăt, sus. M'am repezit la moșneag, l-am prins cu amândouă mânilor de pieptarul zeghei și-am început să-l scutur :

— Unde-i jderu' ? De ce m'ai pus să suflu, când știai că iese ? Și de ce-ai tras fără să-mi spui ? Surdule !

— Nu te pune cu mine, măi țâncule, că te-asvâr! în zăpadă acu', de nu te-i mai putea culege! făcu moș Toma, speriat. Și cuprinzându-mi mâinile amândouă, în mâna lui neagră, uscată și tare ca o *cange*, mi le aruncă în lături.

Imi venea să plâng de ciudă. Mă uitam să pot ghici încotro apucase jderul... dar cine știe unde era acum lighioana ușoară, mai sprintenă decât o veveriță, sărind dintr'un copac în altul, ca pasărea.

Moș Toma își înfunda amărît, luleaua cu tutun.

— Hai să-l căutăm, zisei eu mai împăciuitor.

— Geaba! De-acu' nu-l mai găsești! răspunse moșneagul.

În adevăr, soarele se ridicase deasupra pădurii și ramurile începeau să-și piardă horbota pe nesimțite. Crengi ușurate de povară tresăreau ici și colo. *Rostopane* moi și albe picau pretutindeni în jurul nostru și toată pădurea era plină de foșnete ușoare și misterioase.

68. Zeghe.

La întoarcere, mă simțeam ostenit și fără chef și toată vremea rămâneam în urmă. Moș Toma mă aștepta din loc în loc.

— Numai de-atâta îmi pare rău, zisei într'un rând, că n'am apucat să trag și eu măcar un foc...

Moșneagul se opri, luminat deodată la față.

— Trage la sămn, zise el, că tragi tare bine. Ia să văz dacă mai poți trage ca al'dată...

Știam eu de ce mă măgulește așa moșneagul. Dar tot îmi făcea plăcere lauda lui. Imi alese numaidecât pe scoarța unui fag mare un loc mai curat, pe care-l netezi bine de mușchiu, cu palma.

Am pus un genunchiu la pământ și-am tras... Apoi am alergat la fag și i-am găsit scoarța ciuruită de alice.

— Ei, ce zici? întrebai eu mândru, întorcându-mă spre moș Toma.

Dar moșneagul nu-mi răspunse. Se aplecă tăcut și începu să culegă alicele din scoarță, una câte una, cu vârful cuțitului și să le strângă cu grijă în chimir. Iaca, pentru asta mă lăudase el că trag bine!

M'am uitat lung cum operează. Apoi am pornit încet spre casă, singur. Zăpada topită se prelingea în lăcrămi lungi, pe trunchiuri și din scoarța umedă a fagilor, un abur abia simțit se ridica în soare. Nici o ȳvietate, în nici o parte...

Numai când am ajuns aproape de marginea pădurii, o *cinteză* alarmată mă întâmpină cu cicălitura ei sonoră și mă petrecu multă vreme, dintr'un măr sălbatic, svârlind după mine buchete mici de ciripituri, în lumina primăvăratăică.

69. Măceș.

G. TOPĂRCEANU

Din Scrisori fără adresă.

Vocabular. — **Zeghe:** haină lungă, de dimie albă, cărămizie ori neagră, împodobită adesea cu găitane negre de-a lungul cusăturilor, pe care o poartă țărani (uneori și țărancele) din ținuturile muntoase ale țării. (Fig. 68). — **Sturz:** pasăre brună-roșcată, cu pieptul împestriat. Sunt două varietăți: una mică, zisă și „sturzișor“, iar alta mare. (Fig. 63). — **Mierlă:** pasăre neagră, cu ciocul galben, care se poate deprinde să fluiera, să cânte și chiar să rostească unele cuvinte. (Fig. 64). — O altă varietate, zisă și mierla-sură, e de culoare brună închisă, cu o pată albă pe piept. (Fig. 65). — **Măcieș** ori **măceș:** arbușt spinos, zis și „trandafir sălbatic“ sau „rujă“. Florile-i trandafirii, foarte plăcute la miros, se numesc „răsuri“ sau „ruje“; iar fructele-i, lungărețe și roșii, sunt cunoscute sub numele de „măceșe“. (Fig. 69). — **Mocnit:** încet, liniștit. — **Jder:** animal carnivor, cu corpul lung și picioarele scurte, foarte mult

vânat pentru blana lui brună, cu o pată portocalie pe gușă. (Fig. 67). — **Ursuz**: posomorît, posac, îmbufnat. — **Coroiat**: încovoiat ca ciocul coroiului, un fel de șoim, pe care vânătorii de odinioară îl dresau pentru vânat și-l purtau pe mână, în clipa când îi dădeau drumul, ca să se năpăstuiască asupra prăzii. (Fig. 70). — **Bizar**: ciudat. — **Sideral**: de stele, de astre. —

70. Coroiu

Diafan: străveziu. — **Răstimp**: interval de timp. **Cocoșar**: pasăre de mărimea sturzului, cu care se aseamănă și căreia i se mai zice și sturz-de-iarnă (Fig. 66). — **Iscoadă**: spion. — **Gutural**: rostit din gât. — **Spic**: mănunchiul de rămurele din vârful tulpinii unui arbore și care seamănă cu un spic de grâu. — **A învâlmăși**: a pune în neorânduială, a zăpăci, a ului. — **A chiti**: a ochi, a ținti. — **Văgăună**: loc mâncat de ape, între două dealuri, pe unde se scurg pâraiele de munte; adâncătură în munte. — **Creștet**: vârful capului, al muntelui, al copacului etc. — **Ferigă**: plantă frumoasă, cu frunzele mari despicate și dantelate, care crește prin locurile umede ale pădurilor noastre sau pe stâncile umbrite ale munților. (Fig. 71). — **Nepri-**

hănit: nepătat, nemânjit, neîntinat, neatins. — **Horbotă**: dantelă. — **A șopot**: a șopti; a vorbi în taină, încet, de-abia auzit; a murmura. — **Cange**: prăjină lungă, cu un cârlig de fier la un capăt, spre a putea apuca ceva de departe; ghiara unei păsări răpitoare. — **Rostopan**: bucată de zăpadă înmuiată. **Cinteză**: femeiușca cintezoiiului. (Fig. 30).

Lămuriți expresiile. Insușiți-vă procedeul. — 1. *Nin-sese din belșug.* — 2. *Tăia de-a-curmezișul poiana.* — 3. *Moșneagul era cam tare de ureche.* — 4. *El mă fura din când în când, cu ochii.* — 5. *Eu mă bucuram că i-am făcut-o.* — 6. *Pășeam prin pădurea încremenită.* — 7. *O liniște siderală învăluia somnul pădurii.* — 8. *Imi arătă în zăpadă, un șirag de urme mărunte.* — 9. *Din pușcă izvora o plesnitură pițigăiată.* — 10. *Alicele sfredeleau frunzișul.* — 11. *De sus, revărsarea pădurilor se ivi sub picioarele noastre.* — 12. *Mestecenii își înălțau tulpinele subțiri*

cu creștetul despletit. — 13. Moș Toma se uita în sus, spre broderia rămuriișului înalt. — 14. Pe-aici a trecut jderu', mă lămuri el cu glas scăzut. — 15. Pe lângă fag, șopoteste abia auzit, un fir de apă. — 16. Un firicel de fum izvorî din iască. — 17. Fumul albicios se prelingea pe lângă scoarță. — 18. In cădere, m'am dus târîș, până la poala povârnișului. — 19. Ramurile începeau să-și piardă horbota pe nesimțite. — 20. Imi pare rău că n'am apucat să trag și eu. — 21. Zăpada topită se prelingea în lăcrămi lungi, pe trunchiuri. — 22. O cintează mă petrecu multă vreme, svârlind după mine buchete mici de ciripituri.

71 Ferigă.

CĂPRIOARA

Pe mușchiul gros, cald ca o blană a pământului, căprioara stă jos, lângă iedul ei. Acesta și-a întins capul cu botul mic, catifelat și umed, pe spatele mamei lui și cu ochii închiși, se lasă desmierdat. Căprioara îl linge și limba ei subțire culcă ușor blana moale, mătăsoasă a iedului. Mama îl privește și 'n sufletul ei de fugarnică, încolțește un simțământ stăruitor de milă pentru ființa fragedă, căreia i-a dat vieață, pe care a hrănit-o cu laptele ei, dar de care trebuia să se despartă chiar azi, căci vremea înțărcatului venise de mult încă. Și cum se uita așa, cu ochii îndurerați, din pieptul căprioarei scapă un muget înnăbușit de durere; iedul deschide ochii. Căprioara se îmbărbătează, sare în picioare și pornește spre țancurile de stâncă, din zare, printre care vrea să-l lase rătăcit. Acolo, sus, e păzit și de dușmănia lupului și de iscusința vânătorului, căci, pe muchiile prăpăstiilor

acelora, numai ele, caprele, puteau a se încumeta. Acolo l-ar fi știut ca lângă dânsa. Dar până la ele, erau de străbătut locuri pline de primejdii. Căprioara își asvârle picioarele, în fugă fulgerătoare, în salturi îndrăznețe, să încerce puterile iedului. Și iedul i se ține voinicește de urmă; doar la săriturile amețitoare, se oprește câte o clipă, ca și cum ar mirosi *genunea*, apoi se avântă ca o săgeată și behăind vesel, sburdă de bucurie pe picioarele subțiri ca niște *lugere*.

Dar trebuesc să scoboare, să străbată o pădure, ca să urce din nou spre țancuri. Căprioara contenește fuga, pășește încet, prevăzătoare. Trece din poiană în poiană, intră apoi subt bolți de frunze, pe urmă prin *hrube* adânci de verdeață, până ce pătrunde în inima întunecată, ca un iad, a pădurii.

Și-au mers mult așa, până ce au dat în sfârșit de luminiș. Iedul, bucuros, o ia înainte, sărind. Dar în aceiași clipă, căprioara se oprește, ca de-o presimțire, *adulmecând*. În fața ei, de subt o cetină, ochii lupului străluceau lacomi. Un salt și iedul ar fi fost sfâșiat. Atunci căprioara dă ur. sbieret adânc, sfâșietor, cum nu mai scosese încă și dintr'un salt, cade în mijlocul luminișului. Lupul văzând prada mai mare, uită iedul și se repede la ea.

Prăbușită în sânge, la pământ, subt colții fiarei, căprioara rămâne cu capul întors spre iedul ei. Și numai când acesta, înspăimântat, se topește în adâncul pădurii, căprioara simte durerea, iar ochii i se turbură de apa morții.

EM. GÂRLEANU

Din lumea celor care nu cuvântă.

Vocabular. — **Țanc:** muche stâncoasă, stâncă înaltă. — **Genune:** prăpastie adâncă. — **Luger** sau **lujer:** tulpina subțire dar bătoasă a mai multor plante, ca porumbul ș. a. — **Hrubă:** gaură subt pământ, subterană. — **A adulmeca:** a simți prin miros, a mirosi.

IN LUMINA LUNII.

Lămuriți expresiile. Insușiți-vă procedeul. — 1. Pe *mușchiul cald ca o blană a pământului*, căprioara stă lângă iedul ei. — 2. Și-a întins capul cu *botul mic, catifelat*. — 3. Limba subțire *culcă ușor blana mătăsoasă* a iedului. — 4. Se uită *cu ochii îndurerați*. — 5. Din pieptul căprioarei, *scapă un muget înăbușit de durere*. — 6. Căprioara *își asvârle picioarele în fugă fulgerătoare*. — 7. Iedul *i se ține voinicește de urmă*. — 8. La *săriturile amefitoare*, se oprește câte o clipă, *ca și cum ar mirosi genunea*. — 9. Intră subt *bolți de frunze*, pe urmă prin *hrube de verdeață*. — 10. Pătrunde în *inima pădurii*. — 11. Ochii lăpului *străluceau lacomi*. — 12. *Prăbușită subt colți i fiarei...* — 13. Iedul *se topește în adâncul pădurii*. — 14. Căprioara simte durerea, iar *ochii i se turbură de apamorții*.

P O V E S T E

Un puiu de vrabie, odată,
Zări, când fu să iasă 'n sbor,
Un vultur, ce urca pe drum,
Spre culmea unui nor.
Și socotind și el că are
Tot două aripi și un plisc,
Il prinse dor s'ajungă 'n depărtare,
Pe 'naltul pisc.
Și într'o zi,
Simțind cum vieța 'n vine îi creștea,
Prea îndrăzneța pasărea
Porni.

Era un vis nebun și nu-l credea!

O încheștau prelungi înfiorări
Și parcă hohotind turbat,
Zeci de ciocane scăpărau,
In sângele înfierbântat
De aiurări.

Și se 'mbăta de zări, de zări....
Micuța vrabie, deodată,
Simți un nor de fum
Pe ochii grei,
Că nu mai izbutea să vadă,
Iar sângele se aduna grămadă,
In aripile ei.
Și-o clipă.
Sbătându-și trupușorul ei nătâng,
Căzu pe-un lan, la muchea unui crâng.

Se înseră de-odată,
Pe câmpul singuratec și pustiu
Și nimeni nu era în preajma ei,
In seara grea,
Nici pasăre, nici om.
Nu se-auzea nimica viu,
Decât doar plescăitul lung de ploaie
Și 'n crâng, pe pom,
Cum ciocănea o ghionoaie.

Uitat și chinuit, micuțul pui,
Simțind că vieța i se curmă,
Iși aminti de tot ce-avea în urmă,
De mama lui
Și de căldura cuibului,
Apoi în gemete și 'n aiurări,
Se stinse nebunaticul copil,
Cu ochi 'n zări
Și dorul după soarele de-April.

EMIL DORIAN

Din Căntece pentru Lelloara.

Lămuriți expresiile. Insușiți-vă procedeul. — 1. *Când fu să iasă în sbor, zări un vultur.* — 2. *O înclеștau prelungi înfiorări.* — 3. *Zeci de ciocane scăpărau în sângele-i înfierbântat de aiurări.* 4. *Se îmbăta din zări în zări.*—5. *Simți un nor de fum pe ochii grei.* — 6. *Sângele se aduna grămadă, în aripiele ei.* — 7. *Și nimeni nu era în preajma ei, în seara grea.* — 8. *Se stinse cu ochii în zări și dorul după soarele de-April.*

FLORILE DALBE

Sculați, sculați, boieri mari,
Florile dalbe !
Sculați voi, Români plugari,
Florile dalbe !
Că vă vin colindători,
Noaptea pe la cântători ;
Și v' aduc un Dumnezeu,
Să vă mântue de rău.
Un Dumnezeu nou născut,
In flori de crin *învăscut*,
Dumnezeu adevărat,
Soare 'n raze luminat.
Sculați, sculați, boieri mari,
Sculați, voi Români plugari,
Că pe cer s'a arătat
Un luceafăr de 'mpărat,
Stea *comată*, strălucită
Pentru fericiri menită.
Iată lumea că 'nflorește,
Pământul că 'ntinerește.
Cântă 'n luncă turturele,
La fereastră rândunele
Și-un porumb frumos *leit*,
Din spre apus a venit ;

Floare *dalbă* a adus
Și la căpătâiu v'a pus.
El vă zice : să trăiți
Intru mulți ani fericiți
Și ca pomii să 'nfloriți
Și ca ei să 'mbătrâniți !

Colind popular.

V o c a b u l a r . — **La cântători :** aproape de ziuă, când cântă cocoșii. — **Invăscut :** îmbrăcat. — **Comat :** cu coamă. — **Stea comată :** stea cu coadă, cometă. — **Leit :** îmbrăcat în așa fel, de parcă-i turnat. — **Dalb :** alb.

Lămuriți expresiile. Insușiți-vă procedeul. — 1. Iată *lumea că 'nflorește, pământul că 'ntinereste.*

BUNICA IOVA

Ziua cea mai neliniștită, pentru bunica Iova, era Ajunul Crăciunului.

— Azi-i Ajunul lui Crăciun, așa-i bunico ?

— Așa-i.

Azi mergem la colindat, așa-i bunico ?

— Așa-i !

Și săreau cu toții, de subt țolul cald, pe când în ochiul de fereastră, abia se crăpa de ziuă.

Bătele li le tăia sluga, din grămada de lemne din curte, dar trebuia să reteze bunica la ele, până erau pe o formă de lungi, ca să-i facă să înceteze din plâns.

O trăgeau pe bunica Iova, de mânecă, în unghere, să facă repetiție și cât se găteau, zup ! în curte și la portiță, să vadă nu se mai face seară. Mama copiilor are de lucru cu pâinea, cu covrigii și colăceii. Cine să grijească de haine mai groase, pentru copilașii ce-or porni la colindat ?

Bunica aduce o haină veche, mare.

— Care-o vrea pe asta?

Și toți se 'ndeasă, împingându-se, plângând; dar cel îmbrăcat, când vede că nu-și poate mișca mâinile, începe el să plângă, în locul celor ce au rămas despoiați. Bunica e numai gură și numai mâni acum. Imbracă pe unul, îl desbracă și pune haina pe altul și tot așa, până nu mai poate și iese mama, plină de făină din cămară :

— Care nu se îmbracă nu merge la colindat !

Atunci tac toți tăcerea peștelui, stau neclintiți, de-i poate grămădi cu haine bunica, după bunul ei plac. Grași, ca umflați cu paie, cu traista după cap, cu bătele în mână, stau lângă ușa.

— Încă n'a înserat, bunico?

— Nu încă.

— Da înserează, așa-i bunico?

— Așa.

Și vreunul, ca să vadă, iese afară... Al doilea, după el... Al treilea, tot așa. Al patrulea, cel mic începe să plângă, că s'au dus la colindat. Bunica iese după ei și, într'un Ajun de Crăciun, îi aduce în casă de treizeci de ori, ca să tacă cel mic.

Când mama, colo dup' amiazi, nu mai poate auzi ușa izbindu-se, vine și-i spune : „Să meargă acum. Niște copii ca ei, ce să mai aștepte? Pentru ei a sosit Crăciunul !”.

Și bunica Iova, de voie de nevoie, trebuie să se înfășure în cojocel, cu cel mai mic cu tot și să lunece până în vecini, ca să colinde și neamul ăsta îndărătnic.

Atâta-i slujba bunicii Iova, când s' apropie Crăciunul și până pleacă nepoții la colindat. Când se întorc, își spun vitejiile părinților și nu bunicii, care rămâne iarăși la vatră, gândindu-se poate, departe în urmă, la alte vremi ori poate negândindu-se la nimic. Dar, dela o vreme, cum băieții n'o mai bagă în seamă, ci colindă pe tata și pe mama, bunica își pune mâna în sân :

— Care colindă și pe bunica, îi dă bunica un *crei-
lariu* !

Și nepoții vin și cei mai mari încep colindul lor, cu *stratul* de busuioc, cu cărarea prin mijloc, cu leagănul de mătase :

Da în leagăn cine șade?

Șade buna fată dalbă.

Tot șade și *chindisește*....

Părinții râd și bunica le dă bănuțul, dar trebuie să mai scoată din fundul pământului, încă doi, pentru ceilalți.

După asta, are pace până la Crăciunul celălalt, de-l va mai ajunge. N'are nimic ce face, n'o întrebă nimeni de nimic, ci trece dela vatră la *laviță*, privind la lumea asta, ce-i pare așa de ștearsă, ca o *măsăriță*, ce-a fost albastră odată, dar acum nu mai are nici o culoare.

I. AGÂRBICEANU

Din Două iubiri.

Vocabular. — **Creițar:** gologan, o monedă mică austriacă. — **Strat:** așternut (în vechea limbă românească). — **A chindisi:** a broda. — **Laviță:** pat de țară, de forma unei bănci, cu picioarele fixate în pământ. — **Măsariță:** față de masă.

Lămuriți expresiile. Insușiți-vă procedul. — 1. Săreau de subt țolul cald, pe când în *ochiul de fereastră*, abia se crăpa de ziuă. — 2. Bunica e *numai gură* și *numai mândri acum*. — 3. Atunci *tac toți tăcerea peștelui*. — 4. Când se 'ntorc, *își spun părinților vitejiile*. — 5. Bunica dă bănuțul, *dar trebuie să scoată din fundul pământului*, încă doi, pentru ceilalți.

CÂNTEC DE STEA

Trei crai dela Răsărit
Spre stea au călătorit
Și-au mers, după cum citim,
Până la Erusalim.
Acolo, cum au ajuns,
Steaua 'n nori li s'a ascuns
Și 'ncepură a umbla,
Prin oraș a întreba :
— „Unde s'a născut”, zicând,
„Un craiu mare de curând?”
Iară Irod împărat,
Auzind, s'a tulburat,
Pe crai grabnic i-a chemat
Și în taină i-a 'ntrebat,
Ispitindu-i viclenos,
Ca să afle pe Hristos.
Și cu graiu adăogat,
Foarte lor li s'a rugat,
Zicând : „Mergeți de-l aflați
Și viind, mă 'nștiințați,
Să merg să mă 'nchin și eu
Ca unuia Dumnezeu”.
Craii dacă au plecat,
Steaua iar li s'a arătat
Și-au mers până a stătut,
Unde-a fost pruncul născut.
Și cu toți s'au bucurat
Pe Hristos dac' au aflat.
Cu daruri s'au închinat
Ca la un mare 'mpărat ;
Și 'napoi dac' au *purces*,
Pe altă cale au mers,
Precum le fusese zis,
De către înger în vis.

Iară Irod împărat,
Văzând că l-au înșelat,
Foarte rău s'a necăjit,
Oaste mare a pornit
Și 'n Vitleem a intrat,
Mulți coconi mici a tăiat,
Pân' la paisprezece mii
De prunci, mărunței copii,
De doi ani și mai în jos,
Doar l'o tăia pe Hristos.
Pe Hristos nu l-a tăiat,
Maica sfântă nu l-a dat,
Tatăl sfânt l-a apărat.

Din popor.

Vocabular. — **A purcede:** a porni, a pleca la drum.

COMPUNEREA XIII

C U S T E A U A

PREGATIREA

Notițe explicative.— În timpul sărbătorilor Crăciunului, copiii vestesc creștinilor nașterea Domnului, prin cântece în care se povestește acest eveniment ori alte întâmplări religioase. Ei poartă cu dânșii o stea făcută din speteze de brad, lipite cu hârtie albă, menită să amintească tuturor, steaua care a călăuzit pe cei trei magi, până în staulul dela Betleem. Mijlocul ei rotund, luminat din spate de o lumânărică, înfățișează pe sfântul prunc nou născut, înconjurat de Maica Preacurată și de Sf. Iosif, de păstorii și de craii veniți să i se 'nchine. Pe raza de deasupra icoanei, este zugrăvită amăgirea lui Adam și a Evei de către șarpele Raiului, pe când pe celelalte, se vede câte un cap de înger, înconjurat de stele.

Înainte de a intra în casele creștinilor, stelarii se anunță prin următoarea strigare :

Cine primește
Steaua frumoasă
Și luminoasă,
Cu colțuri multe
Și mărunte,
Dela nașterea
Lui Hristos
Dăruite ?

APLICAREA

Arătați, într'o scurtă compunere, ce vedeți în ilustrația intitulată : „Cu steaua”.

72. Cu steaua.

CU PLUGUȘORUL

La Crăciun, când tăia tata porcul și-l pârla și-l opărea și-l învelea iute cu paie, de-l înnădușea, ca să se poată rade mai frumos, eu încălecăm pe porc, deasupra paielor și făceam un chef de mii de lei, știind că mie are să-mi dea coada porcului, s'o frig și bășica, s'o umplu cu grăunțe, s'o umflu și s'o zurăesc, după ce s'a usca; și-apoi, vai de urechile mamei, până ce nu mi-o spărgea de cap. Și să nu-mi uit cuvântul. Odată, la un Sfântul Vasile, ne prindem noi vreo câțiva băieți din sat, să ne ducem cu plugul, căci eram

73. Buhaiu.

și eu mărișor acum, din păcate. Și în ajunul Sfântului Vasile, toată ziua am stat de capul tatii, să-mi facă și mie un *buhaiu* ori de nu, *batâr* un *harapnic*.

— Doamne, ce harapnic ți-oiu da eu, zise tata dela o vreme. N'ai ce mânca la casa mea? Vrei să te *busească* cei *nandralăi* prin omăt? Acuși te descalt!

Văzând eu că mi-am aprins paie în cap cu asta, am *șterpelit-o* de acasă, numai cu bășica cea de porc, nu cumva să-mi ia tata ciubotele și să rămân de rușine înaintea tovarășilor. Și nu știu cum s'a întâmplat că nici unul dintre tovarăși n'avea clopot. *Talanga* mea era acasă; dar mă puteam duce s'o iau? În sfârșit, facem noi ce facem și *sclipui*m, de colo o coasă ruptă, de ici o *cârceie* de 74. Talangă. *tânjeală*, mai un vătrar cu belciug, mai bășica cea de porc a mea și pe după toacă, și pornim pe la case. Și o luăm noi dela popa Oșlobanu, tocmai din capul satului din sus, cu gândul să umblăm tot satul... Când colo, popa tăia lemne la trunchiu afară și cum a văzut

că ne așezăm la fereastră și ne pregătim de urat, a început a ne trage câteva nașteri îndesate și a zice :

— De-abia s'au culcat găinile și voi ați și început ?
Ia stați oleacă, blestemaților, să vă dau eu !

Noi atunci am *pârlit-o* la fugă. Iar el svârr ! cu o *scurtătură* în urma noastră ; căci era om hursuz și *pâclișit* popa Oșlobanu. Și din spaima ceea, am fugit și noi mai jumătate sat înapoi, fără să avem când îi zice popii :

„Drele pe podele
Și bureți pe pereți.
Câte pene pe cocoși,
Atâți copii burduhoși !“

cum obișnuesc a zice plugarii, pe la casele ce nu-i primesc.

— Măi ! al dracului *venetic* și *ceapcân* de popă — zicem noi, după ce ne adunăm toți la un loc, înghețați de frig și speriați — cât pe ce era să ne ologească *boaita* cea îndrăcită, vedea-l-am dus pe *năsălie*, la biserica Sfântului Dumitru de subt cetate, unde slujește. Curat Ucigă-l crucea l-a *colăcit* să vie și să-și facă *budihacea* casă la noi în sat. Ferească Dumnezeu să fie preoții noștri așa, că nu te-ai mai înfrupta cu nimica dela biserică, în vecii vecilor !

Și până îl mai *menim* pe popă, până îl mai *boscorodim*, până una alta, amurgește bine.

— Ei, amu ce-i de făcut ? Hai să intrăm ici în ograda asta, zice Zaharia lui Gâtlan, că ne trecem vremea, stând în mijlocul drumului.

Și intrăm noi la Vasile-Aniței și ne așezăm la fereastră, după obicei. Dar parcă naiba vrăjește : cela nu sună coasa, că-i e frig ; celuia că-i îngheață mânila pe *cârceie* ; văru-meu Ioan Mogorogea, cu vătrarul subsoară, se pune de pricină.

— Ură tu, măi Chiriece, zic eu lui Goian ; și noi, măi Zaharie, să pufnim din gură, ca buhaiul ; iară aștilalți să strige : hăi, hăi !

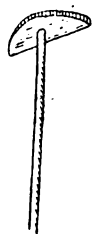
Și-odată și începem. Și ce să vezi? Unde nu se ia *hap-sina* de nevasta lui Vasile-Aniței, cu *cociorva* aprinsă după noi, căci tocmai atunci trăgea focul, să dea colacii în cuptor.

— Vai, aprinde-v'ar focul, să vă aprindă, zice ea, *burzuluiță* grozav, dar cum se chiamă asta? In obrazul cui v'a învățat!

Atunci noi la fugă, băieți, mai dihai decât la popa Oșlobanu...

Dar bun *pocinog* a mai fost și ăsta, zicem noi, oprindu-ne în *răscrucile* drumului, din mijlocul satului, aproape de biserică. Incă una-două de astea și ne scot oamenii din sat afară, ca pe niște *Lăieși*. Mai bine să mergem la culcare.

Și după ce *ne arvunim* noi și pentru la anul, cu jurământ să umblăm tot împreună, ne-am despărțit unul de altul, *rebegiți* de 75. *Cociorvă*. frig și *hămesiți* de foame și hai fiecare pe la casa cui ne are, că mai bine-i pare. Și iaca așa ne-a fost umblarea cu plugul, în anul acela.

ION CREANGĂ

Din Amintiri din copilărie.

V o c a b u l a r . — **Buhaiu:** o putinică acoperită la gură cu o piele, ale cărei vibrațiuni imită mugetul boilor sau al buhailor, cum li se zice în Moldova. (Fig. 73). — **Batâr:** măcar. — **Harapnic:** un biciu lung; cu coderiștea scurtă. (Fig. 76). — **A buși:** a lovi cu pumnii, a îmbrânci. — **Nandralău:** vlăjgan, ștren-gar. — **A șterpeli:** a o șterge, a fugi fără să simtă cineva. — **Talangă:** clopot de vite. (Fig. 74). — **A sclipui:** a înjgheba, a face rost, a strânge de ici de colo câte ceva, a aduna. — **Proțap:** lemnul de care se trage carul. — **Tânjală:** al doilea proțap legat de oiște, când se înjugă patru boi. — **Cârceie:** lemnul care leagă tânjala de proțap, când se înjugă la car patru boi, în loc de doi. — **A o pârl:** a o lua 'la fugă. — **Scurtătură:** bătă scurtă. — **Păclișit:** rău la inimă, sgârcit. —

Drele: ciuperci. — **Venetic:** străin oploșit, pripășit. — **Ceapcân:** rău la suflet. — **Boaită:** nume de ocară sau de batjocoră dat popilor. — **Năsălie:** pat sau targă, pe care țăranii duc sicriul la înmormântare. — **A colăci:** a îndemna a pune la cale. — **Budihacea:** pocitură. — **A meni:** a cobî. — **A boscorodî:** a bodogoni, o mormăi. — **Hapsin:** căinos. — **Co-ciiorvă:** unealtă de lemn, făcută dintr'o coadă lungă, la capătul căreia e fixată o scândurică, cu care se trage jeratecul sau cenușa din cuptor. (Fig. 75). — **A burzului:** a se înfuria. — **Pocinog:** început, safta. — **Răscruce:** încrucișare de drumuri, răspântie. **A se arvuni:** a-și da cuvântul, a se învoi. — **Rebegit:** răzbit de frig. — **Hămesit:** flămând. — **Lăieți** sau **Lăieși:** Țigani de laie, adică de ceată nomadă. (Fig. 77).

76. Harapnic.

77. Lăieți.

Lămuriți expresiile. Insușiți-vă procedeul. — 1. Incălecam pe porc și făceam un chef de mii de lei. — 2. Ne prindem noi câțiva băieți, să ne ducem cu plugul. — 3. Toată ziua am stat de capul tatei, să-mi facă un buhaiu. — 4. Mi-am aprins pãie în cap. — 5. Parcă naiba vrăjește. — 6. Văru-meu se pune de pricină. — 7. Atunci noi

la fugă, mai dihai decât la popa Oșlobanu.

După ce-ți frângi carul, mulți îți arată drumul.

Proverb

CÂNTEC SFÂNT

Cântecul ce-ades ți-l cânt,
Când te-adorm, în *japt* de sară,
Puiule, e-un cântec sfânt,
Vechiu și simplu dela țară.

Mama mi-l cânta și ea
Și la viersul lui cel dulce,
Puiul ei se potolea
Și-o lăsa frumos, să-l culce.

Azi te-adorm cu dânsul eu,
Eri, el m'adormea pe mine
Și-adormi pe tatăl tău,
Când era copil ca tine...

Mâine, când voi fi pământ,
Nu-l uita nici tu și zi-le,
Zi-le doina, cântec sfânt,
La copiii tăi, copile !

ȘT. O. IOSIF
Din Cântece.

V o c a b u l a r. — Fapt: început.

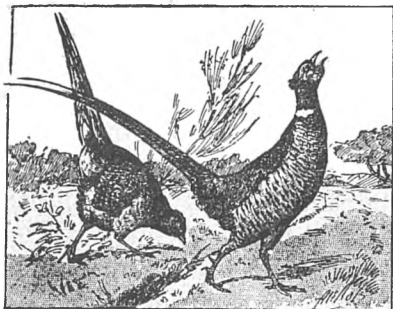
IN SINGURĂȚILE RARĂULUI

Mă hotărîsem, într'o primăvară, când înmuguresc pădurile, să fac un drum greu la munte, spre a-mi spori *trofeele* de vânătoare, c'un cocoș sălbatic.

Mi-am găsit pentru aceasta un tovarăș vrednic și-am plecat, bine încredințat că mă voi întoarce c'un cocoș de munte. Un cocoș sălbatic e o pasăre rară; e cea mai frumoasă și mai mare pasăre a continentului

nostru ; este pentru un vânător o glorie, care se răsfraŃge asupra întregii vieți. Așa îmi vorbea și-mi argumenta tovarășul, cu care intrasem în valea Bistriții.

— Iar cât privește, domnule, despre cocoși, apoi să-ți spun, că eu îs tata lor. Vezi dumneata pușca, pe care o am în spate? Asta-i o pușcă pe care o port eu de multă vreme și-o am cadou dela Ghica bătrânul — dela cuconu Scarlat, care mi-a pus-o în mână, după ce a împușcat cu ea cel dintâiu *fazan*, în pădurile sale. Apoi eu la vremea asta, când înmuguresc la poale grădinile, mă suiu la munte și împușc cu dânsa un cocoș sălbatic. Il împăiez frumos și-l vând scump la un *ciocoiu*, ca să aibă

78. Fazani.

cu ce se lăuda. Dumneata însă nu ești ciocoiu, ești boier ; de aceea mergi cu mine sus. Numai s' ascuți de toate învățăturile mele. C' așa ascultă vânător dela vânător. Eu îți spun dumitale și mie mi-au spus alții.

Am învățat meșteșugul cum trebuie să te

apropii de cocoșii sălbatici. Pasărea asta, când stă liniștită pe creanga ei, sus, în singurătate, are o simțire așa de mare și e atât de sperioasă, încât numai clipirea unei mișcări — dacă-i fulgeră — întinde gâtul și aripile și se *mistue* în adâncimile prăpăstiilor. Trebuie să te duci împotriva ei, în vreme anumită, bunăoară cum ne ducem noi acum și s'o pândești în amurg, ori în zori de ziuă. Și când ai auzit-o chemând și cântând — dacă nu ești departe — te 'ndrești în spre ea. Când și-a contenit strigătul, te oprești și 'ncremenești ca o stană de piatră. Când țipă din nou, iar te apropii. Pentrucă pasărea asta, când țipă, bate, întinde gâtul, închide ochii, își astupă capacele

urechilor și urlă asupra depărtărilor, chemând găinile, încât nu mai simte nimic altceva, cele câteva clipe. Atunci, te poți apropia de dansa. Așa poți ajunge până 'n *preajma* ei; și când urlă iar, în vârful *pinului*, fiind sub dansa, o împuști cu ușurință. Dar să n'apuce a-i veni găinile, căci dac' au venit, ele-l *priveghează* și-l păzesc de dușman. Pe sălbaticii aceștia îi prinzi iarăși lesne, cucoane, când se întâlnesc doi și încep o bătălie cumplită, iar *muieruștile* privesc de sus, din galerie, cotcodăcind cu uimire și plăcere...

79. Pin.

(In dreapta : floarea și fructul)

Vorbind așa, mergeam călări pe malul Bistriței și munteanul, stăpânul călușilor, pășea înainte pe potică, cu toporul pe brațul stâng. Apa râului venea *puhoiu*, pentru că în râpile munților bătuse multe zile în șir, soarele celor dintâi săptămâni de primăvară și ultimele omături coborau treptele de *ponoare*, *forfotind* și spumând. Mireazma nouă a pământului și a brazilor îmi umplea pieptul. Și 'n câteva locuri, m'am oprit și-am descălecat, ca să culeg flori albastre

de liliac de munte. Imbătat de începutul de primăvară, am suit pe Rarău, la locurile de pândă.

Am răzbătut prin pâraie umflăte, am suit poteci întortochiate și-am poposit în sfârșit, pe-o vreme blândă de inserat, la o colibă mare de *cetină*. Acolo, tovarășul meu Ion și Onofrei Munteanul au alcătuit un foc grozav și s'au pus să coacă *bulzi* de mămăligă cu brânză. Eram pe-o culme, deasupra pădurilor și din *hamacul* meu, bătut de dogoarea flăcărilor, priveam cerul *spuzit* de stele și cercam să deslușesc glasurile singurătăților. Dar caii erau aproape, ronțăind. Tovarășii mei schimbau

neconținut cuvinte și 'n foc pârâiau cetinele și rășina. Simțeam numai în juru-mi imensitatea muntelui și a codrilor, sub cer și sub stele și închideam pe jumătate ochii, fericit de ceva ce era numai al meu.

— Cucoane, îmi șopti Ion la ureche, a răsărit luna : de-acu trebuie să mergem la locul pe care-l știi eu.

Am tresărit din somnu-mi scurt și am fost în picioare, cu mâna pe armă. Din răsărit, năștea un sfert de lună în neguri. Căii se liniștiseră și munteanul dormea în cojoc, lângă focul potolit. Pășind în urma tovarășului meu, pădurea mi se părea alta, tăcută și așteptând ivirea zorilor. Tăcută și încărcată de o taină grea. Abia într'un târziu, când ne-am oprit, am înțeles că taina aceea grea era singurătatea neclintită și pustie. Inima începu a-mi bate într'un chip deosebit, când în juru-mi se întinse o împietrire așa de mare, încât auzul meu ascuțit putea *percepe*, în râpe foarte depărtate, *zvoana* pâraielor primăverii.

Stăteam răzimat de un *molid*, la o margine de poiană. Tovarășul meu rămăsese în altă margine. Și cerul deasupra începea să pălească. Avea culoarea florilor de *zlac*, pe care le culesesem în ajun. În văi, erau neguri slab luminate de lună. Prin umbra aceea, care vestea zorile, zăream la douăzeci de pași de mine, o *tisă* bătrână, cu vârful crescut strâmb. Și pe când priveam, așteptând sosirea *sălbătăciunilor*, auzii în mari depărtări, cătră *zvoana* pâraielor, o izbucnire *stranie*, un fel de

80. *Molid sau molift.*

(Sus : o ramură cu fruct)

hohot al singurătăților. M'am înfiorat. Am auzit iar chemarea, ca un muget stins al pădurilor și al muntelui. Pe urmă, au apăsas asupra-mi tăcerea și neclintirea.

81. Zlac sau floarea
Paștelui.

Și dintr'odată, sosirea cea neașteptată s'a produs. Un fâlfâit mare și greu s'a lăsat din cer și o pasăre, care mi s'a părut enormă, a acoperit vârful cel strâmb al tisei. Era uriașă și nedeslușită și inima-mi porni în piept cu spaimă. Știam însă că trebuie să fie cocoșul de munte, pentru care venisem și strânsei *convulsiv* pușca, așteptând neclintit. Mi s'a părut c'am așteptat mult, dar n'am așteptat decât o clipă. Pasărea s'a mișcat pe craca strâmbă, s'a *cumpănit* închinându-se către lună și către neguri, a crescut deodată, umflându-și penele și întinzând în lături aripele și un sunet teribil izbucni, ceva *cavernos*, sinistru, *pasionat*. Sentimentul care a tresărit în mine a fost amestecat cu frică și admirație, ca întâia oară în copilărie, când am auzit tunetul. Și 'ndată după răcnetul prim, chemarea păsării se prelungi în tresăriri uscate, ascuțite și comice, până ce unda cea puternică și victorioasă se trezi și bubui iar peste codri și singurătăți.

Rămăsesem înlemnit și nici astăzi nu înțeleg de ce am avut încredințarea imediată și întregă că în urechi îmi sunase chemarea primăverii, sălbatică, pătimașă și nebîruiță. Cutremurul ființii mele a fost așa de aspru, încât am pierdut atingerea cu realitatea. Pușca mi-a rămas uitată în mână. Câteva clipe

82. Tisă.

Încă și peste chemarea stinsă aici, însă sunând încă în *ponoare*, a plutit sborul găinilor sălbatice. S'au lăsat la poalele tisei. Se revărsa de ziuă și cele dintâi luciri ale zărilor băteau sus, în pasărea *măastră*, care-și rotea coada și-și umfla în coroană penele capului. Puteam să trag și-asupra ei și asupra soațelor sosite subt ea ; și n'am tras.

Am făcut o mișcare și-au plecat într'o clipă, în cer ori în singurătățile Rarăului. Am rămas iar în tăcere și auzeam numai puhoaiile primăverii, în prăpăstii depărtate.

Mi-a fost rușine de tovarășii mei, deși încercasem să mă mângâiu cu felurite explicații. Și această înfrângere vânătorească n'am mărturisit-o nimănui până astăzi. Dumneata o auzi întâi.

M. SADOVEANU

Din Țara de dincolo de negură.

V o c a b u l a r . — **Trofeu:** armură luată în războiu, unui dușman învins. — **Fazan:** o pasăre cu penele foarte frumoase și cu carnea gustoasă. (Fig. 78). — **Ciocoiu:** slugă boierească, parvenit, om ajuns prin mijloace neîngăduite. — **A se mistui:** a se pierde, a dispărea. — **Preajmă:** împrejurime, apropiere. — **Pin:** arbore rășinos, veșnic verde, care crește prin munții noștri, ajungând până la o înălțime de 20 de metri. (Fig. 79). — **A priveghea:** a păzi. — **Muierușcă:** parte femeiască la păsări. — **Puhoiu:** torent. — **Ponor:** scobitură în pământ, de forma unei pâlnii, produsă de ploi. — **A forfoti:** a clocoti, a se mișca încoace și încolo, a se agita. — **Cetină:** ramură de brad. — **Bulz:** cocoloș de mămăligă, cu brânză sărată. — **Hamac:** pat de rețea, cu capetele agățate de obicei, de tulpina a doi copaci. — **Spuzit:** acoperit cu spuză; plin de o mare mulțime de... — **A percepe:** a prinde. — **Zvoană:** zgomot. — **Molid sau molift:** o specie de brad alb, de o frumoasă formă conică, cu ramurile larg revărsate în afară. (Fig. 80). — **Zlac sau floarea Paștelui:** o mică plantă care face prin Aprilie și Mai, o singură floare albă sau trandafirie. (Fig. 81). — **Tisă:** arbore mereu verde și cu lemnul roșiatic, cu frunzele înguste, ascuțite și lucioase. (Fig. 82). — **Sălbătăciune:** animal sau pasăre sălbatică. — **Straniu:** ciudat. — **Convulsiv:**

cea ce se face cu o încordare involuntară a mușchilor. — **A se cumpăni**: a-și găsi echilibrul. — **Cavernos**: surd, aspru. — **Pasionat**: pătimaș. — **Măastră**: fermecătoare.

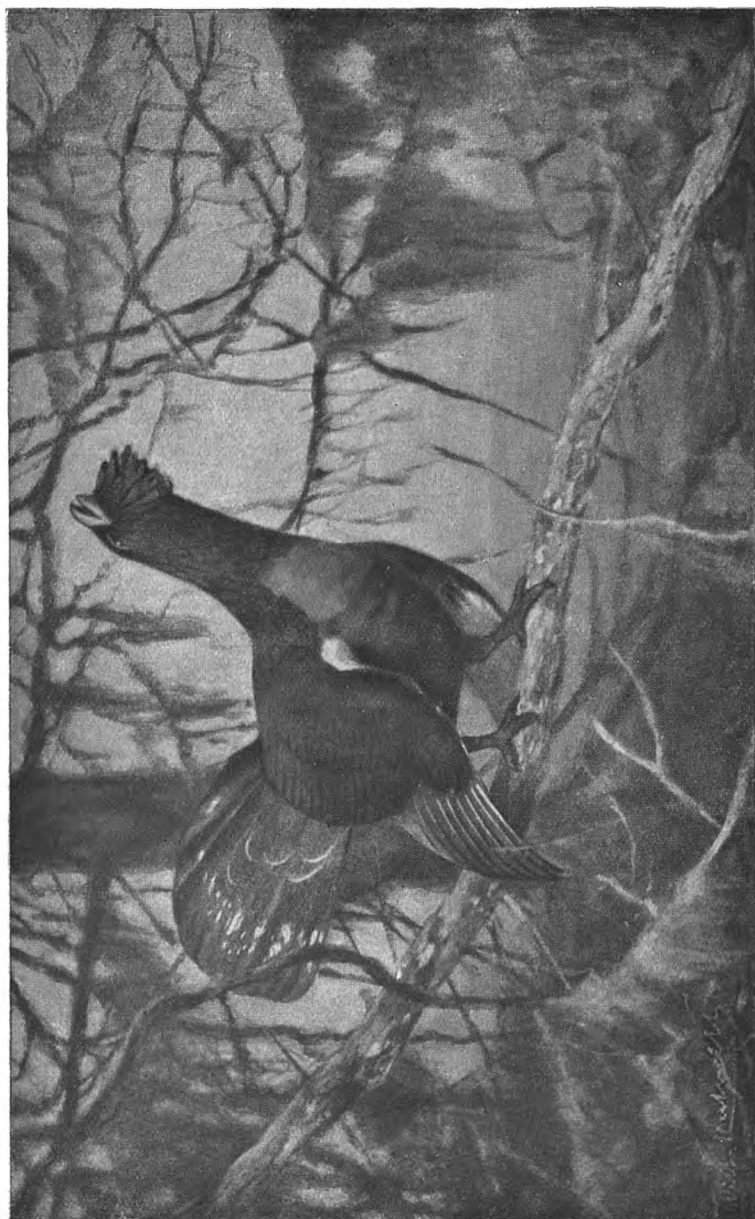
Lămuriți expresiile. Insușiți-vă procedeul. — 1. *Pașărea asta e atât de sperioasă, încât numai clipirea unei mișcări — dacă-i fulgeră — întinde gâtul și aripile și se mistue în adâncimile prăpăstiilor.* — 2. *Te oprești și ncremenești ca o stană de piatră.* — 3. *Ultimele omături coborau treptele de ponoare, forfotind și spumând.* — 4. *Mirezma nouă a pământului și a brazilor îmi umplea pieptul.* — 5. *Imbătat de începutul de primăvară.* — 6. *Auzii o izbucnire stranie, un fel de hohot al singurătăților.* — 7. *Am auzit chemarea ca un mugeț stins al pădurilor și al munților.* — 8. *Pe urmă, au apăsat asupra-mi tăcerea și neclintirea.* — 9. *Inima-mi porni în piept cu spaimă.* — 10. *Chemarea păsării se prelungi în tresăriri uscate, ascuțite și comice, până ce undă cea puternică se trezi și bubui iar peste codri și singurătăți.* — 11. *Peste chemarea stinsă aici, dar sunând încă peste ponoare, a plutit sborul găinilor sălbatice.*

COMPUNEREA XIV

COCOȘUL SALBATIC

PREGATIREA

Notiță explicativă.—Este o pasăre de o rară frumusețe, care face podoaba codrilor noștri de pe înălțimile sălbatice ale munților. Spre deosebire de pasările călătoare, care ne lasă toamna, ca să se 'ntoarcă primăvara, cocoșul de munte este o pasăre statornică și nu ne părăsește niciodată. Când gerul ajunge în miezul iernii,

COCOȘUL SĂLBATIC.

prea aspru pe înălțimile munților, cocoșul sălbatic se coboară ceva mai jos, pe plaiurile împădurite, pentru ca, odată cu primele semne ale primăverii, să se ridice iarăși pe înălțimi. Trupul lui mare, de talia unui curcan, în greutate de 6—7 kgr., atinge o lungime de peste un metru și o lățime care ajunge uneori, când pasărea e cu aripile întinse, până aproape de un metru și jumătate. Subt cioc, penele gâtului se prelungesc, formând barba cocoșului de munte.

P L A N U L

Introducerea. — In care parte a țării noastre trăește această pasăre? De ce se spun că ea este podoaba codrilor noștri?

Tratarea. — 1 **T r u p u l.** — Stiți până la ce mărime poate ajunge cocoșul sălbatic? Cu care din păsările noastre de curte se poate asemana el, în dimensiuni? Cum este gâtul păsării. (Lung ori scurt, gros ori subțire?) Dar ciocul (mare sau mic, drept ori coroiat?) și picioarele (lungi ori scurte?). Cum vă par ca tărie, atât picioarele cât și ciocul? (Puternice ori slabe?) Ce vedeți subt ciocul cocoșului? Din ce este formată această barbă? Ce formă are coada păsării? (Ascuțită ori rotunjită?)

2. **C u l o a r e a p e n e l o r.** — O singură culoare au penele cocoșului sălbatic? Cum sunt cele de pe cap și gât? Se aseamnă această culoare închisă, bătând în roșcat, cu aceea a penelor din partea de desubt a corpului păsării? Ce culoare sclipește pe penele de pe pieptul cocoșului de munte? De ce culoare sunt penele aripelor? Tot ruginiu e și puful de subt aripi? De ce culoare sunt penele cozii? Cum sunt penele care stropesc aceste pene cenușii? Observați sprinceana cocoșului?

3. **A t i t u d i n e a.** — În ce poziție stă pasărea? De ce și-a întins gâtul în sus? Se cunoaște și după cioc că țipă, de răsună codrii? Intinderea în lături a aripelor și ridicarea penelor cozii sunt oare în legătură cu aceeași încordare a trupului?

4. **C a d r u l.** — Pe ce stă cocoșul de munte, în tabloul nostru? Ne putem da seama de înălțimea la care se află el, după orizontul larg ce se deschide în fund? Dar albăstreala nelămurită încă pe deplin a depărtărilor, ne lasă să ghicim ce timp al zilei ne este înfățișat în tablou?

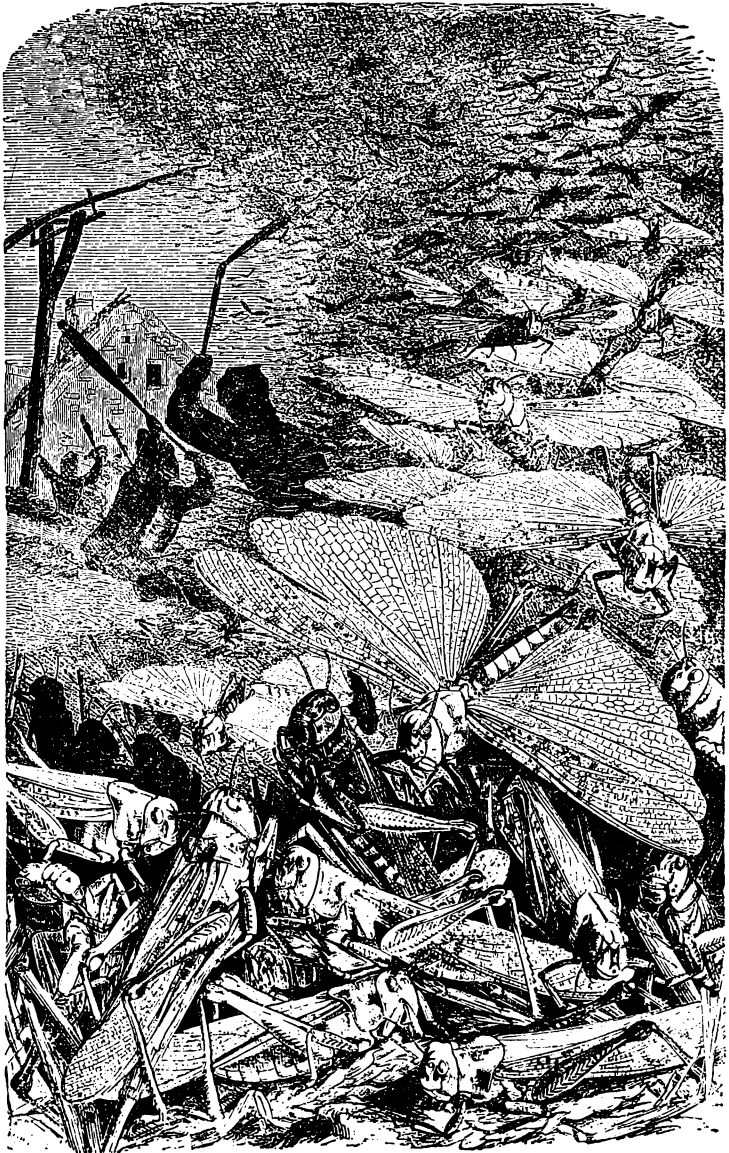
Incheierea. — Ne face acest tablou să ne dăm seama de frumusețea sălbatică a cocoșului de munte?

LĂCUSTELE

La anul 1861, mi-a fost dat să văd venind la *Storojineț*, un soi de oaspeți strașnici și neînțeleși pentru capul meu neștiutor de copil.

Era într'o zi frumoasă de vară, cam pe la vremea de toacă, când s'a întâmplat lucrul. Umbla încă de pe la Dumineca Mare, așa vorba printre oameni, că s'ar fi ivit lăcusta în țară și ne arăta tata — țiu minte bine — nouă, băieților din școală, niște *cobilițe de iarbă*, zicându-ne că așa fel ar fi *jivinile* sburătoare, despre care era vorba.

De era drept sau nu că au venit lăcustele prin Bucovina, pe unde anume au năvălit și când, — asta nu era *harnic* să spună nimeni. Sârma de telegraf nu se pomenea încă pe atunci și așa, ne-am trezit numai deodată cu dânsule, prin văzduh.

NAVALA LACUSTELOR.

Era, cum v'am spus, după amiazi, când — ce să vezi? — a început să se arate, de după crestele pădurii mari, din dosul curților boierești, un fel de colț de pată pe cer, ce nu semăna de loc a nor, căci era neagră ca iadul și când se lățea, când se *țuguia*, tot crescând și acoperind din ce în ce, tot mai mult, cerul din partea ceea.

Târgoveții, ieșiți de prin case, se uitau toți, cu ochii înspăimântați, la întunecimea cerului, de unde venea primejdia și, ca oile, când se *bulucesc* la un loc, de frică, începeau să se adune grămadă, unii pe lângă curtea veche, alții pe lângă școală, cei mai mulți însă pe lângă biserica leșească de alături, pe semne din pricină că popa lor se apucase să le citească niște *molifte* de prilej. Și se auzeau dintr'o parte și alta sbierețe de copii speriați și răcnete de femei apucate de groază, de 'ncepuse să ne fie teamă la toți.

83. Cobiliță de iarbă sau cosaș.

Numai bătrânul boier, care de ! mai văzuse el lucruri de acestea, nu și-a pierdut *cumpătul*. A dat îndată poruncă la argați să adune *căpiți* de paie, *strujeni*, *mohor*, pleavă și gunoiu uscat și să le așeze din depărtare în depărtare, pe locul pătrat din mijlocul târgului. Și când s'au strâns *hăt* multe grămezi — ba ce zic, erau *girezi* nu șagă, căci se afla tot târgul acum în picioare și ajuta la cărat — a poruncit să le dea foc la toate deodată. Pe de altă parte, a pus pe străjeri să scoată *săcălușele* și să le încarce țeapăn și a împărțit și praf la oamenii curții și la toți câți fi știa că au vr'o pușcă sau câte un

pistol pe la casă, tot cu porunca să nu tragă focuri, decât când va da el singur semnalul.

Băieții din școală și copiii de pe la case — nu mai știu cine-i va fi îndemnat, dar mă tem că a fost tot popa leșesc — *cărăbăneau*, în timpul acela, la căldări, lighene, tigăi de *spijă*, tăvi și alte lucruri de casă, ca să sune la semnul dat, cu un vătrar sau ciocan într'însele, tot cu scopul că doară-doară vom speria lăcustele. Că frica cea mare era ca nu cumva să încerce găzele dracului să poposească la noi, căci n'ar fi rămas fir de iarbă, *păpușoiu*, orz sau secară, împrejurul Storojinețului.

Și Doamne, frumoasă primire a mai avut lăcusta la noi, zicea baba Zamfira — o preoteasă bătrână, ce venea pe la mama — că nici la întâlnirea împăratului cu țarul muscălesc, la 1821, la Cernăuți, n'a văzut așa comedie. Avea dreptate săraca baba — Dumnezeu s'o ierte — că așa *dandana* și poznă mare nici nu cred să se mai fi auzit cândva, pe la casă de creștin. Parcă intrase Tătarii, să ne robeasca, nu altceva.

Când a început să se deslipească coada norului de lăcuste de marginea pădurii și am văzut stolul lungăreț și gros, așa cam pe la mijlocul înălțimii, de unde pătrundea bâzâitura sa surdă și — nu știu cum — strașnică, la urechile noastre, numai că s'a apropiat deodată unul din străjeri, cu *cangea* roșie înfierbântată, de cele zece săcălușe și-a prins să le descarce, în vreme ce oamenii curții și cu ceilalți trăgeau din puști și pistoale, de se sguduia văzduhul.

Și au pornit a suna și clopotul nostru dela școală, odată cu cele trei clopote dela biserică și cu cel dela scăldători și s'a ridicat un vuiet de zângănituri de fier și hârburi și strigăte de sute de glasuri, care, odată cu detunăturile săcălușelor, cu *pălălaia* și cu fumul cel gros al girezilor aprinse, se ridica *năprasnic* la cer, crunt, negru și strașnic, de credeai că piere lumea.

Așa mi s'a întipărit ceasul acela fioros în minte, încât

n'am să-l uit, cât voi trăi. Știu că ne apucase pe toți un fel de turbare și apoi ca o amețală, din care ne-am trezit, abia când focul grămezilor de mohor, de pleavă și de paie se prăbușise de mult în cenușă și scrum și nu se mai vedea sus, pe cer, nici fum, nici pară... dar nici nu se zărea urmă de lăcuste.

EM. GRIGOROVITZA

Din Chipuri și graluri din Bucovina.

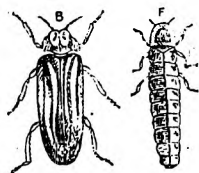
V o c a b u l a r. — **Storojineț:** oraș în Bucovina, pe râul Siret, capitala județului cu același nume. — **Cobiliță de iarbă:** cosaș, un soi de lăcustă, verde ca iarba. (Fig. 83). — **Jivină:** ființă sălbatică. — **Harnic:** în stare. — **A se țuguia:** a se ascuți, a se subția în vârf. — **A se buluci:** a se îngrămădi. — **Cumpăt:** măsură. — **Căpiță:** grămadă de fân ori paie, de formă conică. — **Strujan:** cocean sau tulpină de porumb. — **Mohor:** plantă cu frunzele lungi, verzi-albăstrie și aspre pe margini, care face niște spice cilindrice, de culoare roșie-închisă. (Fig. 84). — **Moliftă sau moliftă:** rugăciune. — **Hăt:** foarte. — **Gireadă:** șiră, stog (de fân, paie, grâu etc.). — **Săcăluș:** un fel de tun mic, cu care se trăgeau odinioară salve, în zilele de paradă. — **A cărăbani:** a căra repede. — **Spijă sau schijă:** tuciu. — **Păpușoiu:** porumb. — **Dandana:** larmă, tumult. — **Cange:** prăjină lungă, cu un cârlig de fier la unul din capete. — **Pălălaie:** flacăra mare. — **Năprasnic:** cumplit, fioros.

84. Mohor.

Lămuriți expresiile. Insușiți-vă procedeul. — 1. *Sârma de telegraf nu se pomenea pe atunci.* — 2. *Ne-am trezit deodată, cu dânșele.* — 3. *O pată neagră ca iadul.* — 4. *Nu și-a pierdut cumpătul.* — 5.

Tot târgul era acum în picioare. — 6. A pus să încarce săcălușele țea p ă n. — 7. Parcă intrase Tătarii să ne robească, nu altceva. — 8. Când a început să se deslipească coada norului de lăcuste, de marginea pădurii...

85. Licurici.

(B. Bărbătuș; F. Femeiușcă.)

LICURICI

Pe cărărușa dintre vii,
Azi au trecut domnițe mici,
Și-au risipit bijuterii
De licurici.

Domnițele cu trup de fum
Trec stoluri, serile pe drum.
Li-e casa 'n deal, subt un tăpșan. —
Palat fragil și năzdrăvan,
Ca o căsuță de culbec —
Dar numai eu le văd când trec.

M'am furișat în urma lor,
Să fur podoaba zânelor;
Din troscot colbăit și des,
Dibuitoare, am cules
In pumnul cald, să mi-l închid,
Un licuriciu, smarald timid.

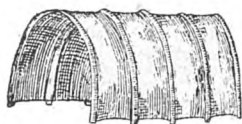
86. Troscot.

L-am dus în casă, să-l înșir
Pe-un fir de-argint, ca pe-o mărgică;
Dar din smaraldul care-a fost,
In caldul mâinii coviltir,
E-un gândăcel urît și prost,
Pe jumătate mort de frică.

OTILIA CAZIMIR
Din Licurici.

Vocabular. — **Licuriciu:** gândăcel care produce în întunec, o lumină vie (Fig. 85). — **Tăpșan:** un mic podiș, pe un
Biblioteca Universitară "Ioan Popișteanu" - Universitatea Ovidius din Constanța

deal; răzor. — **Fragil**: care se poate sparge sau strica ușor. — **Năzdrăvan**: înzestrat cu puteri supraomenești, fermecat. — **Culbec**: melc. — **Troscot**: plantă care-și întinde tulpina pe pământ; are ramurile pline de frunze până în vârf; face flori verzi, pe margini roșii sau albe. (Fig. 86). — **Colbăit**: plin de colb, adică de praf; prăfuit. — **Smarald**: piatră scumpă, transparentă, de culoare verde. — **Coviltir**: acoperământul de pânză sau de rogojină, întins pe cercuri de lemn, care se așează peste o căruță. (Fig. 87).

87: **Coviltir.**

Lămuriți expresiile. Insușiți-vă procedeul. — 1. Au risipit *bijuterii de licurici*. — 2. *Domnițele cu trup de fum, trec stoluri*. — 3. *In coviltirul cald al mării, este un gândăcel pe jumătate mort de frică*.

BABA CHIVA VORBEȘTE

Dragii babei, copilași, nu căutați că sunt știrbă și sunt adusă de mijloc, nu căutați că *fonfăesc* și mâinile-mi tremură... Ia mai bine uitați-vă țintă în ochii mei... Nu vedeți voi în adâncul lor, licărind două candelă vioaie, care risipesc, pe obrajii voștri bucălați, veselă lumină de primăvară?

Ascultați! Candelele acestea mi-au rămas din primăvara vieții mele, din tinerețe.

Vorba asta o adusei așa, ca să pricepeți că, deși am trăit vreme uitată și par acum bătrână cât Dumnezeu, eu tot mi-am păstrat *cumpătul* cugetului și sunt în stare să-mi adun într'un mănunchiu amintirile.

Scurtă vorbă, firul trebilor mele s'a rupt de mult și nu am alt *rost* pe lume, decât înveselirea sufletelor voastre gingașe de nepoți și nepoțele și de aceea v'am strâns în jurul meu.

Apropiați-vă, flăcăiași și fetițe, să vă povestească baba Chiva.

Da, am fost tânără ! Când ? Socoteală grea !...

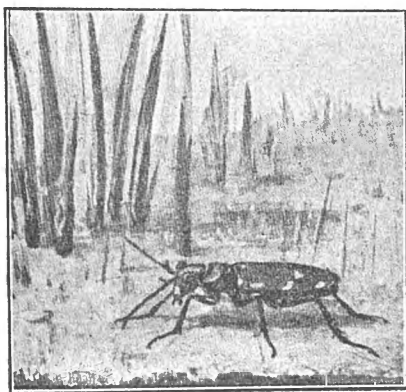
Am fost și eu o fată, ca toate fetele la părinți, nici urită, grozăvenia pământului, nici frumoasă, de să se mire și luceafărul din cer, nici deșteaptă ca ariciul cel înțelept din basme, nici proastă, să cad în toate gropile din cale.

La drept vorbind, îmi făcuse și mie parte Cel-de-sus de o podoabă a sufletului : bunătatea.

Că eram bună, s'a văzut dintru început, din dragostea ce purtam tuturor vietăților din jurul meu. Dar lucru ciudat, pe când unii oameni caută cu ochii sulită la cer, doar le-o cădea în gură cine știe ce prepelițe fripte, iar alții deapănă ghemul zilelor în neștire, eu am fost mai mult cu privirea la pământul ăsta, care ne ține pe toți, părintește.

Câte și câte mi-au desmierdat vederile și câte *ite* ale firii am descurcat, cu mintea mea crudă de fată !

Ce am văzut și ce am simțit eu și voi puteți simți și vedea, numai să vă aplecați la pământ și, deschizându-vă mari ochișorii, să trageți bine cu urechia ; florile, zâmbete ale pământului, vă vor desfăta văzul și vă veți îmbăta cu mirezmele lor, iar găzele, care mișună prin ierburi, *arină* și *gii*, vă vor povesti minunate istorii.

88. Repedea.

Adică, spusei și eu așa o vorbă cam fără rost, uitând că nu este dat oricărui să priceapă limba *găzelor* și să le aprecieze însușirile.

Despre partea mea, mi-a fost drag poporul *gongănesc*, de mică copilă.

Ce desfătare pe mine, în ziua în care am putut sburda prin câmpii și livezi ! Atunci să-mi

fi văzut împrietenirea cu toate *gujuliile* !..

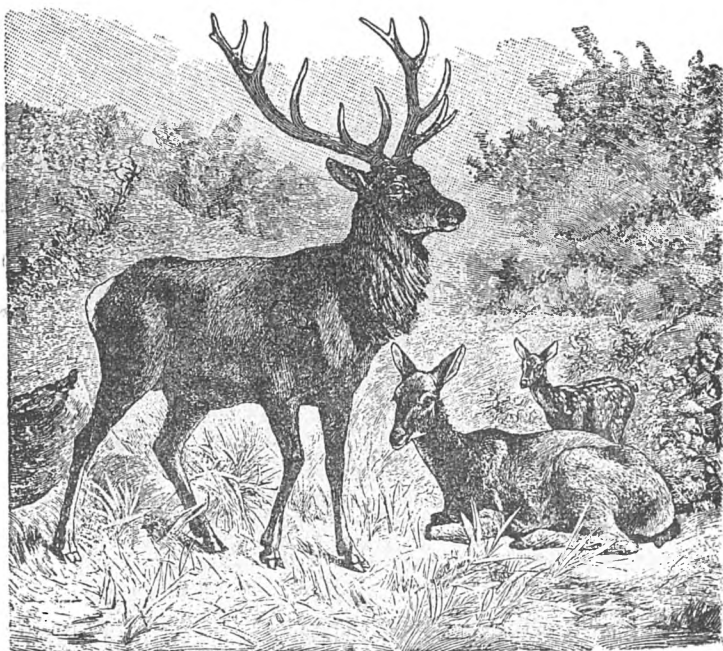
Pe toate ajunsesem să le cunosc și făceam după cum era *îndătinat* pe la noi. Pe *repedea*, cea drăgălașă, găsită în luncă, o puneam pe un picior, doar voiu căpăta și eu iuțeala ei la mers. Pe *cărăbuș* îl iubeam, pentrucă e solul prevestitor al primăverii. Când era păros pe picioare bucurie pe mama că va fi vară cu rod. Licuricii culeși în crâng și puși de mine în pahare, la fereastră, închipuiau diamante bătute în geamuri, sclipitoare în puterea nopții.

Invoită a mă adânci în miezul pădurii, gândul stăruitor mi-a fost la găzuțele mele iubite. Vremea *vremuia*, iar eu stană de piatră, urmăream du-te 'ncolo și vino 'ncoace al furnicii neobosite. Mult m'am mirat atunci de săriturile lăcustei :

Săritură de *ciută*,
Urmă de nimic !

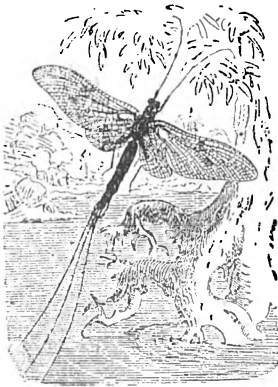

89. Cărăbuș.

90. Cerbul, ciuta și puiul lor.

Cam pe la *chindii*, o porneam, coardă întinsă, spre luncă și pită într'o cută a malurilor râșorului, priveam la *efemerele (vetrigele)* lungărețe care, prinse într'o rază de soare, se legănau, încântându-și minulele rămase din vieța lor de o zi.

91. Efemeră sau vetrigă.

Mărturisesc că am scăpat dela moarte mulți fluturi de cei mari, cu *hârcă* de om zugrăvită pe spate. De câte ori intra câte o *strigă* de acestea în casă, mama, socotind după o credință bătrânească „capul de mort” ca aducător de nenorociri, urmărea, cu gând să-l ucidă, pe bietul fluture nevinovat; iar eu, mai iute de mână, deschideam fereastra.

92. Strigă.

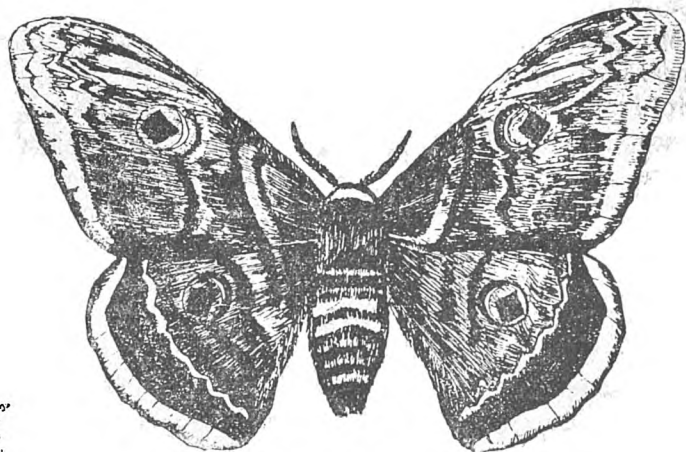
(Fluture cap de mort)

Pe păunul de noapte însă, fluture împodobit cu un ochiu, pe fiecare din cele patru aripi, ca cei ai cozii păunului, căutam să-l prind și, luând pe un deget din pulberea

care-i închipuia ochii, mă ungeam cu ea dedesubtul sprâncenelor, doar mi s'o face, dragă Doamne, vederea tăioasă ca o sabie.

Mă prăpădeam, vorba ceea, după găze și să le canonesc, cum au obiceiul copiii, peste poate ! Și așa, nici n'am făcut din cărăbuș sfârlează, nici n'am scos cu ceara, pe greiere din gaura lui, nici gând să omor vreun păianjen, cu nădejdea iertării unui păcat ! Ba am izbutit să le cunosc

93. Păun de noapte.

pe toate, ca pe surori și frați, să le aflu felul de traiu și apucăturile lor. Cum? Aci stă șiretenia lucrului. Am visat un vis minunat.

Se făcea că un înger, frumos ca rupt din soare, cu aripi în culoarea cerului limpede, mi s'a înfățișat și cu un glas ca al minuniceii, pasărea măeastră, mi-a zis :

— Chivo, Chivo, tu ești fată bună și Stăpânul lumii m'a trimes la tine, să te întreb ce răsplată ai dori, pentru faptele tale bune ?

Eu am rămas stâlp mai întâi ; desmeticindu-mă în urmă, am șoptit tremurând :

— Doamne prea puternice și milostive, hărăzește-mi darul de a mă preface, după plac, în găză și să pricep limba goangelor; să mă pot număra printre vietățile mai mici de o *șchioapă*, chiar cât un bob de linte și, cunoscându-le *pășurile*, bucuriile lor să fie ale mele.

— Așa va fi, după cum dorești, răspunse îngerul și pieri.

M'am deșteptat și, buimăceala trecându-mi, am vrut pe dată să încerc adevărarea visului: am poftit să mă schimb în cosaș.

Minunea minunilor, într'o clipă simții că mi se împuținează trupul și m'am pomenit îmbrăcată în verde, cu aripi lungi străvezii, cu scut la gât, sabie la coadă, mustăcioasă, nevoie mare și cocoțată pe trei perechi de picioare, din care una ca niște *picioroange* (*catalige*). Lăcustă, s'a încheiat socoteala!

Țușt! în dreapta, țușt! în stânga, n'am știut cum să mă strecor mai iute printr'o crăpăturică a ușii. Dusu-m'am și dusă am fost.

Astfel m'am furișat în lumea găzelor, tot schimbându-mă în felurite și felurite chipuri. Din mila Domnului, puterea înțelegerii mi-a rămas omenească și trupul făcându-mi-se, după voință, omenesc, în mintea mea au rămas închipuite câte am văzut și auzit.

N'am sburaț prin văzduhuri, nu m'am scoborît în lună sau în soare; să mă arunc în stele sau să mă afund în *rărunchii* pământului, nici vorbă; n'am străbătut nouă mări și nouăzeci și nouă de țări; ba nici prin închipuire n'am fost pe celelalte țărâmurii, ținuturi de poveste, unde întâlnești numai vietăți, fără pereche și ți se întâmplă fel de fel de ciudățenii. Ce trebuia să petrec prin atâtea locuri? Mi-a fost destul să pășesc pasul gândacului, prin ierburi și prin țărână și, ascunzându-mă prin scoarța arborilor, fluturând și înotând, am cunoscut minunatul neam al insectelor. Mici făpturi ale firii, dar mari prin învățămintele ce ne dau nouă, oamenilor!

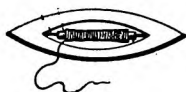
Și mai întâi de toate, munca este prețuită de dânsule, ca cea mai sfântă datorie. Fiecare își are menirea : meseriașe cele mai multe, războinice unele, toate străduindu-se a căpăta urmași, ca să nu li se stingă neamul.

Este adevărat, că multe mame care dau vieță unor *seminții* nenumărate, nu văd de copiii lor, știind că ele, îndată ce vor ieși din ouă, își pot agonisi hrana, fără greutate ; dar și câte mame își alintă și-și cresc *odraslele*, cu o dragoste fără de seamăn în lumea omenească !

Despre dibăcia neîntrecută a meseriașilor multe ar fi de spus. Minune ce nu se vede printre oameni, găzele se apucă de munca ce le-a fost ursită, chiar din clipa în care se nasc. Fiecare își are unealta, în trupul său : cu sfredel și rânda este înzestrat tâmplarul, ca să cioplească lemnul ; din făptura lui, țesătorul își țese pânza, nefiind nevoit să împrumute dela alții *rășchitoare* și *suveică* ; zidarul zidește cu a sa *mistrie* și tot așa plugarul se folosește de plugul și *grapa* corpului său.

94. Rășchitoare.

95. Suveică.

Trupul gâzelor mai are și alte ciudățenii, care te uimesc. Ele nu respiră pe nas și pe gură, ci prin niște găurele, deschise în desertul pântecelui ; inima n'o au în stânga pieptului, ci înapoi, în mijlocul spetelor.

Cât despre vedere, mare este minunăția ! Noi n'avem decât doi ochi și când pierdem unul e *pacoste*, iar când îi pierdem pe amândoi, mai bine pieire, că nu-i mai putem premeni... Insectele însă sunt înzestrate cu mai mulți ochi : nu cu zece, nici cu o sută, ci cu mii, ba unele au până la douăzeci de mii de ochi și mai bine ! Nenorocita de găză, dăruită numai

cu două sau trei duzini de ochi e luată drept chioară, în lumea ei.

Neamul acesta de poveste știe încă să-și facă aripi dintr'o cută a umerilor, să-și schimbe picioarele turtite, în vâsle; unele au înlăuntrul trupului lor niște baloane care se umflă și le ridică în aer, chiar pe cele mai grele; altele din câteva moțuri de păr și sbârcituri ale pielei, își alcătuesc clopote sugătoare de aer și astfel, pot să se scufunde în apă.

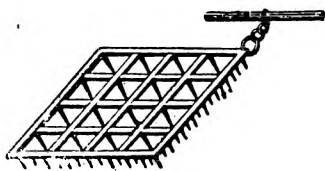

96. Mistrie.

Cu chipul acesta, insectele pot viețui pe pământ, în aer sau în apă. Ba mai mult, ele îndrăznesc să înfrunte taina

mormântului: se dau pradă unei amorțeli, soră cu moartea, de mai multe ori și de fiecare dată, reînviază subț o formă deosebită. Asta nu e minunea minunilor?

Nu e vorbă, insectele se folosesc de aceste reîntrupări, ca să-și premenească îmbrăcămintea și să-și schimbe portul. Pe când unele nu-și pun nici măcar o cămașă și umblă fără rușine, despoiate, altele se investmântează în cele mai strălucite îmbrăcăminți. Noi femeile, cu rochiile noastre de sârbătoare, cu câteva pietre scumpe, împodobind colane și brățări, suntem niște bieté calice, dacă ne potrivim găzilor gătite zi și noapte.

97. Grapă.

Insectele parcă ar avea la îndemână comori nesfârșite, din care se împărtășesc de mici: unele își croesc *odăjdii* de vlădică, în aur bătut în foi; altora le place mai mult o haină de bronz, care le strânge mijlocul, de par subțirele-subțirele. Argintul licărește pe *iile* câtorva, iar altele își aruncă pe spate o scurteicuță de aramă, ori se înfășoară cu o *foță* de oțel.

Multe din cele care-și petrec vieța în războaie s'ar rușina, de n'ar avea pe piept o *platoșă înrubinită*, în cap un coif *zamfiriu*, pe după coapse fâșii de *smaragde*. Imbrăcămintele împovărată, e drept, dar și ce strălucire, ce focuri, ce străfulgerări sub lumina soarelui!

Ba, oarecare găze, cu gândul să ne orbească prin sclipirea lor, au *chitit* să se încoroneze cu flăcări și nu se tem de focul ce le-ar putea mistui.

Sunt și de acelea care nu pun preț pe metale sau *nestimate* și, dacă mai sunt și cam friguroase, își acopăr trupul cu mantale bogate de catifea neagră, *inchenăruite* de *purpură*, ori cu *sarici* de *ermină* pufoasă, împodobită cu ciucuri de aur.

Mai toate sunt înzestrate cu tot felul de creste, moțuri, pampoane, penajuri și mustăți, care le înzorzonească trupul, găteală prea supărătoare adesea, dar de care nu s'ar lipsi insectele în ruptul capului.

Dar când aș sta să vă povestesc de chipurile cum știu ele să se apere de dușmani! Cuțitașe și cuțite, *pumnale* și *hangere*, săbii și *spede* au ele, ca și noi; dar în armele noastre nu putem căpăta subțirimea de tăiș, ascuțimea de vârf, mlădioșia de limbă, pe care le au insectele în armele lor.

Ce oțel minunat o fi acela folosit de găze și unde vor fi învățat ele să-l călească așa de strașnic? Cele purtătoare de spadă mai au și o punguliță cu venin, care se prelinge la capătul armei; împung și înveninează în același timp, apărare cumplită!

Unele dintre ele, haiduci fără pereche, zi și noapte poartă un pistol încărcat; vai de vrăjmașii care i-ar urmări...

NESTOR URECHIA

Din G a z e.

Vocabular. — **A fonfai:** a vorbi pe nas. — **Cumpăt:** măsură, echilibrul minții. — **Rost:** scop, înțeles. — **Ițe:** acea

parte a războiului de țesut, care servește la ridicarea unei jumătăți din firele urzelii și la coborîrea celeilalte jumătăți, în așa fel, încât să se poată introduce printre ele, firele bătăturii. — **Arină:** nisip. — **Glie:** brazdă de pământ, cu iarba de pe dânsa. — **Gâză:** insectă. — **Gongănesc:** de gândac; adjectiv derivat din substantivul „goangă” și care însemnează tot „insectă”. — **Gujulie sau găzulie:** insectă mică. — **Indătinat:** ajuns un obicei

98. Ie.

vechiu, o datină. — **Repedea:** gândăcel de culoare verde deschisă cu picățele albe, care aleargă foarte repede. (Fig. 88). — **Cărăbuș:** gândac negru-roșcat, care zboară fără astâmpăr, rozând frunzele, florile și fructele. (Fig. 89). — **A vremui:** a fi vreme urîță (ploaie, ninsoare, viscol etc.); a se schimba timpurile. — **Ciută:** femeiușca cerbului (Fig. 90). — **Chindie:** intervalul de timp dintre orele 2 și 5 după amiază. — **Vetrigă sau efemeră:** insectă lungăreață și subțire, ca o mus-

culiță, care se naște și moare în aceeași zi. (Fig. 91). — **Hârcă:** țeastă capului, craniu. — **Strigă:** un fluture foarte mare, zis și „cap de mort”, din cauza semnului de forma unui craniu, pe care-l are pe spate. (Fig. 92). — **Șchioapă:** măsura de lungime cuprinsă între vârful degetului celui mare și acela al arătătorului, când sunt bine întinse. —

Păs: grijă, nevoie, mahnire. — **Picioaroange sau catalige:** două bucăți înalte de lemn rotunjit, care se prind de picioare, pentru ca omul să poată face pași mari și să treacă astfel peste ape ori mlaștini. — **Rărunchi:** rinichi, măruntaie, adâncime. — **Șeminție:** neam, popor, trib, generație, descendență. — **Odraslă:** mlădiță, vlăstar, puiu, copil. — **Rășchitoare:** unealtă țărănească cu care se deapănă tortul. (Fig. 94).

— **Suveică:** o mică unealtă de țesut, cu ajutorul căreia se vâra firele din latul pânzei (bătătura), printre firele din lungul ei (urzeala). (Fig. 95). — **Mistrie:** unealta cu care zidarul aruncă tencuiala pe zid și cu care apoi o netezește. (Fig. 96). — **Grapa:** unealta agricolă, formată dintr'un cadru pătrat cu dinți de fier sau de lemn, care servește la mărunțirea bugărilor arăturii și la îngroparea seminței. (Fig. 97). — **Pacoste:** nenorocire, belea, nevoie mare. — **Odăjdii:** vestimentele

99. Fotă

— **Mistrie:** unealta cu care zidarul aruncă tencuiala pe zid și cu care apoi o netezește. (Fig. 96). — **Grapa:** unealta agricolă, formată dintr'un cadru pătrat cu dinți de fier sau de lemn, care servește la mărunțirea bugărilor arăturii și la îngroparea seminței. (Fig. 97). — **Pacoste:** nenorocire, belea, nevoie mare. — **Odăjdii:** vestimentele

brodate în fir, în care slujesc preoții. — **Ie:** cămașă scurtă, împodobită cu cusături de mătase, pe care o poartă țărancele noastre. (Fig. 98). — **Fotă:** bucată dreptunghiulară de stofă de lână, lungă până la glezne, purtată de țărance, dela brâu în jos, una în față și alta în partea dinapoi a corpului. (Fig. 99). — **Platoșă:** pieptar de metal, care apăra odinioară partea de sus a corpului, de lovituri, în lupte. (Fig. 100). — **Inrubinit:** acoperit cu bucăți de rubin, o piatră prețioasă foarte transparentă, de culoare roșie-închisă. — **Zamfiriu:** de culoarea zamfirului sau a safirului, o piatră prețioasă de culoare albastră. —

100. Platoșe.

101. Sarică.

Smaragd: o piatră scumpă, de culoare verde. — **Achiti:** a ochi, a ținti, a socoti. — **Nesțimate:** pietre scumpe. — **A închenării:** a pune chenare (margini de altă materie) pe marginile unei stoffe, a unei haine etc. — **Purpură:** materie colorată roșie-închisă, foarte prețuită în vechime; stofă văpsită cu purpură. — **Sarică:** manta țărănească, lungă și lăptoasă, țesută din fire groase de lână. (Fig. 101). — **Ermină:** blană albă ca zăpada, a unui soi de nevăstuică din țările nordice. — **Pumnal:** armă de forma unui cuțit cu două tășuri. (Fig. 102). — **Hanger:** pumnal turcesc, încovoiat. (Fig. 103). — **Spadă:** sabie lată cu două tășuri.

Lămuriți expresiile. Insușiți-vă procedeul. — 1. *Sunt adusă de mijloc.* — 2. *Nu vedeți în adâncul ochilor mei, două candelă care risipesc veselă lumină de primăvară!* — 3. *Ele mi-au rămas din primăvara vieții.* — 4. *Adusei vorba așa.* — 5. *Am trăit vreme uitată.* — 6. *Mi-am păstrat cumpătul cugetului.* — 7. *Sunt în stare să-mi adun amintirile într'un mănunchiu.* — 8. *Firul trembilor mele s'a rupt.* — 9. *Am fost tânără. Când? Socoteală grea!...* — 10. *Urită, gro-*

102. Pumnal.

mure și luceafărul din cer... — 11. Unii caută cu ochii suliță la cer, doar le-o cădea în gură cine știe ce prepelițe fripte. — 12. Alții își deapănă ghemul zilelor, în neștire. — 13. Câte ițe ale firii am descurcat, cu mintea mea crudă de fată! — 14. Să trageți bine cu urechea. — 15. Florile, zâmbete ale pământului. — 16. Nu este dat oricui să

103. Hanger cu
teaca lui.

priceapă limba găzelor. — 17. Licuricii închipuiau diamante sclipitoare, în puterea nopții. — 18. Pitiță într'ocută a malurilor râului, priveam efemerele care, prinse într'o rază de soare, se legănau, încântându-și minutele rămase din viața lor de o zi. — 19. Doar mi s'o face vederea tăioasă ca o sabie. — 20. Mă prăpădeam după găze și să le canonesc, peste poate! — 21. Frumos ca rupt din

soare. — 22. Am rămas stâlp, mai întâi. — 23. Lăcustă, s'a încheiat socoteala! — 24. Ele îndrăznesc să înfrunte taina mormântului. — 25. Se dau pradă unei amorțeli, soră cu moartea. — 26. Iși croesc odăjdii, în aur bătut în foi. — 27. Unele găze au chitit să se încoroneze cu flăcări. — 28. De găteala aceasta, nu s'ar lipsi insectele, în ruptul capului.

*Limba îndulcește, limba amărăște.
Limba taie mai mult decât sabia.*

Proverbe

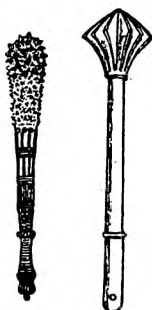
VISUL LUI TUDOR VLADIMIRESCU

— „Tudor, Tudor, Tudorel,
Dragul mamei voinicel !
De când mama ți-ai lăsat
Și Olteni ți-ai adunat,
Pe ciocoi să-i prinzi în ghiară
Și s' alungi Grecii din țară ;
Mult la față te-ai schimbat
Și mi te-ai întunecat !
Spune, maică, ce te doare,
Că m'oiu face vrăjitoare,
De *alean* să te descânt,
Să calci vesel pe pământ“.

— „Aleii maică ! aleii dragă !
Curând visul mi-l desleagă,
Că știi, maică ? Am visat
Buzduganu-mi fărâmat !
Sabia-mi cea bună, nouă,
Am visat-o ruptă 'n două !
Pușca mea cea *ghintuită*,
Am visat-o ruginită !
Maică ! pistoalele mele
Le-am visat făr' de *oțele*.

Apoi înc' am mai văzut
Șarpe galben, prefăcut,
Ce purta coarne de țap
Și creastă roșie 'n cap.

El avea ochiu vânzător,
Avea graiu lingușitor
Și mă tot ruga mereu
Să mă duc la cuibul său“.

104. Buzdugane.

— „Ba, ferească Dumnezeu,
Să nu te duci, fătul meu,
C'acel șarpe veninos
E vr'un dușman ticălos,
Vreun hoț *volintiraș*
Și la inimă vrășmaș“.

— „Maică, măicuțița mea,
Cum să scap de cursa rea?
Căci un glas prevestitor
Imi tot spune c'am să mor“.

— „De-ai să mori, drăguțul meu,
Facă ce-o vrea Dumnezeu;
Dar să știi tu dela mine,
C' un Român, voinic ca tine,
Pân' ce cade, pân' ce moare,
Calcă șerpilor în picioare,
Căci de-un șarpe 'nveninat
I se iartă un păcat!“

Poezie populară.
Din colecția V. Alecsandri.

V o c a b u l a r. — **Alean:** suferință, durere, dușmănie. — **Buzdugan:** ghioagă de fier, de cele mai de multe ori ghintuită pe din afară; măciucă de fier cu coada de lemn, folosită înainte vreme ca armă. (Fig. 104). — **Ghintuit:** cu țeava brăzdată pe dinăuntru cu șențulețe în spirală, spre a bate departe. — **Oțele:** cocoșul cu cremenea și amnarul vechilor puști și pistoale. — **Volintirași** sau **volintiri:** soldați voluntari din oastea lui Alex. Ipsilante, capul revoluției pornite, la 1821, în țările noastre, pentru liberarea Greciei; împotriva lor a luptat Tudor Vladimirescu; din pricina jafurilor comise de acești soldați, cuvântul „volintir“ a ajuns să însemneze: „hoț“, „tâlhar“ „jefuitor“.

*Șarpele, până nu-l calci pe coadă, nu se
întoarce să te muște.*

Proverb

COMPUNEREA XV

CASA LUI TUDOR VLADIMIRESCU

PREGATIREA

Notiță explicativă.—Tudor Vladimirescu, fiul săteanului Constantin Ursu din Vladimir (Gorj), a fost un om de inimă și un viteaz, care, îndurerat de suferințele țărănimii, s'a ridicat împotriva Grecilor jefuitori și a căutat să scape țara de jugul fanariot. În fruntea cetelor lui de panduri, el pornește în anul 1821, vestita revoluție, a cărei urmare a fost reîntronarea domniilor pământene. Primit cu brațele deschise de norod, el nu putea fi cruțat de dușmani, cari îl atrag într'o cursă și-l ciopârțesc.

Vocabular. — **Șindrilă** sau **draniță**: scândurică subțire de brad, cu care se învelesc casele de țară. — **Prispă**: **pridvor** sau **ceardac**: terasa de pământ ori de scânduri, ce se întinde de obicei, de-a-lungul peretelui din față, al caselor țărănești. — **Parmaclâc**: balustrada sau parapetul ce mărginește pridvorul, scara etc. — **Bătătură**: locul dinaintea casei, călcat sau „bătut“ de oameni și de vite.

P L A N U L

Introducerea. — Cine a fost Tudor Vladimirescu? Unde s'a născut și a copilărit? Ni s'a păstrat în satul Vladimir, casa lui părintească?

Tratarea. — Cum ni se înfățișează această casă? E o clădire mare ori modestă? Cum e acoperișul ei? (Înalt ori scund?) Cu ce este învelită? Pe ce se sprijinește învelitoarea, în fața clădirii? Mai susțin ceva acești stâlpi? Ce vedeți pe marginile pridvorului sau ale prispei? De ce se coboară parmaclâcul în dreapta?

Cum se mai cheamă curtea caselor țărănești? Ce observați în dreapta bătăturii? Ce fel de puț e acesta? Pe cine vedeți în bătătură? Cum este portul celor mai mulți dintre țărani strânși aci? Dar sus, în pridvor este ceva? Ce se întinde

în dosul casei și al curții? Cine desparte bătătura de grădină? Cum vi se înfățișează aceasta? Ce credeți că se cultivă într'însa? Observați pomul cel uriaș din spatele casei? A fost el martorul copilăriei lui Tudor Vladimirescu?

Incheierea. — La ce vremuri ne face să cugetăm aceasta umilă casă oltenească? Ne aduce ea aminte de marea figură a căpitanului de panduri, care și-a mântuit țara de străinii jefuitori?

CU PLUTELE PE BISTRIȚA

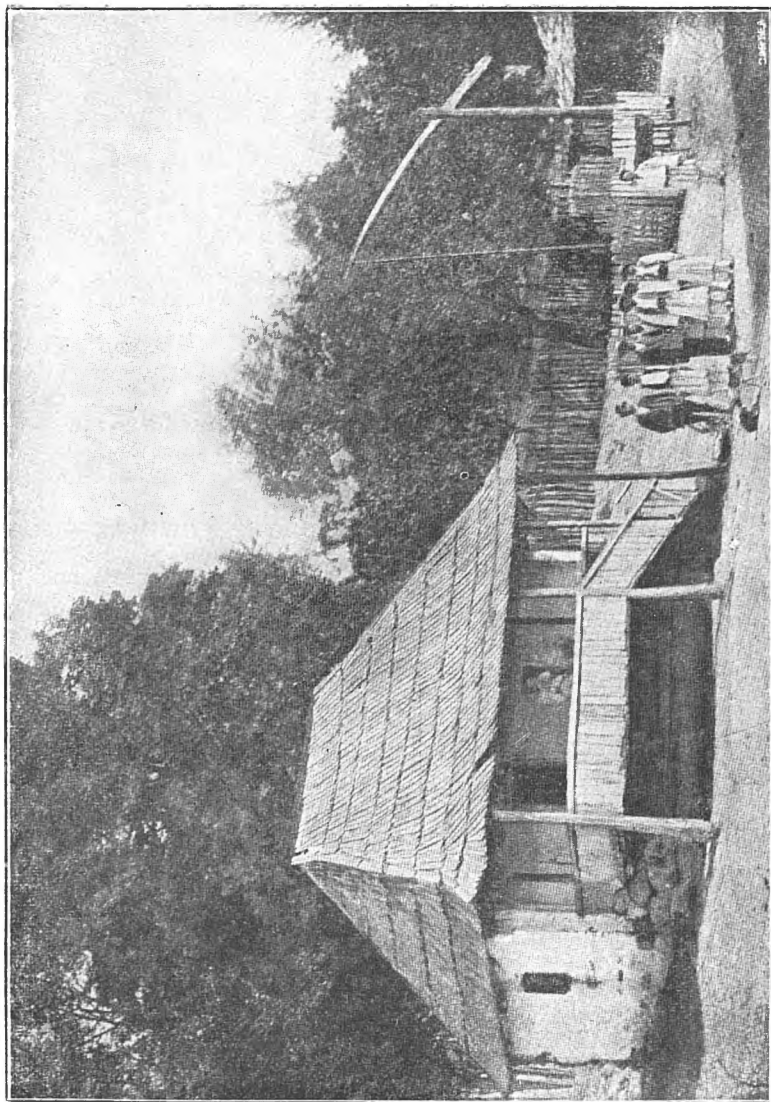
— Dă-i drumu' ! comandă moș Vasile dela cârmă și Toader, desprinzând *gânjul* din *pociumb*, sprinten se aruncă pe plută, își face cruce, își înfige și el lopata în valuri. Un dulce fior ne străbate, codrii fug îndărăt, pe obraz simțim, ca o adiere de vânt, suflarea răcoroasă a mișcării. Nici nu știm când s'a șters, în urma noastră, Dorna cea

mândră, cu *schela* dela Gura Arinului. Departe, înainte, răsar din neguri de brădet Pietrele Doamnei, turla de castele, scânteietoare în lumina rumenă a dimineții; înalt și întunecat, malul din dreapta ne astupă vederea. Cu pălăria dată pe ceafă, cu brațele încordate pe coada lungă a lopeții, adus puțin de spate, subt cojocelu-i fără mâneci, Moș Vasile, cârmaciu vestit, pe care-l cunoaște Bistrița de patruzeci de ani, cumpănește pluta în dunga *nahlapilor*, strigând lui Toader „dălcăușul” (care poartă cârma dindărăt): „La pădure !” când e să abată la dreapta, „La câmp !” când e să ție spre stânga,

105. Țărancă în
catrință.

(După N. Grigorescu)

CASA PARINTEASCA A LUI TUDOR VLADIMIRESCU.
(Așa cum se vede și astăzi, în comuna Vladimir din județul Gorj).

iar la cotituri ne vestește locurile pe unde trecem ; și strigătul lui, răsunător în pustiul apei, pare că poruncește schimbarea priveliștilor.

— Colțu' Ortoaia !

Deodată, perdeaua de codru se dă la o parte : căsuțe vesele se ivesc pe podișul din dreapta, zăvoaie și *ceiruri*, străbătute de cărări ; spume-gând cu vuiet, spărgându-se de bolovani, undele Ortoaei se asvârl în Bistrița ; pe mal vedem femei torcând, înalte, svelte, cu fața luminoasă, ca într'un tablou de Grigorescu : *catrințe* negre strânse pe șolduri, cămăși cusute cu arniciu, pe cap broboade albe.

Ușor alunecăm la stânga și scăpătăm în *genunea* de subt Piatra Zmăculesei. Plutașii lasă „condeiele” din mâini și privesc pe dealuri, nepăsători. Apa e lină, adâncă, tăcută ; câteva minute înaintăm încet, așa de încet, că nici nu simțim că mergem. Dar iată că malul din dreapta purcede spre noi, râul se deșteaptă, cărmaciul înșfacă vâsla și o împlântă *pieptis* în *propta* torentului.

— Osoiu !

Și în foșnet de valuri, trecem ca o săgeată prin lunca de *arini* ;

fuge *tăpșanul* cu satu' 'n spinare, fug oștile de arbori și stâncile speriate, o goană nebună, *fantastică*, amețitoare. Ca pe fus, munții se învârtesc, macină izvoare și le toarnă în Bistrița. În vremea asta, plutașii luptă : în mișcarea brațelor lor, în toată voiniceasca și puternica încordare a picioarelor și a trupului lor vânjos, au ceva din măreția statuelor antice ale *gladia-*

106. O ramură de anin
cu fructe.

(Jos, în dreapta, flori de anin)

107. Gladiatori
romani

torilor romani. Apa se domolește... Vâslaşii își dau *binețuri* cu oamenii de pe mal, se întrebă de-ale lor, iar bolțile pădurilor parcă vorbesc și ele...

— Gura Sunătorii!

Sunând din unde, se aruncă pârâul pe praguri de stânci, o clipă se vede deasupra-i sătucul risipit pe poalele Palmeșului și o nouă priveliște ni se deschide înainte. „Pietrosul” înalt, cu gheburile-i de cămilă, pare că stă în drum să ne aștepte.

— De ce i-or fi *țancurile* așa roșcate, Moș Vasile?

— Acolo sus, în frig, sunt numa *târși* uscați de vânturi și-i *cetina* lor așa.

În șerpuiți largi se îndoiaie strălucitorul râu, printre munții întunecați de codru.

AL. VLAHUȚĂ
Din România pitorească.

V o c a b u l a r . — **Pociumb:** țarușul ori parul bătut în pământ, de care se leagă pluta. — **Gânj:** nuia mlădioasă și bine răsucită, de care se slujesc țărani, în loc de funie, ca să lege pluta de mal. — **Schelă:** port mic, la un fluviu ori râu. — **Nahlap:** val. — **Ceir** sau **ceair:** câmp împrejmuț, în care pasc caii. — **Catrintă** sau **fotă:** bucată dreptunghiulară de stofă de lână, pe care o poartă țărancele, dela brâu în jos. (Fig. 105). — **Genune:** apă adâncă și lină. — **Pieptiș:** piept la piept, cu pieptul în fața unui dușman. — **Proptă:** par, lemn, proptea. — **In propta:** împotriva. — **Arin** sau **anin:** arbore care crește mai ales prin lunci și pe malurile apelor de munte. (Fig. 106). — **Tăpșan:** mic podiș pe un munte. — **Fantastic:** ceva care există numai în închipuirea, în fantezia noastră. — **Gladiator:** luptător în circurile romane. (Fig. 107). — **Binețuri** sau **binețe:** salutări, urări de „bună ziua”. — **Țanc:** muche pietroasă și înaltă, stâncă. — **Târș:** arbust pipernicit, tufă. — **Cetină:** creangă de brad.

Lămuriți expresiile. Insușiți-vă procedul. — 1. *Codrii f u g* îndărăt. — 2. *Nici nu știm când s'a ș t e r s*, în urma noastră, *Dorna*. — 3. Din *neguri de brădet, r ă s a r* Pietrele Doamnei, *turle de castele scânteieto a r e*. — 4. *Malul din dreapta ne a s t u p ă* vederea. —

5. Moș Vasile, pe care-l cunoaște Bistrița de patruzeci de ani,... — 6. Perdeaua de codru se dă la o parte. 7. Undele Ortoaei se asvârl în Bistrița. — 8. Scăpătăm în genunea de sub Piatra Zmâculesii. — 9. Malul din dreapta purcede spre noi, râul se deșteaptă.—10. Fuge tăpșanul cu satu' 'n spinare, fug oștile de arbori și stâncile speriate. — 11. Ca pe jus, munții se invârtesc, macină izvoare și le toarnă în Bistrița. — 12. Se aruncă pârâul pe praguri de stânci. — 13. Pietrosul înalt, cu gheburile -i de cămilă, pare că stă în drum, să ne aștepte.

COMPUNEREA XVI

CU PLUTELE PE BISTRITĂ

PLANUL

Introducerea. — Ce ne înfățișează tabloul?

Tratarea. — 1. Plutele. — Ce este o plută? Prin ce sunt legate bârnele care plutesc alături unele de altele? Observați grinzile transversale care le leagă la capete? Câte plute se înșiră în ilustrația noastră? Ce vedeți pe pluta a doua?

2. Plutașii. — Pe care din cele patru plute se află plutașii? Ce face primul plutaș? Cu care mână ține el coada cea lungă a vâslei? La ce-i servește această lopată? Numai cu cârma din față sunt conduse plutele? Unde este a doua cârmă? Știți cum se numește plutașul care ține cârma dindărăt? Unde este dălcăușul, în „vederea” noastră? Ce l-a făcut să-și părăsească postul? Să-l fi lăsat oare, din cauza cursului lin pe care-l are Bistrița în această parte a ei și care nu cere nici cârmaciului din frunte o încordare deosebită?

3. *Cadrul.* — Ce priveliște ne înfățișază tabloul? Cum este malul drept al Bistriței? Ce observați la poalele munților din dreapta râului? Ce face țăranul pe care-l vedem pe malul din față?

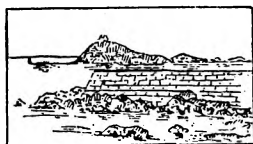
Incheierea. — Prin ce însușire stârnesc plutașii Bistriței admirația noastră? Este vre-o legătură între această dibăcie a lor și faptul că din ei se recrutează cei mai buni marinari ai flotei noastre militare și comerciale?

PRIVELIȘTI DUNĂRENE

Cu mii de buze de argint,
Surăde Dunărea în soare;
Pescarii flutură 'n văzduh
Ca niște păsări de ninsoare.

108. *Pescăruș de râu.*

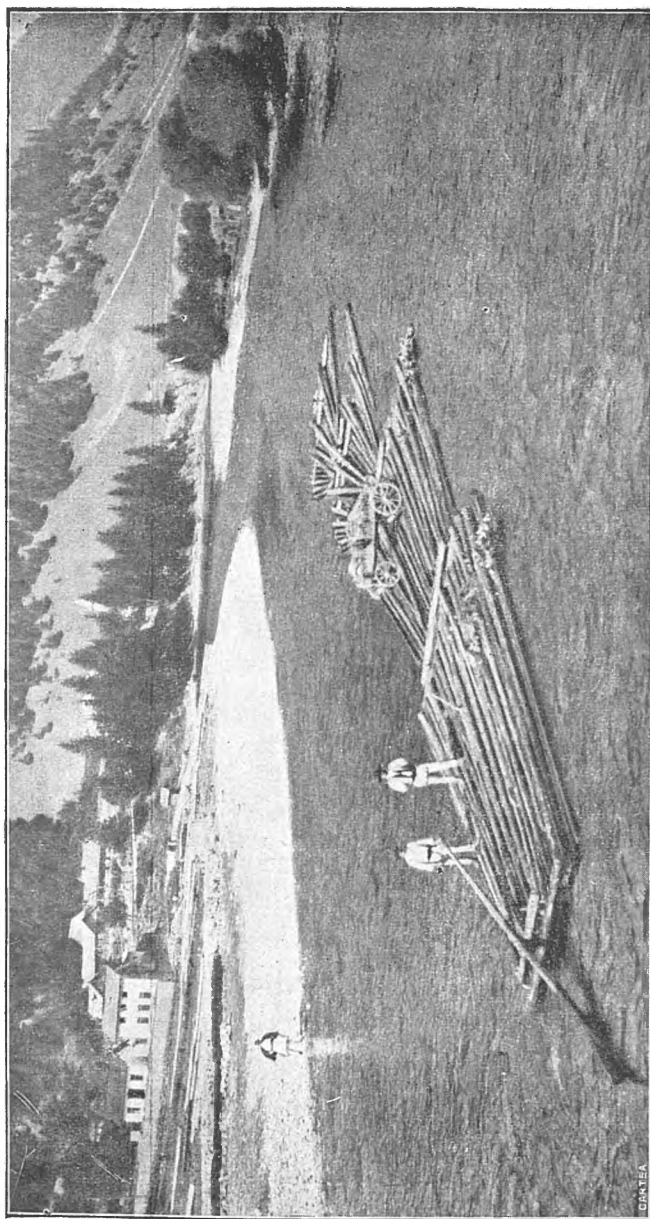

109. *Dig.*

Pe *digu* 'nalt, mă las visând,
Subt cap c'o mână petrecută,
Și printre gene, urmăresc
Domol, cum lunecă o plută.

Se 'naltă vâslele, se lasă,
Și când se 'naltă 'n spre *tărie*,
Din lungul lor pripit se' cerne
In soare-o ploaie aurie.

Cu mâna streășină, plutașii
Privesc din când în când spre maluri;
Copii golași, sburdând pe grindă,
Aruncă undița în valuri.

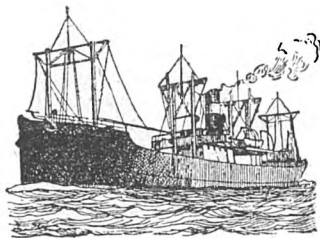

CU PLUTELE PE BISTRITA.

Și pluta lunecă, se duce,
Pe valuri dese și mărunte,
Iar umbra grinzilor aleargă,
Pe luciul Dunării cărunte.

Și tot mai mici se văd plutașii,
Copiii, puncte mișcătoare....
Și-acuma gândurile mele
Sunt niște păsări călătoare.

Cu mintea vis, nici nu-mi dau seama,
Când pierе pluta după coturi
Și sar uimit, zărind în locuri
Un șir de negre cargoboturi....

110. Cargobot.

BARBU NEMȚEANU
Din *Stropi de soare*

V o c a b u l a r. — **Pescar:** pescăruș, pasăre albă cu capul gros, gâtul scurt și ciocul lung; trăește pe malul apelor, hrănindu-se cu peștișorii pe care-i vânează. (Fig. 108). — **Dig:** stăvilar de-a-lungul unei ape, menit să-i oprească revărsarea. (Fig. 109). — **Tărie:** cerul, conceput ca expresie a puterii dumnezeești, — **Cargobot:** vapor mare, pentru căra ul mărfurilor. (Fig. 110).

Lămuriți expresiile. Insușiți-vă procedul. — 1. *Cu m i i d e b u z e d e a r g i n t, s u r â d e D u n ă r e a î n s o a r e.*
2. *Pescarii f l u t u r ă î n v ă z d u h, c a n i ș t e p ă s ă r i d e n i n*

s o a r e. — 3. *S e c e r n e o p l o a i e a u r i e.* — 4. Plutașii privesc cu *mâna streășină.* — 5. *Umbra grinzilor ale argă pe luciul Dunării cărunte.* — 6. *Acuma gândurile mele sunt niște păsări călătore.*

BRIGADIERUL FRUNZĂ

Fiindcă băgasem în „mașina de palme” pe un funcționar din Gara de Nord, care bătuse așa din senin, pe un sergent din *plutonul* meu, am fost pedepsit cu „garda pieței”, notat rău în memoriu și permutat în Reg. 11 de Călărași din Brăila.

Astfel își începu căpitanul Busuioc povestirea pe care, după ce golii un pahar cu vin, o reluă precum urmează :

Eram *burlac* pe atunci și, cum mă stăpânea o aprinsă dorință de a cunoaște cât mai multe ținuturi din țara românească, înțelegeți tare ușor că permutarea aceasta, departe de a fi pedeapsă, era pentru mine o plăcere.

În mai puțin de două luni de zile, cutreierasem toate satele de pe lângă hotarul de miazănoapte al județului și aflasem toate coturile Siretului. Din fiecare din aceste raite, mă întorceam cu câteva pagini de notițe foarte amănunțite, asupra drumurilor, satelor, *măgurilor*, fântânilor, potecilor, *pâlcurilor* de pădure și gospodăriilor mai de frunte. Mă rog : recunoașteri în toată regula. Mi-a plăcut întotdeauna să călătoresc, fără să moțâi pe cal și am învățat în acest chip, lucruri foarte interesante, pe care nu le-aș fi învățat altfel niciodată. După ce am tăiat județul de vreo trei ori, în lung, până la Cioara, i-am luat, când mi-a venit bine, malul Buzăului și mai în urmă, malul Dunării, apoi am început să-l străbat în lat. După un an de zile, nu era în tot regimentul ofițer, care să cunoacă mai bine ca mine, locurile acelea. Colonelul se fălea că mă are sub ordinele lui și la o inspecție, însuși ministrul de războiu a scris în memoriul meu că

mă cunoaște ca pe unul dintre cei mai buni sublocoteni de cavalerie.

Muncit de dorința de a scoate din plutonul meu un pluton model, porneam din când în când cu el în marș, la Siret, unde făceam exerciții de înot. Aveam printre oamenii mei, un *brigadier* dat dracului, pe unul Ioan Frunză, dintr'un sat de pe malul Dunărei și care înota ca un șarpe. Cu acesta, am izbutit să-mi antrenez tot plutonul. În scurtă vreme, trupa mea era atât de înaintată, încât eram sigur că trec cu ea și noaptea Siretul. Această trudă mi-a fost răsplătită după câțva timp, printr'un frumos succes, pe care l-am avut într'o luptă, dată prin locurile acelea. La un moment al luptei, când inamicul începuse a respinge trupele noastre, m'asvârлу cu plutonul meu în Siret și trecând dincolo, îl iau dela spate. Această lovitură, care nu era prevăzută în planul de luptă, mă impuse dintr' odată și în ochii camarazilor și în cei ai șefilor mei...

Eu am ceva de haiduc în sufletul meu și cred că, dacă m'aș fi născut cu o sută de ani mai devreme, lumea ar fi cântat azi cântul haiducului Busuioc, după cum cântă pe al haiducului Bujor. În pieptul meu, clo-cotea atunci dorul de isprăvi, care să uimească lumea. Când m'aruncam pe cal, mi se părea că mă înalț să sbor. În tot regimentul, nu era decât un singur călăreț, care să se măsoare cu mine: brigadierul Frunză. De acest voinic de *Cojan*, mă simțeam din zi în zi mai legat și începusem a-l lua uneori în raitele mele. Avea și ăsta ceva de haiduc în sufletul lui. Cu capela veșnic pe o sprânceană, înalt și vioiu, brigadierul acesta nu cunoscuse cal, care să-l trântescă...

În anul următor, cum am dat în vară, mergeam în fiecă sâmbătă după amiazi, la Dunăre, spre a scălda caii, puțin mai la deal de oraș, la locul numit „capătul viilor”. Eu descălecam și în timp ce mi se scălda și calul, mă uitam pe Dunăre. Imi plăcea cum îi licăreau apele

în bătaia soarelui și cum curgeau la vale, line, fără nici un sgomot, ca o fâșie de cer. Urmăream cu privirea pescărușii albi ce se roteau pe deasupra lor, cu mișcări elegante, răzându-le fața din când în când, cu vârful aripilor. Și într'o sâmbătă, pe când stam așa cu privirea pe Dunăre, brigadierul Frunză îmi aduse calul, scăldat, șters, uscat și-mi zise :

— Așa-i că e frumoasă, d-le sublocotenent?

— Cine, mă?

— Dunărea ! răspunse el.

Eu tocmai mă gândeam la acel tur de forță al Cazacilor, cari la 1877, au trecut Dunărea pe cai și întrebarea brigadierului mă făcu să tresar. În același timp, simții prin toate mădularele, o căldură la fel cu aceea pe care o simți, când bei un pahar de vin vechiu.

— Dar s'o vedeți noaptea ! adaugă brigadierul.

Atunci, dragii mei, s'a aprins în mine o dorință ciudată, foarte ciudată, aproape nebunească : să trec într'o noapte, Dunărea, călare. Mi-era teamă că nu-mi va ținea calul și am început să-l antrenez, ținându-l să înnoate în susul apei, din ce în ce mai mult. Brigadierului nu i-am spus nimic, dar el părea a bănui ceva, căci și el își antrena calul, ba mai da și înot pe lângă el, din când în când.

Și într'o noapte, am pus de mi s'a înșăuat calul și luând și pe Frunză cu mine, am pornit la capătul viilor.

Era o lumină de lună mai-mai ca ziua și fiind târziu, era o liniște desăvârșită. Cum am ajuns la locul unde scăldam caii de obicei, brigadierul îmi zise :

— Să urcăm mai la deal, că ne scade apa.

Ghicise hoțul ce aveam eu de gând. Prefăcându-mă mirat de spusele lui îl întreb :

— Cum să ne scază apa?

— Păi nu „dăm” dincolo?

— Dincolo?

— Da.

— La ce?

— Ia așa ! S'o biruim.

— Păi nu ți-e teamă?

— Mie? făcu el și surâse ciudat. Mie să-mi fie teamă?! Da n'am crescut pe ea?

Observasem că Frunză ocolea cuvântul Dunăre.

— Mergi cu mine, Frunză?

— Și 'n apă ca și 'n foc, s' trăiți, domnule sublocotenent.

— Hai!

Cârnirăm caii pe loc și intrarăm în apă. Băgai de seamă că brigadierul își făcu cruce și făcui și eu ca el. Apoi dădurăm pinteni cailor. Apa începu a se urca până la glezne, până la genunchi, până la *armuri*. Și deodată, simții cum calul pierde pământul și începe a înota.

— Scoate-ți picioarele din scări și ridică-ți genunchii sus! îmi zise Frunză.

Făcui cum mă învăță el și mă lăsai în voia calului. Țineam frâul cu stânga și cu dreapta atingeam din când în când apa.

Caii strănutau des și prelung, ținând capetele sus. Apa luneca pe lângă noi, în răsfrângeri de lumină, pe care nu le voiu uita toată viața mea. Ea ne învăluia, ne legăna, șoptea, cânta. La mijlocul Dunărei, mi se păru că urc o culme de deal. Și deodată aud pe Frunză:

— Tii! Da' ce repezeală-i aici!

Șuvoaiele de apă curgeau acum fășiind, gălgâind, văjiind, calde, repezi, însuflețite parcă, iar caii se opinteau din greu și găfâiau.

Nu vă puteți închipui ce simțeam eu în momentele acelea. Mi se părea că în urma mea venea o oștire întregă, pe care o duceam la biruință. Chipurile camarazilor mei îmi trecură prin minte, șterse, îndepărtate, umile.

Caii sforăiau mereu. Un câine de pe un șlep începu a lătra la noi și un Grec descărcă un foc de revolver în vânt. Dar caii zăriseră malul și zoreau acum spre el.

După câteva minute, dând de pământ, s'au oprit să răsufle, apoi au ieșit pe uscat. Descălecarăm și le luarăm șelile. Ei se scuturară deodată cu putere și picăturile de apă străluciră o clipă ca niște diamante. Mă uitai înapoi și nu-mi venea să cred că trecusem Dunărea. Abia acum înțelegeai toată nebunia acestei idei. Mă uitai la brigadier. El sta liniștit, drept, cu mâna stângă pe mânerul săbiei, cu dreapta de-a-lungul trupului. În bătaia lunei, cu hainele lui ude, părea o statuie.

„Am biruit-o !” zise el, după câteva clipe.

Și nici de rândul acesta, nu spunea pe cine a biruit.

A doua zi, am trecut la Brăila, în luntre, cu caii pe delături și multă vreme, fapta mea a fost considerată ca o faptă de nebun.

La oarecare timp după „Trecerea Dunărei”, am fost avansat și permutat la Craiova. La plecare, am cerut voie colonelului, să-l lase pe Frunză, să vie cu calul meu până acolo, ceea ce mi se încuviință. Brigadierul stătu în noua mea garnizoană câteva zile, apoi porni la Brăila.

În ziua plecării, i-am scos bilet de drum, i-am dat un *pol* de aur și i-am urat sănătate.

Când mă întorc la prânz acasă, ce să văz ? Cufărul meu spart. Întreb pe ordonanță și soldatul îmi spune că brigadierul Frunză l-a spart.

Vă puteți închipui, cred, furia mea. Caut prin cufăr și găsesc banii neatinși. Rufăria toată la număr. Echipamentul complet. „Ei drăcia dracului !” îmi zic eu și scot tot ce aveam în cufăr. Pe fundul lui o hârtie pe care era scris :

„Să trăiți, D-le Locotenent,

Vă rog să mă iertați că v'am spart cufărul și să nu vă supărați că v'am luat fotografia. Cu ea o să-mi mai treacă dorul de D-voastră.

Al D-voastră supus

Brigadier Ion Frunză”.

Caut cutia în care țineam singura mea fotografie reușită : fotografia lipsea.

Și atunci, din furia aceea de fiară turbată ce mă cuprinsese, m'am pomenit deodată cu ochii umeziți de lacrimi.

C. SANDU-ALDEA

Din Nuvele, schițe (Luceafărul).

Vocabular. — **Pluton:** o subdiviziune a escadronului de cavalerie sau a companiei de infanterie. — **Burlac:** holteiu, bărbat rămas neînsurat. — **măgură:** movilă, delușel singuratic. — **Pâlc:** un mic număr de lucruri sau de ființe, adunate la un loc. — **Brigadier:** caporal în cavalerie. — **Cojan:** poreclă dată locuitorilor dela șes, de către cei dela munte. — **Arm:** partea de sus a piciorului, la cal, vită, etc. — **Pol:** napoleon, monedă de 20 de lei.

Lămuriți expresiile. Insușiți-vă procedeul. — 1. După ce *am tăiat județul*, de vreo trei ori, în lung... — 2. *Acest succes mă impuse dintr'odată, în ochii camarazilor.* — 3. *În pieptul meu, clocotea dorul de isprăvi.* — 4. De acest voinic, mă simțisem *din zi în zi mai legat.* — 5. *Avea ceva de haiduc în sufletul lui.* — 6. Pescărușii cu mișcări elegante, *rădeau fața apei*, cu vârful aripelor. — 7. Atunci *s'a aprins în mine o dorință ciudată.* — 8. Să urcăm mai la deal, că *ne scade apa.* — 9. Simții cum calul *pierde pământul și începe a înota.* — 10. Apa luneca în *răsfărângeri de lumină.* — 11. Chipurile camarazilor îmi trecură prin minte, *șterses, îndepărtate, umile.*

Limba taie mai mult decât sabia.

Proverb

COMPUNEREA XVII

ALINTARI

de *Sculptorul Cristescu*

PREGATIREA

Vocabular. — **Bronz:** un aliaj, adică un amestec de aramă, cositor și zinc, unite prin topire; statuie în bronz. — **Grup sculptural:** reunirea mai multor statui, care sunt în legătură. — **Coapsă:** partea dela șold până la genunchiu, din corpul unui animal. — **Grumaz:** gâtul, porțiunea trupului care leagă corpul de trunchiu. — **Șale:** spinarea calului, în partea pe care se așează șaua.

P L A N U L

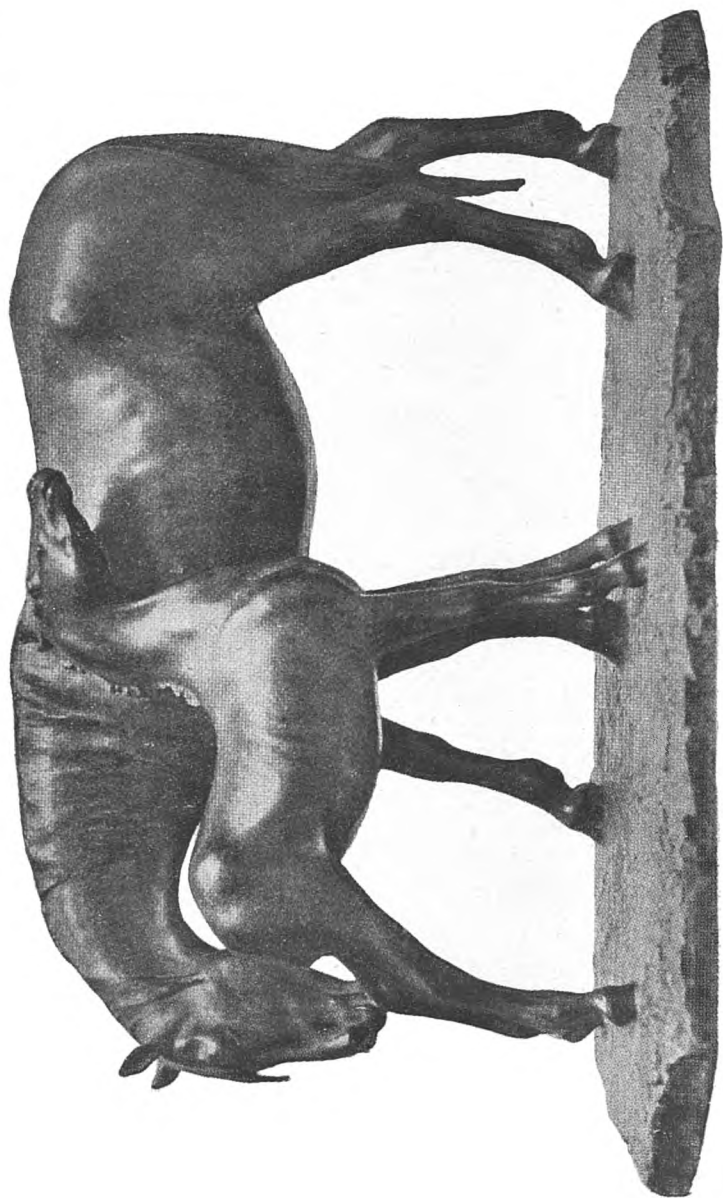
Introducerea. — Ce fel de lucrare este opera intitulată „Alintări”? Cine este autorul acestui grup în bronz?

Tratarea. — Ce ne înfățișază bronzul? De ce-și apleacă mama capul? Cum își desmiardă ea mânzul? Ce face acesta, când simte că limba mamei îi atinge cotul piciorului stâng, dindărăt? Cum se alintă mânzul? Ce parte a trupului își lipește el de coapsa mamei?

Cum ne este reprezentat trupul acesteia? (Slab ori bine făcut?) Dar capul? (Mare sau potrivit? Lung ori scurt?) urechile (Mari sau mici?) grumazul (Puternic ori slab? Țeapăn ori mlădios?) coama (Bogată ori rară?) picioarele (Groase ori subțiri?) și coada? (Lungă ori scurtă?)

Găsiți în trupul mânzului ceva din frumusețea mamei? Vă place talia lui arcuită? Dar grumazul, care-i completează arcul șalelor?

Incheierea. — Ce simțiți privind acest frumos grup în bronz? Ne exprimă el iubirea mamei pentru puiul ei și plăcuta alintare a acestuia?

ALINTARI

de Sculptorul Cristescu.

DOI PRIETENI

S'a stins pe uliți, cel din urmă *svon*.
Arar un pas răsună monoton,
Pe trotuarul luciu și pustiu....

La colț, în umbră, micul vizitiu
Așteaptă un tramvai întârziat;
El și căluțul lui, doi bieți *fărtați*,
Bătuți de vânt și ploi,
Ce bine se 'nțeleg ei amândoi !

Pe după gât, el i-a trecut un braț
Și fruntea și-a 'ngropat-o 'n coama
Tovarășului credincios și blând....

Iar calul, nemișcat și el, de teama
Să nu-i alunge visul prea curând,
Ciulește doar urechea, când și când,
In liniștea târzie ascultând...

Și ninge peste ei și nu-și dau seama.

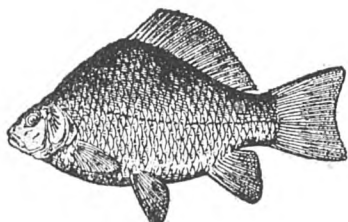
ST. O. IOSIF
Din Cântece.

V o c a b u l a r. — **Svon:** sgomot, sunet. — **Fărtat:** frate de cruce, tovarăș, prietin.

Lămuriți expresiile. Insușiți-vă procedeul. — 1. *S'a stins pe uliți, cel din urmă svon.* — 2. *Bătuți de vânt și ploi.* — 3. *Și fruntea și-a 'ngropat-o în coama tovarășului.* — 4. *Stă nemișcat, de teama să nu-i alunge visul prea curând.* — 5. *Ciulește urechea, ascultând în liniștea târzie.*

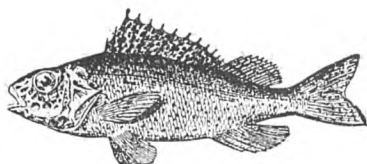
IN VÂRȘĂ

O știucă se prinsese într'o *vârșă*. Biata *știucă* ! Ce făcuse, ce dresese, dăduse peste necaz. De altfel, lucru de mirare, căci din soiul ei, știuca numai *toantă* nu e. Dar vezi, așa e cu nenorocul la fitece vietate. Cât s'o ține ea de *isteață*, tot o scrântește câte odată. *Aidoma* cu știuculița noastră.

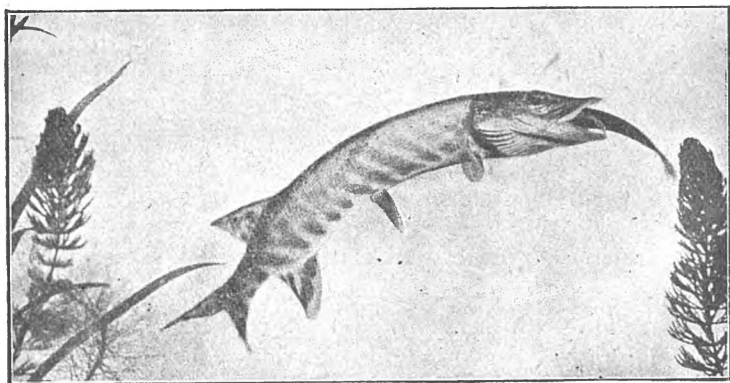

111. Caracudă.

Cunoștea ea bine *năzgodia* asta de unealtă cu multe *îmbârligături*, pe care pescarii au poreclit-o *vârșă*. (Ce cuvânt sălbatec !). O știa născocită pentru *alde bicisnicii* de *oblefi* și *teșita* de *caracudă*. De multe ori chiar, îi dase *târcol* și alături își căscase și ea botul ei cel lătăreț. Știa și se ferise. Inșă, cum se *brodise* acum *còmedia*, nici ea nu se prea *dumirea*. Ba, nu. Își lămurea. Din pricina unui

112. Ghigorț.

113 Știuca înghițindu-și prada.

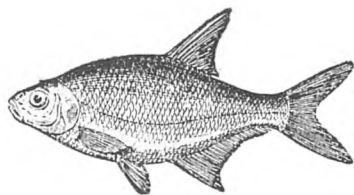
purdalnic de *ghigorț*. Se tot *furlandisese* pe lângă pliscul

ei, cu aripioarele lui sbârlite, o gădilase pe meșina fâlcilor și-i sgândărise pofta. Iac' așa e, când e să te pască năpatea. Avea ea burta *doldora* de *cosaci* și *plătici*, să-i fie pe-o săptămână, ca la un popă. Dar ce-i faci lăcomiei?! Prea era *durduliu împielit* de ghiroț. Prea îi sticleau în *căpcean*, mărgelușele lui de ochișori! Se luase după el. *Sbughiu!* la dreapta, *sbughiu!* la stânga și *toropoc!* pe gușa vârșii.

Ii venea știucii să crape de ciudă. Auzi, dumneata, *cogeamite leică* vicleană, să fie păcălită de un ghiroț!

Ce cădere! Iși făcuse neamul de ocară. Ii plătise ea și ghiroțului *zdelca*, căci îl *hăpuise* chiar acolo în vârșă. Dar ce folos trăgea de pe urma răzbunării, dacă rămăsese prinsă în *cinie*? Cum își vor mai bate joc de ea, nespălații ăia de pescari, când vor vedea-o!

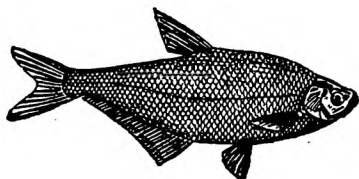
Astfel se văicărea în sine *ticăita* de știucă, o știucă mare pestriță, cu un bot cât un plisc de *baboșă*. Dar, oricât de căzută și de nenorocită se socotea știuca, ivirea ei în vârșă, tot iscă o spaimă de neînchipuit.

115. Plătică.

Biata *plevușcă* proastă, adunată acolo, neștiutoare de soarta ce o aștepta pe mal, *mișcodea* de colo până colo prin *leasă*. Ba chiar, câte un *șalăiaș ceacdr* și *spițelat* își îngăduia să dea ghes, din fugă, unei încântătoare *săbiuțe*. Când însă *zărira posacul rât* al noului oaspe, o frică galbenă se vârî într'înșii.

— Haiti! A intrat și aici *ispravnicul* bălților, îndrăzniră *ticăiții*, să cugete.

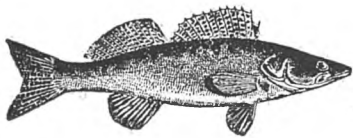
114. Cosac.

Și din-frăția și voioșia de până atunci, numai odată dădură cu toții *busna* în fundul vârșii și tăcură *chitic*.

Nici nu mai suflau. Mare lucru fiorul stăpânirii ! Ține în *muștiuc* până și fundul bălții.

Dar, bieteii știuce numai de isprăvnicie nu-i mai ardea acum. Era copleșită de nevoia ce o călcase.

— *Incalte*, cugeta ea, nu putuse să mă prindă vreun *năvod*, o *plasă* ca lumea sau măcar un *târboc*. Oricum, se potrivea altfel treaba. Muream mai vrednic. D ar așa

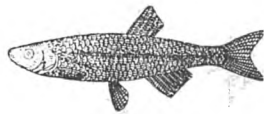
116. Șalău.

să pic în leasă, la un loc cu toată astă prostime, pe care n'am socotit-o bună decât de *hruba* pântecelui meu ! Prea e prea !...

Din astă pricină, grozav se simțea ea de strâmtorată în *matifele* vârșii. Cum ar mai fi vrut ea acum să fie un *șipar* sau și o păcătoasă de *vârlugă*, ca să se poată strecura ca argintul viu, printre ochiurile lesii !

Cam astfel plănuindu-se, tăcută, *smerită*, cu aripile *pleoștite*, se furișă în colțul cel mai ferit al vârșii, fără a încerca măcar o scăpare și se lăsă pradă celor mai negre gânduri. Atât de cuminte și de rușinoasă nu fusese știuca de când se pomenise.

Tot stând așa ea *mahmură* într'o parte și toată *plevușcărimea*, înfricoșată, înghesuită în cealaltă parte, numai iată că un *somn* spătos,

117. Plevușcă.

căpățânos și mustăcios, căruia grozav i se scurgeau ochii după știucă, se apropie cu multă fereală de vârșă și, ca să-și arate curtenirea, luă cuvântul (pe mutește, firește, căci asta e limba peștilor) :

— Bine știucă, fa ! cum făcuși de te dăduși prinsă ?

— Iac' așa, cum se dă, răspunse știuca înciudată, că fusese descoperită în *capcană*, tocmai de cine ar fi

râvnit mai puțin. Parcă tu ai să scapi teafăr până la urmă?

— Adevăr grăești, așa e soarta noastră, a peștilor, îi întoarse vorba somnul, înduioșat la gândul că și pe el îl păștea poate, năpasta; suntem blestemați ca nici unul să nu murim de moarte bună, ci cu toții să pierim, ori cu țeasta opărită de ciorbă, ori cu spinarea prăjită în tigaie, ori cu ochii fripți pe jăratec.

— Soarta și-o face singur fiecare, îndreptă știuca, spre a se arăta că pricepe și respinge mângâierea răutăcioasă a curtenitorului său.

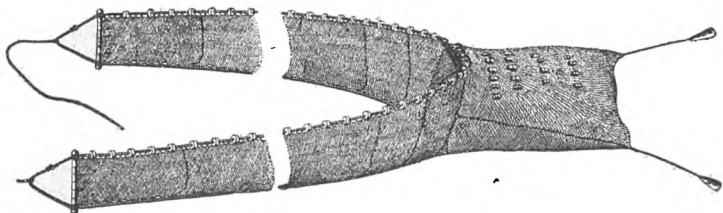
118. Săbiuță ori săbioară.

De-aș fi deschis mai bine ochii, n'ai fi avut tu prilejul să-mi suflă drept în bot, *duhoarea* ta *râncedă* de untură.

Somnul se simți jignit, dar se făcu că n'a priceput. Nu degeaba este el poreclit porcul mlaștinii. Totuși, nu se putu opri de a *grohăi* :

— Deh ! ce să zic, ai dreptate, *surato*. Bună *lighioaie* ai fi tu să fii, dacă nu te-ar mânca lăcomia.

— Adică de ce lacomă? izbucni știuca, uitându-și

119. Năvod.

de nenorocire și înnădindu-se la vorbă. Ce, eu nu trebuie să mă hrănesc?

— Ba da, întări iarăși somnul din mustăți.

— Pot eu oare să mă nutresc, bunăoară că tâmpitul ăla de *crap*, *morfăind* fire de iarbă și de *costreiu*, care-ți

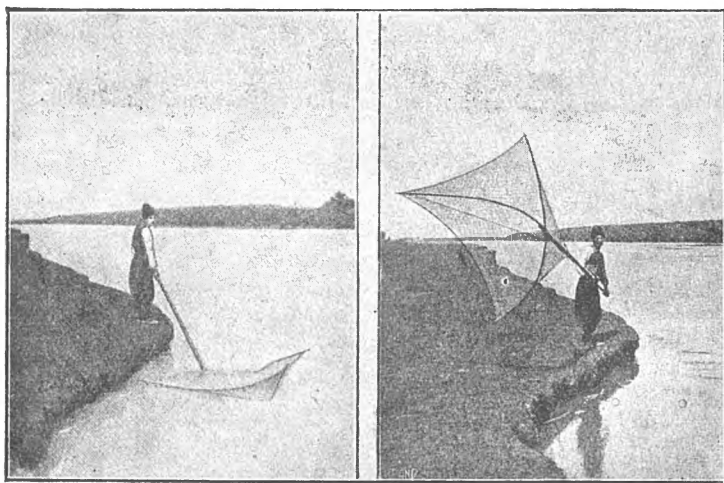

taie gura ca briciul? Bine mi-ar sta mie, neam de știucă ce sunt eu, să mă înfig, ca bicisnica aia de cegă, cu pliscul

120. Cu plasa.

în nisip și să-mi petrec vieța sugând ca pruncii din maț? Ori îi fi vrând să ajung în halul *racilor* și să-mi împut sufletul, răcâind la stârvuri?

121. Pescuitul cu târbocul, cârlionțul sau chipcelul.

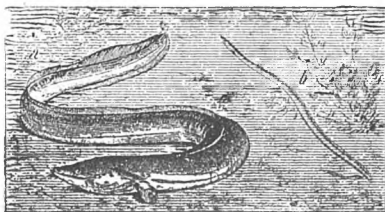
— Ba nu, ba nu, grăiau mereu mustățile somnului, minunat de adâncă pătrundere a știucii.

— ...Și la urma urmelor, măi somnule, și tu, tu nu ești categorisit tot în rândul peștilor hrăpitori? Nu înghiți și tu tot nemestecat?...

Somnul nu mai avu ce răspunde. Rămase tâmpit de *limbuția* cumetriei sale.

Știuca amărită, urma să-și verse focul :

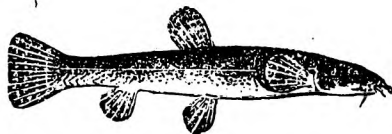
— Uită-te... Acum fu-seși mărturie incalte, cum am stat numai la *taifas* cu tine, fără să pui gura pe un singur *baboiu* măcar. Și cu toate astea, aș vrea să fii față (Somnul mârâi : „Nu ! mulțumesc !”) când vor da cu ochii de *burduhanul* meu...

122. Țipar.

N'apucă să sfârșească vorba și apa începu să se *involve*, ca și cum o *lotcă* mânată de *opăcini* s'ar fi apropiat. Somnul se făcu nevăzut, fără să-și ia cel puțin rămas bun. Știuca rămasă singură, fu prinsă de *istericale* și începu să se sbată, amestind cu coada, pe tovarășii ei de robie.

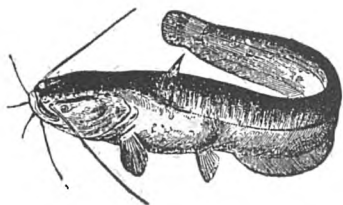
Încet-încet, vârșă fu trasă afară. Peștele fu deșertat într' un coș de *ostrețe*, cântărit și dus la *chirhan*, spre sărare. Scoasă la aer, biata știucă, leșinase în fundul coșului.

123. Vârlugă sau svârlugă.

Când îi veni rândul la sărat și pescarul întinse laba-i *pângărită* de sângele cosacilor, spre spinarea ei netedă, se desmetici, se încordă și îl plesni cu coada peste braț. Pescarul, supărat de atâta neobrăzare, o izbi odată cu capul de *taraba* pe care o spinteca, de văzu stele verzi. Apoi, nefericita înțeleaptă simți ca prin vis, cum vârful cuțitului îi trecea ca un junghiu, de-a-lungul pântecelui, cum icrele îi fură *băscăluite* de măruntaie și cum carnea

fi tresări de o usturime înspăimântătoare, pricinuită de *vraful* de sare, cu care fusese presărată.

124. Somn.

— Acum, la *argăseală*, jupâneaso cherpeno, batjocori pescarul, așternând-o în butoiul de saramură, deavalma cu plătimele și cu cosacii.

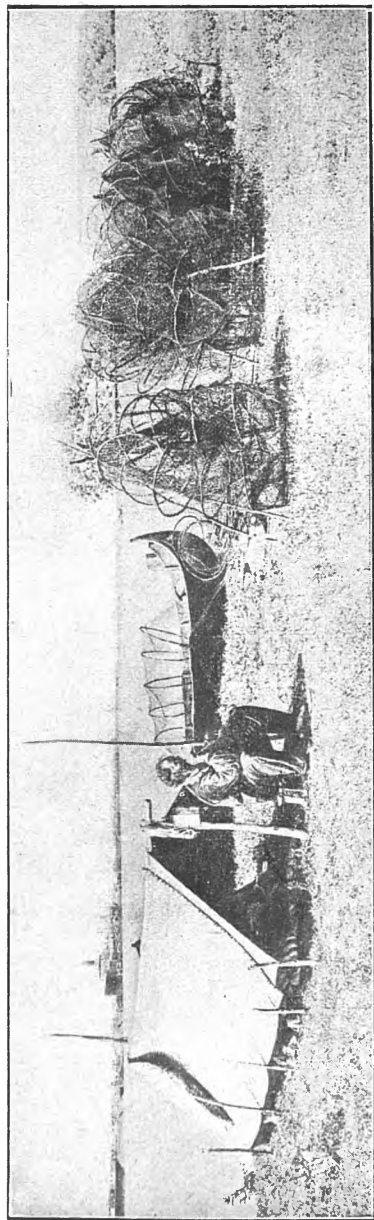
Înainte însă de a închide ochii, știuca zărise într'un coș, bășcăluit din celălalt pește, spre a fi vândut proaspăt, somnul cu care vorbise și care dăduse și el în năvod. O nețărmită mâhnire sufletească o podidise, o mâhnire ce întrecea chiar și usturimea saramurei și dându-și sufletul, biata știucă cugetă cu amărăciune :

— O, doamne ! Și moartea face *hatâruri* !...

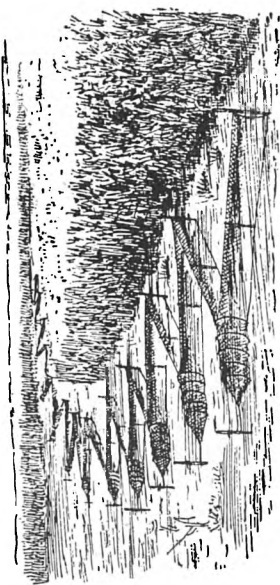
M. I. CHIRIȚESCU

Din revista *Viața Românească* VIII, 7-8.

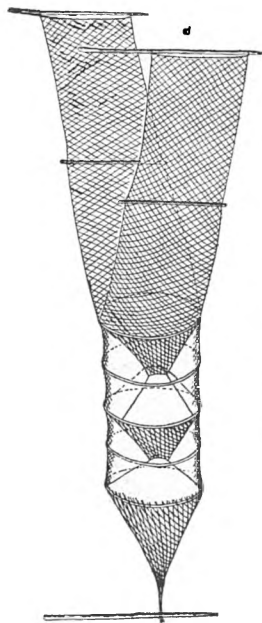
V o c a b u l a r . — **Vârșă** sau **vintir**: unealtă de pescuit, făcută din nuiete sau din rețea, care se întinde împrejurul unor cercuri de lemn, în așa fel încât formează pânii-pânii, prin care intră peștele, dar nu mai poate ieși. (Pl. XVII). — **Știucă**: pește de apă dulce, negricios-verzuiu, afumat pe pânțec, cu corpul lung și rotunjit, capul mare prelung și turtit, gura largă și adânc despăcată în forma unui cioc de rață, cunoscut prin lăcomia lui (Fig. 113). — **Tont**: prost, bleg, neghiob. — **Isteț**: ager la minte, priceput, iscusit. — **Aidoma**: întocmai, la fel, chiar așa. **Năzgodie**: ciudățenie, bazaconie. — **Imbârligătură**: întortochietură. — **Alde**: particulă, întrebuițată de obicei înaintea numelor proprii, când e vorba de cineva cunoscut. — **Bicisnic**: nevoias, prăpădit. — **Teșit**: turtit. — **Caracudă**: pește cu capul turtit și lătareț, de culoare închisă, care trăește prin fundul bălților și al heleșteelor. (Fig. 111). — **Târcol**: ocol, mers de jur-împrejur. **A se brodi**: a se nimeri. — **Comedie**: poznă întâmplare ciudată. **A se dumeri**: a-și da seama, a-și explica, a pricepe limpede. — **Purdalnic** sau **părdalnic**: afurisit, îndrăcit. — **Ghigoț**: un mic pește de apă dulce, verde-măsliniu, cu aripioare dorsale ghim-

125. Cortul unui vintirigiu, la Costișca, pe malul Dunării.

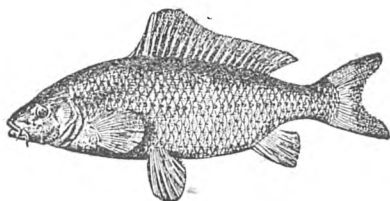

127. Vârșele la lucru.

126. Vârșă sau vintirul.

poase. (Fig. 112). **A se furlandisi**: a se fuduli, a se făli, a se umfla în pene. — **Meșină**: piele de oaie tăbăcită, piele în general. — **A sgândări**: a răscoli, a scormoni, a ațața, a întărita. **Năpaste**; învinuire nedreaptă, belea, ne-
caz, supărare. — **Doldora**: plin, umflat, cu vârf și îndesat— **Cosac**: pește de apă dulce, lungăreț și turtit, cu solzi, mari, capul mic și botul scurt. (Fig. 114). **Plătică**: pește de aproape înrudit cu cosacul; corpul ei este însă de un oval mai lat. (Fig. 115). — **Durduliu**: grăsut, scurt și îndesat. — **Impelițat**: drac, afurisit, îndrăcit. — **Căpcean**: căpșor. — **Sbughiu**: interjecțiune care arată o fugă grăbită. — **Toropoc**:

126. **Crap.**

interjecțiune menită să exprime sgomutul pe care-l face un corp căzut în apă; huștiuliuc!; bândâbâc! — **Cogeamite**: foarte mare, colosal. — **Leică**: femeie șireată. — **Zdelca**: contract, poliță. — **A hăpui**: a înghiți pe nemestecate. — **Cinie**: unealtă. — **Ticăit**: sărman, nefericit, vrednic de plâns. — **Baboșă** sau **babiță**: pelican, cea mai mare pasăre, cu un cioc de trei ori mai lung decât capul și cu o gușă tot așa de lungă, în care strânge peștele ce-i servește drept hrană. (Fig. 127). — **Plevușcă**: peștișor de baltă, cu corpul lungăreț, cu capul verde-cafeniu, cu spinarea galbenă-verzuie și cu o dungă albastră-închisă, de-a-lungul părților laterale. (Fig. 117). — **A mișcodi**: a umbra de colo până colo, a se mișca în toate părțile, a mișuna. — **Leasă**: împletitură. — **Șalăiaș**: șalău mic. (Fig. 116). — **Ceacâr**: șasiu, spanchiu, cu pri-

125. **Costreiu.**

virile încrucișate. — **Spitelat**: subțirel. — **Ghes**: atingere ușoară cu cotul sau cu mâna. — **Săbiuță** ori **săbioară**: pește îngust și lungăreț, cu solzii mici, verde-albăstriu pe spinare și cu reflexe roșii-trandafirii pe lături. (Fig. 118). — **Posac**: posomorît, ursuz. — **Rât**: botul porcului. — **Ispavnic**; administrator, vătaf, stăpân. — **Busna**: repede, pe neașteptate. — **Chitic**: mut. — **Muștiuc**: căpătâiul prin care se suflă într'un instrument muzical. — **Incalte**: cel puțin, măcar. — **Plasă**: împletitură de sfoară, rețea cătrănită, cu care se prind peștii. (Fig. 120). — **Năvod**: plasă mare de pescuit, prevăzută la mijloc cu un sac. (Fig. 119). — **Târboc**, **cârlionț** sau **chipcel**: rețea întinsă pe o cruce pe bețe încovoiate, cu care se prind mai ales peștii mărunți. (Fig. 121). — **Hrubă**: gaură sub pământ, subterană. — **Matită**: matcă, partea

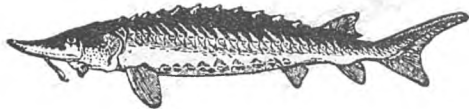
127. Baboșă sau babiță.

năvodului sau a târbocului, unde se strâng peștii. — **Țipar**: pește subțire și lung, de forma unui șarpe, rotund spre cap și lătăreț spre coadă. (Fig. 122). — **Vârlugă** sau **svârlugă**: pește lungăreț, cu solzii mici și lipicioși și cu câte un mic os înțepător, de o parte și de alta a ochilor; cu aceste oscioare, ascunse sub piele, ca niște ghiare de pisică, vârluga se apără, când este atacată. (Fig. 123). — **Smerit**: umil, plecat. — **Pleoștit**: plecat, lăsat în jos. — **Mahmur**: posomorît, indispus. — **Plevușcărim**: totalitatea peștilor de felul și mărimea plevuștii. — **Somn**: unul din cei mai mari pești ai apelor noastre, putând ajunge până la o lungime de 5 metri și o greutate de 500 kgr.; are capul mare, bulbucată și turtit, iar trupul lătăreț se subțiază tot mai mult spre coadă. (Fig. 124). —

Căpcană: cursă.—

Duhoare: miros urît, greu, nesuferit; pu'oare. —

Rânced: cu miros urît, acru, de unt, untură sau slă-

128. Cegă.

nină stricată. — **A grohăi**: a striga, a geme ca porcul. — **Surată**: prietenă, tovarășă. — **Lighioaie** sau **lighioană**: animal sălbatic, necurat, scârbos. — **Crap**: pește de baltă și de ape curgătoare, cu solzi mari, de culoare brună-verzuie, bătând în albăstriu sau auriu; ajunge uneori până la dimensiuni foarte mari (peste un

metru în lungime și 30 kgr. în greutate). (Fig. 126) — **A morfăi**: a mesteca cu fălcile, cu buzele cu limba; se spune despre persoanele care n'au dinți. — **Costreiu**: plantă care ajunge uneori până peste 1,80 m. în înălțime și ale cărei flori în formă de spice de culoare vioarie-verzuie se văd, în răstimpul din Iulie până în Septembrie. (Fig. 125). — **Cegă**:

pește cu botul prelungit printr'un sgârciu lungăreț, în formă de cioc și cu solzi țepoși dea-lungul spinării, care trăește în Marea Neagră, de unde trece în apele Dunării. (Fig. 128). — **Rac**: crustaceu cu corpul îmbrăcat într'o coajă negricioasă-verzuie, care se rosește prin fierbere; trăește prin apele dulci. (Fig. 129). — **Limbuție**: defectul celor cari vorbesc mult, sunt buni de gură sau cari flecăresc. — **Taifas**: convorbire familiară, vorbă, sfat. — **Burduhan** sau **bărdăhan**: stomahul, pânțelele animalelor. — **A se în-**

129. Rac.

volbura: a se mișca în volburi, adică în vârteje. — **Lotcă**: luntre de pescuit, ascuțită la amândouă capetele. — **Opăcini**: vâsle, lopeți. — **Istericale**; turburare nervoasă, care-l face pe om să se sbată, să plângă și să rădă totdeauna. — **Ostrețe**; nuiele. — **Chirhan** sau **cherhană**: clădire de obicei din scânduri, în care se aduce peștele, spre a fi sărat, afumat etc. — **Pângărit**: mânăjit, întinat. — **Tarabă**: masa lungă pe care se așează marfa în piețe sau în prăvălii. — **A bășcălui**: a despărți, a separa, a deosebi. — **Vraf**: grămadă. — **Argăseală**: prepararea pieilor cu diferite substanțe, spre a fi făcute mai trainice.

Lămuriți expresiile. nsușiți-vă procedeu.—1. *Ce făcuse, ce dresese, dăduse peste necaz.* — 2. *Cât s'o ține ea de i s t e a ț ă, tot o s c r â n t e ș t e câte odută.* — 3. *De multe ori, îi d a s e târcol.* — 4. *Așa se întâmplă, când e să te p a s c ă năpatea.* — 5. *Ii venea să c r a p e de ciudă.* — 6. *Iși făcuse neamul de ocară.* — 7. *Ii plătise și ea zdelca.* — 8. *Când zăriră posacul râț al noului oaspe, o frică g a l b e n ă se vârf într'înșii.* — 9. *Haiti ! A intrat și aici ispravnicul bălților.* — 10. *Dădură cu toții busna în fundul vârșii și tăcură c h i t i c.* — 11. *Mare lucru. fiorul s t ă p ă n i r i i ! Ține în muștiuc până și fundul*

bălții. — 12. Dar bieteii știuce numai de isprăvnicie *nu-i ardea acum*. — 13. O plasă *ca luma*. — 14. Ori cum, *se potrivea altfel treaba*. *Muream mai vrednic*. — 15. *Se lăasă prada* celor mai *negre gânduri*. — 16. Un somn, căruia *grozav i se scurgea uchiu după știucă*. — 17. Cum făcuși de *te dăduși prinsă?*. — 18. Suntem blestemați să nu murim *de moarte bună*. — 19. *De-aș fi deschiș mai bine ochii*,... — 20. Bună lighioaie ai fi tu, *dacă nu te-ar mânca lăcomia*. — 21. Știuca își uită de nenorocire și *se înnădi la vorbă*. — 22. Știuca urma *să-și verse focul*. — 23. *N'apucă să sfârșească vorba*,... — 24. Pescarul o izbi de tarabă, *de văzu stele verzi*.

COMPUNEREA XVIII

PESCAR PE DUNARE

Descrieți, într'o compunere, tabloul „Pescar pe Dunăre” de D. Constantinescu.

APĂRAREA STEAGULUI

Așa e scris în cartea soldatului : „Dacă vreun flăcău se 'ntoarce din luptă fără pușcă, rușinea e numai a lui; dacă s'ar întoarce fără puști un regiment întreg, numai a regimentului e rușinea pățită. Dar când un regiment se 'ntoarce fără steag, rușinea e a oștirii întregi și a țării. Semnele de mândrie și de mărire ale oștilor sunt steagurile lor”.

La *Grivița*, a treia zi după sosirea oștilor noastre la Plevna, căzuserăm ca dintr'un pom : nici vreme n'avuseserăm să ne odihnim puțin și am și intrat în foc.

Tunurile noastre băteau *Grivița*, iar pedestrirea sta ascunsă prin văi, așteptând năvala. Dar Turcii, dintr'un

PESCAR PE DUNARE

D. Constantinescu

redan, ocheau cât era ziua, în tunarii noștri, așa că într'o vreme, ni-i alungară de unde stăteau.

Atunci, domnitorul a dat poruncă dorobanților din Vaslui și din Iași, să s'arunce asupra *redanului* și să scoată pe Turci din el. Nu era treabă ușoară. În *redan* erau mulți păgâni; înnapoia lor, *năprasnica redută* a Griviței; iar mai în fund și pe de lături, alte *redute* cu multe guri de tunuri.

Era ca și cum dorobanții ar fi trebuit să s'arunce drept în mijlocul puterii păgâne și să prindă rădăcini acolo.

Vasluienii plecară ruși în două: înainte, flăcăi *răzleși* și trăgând cu pușca; după ei, companii strânse, cu baioneta întinsă. În mijloc, aveau steagul.

Prin ploaia de gloanțe, răzbiră cu toții până la *redan*. Aici se încinse o luptă voinicească, piept la piept. Se vedeau cu baionetele, cu patul puștii, cu dinții, cu sugrumătura, cu trânta, cu piedica și cu toate de câte își aduceau aminte.

Turcii se îngrămădiră asupra steagului. Se vede că ei credeau că pe un steag românesc pui tot așa de lesne mâna, ca pe un băț din gard.

Apărătorii steagului au fost trântiți la pământ, cât ai bate în palme. Sergentul major Alecu Alexandrescu a căzut cu capul crăpat de un topor. Steagul era în mâna lui. Peste el, se făcuseră cu toții o claie peste grămadă, ca să smulgă steagul. După multă svârcolire, sergentul Scărlătescu smulse steagul și ieși la larg.

Flăcăii noștri alergau și se îndesau pe lângă el. Turcii se repeziră din nou, Scărlătescu căzu străpuns cu baioneta și iarăși se făcură cu toții claie peste grămadă și iarăși mântuiră dorobanții steagul.

În vremea svârcolirilor de aici, sergentul Dumitru Pungă dete cu ochii de un ofițer turc, mititel și slab, care se tot svârcolea cu ai săi, spre steag, răsturnând cu fiecare foc de revolver, câte un Român. Pungă se aruncă la ofițer, îl prinde de peste mijloc, îl sucește odată în

dreapta și odată în stânga și înălțându-l cât capul, îl asvârli de o piatră ce era acolo, frângându-l de peste mijloc. Și acolo a rămas ofițerul. Dar și bietului Pungă, atâta i-a fost, că tot într' aceeași clipă, i-a tras un Turc cu patul puștii în ceafă și l-a culcat de veci.

Turcii mai slăbiră, căci trebuiau să-și apere șanțul,

130. STEAGUL TURCESC

smuls din mâna Cerchejilor, de călărașul nostru Petre Mohor.
(Se păstrează în Muzeul Militar din București)

În care începuseră dorobanții să intre. Atunci, vreo zece flăcăi de ai noștri se făcură roată pe lângă steag și fiecare se năzuia să-l ție el în mână; așa că toți erau cu mâna stângă pe prăjina steagului, iar cu dreapta se apărau.

Așa își mântuiră dorobanții steagul. În urmă, intrară cu steag cu tot în redan, căci Turcii, după ce căzură ca frunzele și se văzură copleșiți de voinicii noștri, se deteră

îndărăt, în reduta Griviței, împrôșcând de acolo pe Români cu gloanțe.

Redanul a rămas al nostru. La spatele lui, s'au așezat temeinic tunurile noastre și acolo au rămas, ca un ghimpe în ochii Turcilor, până la sfârșitul Plevnei. Acesta era locul numit prin cărți : „La Movilă”.

Împăratul Rușilor a trimis cincizeci de cruci de-ale Sfântului Gheorghe, ca să se împartă celor mai viteji dintre dorobanții și tunarii noștri ; iar Domnul Carol a decorat steagul regimentului și printr'un ordin de zi, l-a lăudat și l-a dat ca pildă tuturor regimentelor.

Au fost Vasluieni, dorobanții aceștia—Regimentul 13—și de aceea, poetul Alecsandri spune că Peneș Curcanul cel vestit a fost din Vaslui. Știți cum începe poezia :

Plecat-am nouă din Vaslui
Și cu sergentul zece.

În tot războiul, noi n'am pierdut nici un steag ; în schimb însă am smuls multe dela Turci.

Iată cum călărașul Petre Mohor a scos unul din mâna Cerchejilor.

Întâlnindu-se într'o zi, un escadron de călărași, pe câmpia Etropolului, cu o ceată de Cercheji călări, s'au izbit cu iuțime și au început să se taie cu săbiile. Se vede că Cerchejii erau anume trimiși cu steagul, să-l ducă undeva.

Ai noștri au pus pe fugă pe Cercheji. În toiul izbirii lor, Cerchezul care purta steagul înfășurat pe umeri a dat să fugă înnainte, ca să mântue steagul. Câțiva călărași i-au ieșit înnainte ; iar Mohor și-a repezit calul spre Cerchez. Acesta a izbit calul lui Mohor, cu sabia peste ochi ; dar Mohor a izbit pe Cerchez în umăr și a pus mâna pe prăjina steagului.

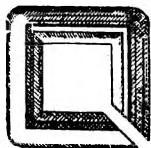
Caii se ridică în două picioare. Mohor lăsase frâul pe coamă și cu o mână trăgea steagul, cu alta izbea ro-

mânește pe Cerchez. Acesta ținea frâul cu dinții, strângea într'o mână steagul și cu alta trăgea focuri de revolver. S'au învâlmășit acolo amândoi și 'n urmă, Mohor smulse steagul; iar Cerchezul, primind câteva de cheltuială, a rupt-o la fugă.

GH. COȘBUC

Din Războiul nostru pentru independență.

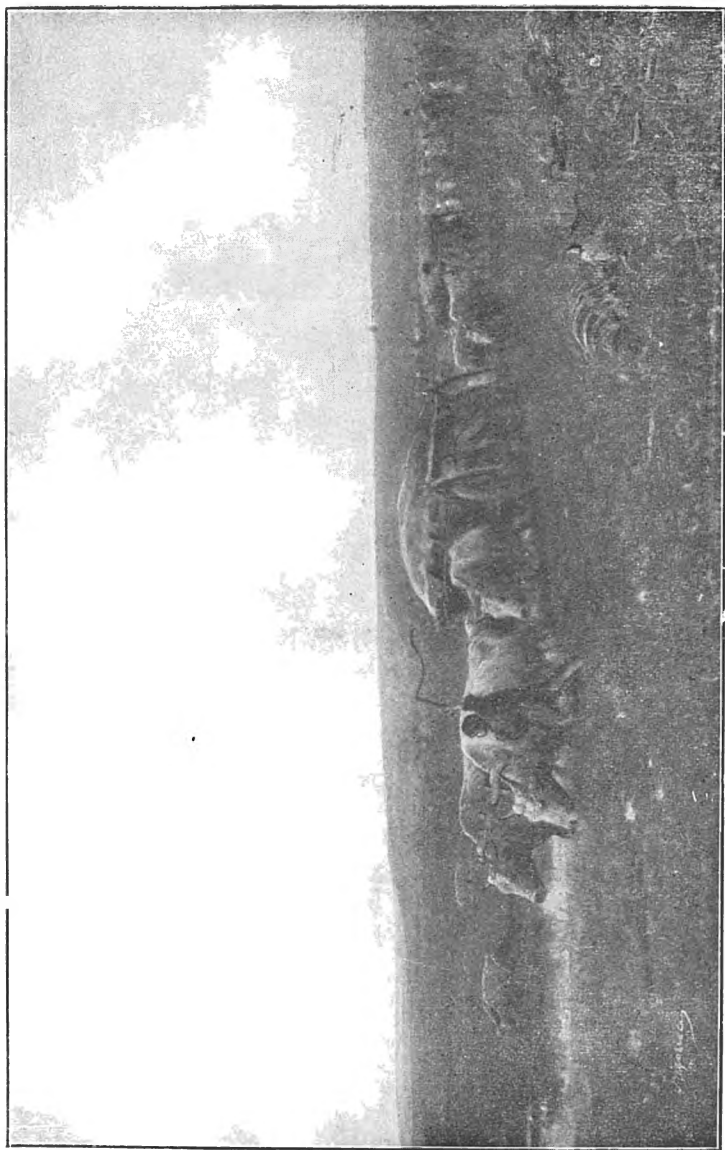
Vocabular. — **Grivița:** sat în Bulgaria, vestit prin biruința pe care au repurtat-o ostașii români, în timpul Războiului nostru pentru neatârănare, când, după lupte sângeroase, au luat cu asalt, la 30 August 1877, una din cele mai puternice redute turcești. — **Redan** sau **rădan:** lucrare de fortificație, cu unghiuri ieșite în afară. (Fig. 9). — **Redută:** mic fort de formă pătrată, cu o singură ieșire, în partea mai puțin expusă atacurilor

131. Redută.

dușmane; reduta este așezată într'un punct foarte însemnat din întărirea unei cetăți. (Fig. 131). — **Năprasnic:** spăimântător, cumplit, îngrozitor. — **Răzleț:** despărțit de ceilalți, singur.

Lămuriți expresiile. Insușiți-vă procedul. — 1. *Tunurile noastre băteau Grivița.* — 2. *Ocheau cât era ziua.* — 3. *Dorobanții trebuiau să s'arunce drept în mijlocul puterii păgâne și să prindă rădăcini acolo.* — 4. *Vasluienii plecară rupți în două.* — 5. *Credeau că pe un steag românesc pui tot așa de lesne mâna, ca pe un băț din gard.* — 6. *Se făcuseră cu toții oclăie peste grămadă, ca să smulgă steagul.* — 7. *Il svârli, frângându-l de peste mijloc.* — 8. *Dar și bietului Pungă atâta i-a fost, că i-a tras un Turc cu patul puștii și l-a culcat de veci.* — 9. *Primind câteva de cheltuială, Cerchezul a rupt-o la fugă.*

APROVIZIONAREA ARMATEI (1877).

N. Grigorescu

STEGARUL

Drept în coastă îl izbise,	Moartea fulgera din dealuri,
Dar cu steagul lângă el,	Moartea fulgera din văi,
Zăcea'n câmpul de măcel.	Pe colnici, poteci și căi
Inima își oțelise	Curgea sângele în valuri!
Și pe jumătate dus,	Dela răsărit l' apus,
Printre ploaia 'ngrozitoare,	Numai fum, numai urgie.
De ghiulele-omoritoare,	El murea de-o moarte vie,
Steagu-l ridică în sus!	Steagul țării ținând sus.

Piept la piept luptau Curcanii,
Pe al Griviței *costiș*!
Tunurile 'n curmeziș
Mi-ți luaseră dușmanii!
„Ura! Grivița s'a dus!...”
Și 'ntr' a simțurilor lipse
Steagu'-alături și-l înfipse,
Ca — murind — să stea tot sus!

AL. MACEDONSKI
Din Poezii.

Vocabular. — **Urgie:** mare mânie divină, blestem. —
Costiș: coastă de deal, povârniș.

Lămurii expresiile. Insușiți-vă procedeul. — 1. *Inima își oțelise.* — 2. *Ploaia de ghiulele.* — 3. *Moartea fulgera* din dealuri, *moartea fulgera* din văi. — 4. *Curgea sângele în valuri.* — 5. *El murea de-o moarte vie.*

Steagul sdrențuit, cinstea oastei.

Proverb

IN VRANCEA

Ștefan Vodă cel Mare pierduse o bătălie. Oastea îi era bătută și risipită, iar el cutreiera singur munții Vrancei, ascunzându-se. Merse 'nainte și mereu 'nainte, adâncit în gânduri, până 'nseră. Atunci ajunse la o căsuță curată, din al cărei prag îi ieși înainte o bătrână frumoasă. Trăsăturile feții ei luară o expresie blândă, când îl văzu și-i zise :

— Oricine ai fi, intră la mine. Am lapte, să-ți dau să mănânci și pat, să te odihnești.

Domnul se așeză lângă vatră, bău laptele și mănăcă din cașul ce-i dete femeia, care nu-l întrebă nimic.

Pe urmă, îi pregăti un culcuș cu *scoarțe* și cu perne înflorate de mâna ei. Toate erau albe ca florile pomilor și toate miroseau a *sulfină*. Viteazul obosit adormi adânc și dormi, până se crăpă de ziuă, când femeia îl deșteptă :

132. **Sulfină.** — Ștefane ! strigă ea, Ștefan Vodă !
Deșteaptă-te !

Ștefan se sculă mirat, deoarece-și închipuia că nu-l cunoaște nimeni.

— De ce ești trist ? urmă femeia. Oastea ți-e risipită, dar Dumnezeu poate să-ți adune alta de hrazi și stânci !
Uită-te 'n sus !

Când Ștefan își ridică privirea spre munți, i se păru că vede într'adevăr pădurile mișcându-se și scoborîndu-se spre el.

Brazii se plecară și se încovoiară, iar printre ei se ivi o lucire ca de foc, în cea dintâi rază de soare.

— Vezi, rosti femeia, mai suntem și noi pe aici !
Ca un singur om, toată Vrancea s'a sculat pentru tine. Iată-i pe toți, cum vin de pe înălțimi. Cei șapte flăcăi cari merg înaintea celorlalți, sunt feciorii mei, pe cari

ți-i dăruiesc. Acum ai să învingi ! strigă femeia cu ochii scânteietori.

Bătrâna își trimesese peste noapte, pe cei șapte feciori, în toate părțile și acum ei se întorceau cu cete de voinici.

Pân' a nu prinde vrăjmașii de veste, Ștefan se repezi în văi și-i puse pe fugă. Pe urmă dăruie celor șapte feciori ai bătrânii șapte munți, care acum poartă fiecare numele a câte unuia dintre tinerii viteji, iar Vrancea dobânde de atunci libertăți mari și legi proprii, ocârmuindu-se singură, ca o republică. Oamenii de acolo sunt nespuse de frumoși și de puternici, liberi ca și munții lor, cumiți și viteji. Și cum să nu fie așa, acolo unde sunt astfel de femei ?

CARMEN SYLVA

Din *De prin veacuri*.

Vocabular. — **Scoarță:** covor de lână lucrat de țărancele noastre. — **Sulfină** sau **sulcină:** plantă cu flori galbene, așezate în ciorchine lungărețe, care se așează în rufe, spre a le parfuma. (Fig. 132)

COMPUNEREA XIX

STEAGUL LUI ȘTEFAN CEL MARE

PREGATIREA

Notiță explicativă. — Acest prețios steag sau *prapur ostășesc* — cum se spunea pe vremuri — a fost găsit într'una din mănăstirile dela Sfântul Munte Athos. Luat de aici, de către armata franceză, care a luptat în timpul Marelui Războiu (1914—1918), pe frontul Salonicului, el a fost remis cu mare pompă, României. Acest steag al lui Ștefan se păstrează astăzi în Muzeul Militar din București. Inscripția din chenarul care încadrează icoana, preaslăvește pe marele mucenic Gheorghe, sfântul războinic, ocrotitorul oștenilor și purtătorul de biruință.

V o c a b u l a r. — **Prapor** sau **prapur**: însemnează astăzi steag bisericesc; în vechime însă, el avea și înțelesul de drapel ostășesc. — **Platoșă**: pieptar de fier, menit să apere odinioară trupul ostașilor, împotriva săgeților sau a lăncilor dușmane. (Fig. 100). — **Purpură**: stofă roșie, foarte scumpă, din care se făceau înainte vreme, vestmintele domnilor și ale marilor dregători.

P L A N U L

Introducerea. — Unde a fost găsit și unde se păstrează astăzi, steagul lui Ștefan cel Mare?

Tratarea. — Ce formă are? Cum se termină dreptunghiul în partea de jos? De ce culoare este stofa acestui prapur ostășesc?

1. **I c o a n a.** — Cine este reprezentat în centrul steagului? Cum este înfățișat Sf. Gheorghe? Vedeți platoșa de aur care-l îmbracă și mantia-i de purpură fâlfâind în vânt? De ce culoare-i calul pe care luptă? În a cui gură își înfige Sfântul sulița? Mai vedeți pe cineva în apropierea balaurului? Ce arată marelui mucenic acest personaj? Încotro duce drumul arătat? Pe cine vedeți în cetatea din deal? Nu vi se pare că acești fruntași așteaptă pe Sf. Gheorghe, mântuitorul cetății lor? Observați în colțul de sus și mâna lui D-zeu, care iese dintr'un nor, ca să-i ocrotească și să-i binecuvinteze?

2. **C h e n a r u l.** — Ce cuprinde chenarul lat, care încadrează icoana? Cu ce sunt împodobite colțurile chenarului, între cele patru părți ale inscripției? Mai vedeți undeva un astfel de cap de înger cu șase aripi? Ce ornamente decorează cele trei prelungiri ascuțite ale steagului? Tot din

STEAGUL LUI ȘTEFAN CEL MARE

fir de argint, ca aceste frunze și flori, este și șnurul cu ciucuri care mărginește întreg steagul?

Incheierea. — Ce preț are pentru noi acest prapur ostășesc al marelui voevod român?

C O R N I S T U L

„Mihăiță, mamă, să ne trimiți hârtie, cum o duci pe acolo și când vei fi la vreun *aman*, să ne dai de știre, că ne-om băga carnea în saramură și nu te-om lăsa!”

El sta pe scările vagonului, mama lui lăcrăma jos. Trenul porni apoi în chiuitul recruților, ale căror rude și părinți rămaseră triști, în gara singuratică: femeile plângând, oamenii dârji, cu fețele posomorite. Iși amintea cum l-a purtat trenul o zi întregă, pe câmpii uscate de toamnă, prin orașe necunoscute și cum a ajuns la cazarmă, într'un amurg trist, mohorât, umezit de o bură de ploaie mărunță și rece.

Toate acestea și le amintea acum cornistul Roșca Mihai și i se păreau lucruri tare vechi. La vreo lună după ce i-au îmbrăcat, colonelul a venit în fiecă *baterie*, să vază recruții. Când a ajuns în bateria lui Roșca, s'a oprit în dreptul lui, l-a măsurat din ochi, de sus până jos și a spus căpitanului:

— Să-l faci *trompet* pe ăsta, capitane, că nu te dă de rușine!

Și chiar de a doua zi, Roșca Mihai începu să facă școală cu trompeții. I-a crăpat buza de sus de câteva ori, dar el nu se lăsa, ci cât avea răgaz, sufla cu drag în trompetă, înfundând-o cu batista, spre a nu face mult șgomot. Iar după ce-a deprins toate semnalele, ți-era mai mare dragul să-l ascuți. Cânta ca un trompet bătrân și făcea de multe ori întorsături de joc, încât sergentul-major de trompeți îl bătu într'o zi pe umăr:

— Tragi a *vagmistu* de trompeți, *deșcă!*

Era drag tuturor cornistul Roșca Mihai și mare su-părare a fost în toată bateria, când l-a cerut și l-a luat la școala regimentară. Șiret, comandantul școalei : „Dom-nule Colonel, viitorii gradați trebuie să știe toate semna-lele și dela cine să le 'nvețe ei mai bine, decât dela Roșca ? !”

Negreșit ! Doar nu era să vie vagmistrul de trompeți să sune la școala regimentară !

Și acum Mihăiță al nostru era trompet al școalei. Ieșiseră soldații la forturi și școala se făcea într'o *remiză* a unui grup. Floarea soldaților dela Focșani, dela *Nă-moloasa* și dela Galați era strânsă la școală.

Când trebuia să se scoale oamenii, *plantonul* schim-bului al treilea striga „dreepți !” și Roșca era 'n pi-cioare, cu trompeta 'n mână. Ai fi zis că doarme cu ea la piept. Și după câtva timp, începea să sune „deștep-tarea” și semnalul sprinten înviora soldații și-i îmbrăca repede. Uneori, seara, când nu era ofițerul comandant la școală, vagmistrul se așeza cu cei trei sergenți în can-celaria școalei și la ora stingerii, chema pe Roșca.

— Să suni o stingere cu „*rezervă*”, trompet !

— Am înțeles, trăiți, dom' vagmistru !

Atunci să fi auzit semnal ! Incepea întâi cu semnalul regimentului, apoi zicea semnalul rezervei. Sunetele curgeau dintru'ntâi ca dintr'o cascadă ; unul după altul, unul după altul, scurte, limpezi, vesele ; apoi se topeau într'o țiuitură lungă, subțire, răsunătoare, ca un chiot de voinic. Și când ajungea trompetul în această parte a semnalului, izbucneau toți gradații într'o chiuitură : „M'am dus, măă !” Și după ce suna „*rezerva*”, suna „pasul de voie” cu tact iute, scurt și apoi o 'ntorcea repede în sunetul prelung, trist, al „stingerii”, pe care o făcea și mai tristă. Iar când suna cele două din urmă sunete „su-flă 'n lumânare”, *plantonul* schimbu' 'ntâiu striga 'n dormitor : „Capu' jos, *leat* !”

Și Roșca-și băga trompeta pe mână și se ducea și el să se culce.

După câtva timp, o veste ajunse la școala regimentară : trebuia să vie în curând, un general în inspecție. Ofițerul comandant făcu inspecție la micul *echipament*, îndesi instrucția pe jos și dădu în grija fiecărui șef de secție să aibă mereu subț ochi, oamenii ce i se încredințase.

Și iată că ziua așteptată, temută, sosi. Soldații stau în linie de bătaie, Roșca stă pe *parapet*, la vreo sută de pași în dreapta trupei. Nasturii soldaților sticlesc, *penajurile* cad răsfirate 'n jos, până pe streășina chipiului, roșii ca sângele. Ofițerul se plimbă prin fața trupei. Și iată că deodată se vede albind pe șosea, o „trășură de frontieră”.

Roșca încremenise pe parapet, cu stânga lipită de-a lungul trupului, cu trompeta 'n mâna dreaptă, sprijinită de *armul* piciorului drept, cu *muștiucu* 'n afară. Ah ! Cum mai strângea el trompeta, în mâna lui voinică !

Trășura intră în cuprinsul forturilor. Roșca își duse încet-încet trompeta la buze, stătu cu ea așa, măsurând din ochi depărtarea reglementară, la care trebuia să înceapă a suna. Apoi sună „drepti”, prelung, înfiorător de limpede. Dar când a vrut să sune primirea, așa cum numai el știa s'o sune, a tras aer mult în piept, s'a umflat în grumazi, a suflat cu putere și... sbârri ! trompeta cât colo în bucăți. El rămase încremenit cu ochii țintă la general, cu muștiucu' la gură, parc'ar fi suflat mereu...

Generalul îi strigă din goana trășurii :

— Bine băiete !

Iar când ajunse la ofițer, se îndreptă spre colonelul regimentului, ce-l întovărășea în inspecție :

— Să faceți *brigadier* pe trompetu-ăsta !

C. SANDU-ALDEA

Din în urma plugului.

Vocabular. — **Aman:** mare nevoie. — **Baterie:** companie de artilerie, cu tot materialul ei. — **Trompet:** cel ce cântă din

trompetă, trâmbițasă. — **Vagmistru**: sergent-major de artilerie. — **Deșcă**: camarad. — **Remiză**: loc acoperit, în care se țin tunurile, trăsurile etc. — **Nămoloasa**: sat din jud. Putna, însemnat prin fortificațiile din apropierea lui. — **Planton**: soldat de serviciu. — **Rezerva**: totalitatea soldaților liberați din armată, cari nu mai sunt chemați, decât în caz de manevră ori de războiu. — **A suna rezerva**: a cânta din goarnă, cântecul de liberare din armată sau de trecere în rezervă. — **Leat**: camarad. — **Echipament**: toate cele necesare soldatului (haine, schimburi, armă, cartușe, unelte etc.). — **Parapet**: ridicătură de zid, pe marginea unui pod, a unui cheiu etc. — **Penaj**: mănunchiu de pene, la chipiu. — **Arm**: partea de sus a piciorului. — **Muștiuc**: capătul subțire, prin care se suflă în goarnă. — **Brigadier**: caporal în artilerie sau cavalerie.

Lămuriți expresiile. Insușiți-vă procedeul. — 1. *L-a m ă s u r a t d i n o c h i*, de sus până jos. — 2. *Ăsta nu te d ă d e r u ș i n e*. — 3. *Ți-era mai mare dragul să-l ascuți*. — 4. *F l o a r e a s o l d a ț i l o r* era strânsă acolo. — 5. *Semnalul s p r i n t e n* înviora soldații și-i *î m b r ă c a r e p e d e*. — 6. *Sunetele c u r g e a u* dintru 'ntâi, *ca dintr'o cascadă*; apoi *se t o p e a u* într'o *fiuitură lungă*, *ca un chiot de voinic*. — 7. După ce suna „rezerva”, *o î n t o r c e a r e p e d e*, în sunetul prelung și trist al stingerii. — 8. *S t r e a ș i n a c h i p i u l u i*. — 9. Pe șosea, *se vede a l b i n d* o trăsură. — 10. Duse trompeta la buze și stătu cu ea așa, *măsurând din ochi depărtarea* reglementară la care trebuia să sune. — 11. A tras aer mult în piept, *s'a umflat în g r u m a j i*, a suflat cu putere și... sbârnrn ! *trompeta cât colo, în bucăți*.

Și din bordeiu ies oameni mari.

Vieța omului, ca oul în mâna copilului.

Proverbe

GORNISTUL

N. Grigorescu

COMPUNEREA XX

GORNISTUL

Tablou de *N. Grigorescu*

PREGATIREA

Notiță explicativă. — N. Grigorescu (1834 — 1907) a fost cel mai mare pictor român. El a zugrăvit frumusețile țării și pe țaranul nostru, în toată distincțiunea și mândrețea lui.

APLICAREA

Faceți această compunere, așezându-vă ideile într'un plan, după modelul celor precedente.

HORA DELA PLEVNA

28 Nqémvrie 1877

Colo' n Plevna și 'n redute,
Stau păgânii mii și sute ;
Stau la pândă tupilați,
Ca *zăvozii* cei turbați.
Las' să șeadă mari și mici...
Trageți hora, măi voinici !

133. Zăvod.

Sus, în tabăra turcească,
Dat-au tusea măgărească :
Răpcigoșii crunt tușesc,
Cu ghiulele 'n noi stropesc. .
Las' să crape, mici și mari...
Trageți hora, măi tunari !

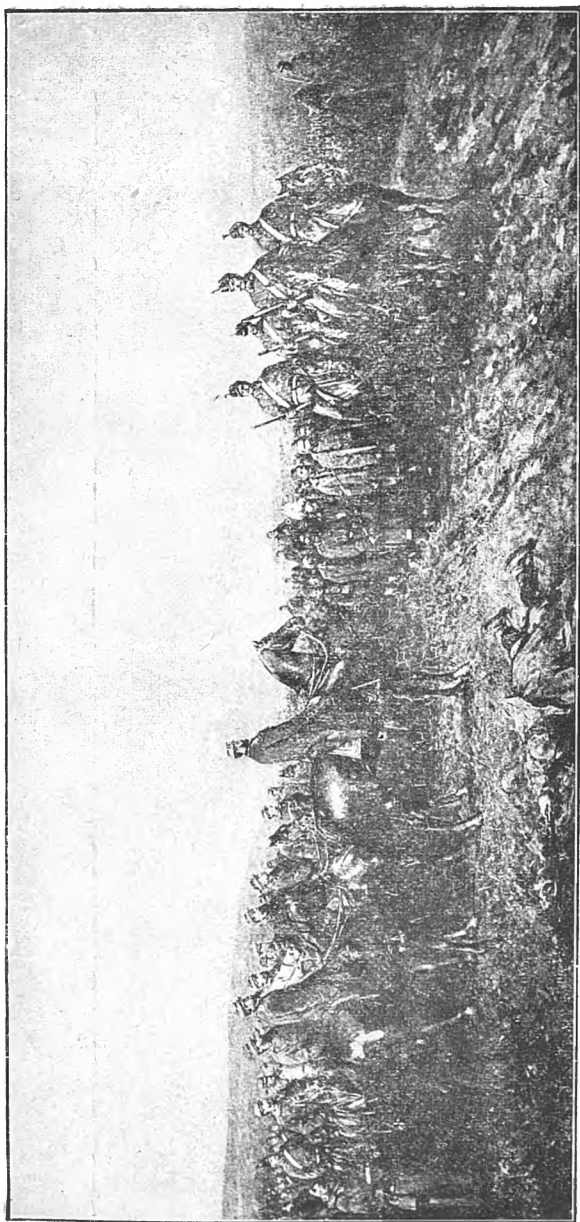
Jos, în vale, pe câmpie,
Baş-Buzuci de *căsăpie*
Şi *Cerkezi* mereu cumpliţi
Rup cu dinţii din răniţi.
Las' să rupă... rupe-i-aş !
Trageţi hora, călăraşi.

134. *Başibuzuci*.

Ziua, noaptea, glonţii plouă :
Tot pământu-i ud de rouă.
Nu e rouă din senin,
Ci e sânge de creştin.
Las' să ploaie ca din nori,
Trageţi hora, roşiori !

Iaca mă l... din *parapete*,
Vine-o scroafă, ca să fete
Opt *godaci* şi-un godăcel,
Toţi cu *râtul* de oţel.
Las' să fete mii şi mii....
Trageţi hora, măi copii !

DEFILAREA PRIZONIERILOR TURCI (1877).

N. Grigorescu

Ne-o veni și nouă-odată
Zi de plată și răsplată,
Să-l aducem la aman,
Pe *Gaziul* de Osman.

Vie !... Ura !... la Balcani...
Trageți hora, măi *curcani* !

Cât e negru, cât e soare,
Moartea șeade pânditoare
Și prin șanțuri și prin râpi
Și tot bate din aripi.

Las' să bată până mâni...
Trageți hora, măi Români !

V. ALECSANDRI
Din *Ostașii noștri*.

135. *Cerchez*.

V o c a b u l a r. — **Zăvod:** câine mare și foarte rău, cu botul cărn și cu fălcile ieșite. (Fig. 133). — **Răpciugos** sau **răpcigos:** cel atins de răpciugă, o boală de cai, de care se pot molipsi și oamenii. — **Başbuzuci** ori **başibuzuci:** soldați voluntari din trupele neregulate ale oștirii turcești, vestiți prin cruzimea și sălbătăcia lor. (Fig. 134). — **Căsăpie:** măcelărie. — **Cercheji:** soldați turci foarte dârji, din Circasia, un ținut din Caucaz. (Fig. 135). — **Parapet:** partea de sus a unei întărituri, care apără pe soldat de gloanțe. — **Godac:** purcel de un an. — **Rât:** botul porcului. — **Gaziu:** nume de cinste, pe care Turcii îl dădeau vitejilor și biruitorilor în războaie.

Lămuriți expresiile. Insușiți-vă procedeul. — 1. Sus în tabăra turcească, *da-t-au-tu-se-a-mă-gă-re-a-scă*. — 2. *Răpcigoșii crunt tușesc*, cu ghiulele 'n noi *stropesc*. — 3. *Glonții plouă*. — 4. Vine-o *scroa-*

*f ă ca să fete opt godaci cu râtul de o ț e l. — 5. Moartea
șeade p ă n d i t o a r e și prin șanțuri și prin râpi și
tot b a t e din a r i p i.*

SPRE EGIPT

A bătut miezul nopții de mult ; mă sbucium în pat de două ceasuri și nu pot dormi de loc. Mă 'nvârtesc, mă sucesc și-același gând îmi revine mereu : Mâine plec în Egipt !

Dar putea- voiu pleca ? Pe tot întinsul țării s'a așternut o zăpadă cumplită ; crivățul viforos urlă de te 'ngrozește ; gazetele de seară anunță că întreruperea circulației trenurilor e aproape totală. Vântul îmi sgâlțâe fereastra, de se cutremură toată casa — și cu toate astea, mâine plec în Egipt.

De când îl doresc ! Și gândul meu se 'ntoarce înapoi cu zeci de ani și revede tabloul de pe peretele unei școli primare : Fuga lui Iosif cu Isus și Maria în Egipt.

La 6 punct, în *clar-obscurul* dimineții, pe când afară încă fulguesește, sunt în sanie spre gară. Pe stradă, țipenie de om... Inchid ochii și, pe când pe haine s'așterne ușor un strat de zăpadă, în sunetul zurgălăilor, mă gândesc iar la țara *Faraonilor*... la soarele care trebuie să ardă acum acolo, — până ajung.

— Pleacă trenul la Constanța ?

— De plecat, pleacă ; vorba e : nu știu dacă ajunge ! face *spirit* un hamal.

— Nu-i nimic ; pune geamantanul într'un vagon.

— Incotro ? mă întreabă un cunoscut, văzându-mă trecând grăbit, prin sala de așteptare.

— In Egipt ! îi strig din treacăt.

Nu mă 'ntorc să-i văd capul, dar de sigur îi ghicesc reflecția : „Săracu' !”

Iată-mă instalat în vagon, cu caietul de note în mână, cu ochii *avizi* împrejur.

Deși vaporul pleacă din Constanța tocmai deseară, la 12, așa că l-aș fi prins și dacă porneam cu trenul de după amiază, m'am grăbit să-l iau pe cel de dimineață, pentru orice întâmplare.

Printr'un ochiu făcut în florile de ghiață ale geamului, privesc tabloul iernii albe pe 'ntinsul Bărăganului, *siluele* oamenilor fugind sgribuliți pe *pârtie*, într'un nor de aburi, vagoanele de marfă întroienite și ele prin stații, până apare podul, *monstrul* de oțel, care leagă malurile Dunării.

Iată-mă acum în Constanța, de care mă leagă amintiri. Până să mă urc în trăsură, vântul îmi dă jos de două ori geamantanul de pe capră și-mi ridică de trei ori paltonul în cap. E o furtună strașnică; urletul *geamandurei* din port s'aude până 'n gară; la el s'adaogă tunetul valurilor, izbindu-se vijelios de *dig*. Brrr! Te gândești cu dor la liniștea și la căldura de acasă.

Cobor direct la *debarcader*. „Dacia” *cochetă* și albă își așteaptă musafirii.

În sfârșit, la 3 în spre ziuă, de-abia sosește acceleratul și la trei și jumătate, *Fulgerul*; dar călătorii, înspăimântați de *uragan*, au renunțat la drum. Plecăm numai cei sosiți dimineața, fiindcă trebuie. Intru cât mă privește, rămânând pe țarm, m'aș face de rușine.

Sirena-și ia adio, frânghiile se desfac. Plutesc pe Marea Neagră, spre Egipt.

Cea dintâi grijă, când închiriezi o casă, e să faci cunoștință cu ea, nu-i așa?

Primul meu gest deci, îndată ce vremelnica mea casă plutitoare se pune în mișcare, e să mă prezint comandantului. E tipul *lupului de mare*, luat din marina militară, ca toți comandanții vaselor noastre de călători. Îți inspiră încredere dela prima vedere.

Îl descos întâi și aflu dela el că vaporul pe care plutesc are 3422 de tone, că posedă cele mai noi și mai puternice mașini, că a costat vre-o 2.600.000 lei,

că a fost construit la Saint-Nazaire, unul din cele mai renumite *șantiere* ale lumii, că merge cu o iuțeală de 18 mile pe oră, că are un personal de 70 de inși, că poate să ducă 108 călători în cl. I — având și cabine de lux, — 50 în a II și, la nevoie, 600 în a III; în sfârșit, că e înzestrat cu toate *conforturile* moderne: *ventilație*, *calorifer*, băi, lumină electrică etc.... Orice sacrificiu pentru patrie nu e *în van* și să fim mândri, când tricolorul național, fâlfâind deasupra vapoarelor noastre, spune străinilor, rămași în admirație înaintea lor, că vin dintr'o țară depărtată, despre care habar n'aveau până atunci și căreia îi zice România.

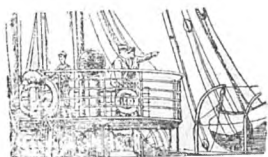
Că vapoarele românești sunt *apreciate* în străinătate, o probează mai ales calitatea călătorilor. Directorul general al vânilor turcești — un Englez — nu pleacă în țara lui, în vacanță, decât pe vasele noastre; amiralii cari vin să-și inspecteze *incognito escadrela*, tot pe *bastimentele* noastre călătoresc; însuși *Kedivul*, deși Egiptul posedă și el un serviciu maritim național, preferă drumul pe „Dacia”, „România” sau „Regele Carol”.

Pe când examinez cu luare aminte „Dacia” — căutând să am voință, prima condiție ca să nu suferi de *răul mării* — valurile s'au mărit din ce în ce, *talazurile* au început să acopere *puntea*, și vaporul să se legene și să trosnească îngrozitor. Sunt nevoit să mă cobor în salon. Acolo, firește, discuție cu medicul de pe *bord*, asupra răului de mare, sfaturi să mănânci ceva, să nu fii cu stomacul gol și să stai cu ochii închiși, să nu vezi *oscilațiunile*, — însă zadarnice sunt toate, când începe frământarea *hulei*. Eu, și cu mine mai toți, ne petrecem ziua lângă *prozaicul* lighenaș dela capătul patului, rămânem surzi la clopotul de masă, până la *Cavac*, către amurg, când, valurile liniștindu-se ca prin farmec, ieșim toți pe bord, să admirăm *panorama unică a Bosforului*.

Seara, prin ochiul cabinei, contemplant până târziu luminile de pe *Cornul de aur* și adorm în lătratul câinilor de lângă hambarele *Galatei*...

Când mă deștept dimineața, *minaretele* Constantinopolului se zăresc printre fulgii de zăpadă : viscolește. „Principesa Maria” se pregătește de plecare.

— Mare îndrăzneală să pleci pe așa timp ! zice comandantul „Daciei”, căpitanului Stoianovici, venit să-și ia rămas bun. Eu în locul tău, aş rămâne la Cavac.

136. Comanda.

Totuși „Principesa” pleacă spre Constanța și 'n urmă „Lloyd”-ul austriac, tot încotro mergem noi,

dar înaintea căruia vom ajunge cu zece ore, deși a pornit c'un ceas înaintea noastră. Acestui fapt, confortului despre care am vorbit și mai ales curățeniei, — deoarece vapoarele noastre ard drept combustibil numai păcură — se datorește de sigur, preferința pe care ne-o arată străinii.

Dela Constantinopol, se sue pe bord o întreagă colonie școlară, condusă de preoți catolici și-o duzină de *juni-turci*, foarte simpatici la vedere.

Cu toții la un loc, — *cadânele* fiind instalate alături, în *fumoir*, — luăm masa dela ora 12 și *unanimă* este părerea *comesenilor*, că mai bine decât pe „Dacia” nu se mănâncă nicăieri.

Până să mâncăm, am trecut de insulele *Prinkipo* și *Halki* ; acum marea de Marmara începe să-și salte undele provocătoare de aburi, din cauza gerului *excepțional* pe aci ; comandantul, îmbrăcându-și șuba, se sue pe comandă, căci am intrat în partea cea mai periculoasă a navigației. Tocmai când suntem prin aceste locuri, aparatul telegrafiei fără fir înregistrează telegrama Principesei c'a fost nevoită să se întoarcă la Constantinopol, din cauza furtunei. Cât sunt de bolnav, alerg să examinez *depeșa* și nu-mi vine să cred ochilor. Un avis din perete anunță că oricine poate să comunice din largul mării cu coasta sau cu celelalte vase prevăzute cu aparate de telegrafie fără fir și să primească în timpul mersului telegramele expediate dela posturile de pe coastă.

Celebra invențiune a lui *Marconi* a dat odată pe Dacia, rezultate practice. Un călător, disperat că nu-și găsea punga, a telegrafiat la Constanța, întrebând dacă nu cumva și-a uitat banii acasă și peste câteva ceasuri, pe când se plimba agitat pe bord, a avut fericirea să primească răspunsul soției, că într'adevăr paralele au fost găsite pe birou !

Mai voinică decât „Principesa”, „Dacia” înfruntă valurile și la 8 și jumătate seara, suntem în *Dardanele*, unde ne oprim să luăm „libera trecere”. Când se dă jos de pe *comandă*, învelit în șuba-i groasă, comandantul de abia mișcă, de înghețat ce e. Doctorul îmi spune că anul trecut, în același loc, bietul om a 'nghețat de-a-binelea. L-au dus în cabină sloiu. I-au trebuit câteva zile, să-și vie în fire.

— De-acu, nu mai avem decât „nițel balans” aproape de *Smirna*, mă consolează madama dela cabine, văzându-mă că mușc de foc, dintr'o lămâie.

137. Șalupa unui vapor.

Și prevederea i se 'ndeplinește, putând să dorm până a doua zi dimineată, când ancorăm în fața *Smirnei*.

După *Constantinopol* și *Neapole*, cred că *Smirna* e portul așezat în cea mai frumoasă poziție din lume. Intins în semicerc, de-a-lungul coastei asiatice, în fața golfului dela care-și trage numele, cu munții *Minas* și *Pagus* la orizont, cu casele-i albe de pe țârm, așezate în *amfiteatru*, subt un cer de un albastru oriental, limpede, nu se poate să nu te farmece.

Deși e soare, vântul bate furios, încrețind undele portului; valurile fac cu neputință apropierea de vapor a bărcilor gătite cu covoare frumoase, pentru plimbarea călătorilor. Totuși, șalupa „Daciei” duce pe cheiu pe cei cu bilete pentru *Smirna*; cu o altă șalupă, sosesc pe bord reprezentantul comercial și agentul administrativ al serviciului nostru maritim.

În barca cea dintâi, e coborît pe brațe, ca să fie operat la spital, un biet marinar, rănit pe drum, în timpul furtunii. Privindu-l suferind în furia valurilor, mă gândesc la mama lui, care trebuie să se 'nchine acum departe, pentru dânsul și-mi vine în minte rugăciunea rostită în fiecare duminică, în biserică : „Să ne rugăm și pentru cei duși pe mări...”

A rămas de făcut partea cea mai grea a drumului, până în Egipt : două nopți și o zi, numai între cer și apă. Pornim din Smirna, în *salvele* de tunuri ale bastimentelor otomane, anunțând *Bairamul* și sub salutul „Regelui Carol”, sosit din Alexandria. Nu-și poate face cineva o idee, ce plăcere și în același timp ce *sensație* curioasă ai, privind în largul mărilor depărtate, colțișorul acesta plutitor din țara ta, cu stindardul tricolor în vârful catargului.

Acum mergem foarte încet, fiindcă nici în Alexandria nu se poate ancora noaptea și după iuțeala cu care am venit, am face dela Smirna, 24 de ceasuri în loc de 36. Vaporul parcă stă pe loc. Odată în plinul

138. Colac de salvare.

Mediteranei, o altă grijă te cuprinde. Cu ochii la *colacii de salvare*, agățați deasupra patului cabinei, gândindu-te la multele ceasuri pe care ai să le petreci pe *imensitatea* mării, îți vin în minte toate *naufraziile* citite, te gândești cu groază că ai arde ca un șoarece, în mijlocul apei, o scânteie numai dacă ar pătrunde în enormul rezervor cu petrol al Daciei. Știi că dacă ai avea *fatalitatea* să te îmbolnăvești de o boală molipsitoare și să mori pe vapor, comandantul, ca să scape pe ceilalți, ți-ar coase cadavrul într'un sac și ți l-ar asvârli în mijlocul valurilor și oricât de neprobabil e să ai un ase-

menea „*ghinion*”, întrezărindu-i putința, nu se poate să nu te cutremuri.

Noroc că dimineața Mediterana albastră și cerul senin îți risipesc gândurile rele; s'a făcut cald și toți ieșim pe bord, în haină.

În sfârșit, orașul faimos al lui Alexandru cel Mare, se zărește în zare. Iată-i *farul*, — primul far ridicat pe glob și una din cele șapte minuni ale lumii. Cu cât ne-appropiem, vedem deslușindu-se mai mult: vechile mori de vânt, casele fără acoperișuri, cheiurile cu sute de nave, *pontonul* unde ancorăm, chiar în inima portului.

RADU D. ROSETTI

Din E g i p t.

V o c a b u l a r. — **Clar-obscur:** timpul când lumina se îngână încă cu întunerecul. — **Faraon:** numele vechilor regi ai Egiptului. — **Spirit:** glumă. — **Avid:** lacom. — **Siluetă:** figură, din care nu distingi decât conturul sau liniile care o mărginesc. —

Pârtie: cărare în zăpadă. — **Monstru:** animal îngrozitor, de o statură foarte mare; namilă; mătăhală. — **Geamandură:** corp plutitor de metal, rotund sau conic, bine închis, care se așează pe suprafața apei, prinzându-se de fund cu lanțuri și ancore, ca să arate vapoarelor locurile primejdioase, care trebuiesc ocolite. (Fig. 139). — **Dig:** zăgaz, stăvilar, zid care înaintează de pe un cheiu, în mare, ca să oprească trecerea valurilor, în porțiunea destinată ancorării vapoarelor. (Fig. 109).

139. Geamandură.

Debarcader: pod plutitor, care servește pasagerilor sau călătorilor să coboare de pe un vapor pe uscat. — **Cochet:** elegant, drăgălaș. — **Fulgerul;** trenul fulger, care merge cu cea mai mare iuteală. — **Uragan:** furtună înspăimântătoare. — **Sirena:** un aparat care scoate șuierături puternice și cu care vapoarele, locomotivele, fabricile etc. dau diferite semnale. — **Lup de mare:** un fel de focă, un animal carnivor care trăiește pe țărmurile mărilor din zona temperată și mai ales în acelea ale mărilor polare; marinar încercat. — **Șantier:** loc de construcție, pe care se găsesc depozitate piatră, cărămidă, var, nisip etc. — **Șantier naval:** locul în care se construiesc corăbiile ori vapoarele. — **Milă:** unitate de măsură

pentru distanțele pe apă; are o lungime de aproximativ $1\frac{1}{2}$ km. — **Confort**: înlesniri în legătură cu nevoile materiale ale vieții. — **Ventilație**: aparat cu care se poate primumi aerul dintr'o cameră. — **Calorifer**: instalație de încălzire centrală, care împarte căldura, prin țevi, în toate încăperile unei clădiri. — **In van**: în zadar. — **Apreciat**: prețuit. — **Incognito**: fără a fi cunoscut. — **Escadră**: mai multe vase de războiu, puse sub comanda unui șef. — **Bastiment**: orice corabie sau vapor. — **Kediv**: titlul pe care-l poartă suveranul Egiptului. — **Răul mării**: boala de care suferă cei ce călătoresc pe mare, din cauza mișcărilor vaporului, legănat de valuri; ea se manifestă mai ales prin vărsături. — **Talazuri**: valuri mari. — **Puntea vaporului**: pardoseala care acoperă partea de deasupra a unui vapor sau a unei corăbii. — **Bord**: fiecare din cele două laturi ale vaporului, vaporul însuși. — **Oscilațiune**: mișcare regulată într'o parte și într'alta. — **Hulă**: frământarea valurilor mării. — **Prozaic**: lipsit de frumusețe, obișnuit, vulgar. **Cavac**: mic port turcesc, la intrarea în Bosfor. — **Panoramă**: priveliște care se desfășoară înaintea ochilor, de pe o înălțime. — **Unic**: atât de deosebit, încă nu poate fi comparat cu nimic altceva. — **Bosforul**: strâmtoare între Marea Neagră și Marmara. — **Cornul de aur**: un golf strâmt, pe ale cărui maluri este așezat Constantinopolul. — **Galata**: un cartier din acest oraș. — **Minaret**: turnul înalt și ascuțit al unei geamii, care este casa de rugăciuni a Mahometanilor. — **Lloyd**: numele unei mari societăți de navigație maritimă austriacă. — **June-turc**: membru al partidului politic „Juna Turcie“, care a urmărit să introducă în țara turcească, instituțiunile politice ale Europei apusene. — **Cadână**: Turcoaică, soția unui Turc. — **Fumoir**: încăpere pentru fumat. — **Unanim**: toți de aceeași părere. — **Comesean**: cel ce mănâncă la aceeași masă cu altul. — **Prinkipo și Halki**: două mici insule din marea de Marmara; în cea din urmă a fost înmormântat Constantin Brâncoveanu, domnul Țării-Românești, după ce a fost omorât de Turci, la Constantinopol. — **Excepțional**: fără pereche. — **Depeșă**: telegramă. — **Marconi**: un mare învățat italian, inventatorul telegrafiei fără fir. — **Dardanele**: strâmtoare care leagă Marea Egee de Marmara. — **Comandă**: puntea de comandă, de pe înălțimea căreia comandantul conduce vasul (Fig. 136). — **Smirna**: un mare port al Turciei asiatice, la Marea Egee. — **Amfiteatru**: sală ale cărei bănci sunt așezate în trepte din ce în ce mai înalte. — **Șalupă**: barca cea mai mare a unui vapor; ea duce dela vas la țărm și aduce îndărăt pasageri și bagaje, în porturile în care vaporul nu poate acosta la mal. (Fig. 137). — **Salvă**:

descărcare de tunuri sau de puști, executată de o unitate militară. — **Bairam**: mare sărbătoare la Musulmani. — **Sensație**: simțire, simțământ. — **Colac de salvare**: cerc de plută, cu care un om căzut în apă se poate susține la suprafață. (Fig. 138). **Imensitate**: nemărginire. — **Naufragiu**: sfărâmare, înecarea unui vapor sau a unei corăbii. — **Rezervoriu**: mare vas în care se păstrează apă, petrol etc. — **Fatalitate**: soartă, destin, împrejurare nenorocită. — **Ghinion**: nenoroc. — **Far**: turn înalt așezat pe malul mării, ca să călăuzească pe navigatori, prin puternica lumină pe care o aruncă în timpul nopții. — **Ponton**: debarcader.

Lămuriți expresiile. Insușiți-vă procedeul. — 1. *S'a așternut o zăpadă* cumplită. — 2. *Vântul îmi sgâlțâe fereastra.* — 3. Pe stradă, *țipenie de om.* — 4. Apare *podul, monstrul de oțel* care leagă malurile Dunării. — 5. *Dacia, cochetă și albă, își așteaptă musafirii.* — 6. *Sirena-și ia audio.* — 7. *L-au dus în cabină sloiu.* — 8. *Muşc de foc*, dintr'o lămâie.— 9. *Vântul bate furios.* — 10. Nu-și poate face ceva o idee, ce senzație curioasă ai, privind *colțișorul acesta plutitor din țara ta*, cu stindardul tricolor în vârful catargului. — 11. Cerul senin îți *risipește gândurile rele.* — 12. Pontonul la care ancorăm e chiar în *inima portului.*

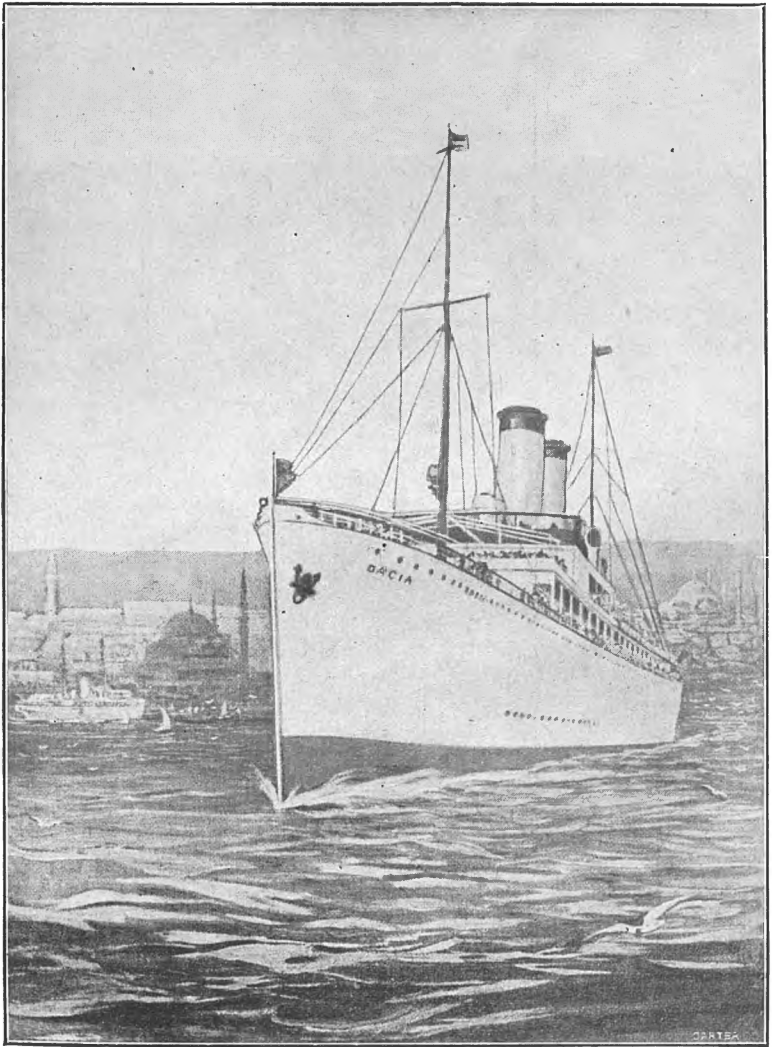
COMPUNEREA XXI

VAPORUL DACIA

PREGĂTIREA

Note explicative. — Pe lângă serviciul de navigațiune fluvială pe Dunăre, țara noastră are și un serviciu maritim, creat în anul 1895. S. M. R. urmărește un scop îndoit: să întărească și pe mare legăturile noastre comerciale cu Apusul și să sprijine interesele de aceeași natură, pe care le avem în Orient și în Egipt.

Marina noastră comercială are un număr de 14 bastimente maritime. Cinci din ele sunt *pacheboturi*, vapoare

DACIA IN FAȚA CONSTANTINOPOLULUI.

poștale de mare viteză, confortabil amenajate pentru pasageri și mărfuri, iar nouă *cargoboturi*, adică mari vase destinate numai pentru transportul mărfurilor. Primele fac curse regulate pe linia Constanța—Constantinopol—Pireu—Smirna—Alexandria—Iaffa și ating astfel Turcia, Grecia, Egiptul și Palestina; pe când cele din a doua categorie deservesc linia Brăila—Rotterdam—Hamburg și transportă mărfurile românești (cereale, petrol, lem-nărie etc.), aducând din Apus produse industriale.

Vapoarele noastre maritime străbat astfel, în lung și în lat, Marea Mediterană și trecând în Oceanul Atlantic, fac să fâlfâie pavilionul României, până în Marea Nordului.

V o c a b u l a r . — **Flotă:** totalitatea sau o parte din puterea navală, militară ori comercială, a unei țări. — **Bastiment:** corabie ori vapor de orice formă. — **Proră** sau **provă:** partea de dinainte a unui vas. — **Cargobot:** vas cu o mare capacitate, dar de mică viteză (iuțeață), foarte robust și solid construit, în al cărui pân-tece sunt vaste magazii pentru mărfuri. (Fig. 110). — **Pachebot:** vapor mare, cu mersul rapid, amenajat în deosebi pentru transportul pasagerilor, pe lângă care transportă și mărfuri în cantități mai mici, făcând și serviciul corespondenței între diferi-tele state. — **Pupă:** partea dindărăt a vasului — **Catarte:** grinzi mari, așezate vertical, care servesc corăbiilor la întinderea pânzelor, iar vapoarelor pentru semnale, telegrafie fără fir etc. — **Pavilion:** Steagul sau drapelul care arată naționalitatea unei corăbii ori a unui vapor.

P L A N U L

Introducerea. — Are țara noastră o flotă comercială maritimă? Ce serviciu îndeplinesc vapoarele noastre?

Tratarea. — Ce fel de vapor este Dacia? Cum vi se înfățișează el ca mărime? Câte hornuri are? Știți la ce servesc ele? Vedeți catartele vaporului? Câte sunt la număr? Ce observați în vârful lor? Mai vedeți undeva steaguri? Cum se chiamă partea dinainte a vaporului? Dar cea dindărăt? Ce este instrumentul de fier, cu două vârfuri, pe care-l

vedeți la prora vasului? Știți la ce servește ancora? Observați ferestrele rotunde ale cabinelor de pasageri, care se 'nșiră de-a-lungul vaporului.

Cum ne este înfășișat vasul Dacia? După ce cunoașteți că e în mers? In fața cărui port se află vaporul nostru?

Incheierea. — Ce simțiți, când vedeți colosul acesta de fier, care despică mândru valurile, purtând drapelul românesc peste mări și țări?

CU CĂMILELE

Pe o parte a șoselei și de-a-curmezișul ei, câteva zeci de cămile stau culcate, cu picioarele strânse sub ele, cu gâturile întinse : păsări ciudate cu penele smulse. Toate rumează *calm* și regulat, parcă ar rumeza timp. Buzele, desgustător de *cartilaginoase*, se mișcă la dreapta și la stânga, cu regularitate de *pendulă* animală. Privirile stau fixe pe deasupra deșertului, de parcă ar vedea pe deasupra întregii Sahare.

Șeile cămилелor sunt de *stil* : atârnă de o parte și de alta ciucuri lungi, covorașe mici, curelușe cu *zimți* și *bumbi* de alamă ; o *artă* încărcată și primitivă, demnă de toată atenția. Fiecare șea are ceva deosebit, însă în același gen ; ca o colecție de muzeu.

Abia ajunși, suntem asaltați de Arabii cu cămilele, ca o pradă. Parcă fiecare din noi ar fi un cadavru aruncat unui trib de *antropofagi*. Mi se vorbește în englezește : câteva cuvinte, amestecate cu o arabă, care-mi aduce aminte de Țigani. Arabul însă nu e numai arhitect de piramide, ci și un mare *fizionomist*. A văzut că nu pricep nimic. Incepe pe nemțește și amestecă, pentru o încercare, câteva cuvinte franțuzești. Ne-a ghicit. Cuvintele

se repetă fără legătură între ele : „Musiu, Musiu, moa, moa, chameaux, bons chameaux, jolis chameaux....”

Unul mă trage de haină, altul de mânecă, altul se pune în fața mea, ușă sculptată de altar, ca să nu mai pot face un pas, decât peste cadavrul lui !

Rămân *perplex* și imobil, ca orice victimă în fața unei forțe de neînvins. Domnul Raoul, care ne conduce, țipă la ei ca un împlânzitor de fiare, care și-a pierdut puțin *prestigiul* și e în pericol ; îi bruschează cu un curaj de european cuceritor, *tabu*. Dar Arabii sunt hotărâți la orice, numai să ne răpească,... Sunt târît cu adevărat, de trei Arabi... *piramidali*, în fața unei cămile. Unul din ei o ia de frâu, începe a o smuci și a-i da cu piciorul. Cămila scoate un răget *diform*, de animal *preistoric*. Sunt instalat în șea și cămila începe să fie trasă de frâu, de gât, până ce se hotărăște să se scoale.

Ridicatul cămilei, pentru cel care-i călare, *echivalează* cu un cutremur japonez sau cu o ciocnire de trenuri. Brusc, cămila scoate de sub ea picioarele de dinainte, până în genunchi. Sunt aruncat spre spate și mă apuc pripit, de *oblâncul* din față al șelei, salvator. Dar imediat, cămila scoate, desfășurând, interminabilele picioare de dinapoi și sunt repezit și aruncat înainte, cu nasul peste gât ; *oblâncul* îmi intră în pânțece și parcă amețesc. Manevra nu s'a terminat însă : cămila sare cu picioarele dinainte, din genunchi pe copite și iarăși sunt ca apucat de piept și izbit înapoi, până ce mă restabilesc în poziție verticală. Încă o mișcare și am „mal de mer”. Cât n'aș da să mă văd jos, pe pământ !

Cei doi Arabi, care m'au adus pe sus, la cămilă, încep să ceară bacșiș, monoton și *insistent* : bacșiș, bacșiș, bacșiș... Mă trag de picior, mă pișcă de pulpă, se uită crunt la mine, mă înjură de sigur pe arăbește ; cred că vor să mă mănânce. Unde-i domnul Raoul ? Unde m'a adus ? Cui m'a lăsat ? Are răspunderea toată, înaintea lui Dumnezeu. Dar domnul Raoul nu-i nicăieri.

Ba, intră pe ușa unei cafenele din față. Ne-a părăsit. Nu pot cere ajutorul nimănui. Toți tovarășii mei sunt asediați la fel. E un *vacarm* asurzitor, în care predomină, ca o voce a Piramidelor : bacșiș, bacșiș... Scot și dau, ca să scap.

Mare greșală. Ca din pământ, au ieșit alți doi Arabi, cu același *refren* : bacșiș, bacșiș..., de data aceasta, absolut nejustificat. Iar mă trag de picior. Mă *cramponez* de oblânc și mă aplec de partea opusă, ca să pot rezista. Iar mă înjură pe arăbește. Doamne ! Unde-i un soldat englez cu *cravașă* ? Aici e un *masacru* al Europeanilor. De data aceasta, nu mai este vorba de *Mameluci*, ci de noi, de Europeni, de piei albe. Englezii pentru asta stau în Egipt. Cer protecția lor, absentă tocmai când trebuie. Sunt pentru ocupația engleză. Bine le face Arabilor. Dar n'am timp pentru *considerații diplomatice* : „bacșiș, bacșiș”. Incerc să *evadez* și bat cu călcâiele în pânțelele cămilei ; curelele cu nasturi de alamă sună ; mă încurec în *franjurii* cu ciucuri, care spânzură în jos, ca într'un laț și nu mai pot nici să mișc din picioare. Mă uit alături : vecinul meu e și el asediat, dar e *imperturbabil* și suportă totul cu o demnitate aparentă, în adevăr *aristocratică*. Incep să-l respect și să-l admir. Un alt excursionist latră înnăbușit ca un *ventriloc*, la Arabii dimprejur și cu pana frâului, lovește în cei care se apropie de el. Din cauza asta, a izbucnit acolo o mică revoltă. Arabii flutură mâneci largi și nu mai vorbesc nici englezește, nici franțuzește, ceea ce înseamnă că au ajuns la *instinctele* pur arabe și adânc omenești, care nu se pot traduce în primul moment, ceea ce înseamnă că-i grav. Peste a patra sau a cincea cămilă, se aud țipete de femeie și, din când în când, ca 'n *vaierul* unui *cataclism*, disting câte-un „Mon Dieu, mon Dieu !” spus cu *exasperare*, nu numai ca o formulă de stil, ci ca o *invocare* adevărată.

Vecinul meu dela deal a pornit. Cămila a ieșit din

rând și s'a îndreptat de-a-lungul șoselei. Arabul meu îndreptă și el, prora navei mele animale, în aceeași direcție : spre Piramide.

La primul pas al cămillei, am fost smucit din loc, ca și cum aș fi fost smuls și *deplasat*, printr'o săritură în *traietorie*, cu un metru înainte. M'am cramponat, cu toate puterile, de oblânc. Fiecare pas mă arunca înainte și puțin lateral. Am impresia că sunt pe o barcă trasă pe bolovani. N'am crezut niciodată că o cămilă e atât de înaltă, că seamănă cu o girafă. Nu mă uitam în jos, de frică să nu amețesc. Parcă eram suit pe o casă. Imi dădeam seama că, dacă voiu cădea, este imposibil să mă mai scol.

Am uitat de Piramide, de Faraoni, de Sfinx, de 4000 ani înainte de Hristos, de *Herodot*, de toate. Mă interesa prezentul imediat, acel ceas cinci din 12 August 19... Nu mai aveam conștiință unde merg, parcă nu aș mai fi avut nici un țel.

Cu încetul însă, încep a mă deprinde cu ritmul acesta larg și îmi armonizez clătinarea trupului meu, cu pașii cămillei.

Șoseaua se isprăvește în deșert ; parcă ar intra subț nisip, ca să apară cine știe unde, în cealaltă parte a Africei, în Algeria.

Arabul se dă lângă mine, se uită în sus, cu capul strâmb și începe și el :, bacșiș, bacșiș, don moa bacșiș...“ Cërșetoria asta, amestecată cu vorbe neînțelese pentru mine, continuă nesfârșit. Incerc să mă uit în altă parte, la Piramide, la deșert, la panorama orașului, dar e imposibil. De îndată ce-l părăsesc din ochi, Arabul mă trage de picior, ba îmi dă și câte un pumn în pulpă. Văzându-mă rezistent, Arabul vrea să-și câștige dreptul la bacșiș ; trage cămila de frâu, scoate un fel de țiuitori curioase, dă din mâini și cu atâtea mijloace, reușește să pue cămila la trap. Cutremurul *sismic* crește brusc în intensitate, sunt scuturat ca 'n vârful unui pom, pe

o vreme de mare furtună ; iar mă cramponez de oblânc, de data aceasta cu o hotărîre disperată. O cămilă la trap te clatină ca o clopotniță, care ar începe să danseze. Dacă aș fi în mijlocul deșertului, aș prefera să mor de sete, decât să merg cu cămila la trap. Imi mușc limba, îmi sare falnicul meu *casc colonial*, mă tem să nu-mi pierd tot din buzunare și nu pot face nimic, fiindcă nu pot lăsa din mâini oblâncul șelei. După un parcurs de vreo treizeci de metri, Arabul oprește, îmi surâde radios cu o sută de dinți albi și mă întrebă victorios : „Bon ? bon ? bien !”...

Nu știu ce gest am făcut, dar Arabul a încercat din nou să pornească la trap. Drept recompensă, pentru acest zel sportiv, se apropie iarăși de piciorul meu, cu mâna întinsă, cerând bacșișul, ca un drept acum convenit, fără putință de refuz. Țip la el pe franțuzește, pe românește, pe nemțește : „Après, après...” Nimic. Arabul mă *admonestează* cu energie. Mă uit în jur. Sunt izolat. Scot cinci *piaștri* și îi ofer cu gândul că am isprăvit. Altă eroare. Arabul continuă, ca și cum nimic nu s'ar fi întâmplat... Lupta aceasta în doi, cu câte un piastru, cu câte cinci, smulși cu teroare, a durat până ce ne-am întors !

Imi amintesc numai prin vis, de Piramide, de umbra lor crescând peste spatele meu, de soarele care apune după Piramida lui Menchera. Ușa de intrare era neagră și scundă, pe latura de răsărit și omul care intra pe ea părea mic, ca un fluturaș alb.

· DEMOSTENE BOTEZ

Din In căutarea mea.

V o c a b u l a r . — **Calm :** liniștit. — **Cartilagos :** făcut din cartilajii sau sgârnciuri. — **Pendulă :** aparat, în care o greutate atârnată de un punct fix, se mișcă regulat în dreapta și în stânga, cum este, bunăoară, limba ceasornicului de perete. — **Stil :** un anumit fel de executare a unei lucrări. — **Zimți :**

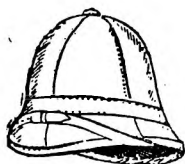
crestături. — **Bumb**: nasture. — **Artă**: meșteșug de oarecare măiestrie. — **Antropofag**: cel ce se hrănește cu carne de om. — **Fizionomist**: cel care cunoaște caracterul cuiva, după fizionomie, adică după trăsăturile feței. — **Perplex**: nedumerit, nehotărît, încurcat. — **Prestigiu**: vază, autoritate. — **Tabu**: caracterul de sfințenie, pe care, după o credință orientală, îl are o ființă sau un lucru, socotite ca fiind puse sub protecția divinității; de aceea nimănui nu-i este îngăduit să se atingă de ființele sau lucrurile tabu. — **Piramidal**: colosal foarte mare. — **Diform**: pocit, slut. — **Preistoric**: dinainte de timpurile istorice; din străvechile epoce anterioare acelorora de care se ocupă istoria. —

140. Șea.

O. Oblănț. — C. C. Ciochine. — P. Pernă sau pocladă. — T. Tarnă.

A echivala: a fi egal. — **Oblănc**: partea dinainte, ieșită în afară și încovoiată, a șelii. (Fig. 140). — **Insistent**: stăruitor. — **Vacarm**: sgomot mare de tot. — **Refren**: cuvintele care se repetă la sfârșitul fiecăreia din strofele unei poezii. — **A se crampona**: a se ține cu mâinile încleștate, de ceva. — **Cravașă**: biciușcă de călăreț. — **Masacru**: măcel. — **Mameluci**: soldații călărimii egiptene, ai căror șefi au guvernat Egiptul, din veacul al XIII-lea, până la începutul celui de al XIX-lea, când au fost măcelăriți de vice regele Mehmet-Ali. — **Considerații diplomatice**: reflecții în legătură cu raporturile dintre state. — **A evada**: a scăpa fugind dintr'o închisoare. — **Franj**: bucată de stofă care atârână ca pozoabă a vesmintelor, a mobilelor etc. și care se termină de obicei, printr'un ciucure. — **Imperturbabil**: stăpân pe sine, care nu poate fi turburat de nimic. — **Aristocratic**: de neam nobil. — **Ventriloc**: cel ce vorbește fără să miște buzele și 'a cărui voce pare a ieși din pânțece. — **Instinct**: pornire înăscută, pe care cugetarea n'o poate stăpâni. — **Vaier**: tânguire. — **Cataclism**: prăpăd pricinuit de un cutremur sau de erupțiunea unui vulcan. — **Exasperare**: pierderea liniștii, a răbdării. — **Invocare**: chemarea în ajutor. — **A deplasa**: a muța din loc. —

141. Cască colonială.

— **Traiectorie**: linia curbă pe care o urmează în mersul lui, un obuz sau un glonte. — **Herodot**: istoric grec, numit și „părintele istoriei“, care a trăit prin secolul al V-lea înainte de Hr. și dela care ne-au rămas cele mai vechi date asupra Egiptului și a altor țări. — **Sismic**: care se raportă la sguduirile provocate de cutremurele de pământ. — **Cască colonială**: cască sau coif căptușit cu plută, pe care

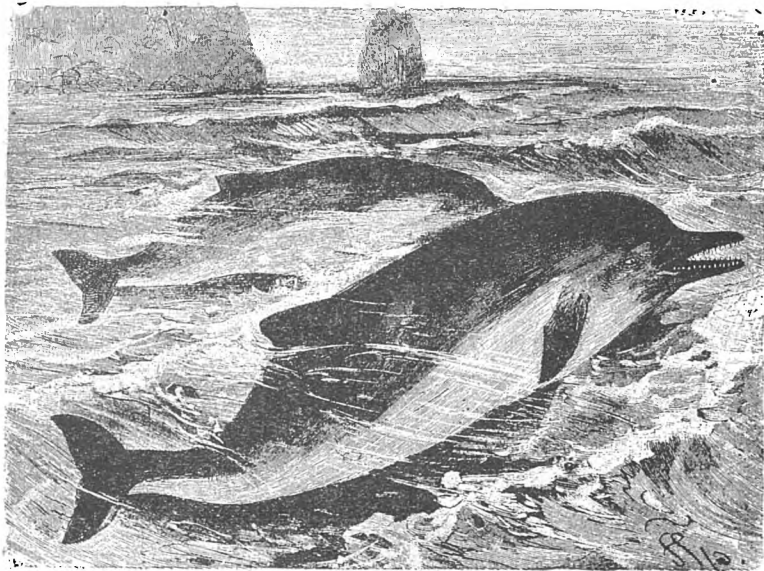
Europenii îl poartă în ținuturile tropicale, ca să se apere de căldură. (Fig. 141). — **A admonesta:** a face observațiuni cuiva, a-l dojeni, a-l certa. — **Piastru:** monedă de argint, întrebuințată în Egipt și în alte câteva țări.

Lămuriți expresiile. Insușiți-vă procedeul. — 1. Buzele se mișcă cu regularitate de *pendulă a n i m a l ă*. — 2. Altul se pune în fața mea, *ușă sculptată de altar*, ca să nu pot face un pas, *decât peste cadavrul lui*. — 3. Arabii sunt hotărâți să *ne răpească*. — 4. Cămila scoate un *răget d i f o r m*, de animal preistoric. — 5. Cămila scoate *i n t e r m i n a b i l e l e - i p i c i o a r e* de dinapoi. — 6. *O-blâncul îmi i n t r ă* în pânțele. — 7. *Ca din pământ*, au ieșit alți doi Arabi, *cu același r e f r e n*: bacșiș. — 8. Vecinul meu *e și el a s e d i a t*. — 9. Un alt excursionist *l a t r ă* ca un ventriloc. — 10. *Instinctele Arabilor nu se pot t r a d u c e* în primul moment. — 11. Arabul îndreaptă și el, *p r o r a n a v e i m e l e a n i m a l e*. — 12. *Vă-zându-mă r e z i s t e n t*, Arabul vrea să-și câștige dreptul la bacșiș. — 13. Imi surâde radios, *cu o s u t ă* de dinți albi.

D E L F I N I I

În zilele când marea este liniștită, se văd apărând la suprafața ei, spinările negricioase ale unor animale mari, numite popular *porci de mare*, ce descriu o scurtă curbă, spre a dispărea apoi iar, sub luciul apei: sunt delfinii cari se joacă. Toată lumea știe că ei n'au nimic comun cu peștii, ci sunt mamifere adaptate la viața acvatică. De aceea, corpul lor a luat forma de pește, labele din urmă au dispărut, cele dinainte s'au prefăcut în lopeți și pentru a face față răcelii apei, pielea lor groasă (fără peri la adult) s'a înarmat cu o pătură groasă de grăsime. Această formă plină le-a ațras numele puțin nobil de „porci de mare”.

Respirația lor se face prin plămâni. Nările se deschid tocmai în vârful capului, printr'un orificiu numit *event*, pe care, prin ajutorul unei *supape* cărnoase, delfinul îl poate închide sau deschide după nevoie. Salturile lor în formă de arc, la suprafața apei, jocurile lor atât de plăcute spectatorilor, nu sunt făcute, de cele mai de multe ori, decât pentru a-și deschide eventul în aer și a-și reînnoi proviziile respiratorii. De aceea, când

142. Delfini.

te întâmpli mai aproape de ei și-i vezi că-și arată ceafa, auzi în același timp un slab fluierat și observi mici țâșnituri de apă, care nu sunt decât efectele *expirației*, când aruncarea cu putere a aerului împinge în afară și restul de apă din jurul eventului. Cât de puternică este această expirație, am putut-o constata personal, la un delfin frumos, de peste 2 m., prins viu, după multă caznă, cu năvodul, la *Bugaz*. Timp de aproape o zi, cât a stat pe plajă (până a fost

sacrificat pentru grăsimea lui), pescarii se distrau punând cu pumnul nisip în regiunea eventului deschis; acest nisip, la fiecare expirație, era aruncat cu șuier, la aproape 2 m. înălțime, nimerind și în ochii spectatorilor *neavertizați*.

După ce înmagazinează o câtime oarecare de aer, ei se scufundă un timp—uneori până la o adâncime de 100 m.—umblă, vânează, apoi revin iar la suprafață, spre a respira. Ca toate mamiferele, ei nasc puii vii și și-i hrănesc cu lapte.

În Marea Neagră, se găsesc patru forme de delfini. Toți sunt de culoare neagră sau măslinie pe spate și au ochii mici. Cel mai des întâlnit este *Delfinus delphis* (porcul de mare propriu zis). El trece de doi metri în lungime și se deosibește ușor, prin botul lui, prelung ca un cioc de pasăre și despărțit de restul capului.

Delfinii umblă de obicei în bande, *sbenguindu-se* prin valuri și alergând după vapoare. Dinții lor numeroși (la unii peste două sute) și extrem de ascuțiți ne arată imediat că sunt niște carnivori temuți; sunt poate cei mai teribili distrugători de pește, în Marea Neagră. Ei nu prea sunt vânați, deoarece carnea lor nu este bună de mâncat. Din bogata lor grăsime, s'ar putea face totuși un săpun foarte bun și s'ar distruge totdeodată și un mare dușman al peștelui și al pescăriei în general.

După M. BĂCESCU și S. CĂRĂUȘU.

Din Fauna Mării Negre.

Vocabular: — **Supapă:** capac menit să închidă o deschizătură. — **Expirație:** Scoaterea afară a aerului introdus prin *inspirație*. — **Bugaz:** stație balneară la Marea Neagră, lângă Limanul Nistrului, în județul Cetatea Albă. — **Neavertizat:** neprevenit, surprins, luat pe neașteptate. — **A se sbengui:** a se juca sburdalnic, a sburda.

COMPUNEREA XXII

DELFINII NOȘTRI

APLICAREA

Elevii vor face această compunere, servindu-se de ilustrația respectivă și de datele pe care le vor găsi în bucata precedentă.

P L E C A R E A

În sfârșit, mult așteptatul ordin de plecare sosise.

Itinerariul călătoriei îl știam de mult. Câte zile nu pierdusem, noi ofițerii tineri, cu hărțile dinainte, urmărind cu degetul, conturul coastelor Asiei-Mici.

De două luni, navigam tot prin aceleași locuri, învârtindu-ne între Constanța și gurile Dunării; ardeam de dorul altor locuri, în depărtări necunoscute.

Manevrele de pânze, *evoluțiile* în largul mării, *tirul*, exercițiile de bărci și întregul serviciu riguros al *bordului* începuse să mă sature, în nerăbdarea așteptării celei dintâi călătorii mai lungi.

Visele mi se împlineau... acele vise cari îmi mângâiaseră vieța tristă de școală... o vieță de copil chinuit, îngropat între zidurile școalelor militare, unde vremea se târa așa de greu, între orele de instrucție, când îmi îngheța mâna pe patul armei și între orele de meditație, seara, când capul cădea încet, pe cartea deschisă, pe pupitrul vechiu și ros de coatele atâtor generații.

Acum uitasem ca prin farmec, toate acele mici mizerii zilnice, care îmi chinuiseră copilăria; uitasem până și patul de la închisoare... patul acela tare, de lemn, acoperit cu o rogojină, pe care, în atâtea nopți, mi-am

odihnit trupul sdrobit de osteneala zilei, cu mantaua făcută ghem, drept căpătâiu.

Ah !... de câte ori, înainte de a mă prinde somnul, zăcând așa într'o toropeală pacinică și dulce, între vis și vieță, înaripata închipuire își lua sborul și, înflăcărând simțirea, mă purta prin locuri nevăzute, dar așa de frumoase și atât de mult visate.

De câte ori nu mă întrebam cu prietenul ce dormea la cap cu mine : — „Tu pe unde te afli acum?...“ — „Eu mă?... A ! Eu sunt departe... pe malurile Mediteranei, spre Italia... pe coastele Calabriei...”

Ce bine le cunoșteam aceste locuri — din atlasul geografic, bine 'nțeleș.

Renăscând în aerul curat și binefăcător al mării, într'o nouă vieță, trecutul îmi apărea așa de departe, ca într'o ceață fumurie și nedeslușită, din care se desprindea uneori parcă o altă ființă în locul meu, o altă ființă osândită, care trăise de demult, cândva, acele vremuri de copilărie tristă.

O soartă fericită mă aruncase pe bordul lui *Mircea*. Intr'un cerc binevoitor de ofițeri vechi, de diferite grade, ne aflam și câțiva noi veniți, abia scăpați de pe băncile școlii, prieteni buni din timpurile copilăriei, petrecute în aceeași mahala, într'un oraș din fundul Moldovei.

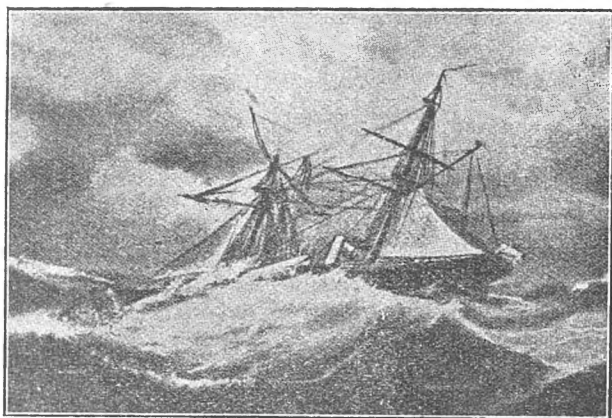
După atâta vreme scursă, ne întâlneam iarăși acum, în pragul unei noi și grele meserii, meniți a împărtăși aceeași soartă în luptă, pentru a ne deschide un drum în lume.

Ziua când trebuia să părăsim țara, sosise. În ordinul de plecare, scris de comandant, în jurnalul de bord, zicea lămurit : „La ora opt, totul va fi gata de plecare. „Provizia trupei și-a ofițerilor, pentru zece zile de mare, „va fi adusă la bord. La nouă ore, bricul *Mircea* va „părăsi portul Sulina. Ieșind în larg, va lua drumul „spre *Chersones*”.

E seară, totul e gata. N'așteptăm decât ora plecării.

O geană roșie-aurie măi sclipește pe cer, în fund, spre asfințit ; iar din spre miazănoapte, o pată cenușie ca o manta sdrențuită s'apropie, plutind prin înălțime : e un nor ce vine mânat de suflarea vântului de nord.

Până la vremea plecării, toți ofițerii trecem pe cheiu, în fața vaporului, printre lumea adunată acolo, iar Mircea, bătrânul „Mircea, încă tot frumos și mândru, gata de drum și de luptă cu valurile, ne așteaptă ancorat

143. Bricul „Mircea“, în luptă cu valurile.

lângă cheiul pe care lumea se strânge mereu, privind la jocul marinarilor de pe punte.

Fiind în repaos și gata să-și ia rămas bun dela țara pe care o părăseau, băieții încinseseră o horă, de gema puntea vaporului, subt tălpile lor goale — mă rog, ca Românul când vrea să înșele grijile, să-și stingă focul necazurilor.

Numai câțiva recruți, ce nu mai fuseseră îmbarcați nicio dată, stau mai de o parte și cu coatele pe balustradă, caută cu jale, când spre largul mării, când înapoi spre port. Privirile lor înduioșate parcă-și iau

rămas bun dela ai lor, cari de pe unde sunt, în depărtări nevăzute. Citesc în ochii lor, fiorii groazei de necunoscut.

Un pilot de la *Comisiunea europeană* s'apropie de noi :

— „He !... domnule căpitan, nu cred să mai plecați în seara asta ! Uite... semne de furtună”.

Toți ne ridicăm ochii spre cer ; nori negri se strâng, învăluind tot cuprinsul, într'o pânză neagră și umedă.

Un vânt rece și sărat din spre largul mării se 'ntărește mereu și mereu crește sgomotul valurilor ce se izbesc de cheiu, spărgându-se într'un muget sălbatic, pierdut de parte, în întunericul pustiu al mării.

144. Nară.

Câteva umbre negre se desprind din depărtare și cresc gonind spre port : sunt corăbii cu pânzele umflate, ce intră la adăpost, întâmpinate de furtuna care se apropie văzând cu ochii.

Dar se dase ordin să părăsim portul și trebuia să plecăm.

Ne luăm rămas bun de la prietenii strânși în fața vaporului și intrăm pe bord, în uralele mulțimii de pe cheiu.

„Echipaj la posturile de plecare !” răsună vocea șefului de echipaj. Fiecare trece la postul său.

Mircea, desfăcut din legăturile de la uscat, se mișcă încet, trăgându-și pe *nară*, c'un zângănit fioros, lanțul ancorei, ce se desprinde de pe fund.

Ancora sus, la postul ei. Alunecăm încet, făcând *rondoul* în fața cheiului, care răsună de sgomotul mulțimii și al muzicii, pe când pălăriile și batistele flutură încă, în bătaia vântului, în semn de adio !...

Mircea, tot mai însuflețit, despică apa, ieșind din gura Dunării ; parcă trece pragul mării, care se deschide înaintea noastră imensă, neagră, pustie.

Pământul țării rămâne în urmă.

În picioare, la postul meu din *proră*, îmi arunc încă odată privirea înapoi: ca o pată neagră, pământul se pierde în întunericul nopții, pe când în auz îmi picură *crâmpeie* de arii, note frânte de mugetul fioros al vântului.

Și din tăt haosul întunecat, se desprinde numai ochiul roșu, obosit al farului, care veghează urmărind neclintit vasul în goana lui nebună de pasăre de noapte, ce într'o legănare sbuciumată, își moaie parcă vârful aripelor desfăcute în negrul apei și al pustiului întins fără margini.

JEAN BART (EUG. BOTEZ)
Din Jurnal de bord.

Vocabular. — **Itinerariu:** arătarea amănunțită a drumului pe care-și propune cineva să-l urmeze într'o călătorie. — **Evoluție:** manevră de trupe ori de vase. — **Tir:** tragere la țintă. — **Bord:** cele două laturi ale unei corăbii sau ale unui vapor; corabia ori vaporul însuși. — **Bric:** vas de războiu, cu două catarte înalte și cu pânze. — **Nară:** canalul de fier dela botul unui vapor, prin care trece lanțul ancorei. (Fig. 144). — **Mircea:** este numele unui vas românesc, construit în anul 1882, pe care fac școală, ofițerii noștri de marină. (Fig. 143). **Chersonез:** nume propriu, dat de vechii Greci peninsulelor Crimeia și Galipoli; în textul nostru, acest nume se raportează la coastă sudică a Mării Negre, între porturile Sinope și Trepizona. — **Comisiunea europeană:** consiliu întocmit din reprezentanții Franței, Angliei, Italiei și ai României, care se îngrijesc de îmbunătățirea navigației pe Dunăre, între Brăila și mare, prin adâncirea albiei brațului Sulina, ca să permită intrarea marilor vase. — **Rondou:** ocol. — **Crâmpeiu:** frântură. — **Proră:** partea de dinainte a unei corăbii ori a unui vapor.

Lămuriți expresiile. Insușiți-vă procedeul. — 1. Navigam prin aceleași locuri, *învârtindu-ne între Constanța și gurile Dunării*. — 2. *Ardeam de dorul altor locuri*. — 3. *Visele mi se împlineau*. — 4. *O vieață de copil chinuit, îngropat între zidurile școalelor militare*. — 5. *Inaripata închipuire își luasborul și mă purta prin locuri nevăzute*. — 6. *O*

soartă fericită mă aruncase pe bordul lui Mircea.—
7. Ne întâlneam în pragul unei noi și grele meserii.—
8. O geană roșie-aurie mai sclipește pe cer, spre asfințit. — 9. Vine un nor, mânăat de suflarea vântului de nord. — 10. Băieții încinseseră o horă, de gema puntea vaporului, subt tălpile lor goale. — 11. Voiau să înșele grijile, să-și stingă focul necazurilor. — 12. Citesc în ochii lor fiori i groazei de necunoscut. — 13. Nori negri se strâng, învalul înd tot cuprinsul într'o pânză neagră și umedă.—
14. Un vânt rece și sărat crește sgomotul valurilor ce se izbesc de cheiu, într'un mugeț sălbatic. — 15. Corăbiile sunt întâmpinate de furtuna care se apropie văzând cu ochii. — 16. Mircea despică apa, ieșind din Dunăre; parcă trece pragul mării, care se deschide înaintea noastră. — 17. Pământul se pierde în întunericul nopții.— 18. In auz îmi picură crâmpie de arii, note frânte de mugețul vântului.

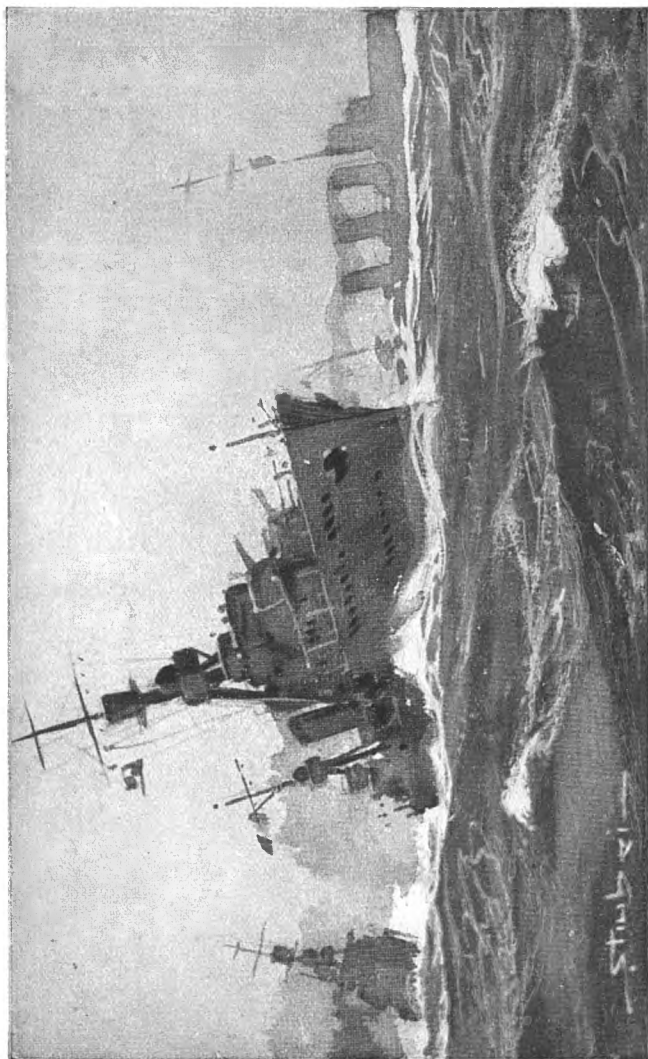
COMPUNEREA XXIII

MARINĂ

de D. Știubei

PREGĂTIREA

Vocabular. — **Marină:** meșteșugul plutirii pe apă, știința navigațiunii, puterea navală a unei țări, serviciul militar pe un vas de războiu, un tablou care zugrăvește o priveliște a mării. — **Torpilă:** o foarte temută armă de luptă a marinei moderne, formată dintr'un mare tub metalic, încărcat cu explozibil, care, aruncat fiind împotriva unui vas dușman, își urmează singur drumul până la acesta și explodând, îl face să sară în aer. — **A torpila:** a distruge un vapor cu ajutorul unei torpile. — **Torpilor:** mic vas de războiu, care aruncă torpilele. — **Contratorpilor** sau **distrugător:** un vas

de războiu foarte rapid, destinat să atace și să distrugă torpiloarele inamice. — **Gabie:** platformă așezată aproape de vârful catargului unui vapor și înconjurată de o balustradă, de unde marinarul de serviciu observă și semnalează tot ce zărește în largul mării, în timpul mersului. — **Proiector:** aparat care aruncă un mănunchiu de orbitoare lumină electrică, în toate direcțiunile, ca să descopere noaptea pe dușman sau să lumineze calea unui vapor, a unui automobil etc.

PLANUL

Introducerea. — De ce poartă acest tablou numele de „marină”? Ce anume privește din viața noastră maritimă ne înfățișază el?

Tratarea. — Câte vase de războiu vedeți? Care din ele ocupă centrul? Dar dreapta și stânga tabloului? Ce fel de vase sunt câte și trele? Ce este distrugătorul sau contratorpilorul?

Câte catarte are distrugătorul „Regele Ferdinand”? Câte vergi transversale poartă catartul din față? Ce vedeți subt chiar aceste vergele? Dar subt gabie? In sfârșit, subt platforma proiecteurului, observați puntea de comandă, rezervată comandantului și ajutoarelor lui? Ce sunt țevile lungi care-și întind găturile, mai jos de puntea de comandă?

Ce impresie generală vă face acest distrugător? Nu vă pare el o adevărată cetate de fier, care taie apele cu furie? Ce anume vă arată că toate cele trei vase sunt în mers? E bine înfățișată spuma valurilor despicate de botul vapoarelor? Dar coloritul vânăt-albăstrui al mării?

Incheierea — Ce simțiți în fața marinei pictorului Știubei? Vă inspiră aceste vase, pe care flutură tricolorul românesc, încredere în puterea de apărare a țării noastre, împotriva atacurilor dușmane pe mare?

Ș O I M U L

Căpitanul își cumpărase șoimul dela un Turc din Bender-Eraclia, un orășel de pe coasta *Anatoliei*. Mergea cu el adesea la vânat. Până sălta prepelița, îl ținea legat cu o sfoară de picior ; când vedea vânatul, îi da drumul.

145. Șoimul.

Șoimul pleca în sbor, despicând aerul ca o săgeată, își înfigea ghiarele în păsărica de pradă, care se sbătea desperată și cădeau rostogolindu-se împreună, în iarbă.

Atunci i se scotea dintre ghiare prada, care de multe ori se găsea încă vie, cu penele sbârlite, cu ochii mari și ciocul deschis.

Pe bord îl ținea într'o colivie.

Ce trist era nefericitul prizonier, când părăseam vreun port.

Când ne pierdeam în largul mării, când nu se mai auzeau ciripirile păsărilor de uscat, când pământul cu vieața lui plină și bogată rămânea departe în urmă, ca un punct negru, atunci începea grozavul chin al bietului prizonier în colivie.

Ne depărtam în ziua aceea, de frumoasele coaste ale Asiei-Mici.

De patru zile eram în largul mării; bolta cerului, de un albastru șters, era pătată de nori albi, ca niște grămezi de fulgi, ce-și muiau marginile în apa albăstrie a mării, clătinată de valuri greoaie și leneșe.

Șoimul trist, abătut, părea că doarme.

Zăcea cu ochii închiși, cu o ghiară rezemată în gratiile coliviei, ținea capul ascuns în penele lui sure și sburlite de stropii valurilor.

Era miezul zilei. Căldura chinuitoare, vederea aceleiași și iar aceleiași nemărginiri pustii de ape, sfârșește prin a-ți naște o plictiseală fără seamăn: acel sațiu obositor pe care-l produce drumul mai multor zile de mare.

Toți dormeau, afară de oamenii din *bordul de serviciu*.

Un soldat se apropiase de colivie:

Era un băiat mic, oacheș, cu bonetul așezat pe ceafă, cu gâtul gol, cu obrații arși de soare și de vânt.

Rezemat de *manivela* unui tun, privea înduioșat la șoimul care se scutura de praful de cărbuni ce ieșea în vârtejul fumului, pe gura coșului.

Un alt soldat mai sdravăn, bine legat, cu mustața răsărită, se apropiase; erau amândoi din același sat.

— .... Tânjește săracul, dar ce te gândești, bre; îi dor de locul lui. Ce-ar mai sbura el, mamă, să se vadă iar slobod...

Tăcură amândoi; aceleași gânduri îi munceau.

Intorși cu fața la sfințit, priveau cu jale, cătând parcă ceva scump, într'acolo, peste pustiul nemărginit de apă.

— Măi Niță, mâni îi Santa-Măria, hramul bisericii

din sat dela noi. Aşa-i bre? Şi noi pe ce parte a lumii suntem? Hei! Aşa te poartă armata, măi, şi mai cu seamă când cazi în *flotilă*...

Tăcură iarăşi. Rămăşi pe gânduri, îşi urmau fiecare în tăcere, firul amintirilor.

Cel mai înalt se depărtă încet, răsucind între degete, o foiţă de ţigară.

Cellalt rămase pe punte, lângă colivie, singur, cu ochii pironiţi pe luciul valurilor, ce în goana lor nebună se pierdeau departe, în largul pustiu al mării.

La ce visa el oare?

Depart, departe de tot, în spre apus, pe fundul albăstriu al cerului, o pată lucitoare flutura în bătaia soarelui. Şi pata aceea creştea tot mai mare, tot mai aproape, urmată de umbra ei, ce alerga tremurând pe faţa mării.

Era un stol de rândunele; o *caravană* sburătoare în drumul lung spre ţările vecinic scăldate de soare, cu cerul pururea albastru şi fără nori.

Pierdut într'o visare tainică şi dulce, soldatul urmărea cu privirea stolul acela de rândunele, care venea din spre apus; parcă aştepta să-i aducă o veste din ţara lui.

Şi ce departe era ţara lui! Ce dor îl prinsese de ţară, de vatra satului, de care se deslipise de trei ani de zile!

— Dar ce ai rămas aşa cu ochii la cer, măi Niţă? îl întrebă un soldat, ce abia ieşise pe punte.

— Vine toamna, mă camarade, de s'au pornit aşa rândunelele la drum, răspunse el, ca trezit din somn.

Şoimul în colivie se deşteptase; însufleţit, îşi scutura capul *semeş* şi aţintea ochii mari, străbătând cu privirea lui ageră înălţimile.

Cu o lăcomie nespusă, el pândea stolul acela de rândunele, care plutea legănat.

Cu ghiarele încleştate sălbatic în gratiile coliviei, cu pliscul deschis gata să sfâşie, şoimul se sbătea turbat într'o parte şi în alta, căutând scăpare.

Il deşteptase dorul de vieaţă, îl chinuia *avântul* spre înălţimea norilor.

Câțiva soldați, strânși în jurul coliviei, priveau cu milă la el, cum se sbătea între gratii. Oare nu erau și dânșii părtași ai aceleiași soarte? Și cu dorul în inimă, se uitau când la șoim, când la pata aceea neagră, care plutea pe cer, fluturând tot mai mică, mai departe, tot mai departe, până se pierdu, înecată în lumină, pe fundul albastru străveziu al cerului de miazăzi.

Șoimul nu se mai potolea : cu ciocul plin de sânge, cu o ghiară desprinsă, se sbătea într'o frământare nebună.

Nu trecuse mai mult de o oră, când un soldat veni să-mi spue că șoimul murise.

Il trimesei să raporteze căpitanului.

În jurul coliviei, soldații se adunaseră grămadă. Unii râdeau, făcând glume ; altora le era milă de pasărea care zăcea cu ciocul sângerat, fără suflare, cu ochii mari țintă la orizont.

S'a omorît singurel, de inimă rea. Dar ce te gândești, săracul, când a văzut că nu-i chip de scăpare... zicea soldatul acela mic și oacheș cu gâtul și obrajii arși de soare.

Și printre buze îi scăpă un oftat; pe care-l culese vântul ce trecea nebun, fluierând prin *macaralele* din colțul pânzelor umflate, care mânau vasul într'o legănare leneșă, greoaie...

JEAN BART (EUG. BOTEZ)

Din Jurnal de bord.

V o c a b u l a r . — Anatolia: vechiul nume al Asiei mici. — **Bord de serviciu:** partea corăbiei sau a vaporului pe care marinarii își îndeplinesc serviciul destinat fiecăruia, în timpul mersului. — **Manivelă:** mâner cu care se învârtește un aparat. — **Flotilă:** flotă de vase mici și puțin numeroase; serviciul militar în marină. — **Caravană:** ceată de călători sau neguțători, cari călătoresc împreună, spre a se apăra mai ușor, împotriva tâlharilor. — **Semeț:** mândru, trufaș. — **Avânt:** pornirea sufletească de a se înălța; însuflețire. — **Macara:** aparat cu scripete pentru ridicarea și coborârea marilor greutateți. (Fig. 146).

146. Macara.

Lămuriți expresiile. Insușiți-vă procedeul. — 1. Când *ne pierdeam în largul mării*, începea grozavul chin al bietului *prizonier în colivie*. — 2. Bolta cerului era *pătată de nori albi*, ca niște *grămezi de fulgi*. 3. *Valuri greoaie și leneșe*. — 4. Vederea *aceleeași și iar a aceleeași nemărginiri pustii de ape*. — 5. Rămase cu *ochii pironiți pe luciul valurilor*, în largul *pustiu al mării*. — 6. *O caravană sburătoare spre țările veșnic scaldate de soare*. — 7. *S'au pornit rândunelele la drum*. — 8. Cu privirea lui *ageră*, șoimul *străbătea înălțimile*. — 9. *Il chinuia (pe șoim) avântul spre înălțimea norilor*. — 10. Se uitau la pata aceea *neagră*, care plutea pe cer, până se pierdu *innecată în lumină*. — 11. *S'a omorât de inimă rea*. — 12. Soldatul scăpă un oftat, *pe care-l culese vântul*.

COMPUNEREA XXIV

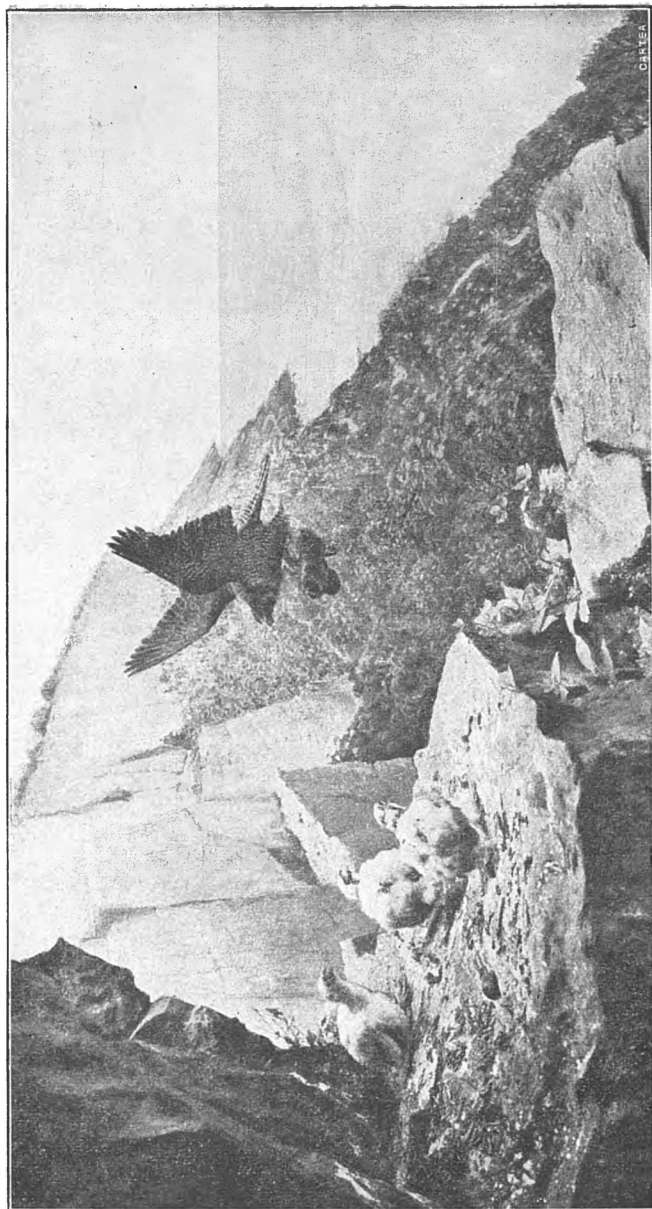
UN CUIB DE ȘOIMI

PLANUL

Introducerea. — Ce reprezintă ilustrația alăturată?

Tratarea. — 1. **T a b l o u l.** — Unde este așezat acest cuib? Cum ni se înfățișează înălțimile muntelui? Tot din stânci golașe este întocmit și povârnișul, care se coboară, în dreapta? Ce vedeți întinzându-se aici, de-a-lungul poalelor muntelui, până departe în zare? Ce-a putut oare determina pe șoim să-și facă cuibul pe aceste înălțimi prăpăstioase și lipsite de orice vegetație?

2. **S c e n a.** — Pe cine adăpostește stânca neagră din stânga, sub care este așezat cuibul? Incotro se 'ndreaptă privirile celor trei pui de șoimi? Cine

UN CUIB DE ȘOIMI.

poate fi pasărea cu penele împetrișate, care se lasă în sbor, la cuibul puilor? Ce poartă în ghiarele ei, mama șoimuleților? Cum așteaptă aceștia, prada care li se aduce? Ce simțire duioasă descoperiți până și în sufletul acestei răpitoare, față de puii ei?

Incheierea. — Care sunt însușirile cele mai de seamă ale șoimului? Știți cum și-a exprimat poporul nostru admirația pentru puterea, agerimea, îndrăzneala și curajul șoimului? Se vede această admirație în proverbul românesc : „De cât un an cioară, mai bine o zi șoim”?

O DRAMĂ IN VĂZDUH

În adâncul înalt al văzduhului, cu albastrul *glacial* și calm, se desfășura o rapidă *dramă* a singurătăților. Mută și îndeobște fără spectatori.

Un șoim ager și de nebunească *neînfricare*, se încumetase să atace unul din acei vulturi uriași, care au inspirat întotdeauna muritorilor de rând, un fel de religioasă admirație, pentru sborul de *superbi monarhi* ai altitudinilor. Lupta se anunța desnădăjduită și inegală. Cu svâcniri repezi de *acrobat* aerian, șoimul se înălța căutând loc vulnerabil de ochire. Cobora glonț. Lovea repetat cu pliscul în creștet. Se clătina o clipă, amețit de învăluirea puternică a aripilor *adverse*, când vulturul vâslea spre el, înfășurându-l. Luneca din prinsoare, rotea o *piruetă* și revenea sprinten, ca un *rețiar*, întărâtând mânia greoaie și surprinsă a gladiatorului.

De jos, înțelegeam primejdia, *tactica* și de unde numai putea veni salvarea.

Atâta vreme cât șoimul se va păstra deasupra, stăpâna el *inițiativa* luptei. Când ostenit, va fi silit să *descindă*, îi vedeam pierzania. Vulturul căzând asupra-i cu *resortul* neîndurat al ghiarelor și cu toată greutatea,

potopindu-l stârv la pământ. Intru acest sfârșit, vulturul îl atrăgea încet, tot mai sus, spre domnia atotputerniciei lui, înălțându-se unde aripile scurte și respirația nervoasă a șoimului n'aveau cum să reziste îndelung; șoimul *înțețea* loviturile de plisc și încerca să-i taie *ascensiunea* lentă dar sigură, care însemna pentru el, *inevitabil*, pieirea.

Câte odată, în încheștare, făceau un singur ghem sbu-rător și *spasmodic*.

Credeam că răpitoarea *gigantă* l-a *capturat* și-l sugrumă în cângile curbe, sfâșiindu-i pieptul și deșertându-i vinele. Pe urmă, se despărțeau. Inșă nu era sfârșitul. Din smocul de pene și fulgi, plutind în legănare leneșă, șoimul săgeta scurt, se răsucea într'un drăcesc *looping-the-loop*, lovea din *flanc* și se *eschiva* în zigzaguri, iar vulturul, cu o scuturare abia mai nerăbdătoare de aripi, continua să urce afundul străveziu de *cleștar*, cu încetineala metodică și calmă a victoriei dinainte știute.

Atunci, cu ochii oboșiți de lumină și cu vinele gâtului amorțite, mi-am întors o clipă privirea, îndărăt, spre pământ....

Când am răsucit-o iarăși spre cer, vulturul cobora repede în *diagonală*, cu fâlfâiri ciunge de aripi, spre meterezele munților vineți. Șoimul îl fugărea de aproape, strângându-l în spirale scurte, lovindu-l înverșunat cu pliscul, smulgându-i fulgii și istovindu-și adversarul în *sacadate* și tot mai grăbite asalturi. Retragerea deveni *capitalure* desăvârșită. Ghiceam *panica* victimei, după sborul dezordonat, mai încercând cu o ultimă avântare să se înalțe și brusc, prăvălindu-se cu aripile strânse. Au dispărut amândoi. Ii înghițiră văgăunile negre. Duelul mai continua poate, undeva, nevăzut și crunt, într'o arenă neștiută de granit, până la agonia în spas-muri a *pajurei* rostogolite din *superbia despotică* a văz-

duhurilor și aruncată hoit pentru viermi, de acel *temerar condotier*, către care mersese instinctiv toată simpatia mea.

CEZAR PETRESCU

Din *Adevărata moarte a lui Guynemer*.

Vocabular. — **Glacial:** rece ca gheața, înghețat. — **Dramă:** o întâmplare nenorocită, tragică. — **Neînfricare:** lipsă de frică, îndrăzneală, cutezanță. — **A se încumeta:** a cuteza, a îndrăzni. — **Superb:** mândru. — **Monarh:** singurul stăpânitor al unei țări; suveranul unei monarhii; care poate fi rege sau împărat. — **Acrobat:** cel ce joacă pe funii, de obicei într'un circ. — **Advers:** contrar, protivnic. — **Piruetă:** sfârlează. — **Rețiar:** luptător în circurile romane, fără cască nici zale, având numai un trident, un junghier (pumnal) și o rețea, pe care căuta s'o arunce asupra adversarului său, gladiatorul, înarmat din creștet până în tălpi. (Fig. 147). **Tactică:** arta conducerii trupelor în luptă. — **Inițiativă:** fapta celui care începe ceva, care are întâietatea. — **A desceinde:** a se coborî. — **Resort:** mecanismul care face ca un fir, de obicei de metal, să revină în poziția lui primitivă, când încetează forța, care se exercită asupra lui. — **A potopi:** a nimici. — **Stârv:** cadavru, leș, hoit. — **A înteți:** a da mereu, a nu slăbi de loc. — **Ascensiune:** urcuș. — **Inevitabil:** de neînlăturat. — **Spasmodic** sau **spasmodic:** în spasmuri, în contracțiunea involuntară a mușchilor. — **Gigant:** uriaș. — **A captura:** a prinde, a pune mâna pe un dușman. — **Looping the loop:** (se pronunță *lupingzelup*) expresiune englezească, ce exprimă o îndrăzneată acrobație aeriană. Avionul se ridică deodată în sus, se lasă pe spate, în timp ce aviatorul sboară cu capul în jos, până când vine în pozițiunea normală. — **Flanc:** coastă, lature. — **A se eschiva:** a se strecura, a scăpa pe nesimțite. — **Cleștar:** cristal. — **Diagonală:** linie oblică. — **Sacadat:** cu smucituri brusce și neregulate. — **Capitulare:** predare. — **Panică:** spaimă, groază. — **Pajură:** specia cea mai mare de vultur, zis și *acvilă imperială*. — **Superbie:** mândrie. — **Despot:** tiranic. — **Temerar:** din cale afară de îndrăzneț, nesocotit de cutezător. — **Condotier:** căpitan de soldați mercenari, în vremile de odinioară.

147. Rețiar.

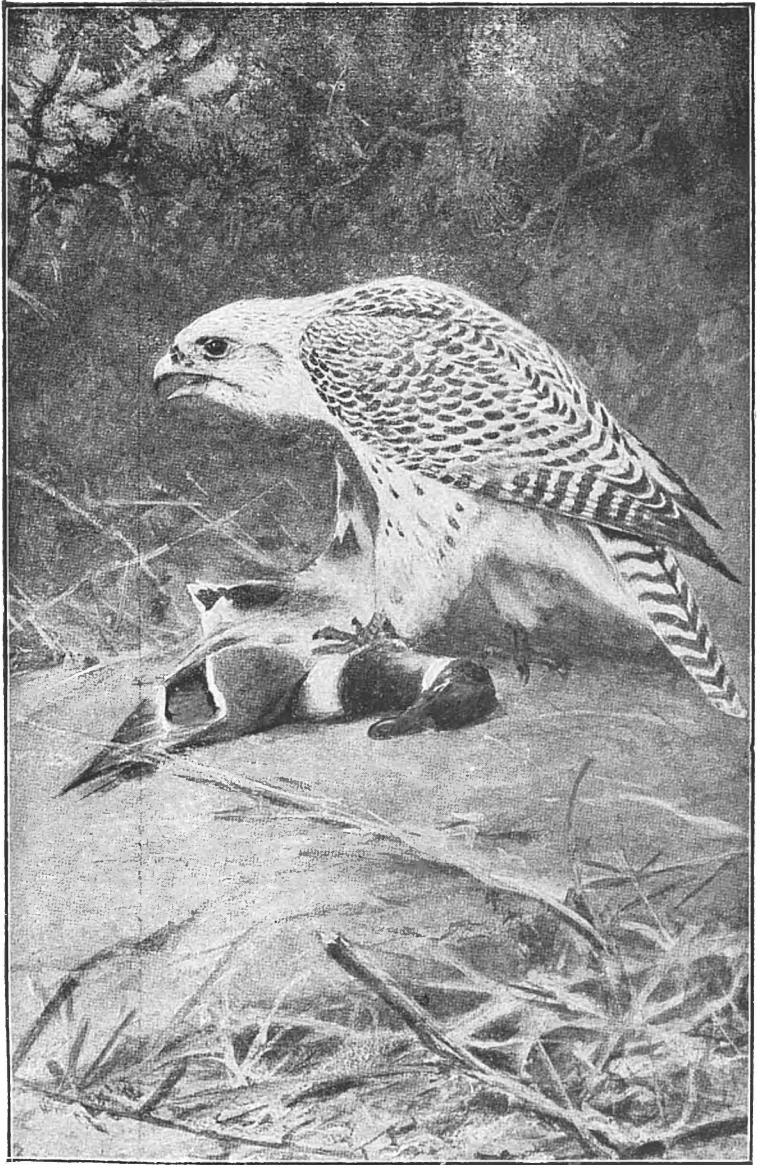
Lămurii expresiile. Insușiți-vă procedeul. — 1. In *dâncul înalt* al văzduhului, cu *albastrul glacial*, se *desfășură o dramă*. — 2. Un șoim ager și de *nebunească neînfricare*, se încumentase să atace pe unul din acei *superbi monarhi ai altitudinilor*. — 3. *Cobora glonț*. — 4. *Vulturul vâslea spre el, învăluindu-l*. — 5. *Șoimul stăpânea inițiativa luptei*. — 6. Vedeam vulturul *potopindu-l stărv* la pământ. — 7. *Șoimul încerca să-i taie ascensiunea*. — 8. In încleștare, *vulturul și șoimul făceau un singur ghem spasmodic*. — 9. Credeam că răpitoarea gigantă îl sugrumă, sfâșiindu-i pieptul și *desertându-i vinele*. — 10. Vulturul *continua să urce adâncul străveziu de cleștar*. — 11. *Cobora cu fâlfâiri ciunge de aripi, spre meterezele munților vineți*. — 12. *Ii înghițiră vâgăunile negre*. — 13. *Duelul mai continua poate, într'o arenă neștiută de granit*. — 14. *Pajura fusese rostogolită din superbia despotică a văzduhurilor, de acel temerar condotier, către care mersese instinctiv toată simpatia mea*.

COMPUNEREA XXV

ȘOIMUL VANATOR

PREGATIREA

Notițe explicative.—Șoimul este o pasăre răpitoare, de o mare putere și de o neîntrecută îndrăzneală. Vărtos la trup și sprinten în mișcări, cu ciocul scurt dar puternic și încovoiat ca o cange, cu picioarele vânjoase și împenate, cu ghiarele tari și ascuțite, el este cel mai neîmpăcat dușman al păsărilor, asupra cărora se năpustește ca o săgeată și pe care le prinde foarte adesea din sbor. Această mândră sburătoare este cu atât mai temută, cu cât aripele-i voinice, foarte ascuțite și destul

ȘOIMUL VĂNĂTOR.

de lungi, îi dau nu numai putința de a străbate spații imense, cu o repeziciune extraordinară, dar o fac în stare să se înalțe sus de tot, de unde, fără să fie observată, își ochește cu privirea ageră și pătrunzătoare prada, pentru ca apoi să cadă năprasnic asupra-i. Dându-și seama de însușirile vânătorești ale șoimului, oamenii l-au domesticit încă din timpurile vechi și *dresându-l*, au făcut din el un prețios tovarăș de vânatoare.

În trecut, șoimii munților noștri erau așa de căutați, încât Turcii nu uitau niciodată să-i ceară în tributul, pe care țările românești îl plăteau odinioară *Inaltei Porți*.

Vocabular. — **A dresa:** a deprinde un animal să facă anumite mișcări. — **Inalta Poartă:** numele vechiu al curții sultanului turcesc, numită așa, după poarta cea mare dela intrarea în palat.

APLICAREA

Să se facă compunerea „Șoimul vânător“, după ilustrația alăturată.

IMPRESII DIN VĂZDUH

Impresia cea mai puternică am simțit-o când am sburat pentru prima oară la Bințiți, în Ardeal. *Blériot* nu trecuse încă canalul Mânecei. Primul meu aparat era de lemn și n'avea motor. Am legat trei cai de el, trei flăcăi au prins a pocni din bice și aparatul s'a ridicat la vreo 15 metri înălțime, după ce a alergat câțiva kilometri pe pământ. De-atunci, de câte ori mă suiu în aparat, sbârnâiala motorului mi-aduce aminte de aeroplanul fără motor și dinaintea ochilor, *fascinați* de nemărginirea văzduhului, îmi răsar cei trei flăcăi, chiuind și pocnind cu foc din bice.

Bucuria cea mai mare însă, am simțit-o când am sburat pentru prima oară la Cotroceni. Nu m'am ridicat atunci mai sus de patru metri. Cu toate acestea, nici

Alpii nu mi-i închipuiam mai înalți ca înălțimea la care mă ridicasem eu, fiindcă patru metri, erau atunci pentru mine, un *record formidabil*, un record care-mi consacra mașina. Sburasem și asta era principalul. Mă mențineam singur în aer, făcusem evoluțiuni neșovăielnice. Publicul care era de față m'a aplaudat cu *entuziasm*. Iar eu, după ce m'am coborât, eram ca și beat de bucuria fără margini a izbândeii. Incepusem să mă dau peste cap, pe câmp, de fericire. Cei din jurul meu ziceau c'am înnebunit. Și eram în adevăr nebun de entuziasm și mulțumire.

De altfel, este de mirat cum omul nu înnebunește când zboară. Mă ridic. Și un gol parcă se face deodată în toată ființa, ca și cum m'aș ridica foarte repede cu un ascensor. Casele, drumurile, plantațiile prind să alerge nebunește în urma mea, să se depărteze din ce în ce, să se micșoreze, să devie tot mai puțin clare. Până la o sută de metri, am impresia că sbor cu un tren fulger, pe un drum fără șine, peste lucruri și oameni. E înălțimea favorită la care-mi place să sbor. La o sută de metri, nemărginirea văzduhului nu mă neliniștește, alergarea nebună a lucrurilor de sub mine îmi dă continuu *sensația* amețitoare a vitezei cu care sbor... De la Cotroceni, când sunt la o sută de metri înălțime, se vede departe în zare... Văd Argeșul cum scânteiază ca o panglică de fildeș... Văd drumurile, clădirile orașelor, pădurile cum se rânduesc, sub înrăurirea vitezei cu care alerg, în linii paralele... Toate conaturile se văd paralele de sus.

Când trec de cinci sute de metri, începe să-mi fie urât. Pământul nu se mai vede decât ca o imensă movilă de cenușă sură, cu pete albe; munții și văile se nivelează... Confrații sburători (ciorile și ceilalți... aviatori de această categorie) au dispărut cu desăvârșire... Mă simt singur și începe să-mi fie frică... Nu mi-e frică de căderi sau accidente. Mă cuprinde teama de misterul nemărginirii.

Niciodată omul nu poate să aibă mai precisă impresia *neantului*, decât când sboară mai sus de cinci sute de metri. Jos *haos*, sus *haos*. Iar sbârâitul de bondar uriaș al motorului, parcă dă un formidabil glas acestui *haos*.

Am trecut de 800 de metri. Alerg cu o viteză foarte mare. Și totuși parcă stau pe loc. În raport cu imensitatea văzduhului, viteza motorului meu dispare. Aș vrea să alerg mai repede. Incetineala asta mă enervează. Toate eforturile sunt zadarnice însă. M'am ridicat dincolo de limita putințelor omenești. Am intrat în sfera de unde omul nu mai însemnează nimic, față de *infinitul* a-tot-puternic.

Să mă cobor deci. Coborîrea e mult mai plăcută de cât suirea. Până la 50 de metri deasupra pământului, mă cobor fără nici o teamă, cu mâinile strânse pe cârmă, cu ochii ațintiți asupra motorului. Dela 50 de metri, începe să mă cuprindă frica de a nu *aterisa* destul de ușor. În aviație, spre deosebire de vieața de toate zilele, e mai greu de coborît decât de urcat.

Și mai ales e greu de aterisat în timp de furtună. De altfel, când aerul e agitat, aviatorii evită să sboare. Eu totuși am sburat la Brașov, pe un timp foarte puțin favorabil. Bătea un vânt puternic. Aerul era neliniștit ca valurile unei mări înfuriate. Aparatul era când ridicat la înălțimi de sute de metri, când coborît până aproape de pământ. Parcă eram o minge vie, cu care o mână uriașă se juca, cu o plăcere sălbatică, între cer și pământ.

Dela furtul lui Prometeu, omul n'a îndrăznit încă o *aventură* atât de primejdioasă. Și pe cât se pare, ca și Prometeu, omul modern va ispăși prin eterne picurări de sânge, această nouă taină furată dumnezeirii.

AUREL VLAICU

Din Cele trei Crișuri

V o c a b u l a r. — **Louis Blériot:** inginer și aviator francez, care a făcut prima călătorie cu avionul, un monoplan construit de el însuși și care a trecut pentru întâia oară, Canalul Mânecii. — **Fascinat:** fermecat, vrăjit, uluit. — **Record:** cea mai mare distanță ori înălțime atinsă. — **Formidabil:** strașnic. — **A consacra:** a consfinți, a impune respect pentru ceva. — **Entuziasm:** bucurie mare, admirație înflăcărată. — **Sensație:** impresiune. — **Neant:** neființă, nimicnicie. — **Haos:** amestecătură, neorânduială, confuzie. — **Infinit:** nemărginit. — **A aterisa:** a coborî pe pământ, cu avionul. — **Aventură:** întreprindere îndrăzneată.

AEROPLANUL

Spre apusul de jărat
Cu livezi scăldate 'n aur,
Trece-un nour singuratic,
Alb și mare cât un taur.

Iar în urma lui s'abate,
Gata-gata să-l ajungă,
Un țânțar cu coada lungă
Și cu aripi nemișcate.

Crește 'n asfințit *pojarul*,
Dealurile stau s'adoarmă.
Norul tace, dar țânțarul
Umple liniștea de larmă....

G. TOPÂRCEANU
Din *Strofe alese.*

V o c a b u l a r. — **Pojar:** foc, incendiu.

Lămuriți expresiile. Insușiți-vă procedeul. — 1. Spre *apusul de jărat ic*, cu *livezi scăldate 'n aur*. — 2. *Un țânțar cu coada lungă și cu aripi nemișcate*. — 3. *Dealurile stau s'adoarmă*.

COMPUNEREA XXVI

O ESCADRILA AERIANA

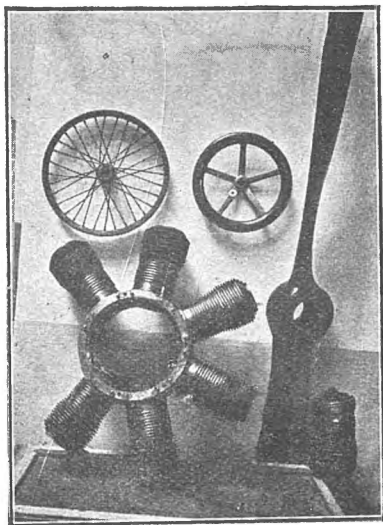
PREGĂTIREA

Notițe explicative. — Din cele mai vechi timpuri, omenirea a fost muncită de visul de a putea zbura. Vechii Greci au atribuit înfăptuirea acestui vis lui Dedal, miticul arhitect grec, care, întemnițat fiind în vestita clădire a Labirintului, înălțată de el, și-a făurit aripi de pene lipite cu ceară și a sburat din insula Creta până în Sicilia. Ispită de același gând, închipuirea poporului nostru a creat povestea Meșterului Manole, ziditorul mănăstirii Argeșului, care-și face aripi de șindră, ca să scape prin sbor, de osândă de a pieri de foame, pe acoperișul bisericii.

După multe încercări, umanitatea a ajuns în sfârșit, în anul 1906, să imite sborul păsărilor. Printre cei dintâi aviatori, cari au izbutit să

sboare, a fost și Aurel Vlaicu al nostru, inițiatorul aviației române. Născut în sătulețul Bințiți din Ardeal (1880), primul aviator român s'a prăbușit cu aparatul său, în preajma Câmpinei, în ziua de 3 August 1913, tocmai când pornise să treacă 'n sbor Carpații.

În timpul marelui războiu, aeroplanele s'au perfecționat într'atâta, încât au ajuns să se înalțe până la 2000 de metri, să străbată văzduhul cu o iuțeală de până la 200 de kilometri pe oră și să poarte cu ele o greutate până la 2000 de kilograme. Odată cu pacea, s'au creat

148. Rămășițele aeroplanului
lui Vlaicu.

(Se păstrează în Muzeul Militar din București)

marile linii aeriene, pentru transportul de pasageri și mărfuri. Incep acum să se organizeze călătorii între un continent și altul. Tânărul aviator american Lindberg trece pentru prima dată, în 1927, peste oceanul Atlantic, făcând drumul dela New-York la Paris, în 36 de ore. Aviația românească s'a ilustrat și ea în aceste întinse călătorii intercontinentale. În anul 1932, aviatorul Ionel Ghica a străbătut văzduhul, dela București până în Extremul Orient, la Saigon, capitala Indochinei și înapoi, parcurgând în avion, fără nici un însoțitor, o distanță de 21.000 de km.; iar în 1935, o escadrilă militară românească, compusă din trei avioane cu șase sburători, a făcut drumul dela București la Capetown, din extremitatea nordică a Africei, străbătând o distanță totală de 22.600 de km.

Aceste uriașe călătorii prin văzduh arată cât de mult a progresat astăzi aviația, care a ajuns să atingă o viteză de peste 500 de km. pe oră și să se ridice la o înălțime de peste 15.000 de metri.

Imobilizați odinioară la pământ de cel mai mic vânt, avioanele înfruntă astăzi norii și furtunile, putând sbura noaptea, cu aceeași ușurință și siguranță ca și ziua.

Ilustrația alăturată înfățișază o escadrilă de bombardament, străbătând fără teamă văzduhul și sfidând norii amenințători.

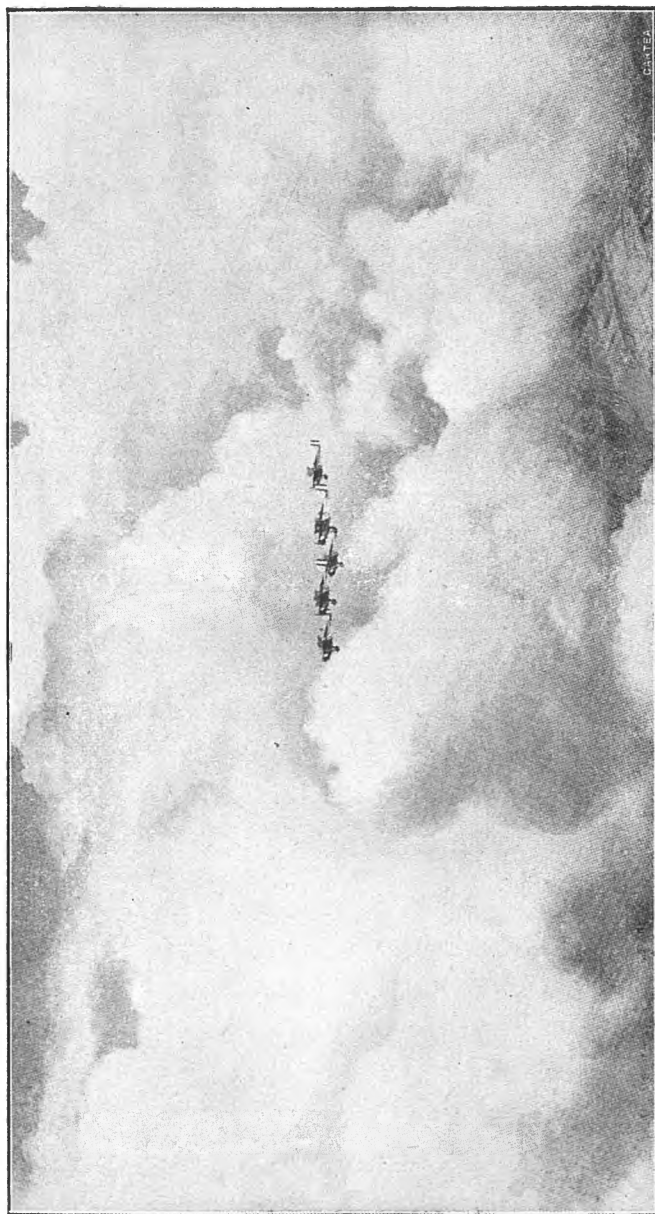
V o c a b u l a r . — **Escadrilă:** Un grup de mici vase de războiu ori de aeroplane. — **Escadrilă de bombardament:** un grup de avioane de luptă, înzestrate cu bombe, mitraliere și chiar cu tunuri ușoare. — **A sfida:** a înfrunța, a-și bate joc de o primejdie.

P L A N U L

Introducerea. — Ce reprezintă ilustrația pe care o vom descrie? Ce este o escadrilă?

Tratarea. — Din câte aeroplane este compusă escadrila pe care o vedeți? Știți de ce se numește ea o escadrilă de bombardament?

Cum este văzduhul prin care plutesc cele cinci avioane? Ce-aduc acești nori amenințători? Ce

O ESCADRILA AERIANA.

așteptăm să se deslănțue din clipă în clipă? Ce însușire admirăm noi la aviatorii cari îndrăznesc să înfrunte astfel, primejdiile furtunii? Se întemeiază oare întru câtva, acest curaj al lor și pe siguranța aparatelor pe care le conduc?

Incheierea. — Am contribuit și noi Români la începuturile și dezvoltarea aviației? Care este începătorul aviației noastre? Cunoașteți vreun aviator român care să fi făcut o călătorie uriașă cu avionul?

MITRALIERELE CĂPITANULUI IGNAT

O puternică coloană dușmană iese din pădurea Răzoare și se îndreaptă către *cota 100. Rezerva* batalionului 1/51, cu o companie de *mitraliere*, îi iese în cale. *Zadarnică* împotrivire. Copleșit de numărul mare al atacurilor, contraatacul român e zdrobit. Toți ofițerii cad, în frunte cu comandantul. Dar compania de mitraliere a batalionului e aici. Căpitanul Ignat Grigore își așezase mitralierele într'o *tranșee*, adunase în jurul său sfărâmurile batalionului și organizase rezistența. Căpitanul Ignat primise ordinul să ție pe loc înaintarea dușmanului „cu orice preț”. El a înțeles căre e singurul preț, cu care se poate plăti oprirea inamicului și nu i s'a părut prea mare.

Mitralierele încep să țâcăne, iar dușmanul e *pironit* în fața tranșeei. Artileria germană *reperază* tranșeea și aruncă ploaie de *șrapnele*, peste compania de mitraliere. Ea stă neclintită și țâcăniturile *precipitate* parcă înnumără viețile pe care le răpune și tot nu prididește. De două ori dușmanul amenință cu împresurarea; de două ori compania își schimbă așezarea și secerișul nu **contenește**. Rândurile apărătorilor scad, văzând cu ochii; cadavrele dușmanilor și ale camarazilor îngreuiază mânăuirea mașinilor. Din când în când, încă o mitralieră amu-

țește, încă un *servant* cade fulgerat. Acum n'a mai rămas nici un soldat, care să poată înlocui pe cei căzuți. Căpitanul Ignat dă ordin scurt :

— Ofițerii și gradații la *piese* !

Și el însuși se așează la piesa nr. 1. Subt mâna dibace a maestrului, glasul mitralierei izbucnește mai mânios decât oricând.

Și momentul *fatal* sosește. *Puhoiul* dușman a trecut

149. Un adăpost de mitralieră (1917).

peste mormanul de cadavre semănat în fața companiei eroice și s'a *năpustit* furios în linia ei de fier și foc. Cei din urmă servanți rămași în viață, sunt țintuiți cu baionetele pe mitralierele lor. La postul său, căpitanul Ignat, străpuns de zeci de baionete, cade îmbrățișând țeava înroșită a mitralierei, pe care o servise până în cea din urmă clipă.

A doua zi, sanitarii au găsit pe câmpul de luptă o

tranșee acoperită cu două rânduri de cadavre de dușmani. Dedesubt, printre mormane de benzi și tuburi arse, opt mitraliere, îngropate sub dărâmăturile tranșeei. Era compania de mitraliere a batalionului întâiu. Căpitanul Ignat, sublocotenentul Grigoriu și toți servanții pieselor erau la postul de datorie, cu mâinile încleștate pe trăgaci și cu capetele plecate peste țeava piesei lor. Pe fața de ceară a șefului, moartea fixase pentru veșnicie zâmbetul de satisfacție al omului, care izbutise să-și împlinească *consemnul*.

Jertfa nu fusese de prisos. Un ceas de întârziere a înaintării dușmanului însemnase câțiva kilometri de apropiere a rezervelor diviziei, care soseau în pas alergător, la locul primejdiei.

C. KIRIȚESCU

Din Istoria războiului pentru întregirea României.

Vocabular. — **Cotă:** numerele înscrise pe o hartă, ca să arate înălțimea diferitelor poziții. — **Rezervă:** acea parte a armatei unei țări, care este chemată numai în caz de războiu sau pentru exerciții. — **Mitralieră:** țeavă cu un mecanism care poate asvârlă un mare număr de gloanțe, într'un timp foarte scurt. — **Tranșee:** șanț menit să pună la adăpost pe soldații cari luptă, ca să cucerească un loc întărit. — **A pironi:** a înțepeni cu piroane, a țintui, a opri pe loc. — **A repera:** a potrivi tirul artileriei, pentru ca obuzele să cadă în punctul dorit. — **Șrapnele:** obuze ori ghiulele încărcate cu gloanțe. — **Precipitat:** grăbit. — **Servant:** soldatul care mănuește un tun sau o mitralieră. — **Piesă:** bucată; în textul nostru cuvântul are înțelesul de mitralieră. — **Fatal:** hotărât de soartă, de neînlăturat. — **Puhoiu:** apă care vine în valuri furioase, nimicind totul în cale; mulțime de oameni cari se aruncă asupra unui loc. — **A se năpusti:** a se repezi, a năvăli. — **Consemn:** îndatoririle pe care trebuie să le respecte o sentinelă sau un șef de post.

Lămuriți expresiile. Insușiți-vă procedeul. — 1. *Glasul mitralierei izbucnește mai mândros.* — 2. *Pu-*

hoi ul dușman a trecut peste mormanul de cadavre. 3. Cei din urmă servanți *sunt țințuiți cu baionetele* peste mitralierele lor. — 4. Pe fața de ceară a șefului, *moartea fixase zâmbetul* de satisfacție al omului, care izbutise să-și împlinească consemnul.

GRĂNICERUL MUȘAT

Rănit în vârtejul luptelor aprige, e adus în spital, unde doctorii socotesc de grabnică nevoie să-i taie brațul. Pentru sufletele simple și *patriarhale*, schilodirea e mai grea decât moartea... Și într'o bună dimineață, când Mușat Constantin s'a trezit din somnul adânc al *cloroformului*, nu știa lămurit ce-i lipsește. Și-a rotit privirile aiurite împrejur, a rămas o clipă pe gânduri, în neștire, apoi cu brațul drept a pipăit locul unde fusese cel stâng.

Când și-a dat pe deplin seama de ce se petrecuse, a răs cu scârbă, ca un om beat, apoi l-au podidit lacrimile. Era desnădăjduit, nu pentrucă rămăsese neom, ci pentrucă de azi înainte nu mai avea nici un rost în oștire, nu mai era bun decât să stea la vatră, cu femeile.

Când veni însă în fața comisiunii de reformă, Mușat Constantin „luă poziție”, stăruiind să-l trimeată înapoi pe front. Unul dintre ofițeri, mirat, zâmbi... Atunci grănicerul, cu un ton apăsător în rugămintea, ca și cum s'ar fi temut de o *năpăstuire*, își ceru dreptul de a fi lăsat să moară pe câmpul de onoare, sub *faldurile* sfinte ale steagului. Și ca să le dovedească destoinicia ostășească neștirbită, le arătă că-i un neîntrecut aruncător de granațe, slujbă pe care o putea îndeplini, tot așa de bine, numai cu o mână. Comisiunea de reformă nu i-a putut respinge rugămintea.

Eroul, urmându-și chemarea, a plecat pe front și a căzut cu cinste, în cele dintâi rânduri, în luptele dela

GRANICERUL MUŞAT

Gh. Dimitriu-Bârlad

Târgul-Ocna. A fost îngropat lângă bisericuță, unde o cruce albă aduce aminte trecătorilor, că acolo odihnește viteazul grănicer Mușat...

CORNELIU MOLDOVANU

Din Sărbătoarea pâinei.

V o c a b u l a r. — **Patriarhal:** simplu, ca în timpurile primitive, când oamenii erau conduși de bătrâni, cari se numeau „patriarhi“ — **Cloroform:** substanță lichidă, cu care sunt adormiți bolnavii, în timpul unei operații. — **Năpăstuire:** asuprire. — **Fald:** cută.

Lămuriți expresiile. Insușiți-vă procedeul. — 1. *Și-a rotit privirile aiurite*, împrejur. — 2. *Cu un ton apăsător în rugăminte.* — 3. *Ceru să moară sub faldurile sfinte ale steagului.*

COMPUNEREA XXVII

GRĂNICERUL MUȘAT

de sculptorul Gh. Dimitriu-Bârlad.

Arătați, într'o scurtă compunerè, cum vi se înfățișează acest monument, care se înalță la Bușteni, pe Valea Prahovei.

GRAMATICA

CE ESTE GRAMATICA?

Sunetele.

Vocale și consoanante. — Vorbirea, cu ajutorul căreia exprimăm aceea ce gândim sau simțim, este întocmită din *cuvinte*. La rândul său, cuvântul este format dintr'unul sau mai multe *sunete*, care, unite laolaltă, au un înțeles. Unele din aceste sunete se pronunță cu gura mai mult sau mai puțin deschisă. Ele se aud foarte deslușit și pot fi rostite singure, fără să mai aibă nevoie de ajutorul vreunui alt sunet. Sunt sunetele *a, ă, â, e, i, o* și *u*, care se numesc *v o c a l e*. Altele provin din diferitele mișcări ale buzelor sau ale limbii ori sunt rostite din gât și se aud mai puțin limpede. De aceea, ele nici nu pot fi pronunțate decât însoțite de o vocală. Așa sunt sunetele : *b, c, d, f, g, h, j, l, m, n, p, r, s, ș, t, ț, v, x* și *z*. Ele se numesc *c o n s o a n e* sau *c o n s o n a n t e*.

Diftongii.

taică, taină; stau, au.
văi, măi; ferăstrău, dulău.
grâu, brâu; câine, mâine.
steag, pribeag; zmeu, leu; ceilalți, scântei;
piatră, iată; miere, piele;
picioar, fecior; stacojiu, purpuriu.
scoică, ploi; ou, bou; coajă, soare.
cui, uimesc.

Dacă luăm unul din exemplele citate mai sus, bunăoară, cuvântul *taică*, observăm că vocalele *a* și *i* din prima silabă, deși se aud amândouă, nu se pronunță totuși deosebit, ci laolaltă. În adevăr, pe când vocala *a* este rostită în întregime, *i* se aude numai pe jumătate și pare că se contopește cu primul sunet. Exemplele care urmează ne arată și alte asemănătoare îmbinări de vocale : *au, ai, ău, âu, âi, ea, eu, ei, ia, ie, io, iu, oi, ou, oa, ui*. Ele se numesc *diftongi*.

Diftongul este pronunțarea dintr'odată a două vocale, dintre care una își păstrează întreaga ei valoare, iar cealaltă se reduce la jumătate.

Alfabetul.

Fiecare din aceste sunete este înfățișat în scris, printr'un semn deosebit, care poartă numele de *l i t e r ă*. Totalitatea literelor întocmesc *a l f a b e t u l*. Alfabetul limbii noastre se compune din 27 de litere și anume : *a, ă, â, b, c, d, e, f, g, h, i, î, j, l, m, n, o, p, r, s, ș, t, ț, u, v, x, z*.

Ele sunt rânduite într'un anumit fel, care se numește *ordine alfabetică*. Această ordine trebuie neapărat știută, pentru că după ea sunt așezate cuvintele în toate dicționarele sau vocabularele.

Se numește alfabet, șirul literelor care înfățișează sunetele, cu ajutorul cărora se pot forma toate cuvintele unei limbi.

Cuvintele.

A dat Dumnezeu zăpadă nemiluită. (Delavrancea)

Din acest exemplu, vedem că sunetele și prin urmare și literele sunt așezate în grupe, care au fiecare câte un înțeles deosebit. Aceste grupe formează cuvintele. Cuvântul *dat* are trei litere, *zăpadă* șase, *Dumnezeu* opt; *nemiluită* nouă. Unul singur (*a*) e numai de o literă.

Cuvântul este un sunet sau o reunire de sunete cu înțeles.

Silabele.

A dat Dum-ne-zeu ză-pa-dă ne-mi-lu-i-tă.

Dacă pronunțăm cu atenție aceste cuvinte, observăm că cele mai multe nu pot fi rostite dintr'o singură deschidere a gurii, ci din mai multe. Sunetul sau sunetele care pot fi pronunțate dintr'odată întocmesc o silabă. Cuvintele *a* și *dat* sunt de câte o singură silabă, *Dum-ne-zeu* și *ză-pa-dă* de câte trei, *ne-mi-lu-i-tă* de cinci. Cuvintele de o silabă se mai numesc *monosilabe*, pe când celor de mai multe silabe li se mai spune și *polisilabe*.

Silaba este un sunet sau o reunire de sunete pronunțate dintr'odată, care întocmesc un cuvânt sau o parte a unui cuvânt.

Propozițiunea.

A dat Dumnezeu zăpadă nemiluită.

Dacă rostim deosebit fiecare din aceste cuvinte, ele nu exprimă ceva precis. De îndată ce însă le legăm, în chipul în care sunt înșirate mai sus, cuvintele capătă un înțeles deplin și exprimă o gândire.

Exprimarea prin cuvinte a unei gândiri se numește propozițiune.

Părțile propozițiunii.

A dat Dumnezeu zăpadă nemiluită.

Să luăm deocamdată numai prima grupă de cuvinte. *A dat Dumnezeu* și să ne întrebăm care sunt părțile gândirii pe care o exprimă. *Dumnezeu* arată ființa despre care se vorbește în propozițiune. Este subiectul. *A dat* ne spune ceva despre subiect. Este predicatul propozițiunii.

Ființa sau lucrul despre care se spune ceva, într'o gândire, este subiectul; iar aceea ce se zice despre subiect formează predicatul propozițiunii.

Când spunem numai: *A dat Dumnezeu*, cuvântul *a dat* nu putea exprima singur tot ce face subiectul. Ca să se completeze gândirea, s'a adăugat cuvântul *zăpadă*, care se numește c o m p l e m e n t, pentru că întregește înțelesul lucrării arătate de *a dat*. Dar nici cuvântul *zapadă* nu arăta pe deplin, gândirea scriitorului. De aceea, el a întregit înțelesul termenului *zapadă*, adăogând pe lângă acesta, cuvântul *nemiluită*, adică „foarte mare”. Acest termen se cheamă a t r i b u t, pentru că determină înțelesul lucrului *zăpadă*.

Partea propozițiunii care întregeste înțelesul lucrării exprimate de un cuvânt (verb), se numește complement; iar aceea care determină înțelesul unui nume de ființă sau de lucru (substantiv), poartă numele de atribut.

F r a z a.

A dat Dumnezeu zăpadă nemiluită și cade puzderie mărunță. (Delavrancea).

De astă dată, pe lângă prima propozițiune, s'a mai adaos una, care completează și mai bine gândirea exprimată. In chipul acesta, s'a format o f r a z ă.

Reunirea laolaltă a două sau a mai multor propozițiuni, în așa chip, încât să întocmească o cugere completă, se numește frază.

Gramatica.

In rezumat deci, noi vorbim cu ajutorul *propozițiilor* și al *frazelor*, care sunt întocmite din *cuvinte*, iar acestea, la rândul lor, din *sunete*, înfățișate în scris prin literile alfabetului. De toate acestea se ocupă *gramatica*. Ea are trei râmuri mai însemnate:

1. *Vocabularul*, care ne învață să cunoaștem de aproape *înțelesul* cuvintelor limbii;
2. *Morfologia*, care ne arată regulile după care se schimbă *forma* cuvintelor, ca părți ale vorbirii;
3. *Sintaxa*, care studiază *funcțiunea* și *rânduirea* *cuvintelor* în propozițiuni și *înlănțuirea* acestora în fraze.

Studiul vocabularului ne va preocupa cu prilejul fiecăreia din bucățile de lectură; aici vom studia morfologia și sintaxa limbii noastre.

Gramatica este știința care studiază limba și care ne dă regulele vorbirii și a scrierii corecte.

MORFOLOGIA

PĂRȚILE VORBIRII

Felurile cuvintelor.

* Deși fiecare cuvânt își are înțelesul său deosebit, se găsesc totuși între cuvinte și unele puncte de asemănare, după care pot fi grupate în mai multe categorii, cunoscute în gramatică sub numele de părți ale vorbirii. Să luăm bunăoară, următorul text :

+ *Tunarii ziceau obuzului „purcică”. Vorba asta a iscodit-o un sergent, Costache Popescu, la Calafat. Era glumeț și, de câte ori venea ghiuleaua așa de jos, încât lua cu puterea vântului chipiurile flăcăilor din cap, el striga : „De ce n'ai prins-o, mă?” Când venea altă ghiulea și flăcăii se plecau, vârîndu-și capul în piept, le zicea : „Mai pe vine, băieți, că ne înghite purcica !”* ×

Dar într'o zi, a venit „purcica” și s'a oprit în Popescu. Văjăise o ghiulea peste baterie și Popescu tocmai zisese unui voluntar de lângă el : „Ia întinde mâna și-o prinde, că e minge !” când sosi un obuz și rupse pe Popescu în două, azvârlindu-i capul într'o parte și trupul într'alta.

El a fost întâiul care a murit. Il cunoșteau toți în regiment și vorba lui cu „purcica” a rămas de poveste.

Din G. Coșbuc : Povestea unei coroane de oțel.

Substantivul.

Unele din aceste cuvinte sunt nume de ființe:
tunar, purcică, sergent, Costache, Popescu, flăcău, băiat, voluntar.

Altele sunt nume de lucruri:

obuz, vorbă, Calafat, oară, ghiulea, putere, vânt, chipiu, cap, vaiet, vână, zi, baterie, mână, minge, parte, regiment, poveste.

Iată deci o primă grupă:

Cuvintele care arată nume de ființe sau de lucruri se numesc substantive.

Adjectivul.

1, *Sergentul era glumeț.*—2. *Vorba asta a iscodit-o Costache Popescu.*—3. *Când venea altă ghiulea....*—
4. *De câte ori venea ghiuleaua.*

Cuvântul *glumeț* arată însușirea substantivului „sergent”, iar cuvintele *asta, alta, și câte* precizează înțelesul substantivelor „vorbă”, „ghiulea” și „ori”.

Ele întocmesc o a doua categorie.

Cuvântul care stă pe lângă un substantiv, ca să-i arate însușirea sau ca să-i precizeze înțelesul, se cheamă adjectiv.

Articolul.

1. *Ziceau obuzului purcică.*—2. *Ne înghite purcica.*—3. *Când venea altă ghiulea.*—
4. *De câte ori venea ghiuleaua.*—5. *Iși puse în cap s'o prindă.*—6. *I-a asvârlit capul.*

Observăm, în aceste exemple, că unele substantive apar în două feluri: *purcică* și *purcica*, *ghiulea* și *ghiuleaua*, *cap* și *capul*. Deosebirii de formă îi corespunde și o deosebire de înțeles. Pe când prima formă arată o „purcică“, o „ghiulea“, un „cap“ oarecare, a doua ne vorbește de o anumită „purcică“, de o anumită „ghiulea“ și de un anumit „cap.“ Părțile **a** și **l** s'au adăugat deci, la finele acestor substantive, ca să le hotărască mai de aproape.

Uneori, înaintea formelor nehotărâte, găsim cuvântul **un** sau **o** :

A iscodit-o un sergent.—2. Intr'o zi a venit purcica.—3. Sosi un obuz.—4. I-a azvârlit capul într'o parte.

Ele arată că cel ce se exprimă astfel lasă într'adins nelămurite substantivele „sergent“, „zi“ etc. pe care nu vrea sau nu poate să le precizeze.

Aceste părțile de vorbire formează o a treia grupă de cuvinte.

Părțile de vorbire care au menirea, fie de a determina substantivele, fie de a le lăsa într'adins nelămurite, poartă numele de articole.

Pronumele.

1. *El striga.—2. Zise unui voluntar de lângă el.—*
3. *Sergentul a fost întâiul care a murit.*

În prima propozițiune, cuvântul *el* ține locul numelui „Costache Popescu“, pe care scriitorul n'a mai

vrut să-l repete. În a doua, cuvântul *care* îndeplinește același rol, înlocuind substantivul „sergent”.

Tot așa, autorul a înlocuit numele de persoane și de lucruri din următoarele exemple :

1. *A iscodit-o* (vorba).— 2. *De ce n'ai prins-o* (pe purcică).— 3. *Ne înghite purcica* (pe sergentul care vorbește și pe camarazii lui).— 4. *Îl rupse* (pe sergent), *asvârlindu-i* (sergentului) capul într'o parte și trupul într'alta (altă parte).— 5. *Le zicea* (camarazilor).— 6. *Îl cunoșteau* (pe sergent) *toți* (camarazii).— 7. *Se plecau* (flăcăii), *vârîndu-și* (flăcăii) capul în piept.— 8. *S'a oprit* (purcica) *în Popescu*.— 9. *Vorba lui* (a sergentului) *a rămas*.

În aceste exemple, găsim deci o a patra categorie de cuvinte.

Cuvântul care ține, în vorbirea noastră, locul unui substantiv, adică locul unui nume de ființă sau de lucru, se numește pronume.

Numeralul.

1. *Obuzul rupse pe Popescu în două*.— 2. *El a fost întâiul*.

Vorbele *două* și *întâiul* arată câte un număr și întocmesc o a cincea grupă.

Cuvintele care arată ideea de număr se numesc numerale.

Verbul.

1. *Tunarii ziceau.*—2. *Vorba asta a iscodit-o un sergent.*—3. *De câte ori venea ghiuleaua.*—4. *Lua chipiurile flăcăilor.*—5. *El striga.*—6. *De ce n'ai prins-o?*—7. *Flăcăii se plecau, vârlându-și capul în piept.*—8. *A venit purcica și s'a oprit în Popescu.*—9. *Vârlăise o ghiulea.*—10. *Intinde mâna și o prinde.*—11. *Sosi un obuz și rupse pe Popescu, asvârlindu-i capul.*—12. *A murit.*—13. *Il cunoșteau toți.*—14. *Vorba lui a rămas de poveste.*—15. *Era glumeț.*—16. *E minge.*—17. *A fost întâiul.*

Cuvintele *ziceau, a iscodit, venea, lua, striga, ai prins, plecau, vârlind, a venit, a oprit, vârlăise, întinde, prinde, sosi, rupse, asvârlind, a murit, cunoșteau și a rămas* numesc toate câte o lucrare. De altă parte, formele *era, e (este), a fost* ne spun că ființa sau lucrul de care sunt legate există.

Toate laolaltă fac parte dintr'o altă categorie de cuvinte, a șasea.

Cuvintele care arată aceea ce fac sau aceea ce sunt ființele sau lucrurile se cheamă verbe.

Adverbul.

1. *Tocmai zisese unui voluntar.*—2. *Plecați-vă mai pe vine.*—3. *De câte ori venea ghiuleaua așa de jos, el striga.*

Cuvintele *tocmai și mai*, din primele două propozițiuni, stau pe lângă câte un verb și-i întregesc înțelesul.

— Când zisese? — „Tocmai“ (atunci). — Cât să vă „plecați“ pe vine? — „Mai“ (mult).

În exemplul al treilea, cuvintele *așa* și *jos*, deși nu stau chiar alături de verbul „venea“, tot de el se leagă ca înțeles: — Cum venea? — *Așa de jos*.

Avem, prin urmare, o nouă grupă de cuvinte: a șaptea.

Cuvântul care stă în apropierea unui verb și-i determină înțelesul, într'un fel sau altul, se numește adverb.

Prepozițiunea.

1. *A iscodit-o la Calafat.* — 2. *Ghiuleaua lua cu puterea vântului, chipiurile.* — 3. *Purcica s'a oprit în Popescu.* — 4. *Rupse pe Popescu.* — 5. *Lua din cap, chipiurile flăcăilor.* — 6. *Flăcăii se plecau, vârîndu-și capul în piept.* — 7. *Intr'o zi, a venit purcica.* — 8. *Văjăise o ghiulea peste baterie.* — 9. *Plecați-vă mîi pe vine.* — 10. *Il cunoșteau toți în regiment.* — 11. *Vorba lui a rămas de poveste.* — 12. *Il rupse în două.* — 13. *Vorba lui cu purcica a rămas.* — 14. *Zisese unui voluntar de lângă el.*

Căutând să ne dăm seama de funcțiunea pe care o îndeplinesc cuvintele *la, cu, în, pe, din, întru, peste, de, și de lângă*, constatăm că leagă un verb de un substantiv (1—11), un verb de un numeral (12), un substantiv de un substantiv (13), un substantiv de un pronume (14). Dacă cercetăm și rolul pe care-l are în propozițiune al doilea cuvânt, constatăm că e sau atribut sau complement.

Vorbele acestea de legătură formează o a opta categorie de cuvinte.

Cuvântul care leagă substantivul de atributul său sau verbul de complementul său, se numește prepozițiune.

Conjuncțiunea.

1. *Ghiuleaua venea așa de jos, încât lua chipurile flăcăilor din cap.* — 2. *El striga : „De ce n'ai prins-o?”*—3. *Mai pe vine băieți, că ne înghite purcica.* — 4. *Intinde mâna și-o prinde.* — 5. *Când venea altă ghiulea, el zicea....*— 6. *Dar într'o zi, a venit purcica și s'a oprit în el.* — 7. *I-a asvârlit capul într'o parte și trupul într'alta.*

Cuvintele *incât, de ce, că, și, când, dar*, leagă două propozițiuni. Pe când însă în primele patru exemple această legătură se vede ușor, în celelalte două următoarea (5-6) s'ar părea că nu există. E numai o părere. Ca să ne dăm seama că este același caz, n'avem decât să inversăm propozițiunile din al cincilea exemplu (*El zicea, când venea ghiuleaua*) și să completăm ideea din fraza a șasea. (*Sergentul glumea, dar într'o zi a venit purceaua și s'a oprit în el*).

Examinând acum funcțiunea pe care o îndeplinește și în ultimul exemplu, constatăm că el nu mai leagă aici două propozițiuni, ci numai două cuvinte. („capul“ și „trupul“), care însă au același rol, ca părți de propozițiune (complemente directe).

Aceste vorbe întocmesc a noua grupă de cuvinte.

Cuvintele care leagă între ele, două propozițiuni sau două părți de propozițiune, de același fel, se numesc conjuncțiuni.

Interjecțiunea.

1. *De ce n'ai prins-o, mă?*—2. *Ia întinde mâna și-o prinde.*

Cuvântul *mă!* și *ia!* arată niște strigăte. Prin cel dintâiu, chemăm pe cineva; iar prin al doilea, dăm un îndemn, o îmbărbătare.

Ele fac parte dintr'o ultimă categorie de cuvinte, a zecea.

Cuvintele care arată niște strigăte sau exclamațiuni, pe care le scoatem, ca să exprimăm bucuria, durerea, îndemnul sau alte simțiri, sunt interjecțiuni.

Recapitulare.

În total deci, sunt în limba română un număr de zece părți de vorbire și anume: *substantivul, adjectivul, articolul, pronumele, numeralul, verbul, adverbul, prepozițiunea, conjuncțiunea și interjecțiunea.*

FLEXIUNEA

Cuvinte flexibile.

1. *Substantivele.*

bufniță — bufnițe
căldură — călduri

codru — codri
cerb — cerbi

vierme — viermi
mânie — mânii

Rezultă din aceste exemple că substantivele își schimbă forma, după cum arată una ori mai multe ființe, unul sau mai multe lucruri (număr).

cumnat — *cumnată*
păstor — *păstoriță*

țăran — *țăraneă*
purcel — *purcea*

Prin urmare, substantivele se mai schimbă uneori, și după cum arată o ființă de parte bărbătească ori femeiască (gen).

2. Articolele.

bufniț-a — *bufnițe-le*
căldur-a — *călduri-le*

codru-l — *codri-i*
cerbu-l — *cerbi-i*

vierme-le — *viermi-i*
mâni-a — *mânii-le*

În aceleași condițiuni, variază prin urmare și articolele, luând forme deosebite : -a și -le, -l și -i, -le și -i.

3. Adjectivele.

mândru — *mândri*
greu — *grei*
uriaș — *uriași*

mândră — *măndre*
grea — *grele*
uriașă — *uriașe*

Nici adjectivele nu rămân mereu cu o singură formă, ci se schimbă, după aceleași împrejurări.

4. *Numeralele.*

<i>un — una</i> <i>doi — două</i>	<i>o sută</i> <i>trei sute</i>
<i>o mie</i> <i>cinci mii</i>	<i>un milion</i> <i>opt milioane</i>

O schimbare de formă la fel o constatăm prin urmare și la numerele.

5. *Pronumele.*

<i><u>eu</u> — <u>noi</u></i> <i><u>tu</u> — <u>voi</u></i>	<i><u>el</u> — <u>ei</u></i> <i><u>ea</u> — <u>ele</u></i>
--	---

O schimbare asemănătoare găsim deci și la pronume.

6. *Verbele.*

<i>studiez — studiem</i> <i>beau — bem</i>	<i>rup — rupem</i> <i>fug — fugim</i>
---	--

Ca și celelalte cinci părți de vorbire, citate mai sus, verbele își pot modifica și ele forma, după cum arată lucrarea unei singure sau a mai multor ființe.

Schimbarea pe care o suferă forma unora din părțile de vorbire poartă numele de flexiune. Substantivul, articolul, adjectivul, pronumele, numeralul și verbul sunt cuvinte flexibile, pentru că sunt supuse flexiunii.

Cuvinte neflexibile.

1. *Adverbele.*

Merg departe — *Mergem departe.*
Șoimul este sus. — *Ciocârlia este sus.*

2. *Prepozițiile.*

Călătoresc cu trenul — *Călătorim cu trenul.*
Avion de hârtie — *Coif de hârtie.*

3. *Conjunțiile.*

Mănânc și plec. — *Mâncăm și plecăm.*
Vino să-ți spun ceva. — *Veniți să vă spunem ceva.*

4. *Interjecțiile.*

Ah ! exclamă copilul. — *Ah ! exclamăra copiii.*
Ura ! strig eu cu putere. — *Ura ! strigă toți cu putere.*

Exemplele citate ne arată că, oricum am întrebuința adverbele, prepozițiile, conjunțiile și interjecțiile, forma lor rămâne neschimbată.

*Cuvintele a căror formă nu se schimbă niciodată,
se numesc neflexibile.*

V E R B U L

Ce este verbul ?

1. *Țăranca toarce din fuior.* — Copiii *stau pe vine.* — 3. *Nu mai este apă.*

În propozițiunile citate, cuvântul *toarce* arată lucrarea pe care o face țăranca, *stau* ne face cunoscută starea în care se găsesc copiii, iar *este* ne afirmă existența apei. Toate aceste trei cuvinte sunt verbe.

Verbul este partea de vorbire care ne arată lucrarea, starea sau existența (firea) ființelor ori a lucrurilor.

Verbe transitive și intransitive.

Mângâie câinele.
Umple sacul.
Pândește prilejul.
Înșiră mărgele.

Fuge de vrăjmași.
Intră în casă.
Doarme dus.
Stă pe gânduri.

Verbele *mângâie*, *umple*, *pândește* și *înșiră* exprimă o lucrare. Această lucrare însă nu rămâne numai în subiectul *el*, care o face, ci iese dintr'însul, pentru ca să treacă de-a-dreptul asupra unei ființe („câinele”) sau a unui lucru („sacul”, „prilejul”, „mărgele”), care sunt complementele verbelor. Acest fel de verbe se numesc **transitive**.

Să cercetăm acum, din același punct de vedere, verbele din coloana a doua. Lucrarea nici unuia din ele nu se poate răsfărânge de-a-dreptul asupra vreunei ființe

sau a vreunui lucru din afară. Și aceste verbe au pe lângă dânsese, câte un complement, care le întregeste înțelesul, dar complementul lor nu arată, ca la verbele transitive, persoana sau lucrul asupra căruia s'ar răsfrânge acțiunea exprimată. Intru cât suferă, bunăoară, „vrăjmașii”, de pe urma fugii subiectului „el”? Și tot astfel, complementele „în casă”, „dus” și „pe gânduri” nu arată vreo ființă sau vreun lucru, asupra cărora să treacă acțiunea verbului, ci exprimă numai împrejurarea în care se petrece acțiunea, arătând cel dintâiu locul ei („Intră *în casă*”), iar celelalte chipul cum se îndeplinește lucrarea sau starea exprimată. („Doarme *dus*”. „Stă *pe gânduri*.”) Aceste verbe se numesc intransitive.

Verbele se împart în două mari clase : transitive și intransitive. Primele arată o lucrare care trece de-a-dreptul dela subiect asupra complementului ; cele din urmă exprimă o stare sau o acțiune care nu depășește subiectul și deci nu se răsfrânge asupra vreunui complement.

Persoane.

Eu îmi păstrez toate cărțile pe care am învățat, zice Dinu ; tu, Mitule, fi le păstrezi numai pe cele din anul trecut ; pe când Sandu nu-și mai păstrează nici o carte.

Observăm că unul și același verb apare sub trei înfățișări : *păstrez, păstrezi, păstrează*.

Prima este atribuită lui Dinu, adică persoanei care vorbește. Verbul „păstrez” este la persoana întâi.

A doua este aplicată lui Mitu, adică persoanei căreia i se vorbește. Verbul „păstrezi” este la persoana a doua.

A treia este întrebuințată pentru Sandu, adică pentru persoana despre care se vorbește. Verbul „păstrează” este la persoana a treia.

Persoanele sunt diferitele înfățișări, sub care apar verbele, ca să distingă ființa vorbitorului (persoana I), de aceea căreia vorbitorul i se adresează (persoana II) sau despre care spune ceva (persoana III).

Numere.

Noi ne păstrăm toate cărțile pe care am învățat; voi vi le păstrați numai pe cele din anul trecut; iar ei nu-și mai păstrează nici o carte.

Verbul *păstrăm* este la persoana I; el nu se mai aplică însă unei singure ființe, ca în exemplul precedent, ci mai multora. Verbul „păstrez” este deci la persoana I, numărul singular, pe când „păstrăm”, deși tot la persoana I, este de numărul plural.

De asemenea, verbul *păstrați* este la persoana II, numărul plural, pentru că vorbitorul se adresează mai multor tineri, spre deosebire de „păstrezi”, care este la persoana II, numărul singular.

În sfârșit, *ei păstrează* este la persoana III plural, pentru că vorbitorul se referă la mai mulți camarazi, spre deosebire de „el păstrează”, care este la persoana III singular.

Insușirea pe care o au verbele, de a arăta, prin înfățișarea lor, că este vorba de o singură ființă sau de un singur lucru (singular), ori de mai multe (plural), se numește număr.

Timpuri.

1. *Astăzi lucrez greu.*—2. *Ieri am lucrat ușor.*—
3. *Cum voi lucrea mâine?*

Când spun *lucrez*, mă gândesc la lucrarea pe care o fac, chiar în momentul când vorbesc. Verbul „*lucrez*“ este deci la timpul *prezent*.

Când zic *am lucrat*, cu toții înțelegem că este vorba de ceea ce am făcut în ziua de ieri, care a trecut. Verbul *am lucrat* arată, prin urmare, timpul *trecut*.

Când, în sfârșit, mă întreb cum voi lucrea mâine, îmi dau seama că lucrarea nu s'a făcut încă și că va fi executată în ziua următoare sau viitoare. Verbul *voi lucra* este așa dar, la timpul *viitor*.

Recapitulând, putem spune că trei sunt timpurile cele mai însemnate: *prezentul*, *trecutul* și *viitorul*.

Deosebitele înfățișări pe care le ia verbul, ca să arate cu precizie, momentul când se petrece lucrarea, poartă numele de timpuri.

Moduri.

1. *Ciobanul cântă din fluier.*—2. *Vreau să cânti din fluier.*—3. *Aș cânta din fluier, dacă aș putea.*—
4. *Cântă, te rog, din fluier.*

Observăm că verbul *a cânta* este, în toate aceste exemple, la timpul prezent și cu toate acestea, el ni se înfățișează sub aspecte deosebite. Care să fie motivul?

Când zicem „*Ciobanul cântă*”, exprimăm un fapt

pe care-l socotim sigur și deci în afară de orice îndoială. Verbul „cântă” este la modul **indicativ**.

Indicativul arată un fapt real, sigur.

Același este cazul în exemplul al doilea, cu prezentul *să cânti*? Aici sigur este faptul că eu vreau ca cineva să cânte, dar dacă persoana căreia mă adresez îmi va împlini ori nu voința, aceasta este o chestiune, în privința căreia nu pot spune nimic. Ea poate să cânte, dar poate să și nu cânte. Verbul „să cânti” arată deci lucrarea ca posibilă, dar nesigură. El este la **modul subjonctiv sau conjunctiv**.

Subjonctivul (conjunctivul) înfățișează lucrarea verbului ca posibilă, dar nesigură.

Să trecem la *aș cânta*, a treia înfățișare sub care ni se prezintă verbul analizat. Aici lucrarea este exprimată ca o dorință, care nu se poate împlini, deoarece nu pot să cânt. Verbul „aș cânta” este la **modul optativ**. El se mai numește și **condițional**, pentru că ne arată adeseaori că dorința exprimată nu se poate îndeplini, decât numai dacă se îndeplinește și condițiunea de care este legată.

Optativul sau condiționalul prezintă lucrarea verbului ca o dorință, legată adesea de o anumită condițiune.

In sfârșit, când zicem „cântă, te rog!”, exprimăm

lucrarea ca o rugăminte. Verbul „cântă” este la modul imperativ.

Imperativul exprimă lucrarea verbului ca o poruncă, o rugăminte, un îndemn.

Iată deci cum unul și același verb, la unul și același timp, poate exprima lucrarea în mai multe chipuri. Aceste chipuri poartă numele de moduri.

Prin urmare, pe când timpul arată *când* se petrece lucrarea, modul exprimă *cum* se face aceeași lucrare.

Modurile sunt diferitele înfățișări sub care apar verbele, ca să ne arate chipul cum este exprimată lucrarea, starea sau firea.

TIMPURILE INDICATIVULUI

Prezentul indicativului.

1. *Ciobanul cântă din fluier.* — *Viersul*¹ *lui este duios.* — 3. *Are ceva foarte trist în sunetele-i prelungi.*

Verbele *cântă*, *este* și *are* sunt la modul indicativ, pentru că arată ceva sigur și la timpul *p r e z e n t*, pentru că este vorba de niște fapte care se petrec sub ochii noștri. Tustrele sunt la persoana III, numărul singular.

Iată întreg indicativul prezent al acestor verbe, la toate cele trei persoane dela singular și plural :

1. *Viers* : melodie.

Singular	1. eu cânt	eu sunt	eu am
	2. tu cântă	tu ești	tu ai
	3. el, ea cântă	el, ea este	el, ea are
Plural	1. noi cântăm	noi suntem	noi avem
	2. voi cântați	voi sunteți	voi aveți
	3. ei, ele cântă	ei, ele sunt	ei, ele au

Prezentul este un timp care arată că lucrarea verbului se face acum, adică în clipele când vorbim.

Imperfectul.

1. Când am ajuns, el cântă. — 2. Era foarte vesel. — 3. A avea de gând să mă chema.

Verbul *cânta* arată o lucrare trecută. Această lucrare ni se înfățișează însă ca neterminată, față de lucrarea, tot trecută, pe care ne-o arată verbul „am ajuns“. Același fel de trecut este exprimat atât de *era*, cât și de *avea*.

Cânta, era, avea sunt verbe la modul indicativ, timpul imperfect. Cuvântul „imperfect“ înseamnă „neterminat“.

Singular	1. cântam	eram	aveam
	2. cântai	erai	aveai
	3. cânta	era	avea
Plural	1. cântam	eram	aveam
	2. cântați	erați	aveați
	3. cântau	erau	aveau

Imperfectul arată o lucrare trecută, care se împlinește în același timp cu o altă lucrare, tot trecută.

Perfectul simplu.

1. **Cântă un cântec.** — 2. **Intr'o clipă, fu lângă mine.** — 3. **Avu o licărire de speranță.**

Verbul *cântă* exprimă tot o lucrare trecută.

Spre deosebire de imperfectul „cânta”, el arată o acțiune isprăvită. Pe de altă parte, când spunem „cântă”, înțelegem că lucrarea s'a terminat de curând.

Cântă, fu și avu sunt la modul indicativ, timpul perfectul simplu. Cuvântul „perfect” însemnează „isprăvit”.

Singular	1. cântai	fui sau fusei	avui
	2. cântași	fuși „ fuseși	avuși
	3. cântă	fu „ fuse	avu
Plural	1. cântarăm	furăm sau fuserăm	avurăm
	2. cântarăți	furăți „ fuserăți	avurăți
	3. cântară	fură „ fuseră	avură

Perfectul simplu exprimă o lucrare săvârșită mai înainte, într'un timp hotărît și adesea de curând terminată.

Perfectul compus.

1. **Am cântat cu toții.** — 2. **Am fost foarte veseli.** — 3. **Am avut o vreme minunată.**

Tot o lucrare trecută și isprăvită arată și verbul *am cântat*. El nu ne lămurește însă dacă acțiunea s'a terminat de mult sau de curând. Este deci un nou fel de trecut, care poartă numele de perfectul compus. Verbele *am cântat*, *am fost*, *am avut* sunt la timpul perfectul compus, un alt timp al modului indicativ.

Singular	1. am cântat 2. ai cântat 3. a cântat	am fost ai fost a fost	am avut ai avut a avut
Plural	1. am cântat 2. ați cântat 3. au cântat	am fost ați fost au fost	am avut ați avut au avut

Acest timp se numește perfectul compus, pentrucă este format sau compus din două cuvinte (am+cântat, am+fost, am+avut), spre deosebire de perfectul simplu, care este exprimat printr'o singură vorbă.

Perfectul compus arată tot o lucrare petrecută mai înainte, fără să ne precizeze însă mai de aproape data terminării ei.

Mai-mult-ca-perfectul.

Ne întorceam voioși : cântasem toată ziua, fuseseam foarte veseli și avusesem o vreme minunată.

Lucrarea arătată de verbul *cântasem* ni se arată nu numai ca trecută, dar și ca terminată cu mult înaintea lucrării tot trecute, pe care o exprimă „ne întorceam”.

Este deci o lucrare „mai mult decât trecută”, ceea ce a făcut ca acest timp să fie numit mai-mult-ca-perfect. Verbele *cântasem*, *fusesem*, *avusesem* sunt deci la timpul mai-mult-ca-perfectul indicativului.

Singular	1. <i>cântasem</i> 2. <i>cântaseși</i> 3. <i>cântase</i>	<i>fusesem</i> <i>fuseseși</i> <i>fusese</i>	<i>avusesem</i> <i>avuseseși</i> <i>avusese</i>
Plural	1. { <i>cântasem</i> sau <i>cântaserăm</i>	{ <i>fusesem</i> sau <i>fuseserăm</i>	{ <i>avusesem</i> sau <i>avuseserăm</i>
	2. { <i>cântaseși</i> sau <i>cântaserăți</i>	{ <i>fuseseși</i> sau <i>fuseserăți</i>	{ <i>avuseseși</i> sau <i>avuseserăți</i>
	3. { <i>cântase</i> sau <i>cântaseră</i>	{ <i>fusese</i> sau <i>fuseseră</i>	{ <i>avusese</i> sau <i>avuseseră</i>

Mai-mult-ca-perfectul este un timp trecut, care arată o lucrare de mult terminată, înaintea altei lucrări tot trecute.

Viitorul I.

1. *Măine vom cânta (avem să cântăm) toată ziua.* — 2. *Vom fi (avem să fim) foarte veseli.* — 3. *Cred că vom avea (avem să avem) și o vreme minunată.*

Verbul *vom cânta* sau *avem să cântăm* arată o acțiune care se va întâmpla mâine și prin urmare, în viitor. Verbele *vom cânta (avem să cântăm)*, *vom fi (avem să fim)* și *vom avea (avem să avem)* sunt la modul indicativ, timpul viitorul I.

Singular	1. {	volu cânta sau am să cânt	{	volu fi sau am să flu	{	volu avea sau am să am
	2. {	vei cânta sau ai să cânti	{	vei fi sau ai să fii	{	vei avea sau ai să ai
	3. {	va cânta sau are să cânte	{	va fi sau are să fle	{	va avea sau are să albă
Plural	1. {	vom cânta sau avem să cântăm	{	vom fi sau avem să fim	{	vom avea sau avem să avem
	2. {	veți cânta sau aveți să cântați	{	veți fi sau aveți să fiți	{	veți avea sau aveți să aveți
	3. {	vor cânta sau au să cânte	{	vor fi sau au să fle	{	vor avea sau au să albă

Viitorul I exprimă o lucrare ce va avea loc de acum înainte.

Viitorul II.

1. *Veți primi daruri, numai după ce veți fi cântat colindele.* — 2. *După ce vei fi fost în stare să lupți cu greutățile, vei fi om în toată puterea cuvântului.* — 3. *După ce voiți fi avut tot ce-mi trebuie, voiți putea ajuta și pe alții.*

Pe lângă verbul *veți primi*, care este la viitorul I, mai găsim, în prima frază, și verbul *veți fi cântat*, care arată tot o lucrare viitoare. Dacă comparăm aceste două acțiuni viitoare, vedem că una se va petrece înaintea celeilalte. Mai întâi se vor cânta colindele și numai după aceea se vor primi darurile. Tot așa și în cele două fraze următoare. Trebuie să fii în stare mai întâi să lupți cu greutățile, pentru că, numai după această

dovadă, poți fi socotit om. Mai întâi trebuie să ai tot ce-ți trebuie și numai după aceea poți da altora. Verbele *veși fi cântat*, *vei fi fost* și *vei fi avut* sunt la modul indicativ, timpul viitorul II, care arată un viitor mai apropiat decât viitorul I.

Singular	1. volu fi cântat 2. vei fi cântat 3. va fi cântat	volu fi fost vei fi fost va fi fost	volu fi avut vei fi avut va fi avut
Plural	1. vom fi cântat 2. veși fi cântat 3. vor fi cântat	vom fi fost veși fi fost vor fi fost	vom fi avut veși fi avut vor fi avut

Viitorul II nu se întrebuintează în vorbirea obișnuită, în care este înlocuit prin viitorul I: *Veși primi daruri, numai după ce veși cânta colindele.* 2. *După ce vei fi în stare să lupși cu greutate, vei fi om în toată puterea cuvântului.* — 3. *După ce voiu avea tot ce-mi trebuie, voiu putea ajuta și pe alții.*

Viitorul al II-lea arată o lucrare viitoare, care va fi terminată, când va începe alta (cea exprimată de viitorul I).

TIMPURILE SUBJONCTIVULUI

Prezentul subjunctivului.

1. *Lasă-mă să cânt ceva.* — 2. *Trebuie să fii liniștit.* — 3. *Roagă-l să aibă puțină răbdare.*

Verbele *să cânt*, *să fii*, *să aibă* exprimă fapte nesigure, îndoielnice, posibile. Sunt la modul subjunctiv. Aceste

fapte au loc în momentul când vorbim. *Să cânt, să fii, să aibă* sunt deci la prezentul subjonctivului.

Singular	1. să cânt 2. să cânți 3. să cânte	să flu să fii să fle	să am să ai să albă
Plural	1. să cântăm 2. să cânțați 3. să cânte	să fim să fiți să fle	să avem să aveți să albă

Perfectul subjonctivului.

1. *Trebuia să fi cântat măcar un cântec.* — 2. *Nu cred să fi fost cineva așa de crud.* — 3. *E cu puțință să fi avut atâta curaj, omul acesta pipernicit?*

Verbul *să fi cântat* arată un fapt care n'a avut loc, iar *să fi fost* și *să fi avut*, fapte îndoielnice. Toate se raportă nu la momentul de față, ci la trecut. Ele sunt deci la perfectul subjonctivului.

Singular	1. eu să fi cântat 2. tu să fi cântat 3. el, ea să fi cântat	eu să fi fost tu să fi fost el, ea să fi fost	eu să fi avut tu să fi avut el, ea să fi avut
Plural	1. noi să fi cântat 2. voi să fi cântat 3. ei, ele să fi cântat	noi să fi fost voi să fi fost ei, ele să fi fost	noi să fi avut voi să fi avut ei, ele să fi avut

TIMPURILE OPTATIVULUI (CONDIȚIONALULUI)

Prezentul optativului (condiționalului).

1. *Ai cânta mai bine, dacă ai fi mai atent și dacă ai avea mai multă perseverență.*

Ai cânta arată că lucrarea exprimată de verb se va împlini mai bine, numai dacă se vor realiza cele două condițiuni care urmează : mai multă atenție („dacă ai fi mai atent”) și mai multă statornicie („dacă ai avea mai multă perseverență”.) Verbele *ai cânta*, *ai fi* și *ai avea* sunt la modul optativ sau condițional. Atât faptul de a cânta cât și condițiunile puse se raportează la momentul de față. Verbele care le exprimă sunt, prin urmare, la optativul p r e z e n t.

Singular	1. aș cânta	aș fi	aș avea
	2. ai cânta	ai fi	ai avea
	3. ar cânta	ar fi	ar avea
Plural	1. am cânta	am fi	am avea
	2. ați cânta	ați fi	ați avea
	3. ar cânta	ar fi	ar avea

Perfectul optativului (condiționalului).

Aș fi cântat mai bine, dacă aș fi fost mai atent și dacă aș fi avut mai multă perseverență.

Verbele *aș fi cântat*, *aș fi fost* și *aș fi avut* sunt tot la modul optativ. Faptele arătate de ele nu se petrec însă în prezent, ci sunt arătate ca trecute. Avem deci p e r f e c t u l optativului,

Singular	1. aş fi cântat 2. ai fi cântat 3. ar fi cântat	aş fi fost ai fi fost ar fi fost	aş fi avut ai fi avut ar fi avut
Plural	1. am fi cântat 2. aţi fi cântat 3. ar fi cântat	am fi fost aţi fi fost ar fi fost	am fi avut aţi fi avut ar fi avut

IMPERATIVUL

1. **Cântă mai bine.** — 2. **Fii mai atent.** — 3. **Aibi mai multă perseverenţă.**

Verbele *cântă*, *fii*, *abibi* exprimă rugăminte, sfatul, îndemnul dat persoanei, căreia i se adresează cel ce vorbeşte. Ele sunt la modul *imperativ*.

Acest mod nu are decât timpul *prezent*, deoarece, pentru trecut, nu se pot da sfaturi sau porunci, iar cele date în prezent slujesc şi pentru viitor.

Singular	2. cântă (tu) 3. cânte (el sau ea)	fii (tu) fie (el sau ea)	abibi (tu) abibă (el sau ea)
Plural	2. cântaţi (voi) 3. cânte (ei sau ele)	fiţi (voi) fie (ei sau ele)	aveţi (voi) abibă (ei sau ele)

Imperativul n'are decât două persoane: a doua şi a treia. Prima îi lipseşte, deoarece nu ne putem porunci sau da sfaturi nouă înşine.

MODURI PERSONALE

Am studiat până acum patru moduri: *indicativul*, care are şapte timpuri, *subjonctivul* şi *optativul (condiţionalul)*, care au câte două şi *imperativul*, cu un singur timp. La toate aceste moduri, verbele se schimbă pentru

fiecare persoană (*eu cânt, tu cânți, el cântă, noi cântăm, voi cântați, ei cântă*), pe care o putem recunoaște, chiar și atunci când întrebuițăm verbul singular, fără pronumele *eu, tu, el* etc.

S'ar părea că perfectul subjonctivului nu intră în această regulă, deoarece are aceeași formă (*să fi cântat*), pentru toate persoanele și amândouă numerele. De fapt, acest timp a avut odinioară forme deosebite pentru fiecare persoană (*să fiu cântat, să fii cântat, să fie cântat* etc.) și numai cu vremea, pentru ușurința pronunțării, a căpătat o singură formă pentru toate persoanele, atât la singular cât și la plural.

Iată pentru ce indicativul, subjonctivul, optativul și imperativul se numesc moduri personale.

Personale sunt modurile ale căror persoane se deosebesc între ele. La aceste moduri, verbul se schimbă după fiecare persoană, care se prezintă cu înfățișarea ei deosebită.

MODURI NEPERSONALE

Spre deosebire de modurile personale, limba noastră mai are și altele, care au unul și același aspect pentru toate persoanele și care de aceea, se numesc moduri nepersonale.

Nepersonale sunt modurile la care verbul nu se schimbă după persoane, ci rămâne întotdeauna sub una și aceeași înfățișare.

Modurile nepersonale sunt patru : *infinitivul, gerundiul, participiul și supinul.*

INFINITIVUL

Prezentul Infinitivului.

1. **A cânta** ca *privighetoarea nu este lucru ușor.* —
2. **A fi bun** nu însemnează *a fi prost.* — 3. **A avea și a da** sunt două lucruri deosebite.

A cânta, a fi, a avea, a da arată înțelesul verbelor, într'un chip nedeterminat. Ele nu ne dau nici o lămurire cu privire la persoana care cântă, care este bună, care are sau care dă. Ne arată numai că faptele se petrec în momentul când vorbim. Aceste verbe sunt la modul **i n f i n i t i v**, t i m p u l p r e z e n t.

a cânta cântare	a fi fire	a avea avere
---------------------------	---------------------	------------------------

Perfectul infinitivului.

1. **A fi cântat** ca *privighetorile nu este o crimă.* —
2. **A fi fost** în casa lui și *a nu-l mai cunoaște acum este o purtare nedemnă de un om.* — 3. *Mă chinuește o mare părere de rău : aceea de a fi avut puțința să fac un bine și de a nu-l fi făcut.*

A fi cântat, a fi fost, a fi avut, a fi făcut arată înțelesul verbelor, în același fel nedeterminat, ca și „a cânta”, „a fi”, „a avea”, „a face”, cu singura deosebire că înfățișează faptele nu la timpul prezent, ci la cel trecut. Aceste verbe sunt la **p e r f e c t u l i n f i n i t i v u l u i**.

a fi cântat	a fi fost	a fi avut
--------------------	------------------	------------------

GERUNDIUL

1. *Iși petrece timpul cântând.* — 2. **Fiind un om bun, era iubit de toți.** — 3. *Neavând ce face, s'a apucat de prostii.*

Verbele *cântând, fiind, având* arată mai de aproape împrejurarea în care se petrece acțiunea verbului, pe lângă care stau. În prima propozițiune, această împrejurare este de mod (— Cum își petrece timpul? — Cântând); pe când în a doua și a treia, „fiind” și „având” exprimă o împrejurare de cauză (— Din ce cauză era iubit? — Fiindcă era bun. — De ce s'a apucat de prostii? — Pentrucă nu avea ce face.) Verbele *cântând, fiind și având (neavând)* sunt la modul gerundiului.

cântând	fiind	având
---------	-------	-------

Gerundiul se prezintă sub o singură înfățișare, terminată în *-ând* sau *-ind*.

Gerundiul arată împrejurarea de timp, mod și cauză, în care se petrece acțiunea exprimată de un verb.

PARTICIPIUL

1. *Doina cântată mi-a plăcut foarte mult.* — 2. **Fost ostaș în armia rusească, Tudor Vladimirescu își adună o oaste de panduri.** — 3. **Omul avut nu trebuie să uite pe cei săraci.**

Verbele *cântată*, *fost*, *avut* determină, întocmai ca niște adjective, substantivele „doină”, „ostaș” și „om”, pe lângă care sunt așezate. Ele sunt la modul *participiu*.

cântat cântată	fost fostă	avut avută
---------------------------------	-----------------------------	-----------------------------

Participiul este un mod nepersonal, la care verbul îndeplinește funcțiunea unui adjectiv.

SUPINUL

1. *N'am mult de cântat.* — 2. *Ai fost pe la dânsul? Ai avut ceva cu el? — De fost am fost, dar de avut ceva cu el, nici vorbă nu poate să fie.*

Ca înfățișare, *de cântat* se aseamănă cu participiul, de care se distinge, numai prin aceea că are prepoziția „de” înainte. Ca înțeles, deosebirea este mai mare, pentrucă „de cântat” nu mai îndeplinește funcțiunea de adjectiv, ci de substantiv, care arată destinația. Avem deci un alt mod și anume supinul.

de cântat	de fost	de avut
------------------	----------------	----------------

Supinul este un mod nepersonal, care are rolul unui substantiv și arată de obicei scopul.

CONJUGAREA

Limba noastră are în total opt moduri, dintre care :

Patru moduri personale : *indicativul, subjonctivul (conjunctivul), optativul (condiționalul) și imperativul;* și

Patru moduri nepersonale : *infinitivul, gerundiul, participiul și supinul.*

Indicativul are șapte timpuri: *prezentul, imperfectul, perfectul simplu, perfectul compus, mai-mult-ca-perfectul, viitorul I și viitorul II.*

Subjonctivul și optativul au câte două timpuri: *prezentul și perfectul.*

Imperativul are un singur timp.

În afară de modul imperativ, care are numai două persoane (a doua și a treia), la singular și la plural, celelalte moduri personale au toate cele trei persoane, la amândouă numerile.

Dintre modurile nepersonale, infinitivul are două timpuri, pe când gerundiul, participiul și supinul au câte unul singur.

Din cele învățate până acum, cunoaștem toate înfățișările, subț care se pot prezenta verbele *a cânta, a fi și a avea*; cunoaștem cu alte cuvinte conjugarea acestor verbe.

Conjugarea este totalitatea schimbărilor, pe care le suferă un verb, ca să exprime diferitele timpuri, moduri, persoane și numere.

Iată tabloul întregii conjugări. Verbele *a fi și a avea* întocmesc două tipuri deosebite de conjugare. Celelalte verbe se împart, după terminațiunea infinitivului prezent, în patru categorii, care formează cele patru conjugări regulate ale limbii române. La conjugarea I, infinitivul prezent se termină în **-a, -are** (*a cânta, cântare*); la a II, în **-eă, -ere** (*a tăcea, tăcere*); la a III, în **-e, ere** (*a frânge, frângere*); iar la a IV, în **-i, -ire** (*a fugi, fugire*) și în **-î, -ire** (*a doborî, doborîre*).

Conjugarea verbului A FI

MODURILE PERSONALE		
Indicativul		Subjonctivul
<i>Prezentul</i>	<i>Mai-mult-ca-perfectul</i>	<i>Prezentul</i>
sunt	fusesem	să flu
ești	fuseseși	să fli
este	fuese	să fle
suntem	fusesem sau fuseserăm	să flm
sunteți	fuseseți „ fuseserăți	să fiți
sunt	fuese „ fuseseră	să fle
<i>Imperfectul</i>	<i>Viitorul I</i>	<i>Perfectul</i>
eram	volu fi sau am să flu	eu să fi fost
erai	vei fi „ ai să fli	tu să fi fost
era	va fi „ are să fle	el, ea să fi fost
eram	vom fi „ avem să flm	noi să fi fost
erați	veți fi „ aveți să fiți	voi să fi fost
erau	vor fi „ au să fle	ei, ele să fi fost
<i>Perfectul simplu</i>	<i>Viitorul II</i>	Optativul
ful sau fusel	volu fi fost	<i>Prezentul</i>
fuși „ fuseși	vei fi fost	aș fi
fu „ fuse	va fi fost	ai fi
furăm „ fuserăm	vom fi fost	ar fi
furăți „ fuserăți	veți fi fost	am' fi
fură „ fuseră	vor fi fost	ați fi
		ar fi
<i>Perfectul compus</i>	Imperativul	<i>Perfectul</i>
am fost	—	aș fi fost
ai fost	fii	ai fi fost
a fost	fie	ar fi fost
am fost	—	am fi fost
ați fost	fiți	ați fi fost
au fost	fie	ar fi fost
MODURILE NEPERSONALE		
Infinitivul		
<i>Prezentul</i> : a fi, fire.		<i>Perfectul</i> : a fi fost
Gerundiul	Participiul	Supinul
fiind	fost, fostă.	de fost

Conjugarea verbului A AVEA

MODURILE PERSONALE		
Indicativul		Subjonctivul
<i>Prezentul</i>	<i>Mai-mult-ca-perfectul</i>	<i>Prezentul</i>
am	avusem sau avusesem	să am
ai	avuseși „ avuseși	să ai
are	avuse „ avuse	să albă
avem	avusem „ avusese(ră)m	să avem
aveți	avuseți „ avusese(ră)ți	să aveți
au	avuse „ avusese(ră)	să albă
<i>Imperfectul</i>	<i>Viitorul I</i>	<i>Perfectul</i>
aveam	volu avea sau am să am	eu să fi avut
aveai	vei avea „ ai să ai	tu să fi avut
avea	va avea „ are să albă	el, ea să fi avut
aveam	vom avea „ avem să avem	nol să fi avut
aveați	veți avea „ aveți să aveți	voi să fi avut
aveau	vor avea „ au să albă	ei, ele să fi avut
<i>Perf. simplu</i>	<i>Viitorul II</i>	Optativul
avui	volu fi avut	<i>Prezentul</i>
avuși	vei fi avut	aș avea
avu	va fi avut	ai avea
avurăm	vom fi avut	ar avea
avurați	veți fi avut	am avea
avură	vor fi avut	ați avea
		ar avea
<i>Perf. compus</i>	Imperativul	<i>Perfectul</i>
am avut	—	aș fi avut
ai avut	albi	ai fi avut
a avut	albă	ar fi avut
am avut	—	am fi avut
ați avut	aveți	ați fi avut
au avut	albă	ar fi avut
MODURILE NEPERSONALE		
Infinitivul		
<i>Prezentul</i> : a avea, avere.		<i>Perfectul</i> : a fi avut
Gerundiul	Participiul	Supinul
având	avut, avută.	de avut

Conjugarea I: -a, -are

MODURILE PERSONALE		
Indicativul		Subjonctivul
Prezentul	Mai-mult-ca-perfectul	Prezentul
cânt	cântasem	să cânt
cânți	cântaseși	să cânți
cântă	cântase	să cânte
cântăm	cântasem sau cântaserăm	să cântăm
cântați	cântaseși „ cântaserăți	să cântați
cântă	cântase „ cântaseră	să cânte
Imperfectul	Viitorul I	Perfectul
cântam	voi cânta sau am să cânt	eu să fi cântat
cântai	vei cânta „ ai să cânți	tu să fi cântat
cânta	va cânta „ are să cânte	el, ea să fi cântat
cântam	vom cânta „ avem să cântăm	noi să fi cântat
cântați	veți cânta „ aveți să cântați	voi să fi cântat
cântau	vor cânta „ au să cânte	ei, ele să fi cântat
Perf. simplu	Viitorul II	Optativul
cântai	volu fi cântat	Prezentul
cântași	vei fi cântat	aș cânta
cântă	va fi cântat	ai cânta
cântarăm	vom fi cântat	ar cânta
cântarăți	veți fi cântat	am cânta
cântară	vor fi cântat	ați cânta
		ar cânta
Perf. compus	Imperativul	Perfectul
am cântat	—	aș fi cântat
ai cântat	cântă	ai fi cântat
a cântat	cânte	ar fi cântat
am cântat	—	am fi cântat
ați cântat	cântați	ați fi cântat
au cântat	cânte	ar fi cântat
MODURILE NEPERSONALE		
Infinitivul		
Prezentul : a cânta, cântare.		Perfectul : a fi cântat
Gerundiul	Participiul	Supinul
cântând	cântat, cântată.	de cântat

Conjugarea II: -eà,-ère

MODURILE PERSONALE		
Indicativul		Subjonctivul
<i>Prezentul</i> tac taei tace tăcem tăceți tac	<i>Mai-mult-ca-perfectul</i> tăcusem tăcuseși tăcuse tăcusem sau tăcuserăm tăcuseți „ tăcuserăți tăcuse „ tăcuseră	<i>Prezentul</i> să tac să taiei să tacă să tăcem să tăceți să tacă
<i>Imperfectul</i> tăceam tăceai tăcea tăceam tăceai tăceau	<i>Viitorul I</i> volu tăcea sau am să tac vei tăcea „ ai să taiei va tăcea „ are să tacă vom tăcea „ avem să tăcem veți tăcea „ aveți să tăceți vor tăcea „ au să tacă	<i>Perfectul</i> eu să fi tăcut tu să fi tăcut el, ea să fi tăcut noi să fi tăcut voi să fi tăcut ei, ele să fi tăcut
<i>Perf. simplu</i> tăcut tăcuși tăcu tăcurăm tăcurăți tăcură	<i>Viitorul II</i> volu fi tăcut vei fi tăcut va fi tăcut vom fi tăcut veți fi tăcut vor fi tăcut	Optativul <i>Prezentul</i> aș tăcea ai tăcea ar tăcea am tăcea ați tăcea ar tăcea
<i>Perf. compus</i> am tăcut ai tăcut a tăcut am tăcut ați tăcut au tăcut	Imperativul — taiei tacă — tăceți tacă	<i>Perfectul</i> aș fi tăcut ai fi tăcut ar fi tăcut am fi tăcut ați fi tăcut ar fi tăcut
MODURILE NEPERSONALE		
Infinitivul		
<i>Prezentul</i> : a tăcea, tăcere,		<i>Perfectul</i> : a fi tăcut
Gerundiul tăcând	Participiul tăcut, tăcută.	Supinul de tăcut

Conjugarea III : -e, -ere.

MODURILE PERSONALE		
Indicativul		Subjonctivul
<i>Prezentul</i> frâng frângi frânge frângem frângeți frâng	<i>Mai-mult-ca-perfectul</i> frânsesem frânseși frânseși frânseși frânsesem sau frânseșerăm frânseși „ frânseși frânseși „ frânseși	<i>Prezentul</i> să frâng să frângi să frângă să frângem să frângeți să frângă
<i>Imperfectul</i> frângeam frângeai frângea frângeam frângeați frângeau	<i>Viitorul I</i> volu frânge sau am să frâng vei frânge „ ai să frângi va frânge „ are să frângă vom frânge „ avem să frângem veți frânge „ aveți să frângeți vor frânge „ au să frângă	<i>Perfectul</i> eu să fi frânt tu să fi frânt el, ea să fi frânt noi să fi frânt voi să fi frânt ei, ele să fi frânt
<i>Perf. simplu</i> frânsei frânseși frânse frânserăm frânserăți frânseră	<i>Viitorul II</i> volu fi frânt vei fi frânt va fi frânt vom fi frânt veți fi frânt vor fi frânt	Optativul <i>Prezentul</i> aș frânge ai frânge ar frânge am frânge ați frânge ar frânge
<i>Perf. compus</i> am frânt ai frânt a frânt am frânt ați frânt au frânt	Imperativul — frânge frângă — frângeți frângă	<i>Perfectul</i> aș fi frânt ai fi frânt ar fi frânt am fi frânt ați fi frânt ar fi frânt
MODURILE NEPERSONALE		
Infinitivul		
<i>Prezentul</i> : a frânge, frângere.		<i>Perfectul</i> : a fi frânt
Gerundiul frângând	Participiul frânt, frântă.	Supinul de frânt

Conjugarea IV: -i, -ire.

MODURILE PERSONALE		
Indicativul		Subjonctivul
<i>Prezentul</i>	<i>Mai-mult-ca-perfectul</i>	<i>Prezentul</i>
fug	fugisem	să fug
fugi	fugiseși	să fugi
fuge	fugise	să fugă
fugim	fugisem sau fugiserăm	să fugim
fugiți	fugiseți „ fugiserăți	să fugiți
fug	fugise „ fugiseră	să fugă
<i>Imperfectul</i>	<i>Viitorul I</i>	<i>Perfectul</i>
fugeam	voiu fugi sau am să fug	eu să fi fugit
fugeai	vei fugi „ ai să fugi	tu să fi fugit
fugea	va fugi „ are să fugă	el, ea să fi fugit
fugeam	vom fugi „ avem să fugim	noi să fi fugit
fugeați	veți fugi „ aveți să fugiți	voi să fi fugit
fugeau	vor fugi „ au să fugă	ei, ele să fi fugit
<i>Perf. simplu</i>	<i>Viitorul II</i>	Optativul
fugii	voiu fi fugit	<i>Prezentul</i>
fugiși	voi fi fugit	aș fugi
fugi	va fi fugit	ai fugi
fugirăm	vom fi fugit	ar fugi
fugirăți	veți fi fugit	am fugi
fugiră	vor fi fugit	ați fugi
		ar fugi
<i>Perf. compus</i>	Imperativul	<i>Perfectul</i>
am fugit	—	aș fi fugit
ai fugit	fugi	ai fi fugit
a fugit	fugă	ar fi fugit
am fugit	—	am fi fugit
ați fugit	fugiți	ați fi fugit
au fugit	fugă	ar fi fugit
MODURILE NEPERSONALE		
Infinitivul		
<i>Prezentul</i> : a fugi, fugire.		<i>Perfectul</i> : a fi fugit
Gerundiul	Participiul	Supinul
fugind	fugit, fugită.	de fugit

Conjugarea IV: -î, -îre

MODURILE PERSONALE		
Indicativul		Subjonctivul
<p><i>Prezentul</i></p> <p>dobor dobori doboară doborim doboriți doboară</p>	<p><i>Mai-mult-ca-perfectul</i></p> <p>doboriseam doboriseși doborise doboriseam sau doboriserăm doboriseși „ doboriserăți doborise „ doboriseră</p>	<p><i>Prezentul</i></p> <p>să dobor să dobori să doboare să doborim să doboriți să doboare</p>
<p><i>Imperfectul</i></p> <p>doboram dobrai dobra doboram dobrați dobrau</p>	<p style="text-align: center;"><i>Viitorul I</i></p> <p>voi dobori sau am să dobor vei dobori „ ai să dobori va dobori „ are să doboare vom dobori „ avem să doborim veți dobori „ aveți să doboriți vor dobori „ au să doboare</p>	<p><i>Perfectul</i></p> <p>eu să fi doborit tu să fi doborit el să fi doborit noi să fi doborit voi să fi doborit ei să fi doborit</p>
<p><i>Perf. simplu</i></p> <p>doborî doborîși dobori doborîrăm doborîrați doborîră</p>	<p style="text-align: center;"><i>Viitorul II</i></p> <p>voi fi doborit vei fi doborit va fi doborit vom fi doborit veți fi doborit vor fi doborit</p>	<p style="text-align: center;">Optativul</p> <p><i>Prezentul</i></p> <p>aș dobori ai dobori ar dobori am dobori ați dobori ar dobori</p>
<p><i>Perf. compus</i></p> <p>am doborît ai doborît a doborît am doborît ați doborît au doborît</p>	<p style="text-align: center;">Imperativul</p> <p>— doboară doboare — doboriți doboare</p>	<p><i>Perfectul</i></p> <p>aș fi doborît ai fi doborît ar fi doborît am fi doborît ați fi doborît ar fi doborît</p>
MODURILE NEPERSONALE		
Infinitivul		
<p><i>Prezentul</i> : a doborî, doborire. <i>Perfectul</i> : a fi doborit</p>		
<p>Gerundiul</p> <p>doborînd</p>	<p>Participiul</p> <p>doborît, doborită.</p>	<p>Supinul</p> <p>de doborit</p>

SUBSTANTIVUL

Ce este substantivul ?

Aveam cu mine, drept călăuză, dela Găvanul, un voinic din Bisoca, un fel de oacheș Apolon muntănesc, care cunoștea ca în palmă, toate cotiturile munților și se mai pricepea și la multe altele, căci era și vânător, și cioban, și cosaș, și cântăreț la biserică, și cântăreț cu cavatul, ba încă știa să spună și basme, de-ți era drag să-l ascuți.

Din Al. Odobescu : Pseudokineghetleos.

În această frază întâlnim :

1. *Mai multe nume de ființe*: călăuză, voinic, Apolon, vânător, cioban, cosaș, cântăreț; și

2. *Mai multe nume de lucruri*: Găvanul, Bisoca, fel, palmă, cotitură, munte, biserică, cavat, basm.

După cum am mai văzut, toate aceste cuvinte poartă numele de substantive.

Substantiv este orice cuvânt, cu ajutorul căruia numim o ființă sau un lucru.

Substantive proprii.

Aruncând o nouă privire asupra tuturor substantivelor pe care le-am găsit în fraza citată, constatăm că unele sunt date numai unui singur lucru sau unei singure ființe. *Găvanul* este un anumit schit din județul Buzău, iar *Bisoca* un anumit sat din același județ. Tot așa, *Apolon* este numele pe care vechii Greci îl dădeau unui singur zeu, zeului luminii și al artelor. Faptul că Al. Odobescu aplică același nume și voinicului care-l conducea, nu însemnează că sunt doi Apoloni. Deși numite la fel, cele două persoane reprezintă două ființe

cu totul deosebite, după cum sutele și miile de oameni cu numele de „Ion“ nu se aseamănă între dâșii și nici nu fac măcar parte din aceeași categorie.

Prin urmare, numele *Găvanul* aparține numai unui anume schit, *Bisoca* unui anume sat și *Apolon* unui anume zeu. Aceste nume sunt astfel „proprii” lucrurilor sau ființei, pe care le arată și de aceea, se numesc substantive proprii. Ele se scriu cu literă mare.

Proprii sunt toate substantivele care numesc o anumită persoană sau un anumit lucru.

Substantive comune.

Dacă cercetăm acum celelalte substantive din exemplul citat, vedem că ele pot fi date mai multor ființe sau lucruri de același fel. Numele de *călăuză* bunăoară, se întrebuințează pentru toți cei ce conduc pe cineva, prin munți, prin orașe, prin muzee etc. Același este cazul și pentru celelalte nume de ființe (*voinic, vânător, cioban, cosaș, cântăreț*) sau lucruri (*palmă, fel, cotitură, munte, biserică, basm, caval*) din fraza analizată. Aceste nume aparțin deci mai multor ființe sau lucruri de același fel și de aceea, se numesc substantive c o m u n e.

Comune sunt acele substantive, care se dau tuturor ființelor sau lucrurilor de același fel.

Substantive concrete și substantive abstracte.

om	coasă	prietenie
copil	mână	glumă
urs	sgomot	îndrăzneală
pițigoiu	doină	libertate
greiere	sunet	, ură

În primele două coloane, avem un număr de câte cinci substantive, nume de ființe și cinci, nume de lucruri. De șapte din ele, ne putem da seama prin simțul văzului și al pipăitului, iar de cele trei următoare (*sgomot, doină, sunet*), prin simțul auzului. Acest fel de substantive se numesc **c o n c r e t e**. În a treia coloană, sunt cinci substantive, care nu sunt nici nume de ființe și nici de lucruri, pe care să le putem cunoaște prin vreunul din cele cinci simțuri. Acest fel de substantive, care arată *idei*, se numesc **a b s t r a c t e**.

Substantivele, nume de ființe sau de lucruri, de care ne putem da seama prin simțurile noastre, se numesc concrete; iar acelea care numesc nu înseși ființele ori lucrurile, ci o calitate sau un fel de a fi al lor și pe care deci nu le simțim, ci le înțelegem cu mintea, se cheamă abstracte.

NUMĂRUL

Ce este „numărul“ în gramatică?

Doi oameni călătoreau odată, vara, pe un drum. Unul avea în traista sa, trei pâni și celălalt două pâni. Dela o vreme, fiindu-le foame, poposesc la umbra unei răchiți pletoase, lângă o fântână cu ciură, scoate fiecare pânilă ce avea și se pun să mănânce împreună, ca să aibă mai mare poftă de mâncare.

Din I. Creangă : Cînei pâni.

Cuvintele *unul, doi și trei* sunt numere. „Unul” arată aceea ce numim o unitate; „doi” și „trei” mai multe

unități. Alăturând diferite numere pe lângă un substantiv, observăm că înfățișarea acestuia se schimbă :

Un om — doi o a m e n i, trei o a m e n i, o sută de o a m e n i; o vară — două v e r i, zece v e r i, cincizeci de v e r i.

Rezultă deci că, dacă-l unim cu numărul „unul”, substantivul are un aspect, iar dacă-l împreună cu un număr mai mare decât „unul”; oricare ar fi el, substantivul se prezintă sub o altă înfățișare.

Insușirea pe care o au substantivele de a arăta, prin aspectul lor, ideea de unul singur ori de mai mulți, se cheamă număr.

În aritmetică, avem un șir nesfârșit de numere; în gramatică nu sunt decât două, deoarece, cum am văzut, numai sub două înfățișări se prezintă substantivul, oricare ar fi numerele pe care i le-am alătura.

Numărul singular.

Cercetând, din acest punct de vedere, substantivele din exemplul nostru, vedem că *vară, drum, traistă, vreme, foame, umbră, răchită, fântână, ciutură* și *poftă* arată câte un singur lucru. Ele sunt la numărul **s i n g u l a r.**

Un substantiv este la numărul singular, când exprimă ideea de o singură ființă sau de un singur lucru.

Numărul plural.

Spre deosebire de acestea, substantivul *oameni* arată mai multe ființe omenești, iar *pâni* mai multe lucruri de același fel. Ele sunt la numărul plural. Trecând substantivele citate mai sus, dela singular la plural, vom avea: *veri*, *drumuri*, *traiste* sau *trăiști*, *vremi* sau *vremuri*, *umbre*, *răchiți*, *fântâni*, *ciuturi* și *poște*. (Substantivul *foame* nu se întrebuițează la plural).

Un substantiv este la numărul plural, când exprimă ideea de mai multe ființe sau lucruri.

G E N U L

Ce este genul?

tată	mamă	domn	doamnă
fiu	fiică	cititor	cititoare
frate	soră	țaran	țărăncă
băiat	fată	prinț	prințesă
ginere	noră	împărat	împărăteasă

Dacă examinăm fiecare din aceste zece perechi de cuvinte, observăm că cele din stânga exprimă toate, persoane de parte bărbătească: *tată*, *fiu*, *domn*, *cititor* etc.; pe când cele din dreapta arată persoanele corespunzătoare de parte femeiască: *mamă*, *fiică*, *doamnă*, *cititoare* etc.

Înfățișarea deosebită, pe care o iau substantivele, ca să arate sexul numelor, se numește în gramatică, gen.

Masculin și feminin.

șap	capră	vițel	vițea
cerb	ciută	eurcan	eurcă
berbec	oaie	urs	ursoaică
cocoș	găină	vulpoi	vulpe
cotoiu	pisică	porumb	porumbiță

Din aceste exemple, observăm că și numele celorlalte ființe, în afară de oameni, pot să aibă o înfățișare deosebită, după cum arată un sex sau celălalt.

Substantivele care arată partea bărbătească sunt de genul masculin, iar cele care numesc partea femeiască, de genul feminin.

Cum putem deosebi un substantiv masculin de unul feminin ?

un domn doi domni	o doamnă două doamne
un urs doi urși	o ursoaică două ursoaice

Observăm că substantivele masculine nu pot suferi înaintea lor, decât numărul *un* la singular și *doi* la plural, pe când cele feminine, numai *o* la singular și *două* la plural. Ca să aflăm deci, de ce gen este un substantiv, îl punem la singular și la plural, însoțindu-l de numerele corespunzătoare. Dacă aceste numere sunt *un* și *doi*, substantivul este de genul masculin; dacă dimpotrivă, sunt *o* și *două*, el este de genul feminin.

Și numele de lucruri pot fi masculine sau feminine.

dinte ghimpe burete cărbune strugure	cheie hârtie cărare margine frânghie
--	--

Exemplele citate sunt toate nume de lucruri. La prima vedere, ni s'ar părea că ele nu pot fi de nici unul din cele două genuri învățate, deoarece, ca nume de lucruri, nu arată nici un sex. Cu toate acestea însă, constatăm că substantivele din coloana stângă sunt masculine (**un burete — doi bureți, un cărbune — doi cărbuni** etc.), pe când cele din coloana dreaptă, feminine (**o cheie — două chei, o hârtie — două hârtii** etc.)

Cum se explică acest fapt? Asemănându-le cu numele de ființe, poporul a dat și numelor de lucruri, un gen.

Și substantivele, nume de lucruri, pot fi de genul masculin sau feminin; dar, spre deosebire de numele de ființe, nu pot avea amândouă genurile, ci numai unul din ele.

Genul ambigen.

caiet seaun briceag condeiu	cușit topor hotar cântec	puț mal prag zâmbet
--------------------------------------	-----------------------------------	------------------------------

Avem un alt șir de substantive, tot nume de lucruri. Ele nu sunt însă nici masculine, nici feminine pe de-a-n-tregul, ca cele precedente. În adevăr, la singular, ele se pot alătura de cuvântul *un* (*un caiet, un briceag* etc.) și la plural de *două* (*două caiete, două bricege* etc.). Aceste cuvinte sunt, prin urmare, la singular de genul masculin, iar la plural de cel feminin și aparțin astfel, ambelor genuri.

Substantivele care-și schimbă genul, după numărul la care se află, așa încât la singular sunt masculine, iar la plural feminine, se numesc ambigene, cuvânt care însemnează „de amândouă genurile”.

C A Z U L

Ce este cazul ?

1. *Codrul Vlăstiei se întindea odinioară, în județele Dâmbovița, Ilfov și Ialomița.*
2. *Strâmta cărare a codrului era foarte întorto-chiată.*
3. *Nu-i lipseau codrului, nici chiar păsările cele mai rare.*
4. *Voinicul îndrăgise codrul.*
5. *Codrule, ce tânăr ești !*

Deși cuvântul *codru* figurează în toate aceste exemple, el nu îndeplinește totuși același rol, în fiecare propozițiune. Așa bunăoară, în prima el este subiect, în a doua atribut, în a treia și a patra complement. Paralel cu deosebirea de rol, constatăm o deosebire, și

din punctul de vedere al înfățișării, sub care se prezintă acest cuvânt (*codrul, al codrului, codrului*), după cum îndeplinește o funcțiune ori alta.

Schimbarea suferită de un substantiv, după rolul pe care-l joacă în propozițiune, se numește caz.

Nominativul.

În primul exemplu, cuvântul *codrul* este subiectul propozițiunii. (— Cine se întindea în județele...? — Codrul.) Cazul în care se află subiectul poartă numele de **n o m i n a t i v**. Ca să-l aflăm, punem întotdeauna întrebările *cine?* sau *ce?* înaintea predicatului.

*Ori de câte ori un substantiv îndeplinește funcțiunea de s u b i e c t al propozițiunii și răspunde, ca și acesta, la întrebările cine? sau ce? el este în cazul **nominativ**.*

Genetivul.

În a doua propozițiune, forma *a codrului* este atribut, pentru că lămurește înțelesul substantivului „cărare”. (— A cui cărare? — A codrului?) Substantivul *a codrului* este la un alt caz, care se numește **g e n e t i v**. Îl aflăm cu întrebările *al cui?* *a cui?* *ai cui?* *ale cui?* puse înaintea substantivului determinat.

*În cazul **genetiv**, sunt toate substantivele care îndeplinesc un rol de a t r i b u t și răspund la întrebările: al (a, ai, ale) cui?*

Dativul.

În propozițiunea a treia, cuvântul *codrului* completează înțelesul verbului „lipseau” și poate fi găsit cu întrebarea *cui?* pusă înaintea acestuia. (— Cui nu-i lipseau nici păsările...? — Codrului.) Este deci un complement indirect. Cazul în care este substantivul *codrului*, se numește **d a t i v**.

In cazul dativ, sunt substantivele care joacă rolul de complemente indirecte și pot fi aflate cu ajutorul întrebării cui? pusă înaintea verbului determinat.

Acuzativul.

În a patra propozițiune, substantivul *codrul* completează tot înțelesul unui verb, dar nu mai răspunde la întrebarea *cui?* ci la întrebarea *pe cine?* sau *ce?* (— Pe cine îndrăgise? Ce îndrăgise? — Codrul.) Este prin urmare un complement direct. Schimbându-și rolul sintactic, substantivul „codrul” și-a schimbat și înfățișarea, care acum întocmește un alt caz, numit **a c u z a t i v**.

Ori de câte ori un substantiv îndeplinește funcțiunea de complement direct, este în cazul acuzativ.

Vocativul.

În sfârșit, în ultima propozițiune, substantivul *codrule* nu îndeplinește nici un rol sintactic, deoarece este o simplă chemare, adresată codrului, cu care vorbim. De aceea, numele persoanei sau al lucrului căruia ne adresăm, prin acest caz, se și pune între două virgule, când este în mijlocul propozițiunii.

*Infățișarea pe care o iau substantivele, când chemăm prin ele, o persoană sau un lucru, socotit drept ființă, este cazul **vocativ**.*

Declinarea.

*In total, limba noastră are deci cinci cazuri: nominativul, genetivul, dativul, acuzativul și vocativul. Trecerea, prin aceste cazuri, a substantivelor de orice gen, la singular și la plural, se cheamă **declinare**.*

ARTICOLUL

Ce este articolul?

1. *Vulturul înhață găina și se îndreaptă repede, spre muntele Cristianul.*

2. *Un vultur înhață o găină și se îndreaptă spre un munte din apropiere.*

Să comparăm chipul în care ni se înfățișează cele trei substantive subliniate, în amândouă exemplele date. În primul, substantivele *vulturul*, *găina* și *muntele* arată precis ființele și lucrul pe care-l numesc. Noi știm prin urmare, despre care anume vultur, găină și munte ni se vorbește. În al doilea exemplu, dimpotrivă, vorbitorul nu ne precizează nimic asupra lor, lăsându-le fără vreo lămurire mai de aproape: *un vultur*, *o găină*, *un munte oarecare*. Cum a izbutit el să ne dea aceste două feluri de exprimare, atât de deosebite ca înțeles, întrebuițând totuși aceleași cuvinte? Cu ajutorul articolelor. În prima propozițiune, a ală-

turat la finele substantivelor *vultur, găină și munte*, articolele *-l, -a și -le*; în a doua, a pus înaintea lor, articolele *un și o*.

Articolul este o părțică de vorbire, care se așează pe lângă un substantiv, ca să-l precizeze sau să-l lase nedeterminat.

Articolul hotărît și cel nehotărît.

Articolele *-l, -le și -a*, care determină înțelesul substantivelor, hotărîndu-le de aproape, se numesc *hotărîte*; iar *un și o*, care fac ca înțelesul substantivelor să rămâie neprecizat, se cheamă *nehotărîte*.

La aceste deosebiri — de înțeles și de aspect — mai putem adăoga una. Articolele hotărîte *-l, -le și -a* se alătură la sfârșitul substantivelor, lipindu-se de ele, în așa chip, încât întocmesc un singur cuvânt, cu substantivul pe care-l determină. De aceea, ele se mai numesc și articole *enclitice*. Spre deosebire de acestea, articolele *un, o* stau întotdeauna înaintea substantivelor și nu se contopesc cu ele, ci-și păstrează ființa lor deosebită.

Articolul hotărît dă un înțeles determinat înțelesului substantivelor, pe lângă care se alipește. El se întrebuițează, ca să indice o ființă sau un lucru cunoscut. Articolul nehotărît dă dimpotrivă, un înțeles nelămurit substantivelor și se aplică, ori de câte ori vrem să arătăm o ființă sau un lucru, despre care n'am mai vorbit sau pe care nu le-am înfățișat într'un fel sau într'altul.

Substantivele urmate de articolul enclitic sunt numite articulate, iar cele precedate de articolul nehotărît se zic nearticulate.

DECLINAREA NEARTICULATĂ

Declinarea nearticulată a masculinelor.

Singular.

- Nom. **Un păstor** *cântă din caval.*
 Gen. **Oile unui păstor** *au căzut în prăpastie.*
 Dat. **Unui păstor**, *nu-i pasă de furtună.*
 Acuz. **Privește pe un păstor** *și vezi-l cât e de fericit.*

Plural.

- Nom. **Niște păstori** *urcă muntele.*
 Gen. **Oile unor păstori** *au fost trăsnite.*
 Dat. **Unor păstori**, *nu le poți cere altă mâncare,
 decât mămăligă cu brânză.*
 Acuz. **Am văzut niște păstori**, *chiar în vârful Caraimanului.*

În exemplele date, avem un substantiv masculin nearticulat, trecut prin toate cazurile la singular și la plural. Propriu vorbind, substantivul însuși nu s'a schimbat, ci a păstrat o singură formă la singular și alta la plural. Schimbarea se vede numai la articolul nehotărît *un*, care precede substantivul și care se prezintă sub forme deosebite, la diferitele cazuri.

Declinarea nearticulată a substantivului *păstor* se prezintă deci astfel :

Cazurile	Singular	Plural
Nom.	un păstor	niște păstori
Gen.	($\frac{al, a}{ai, ale}$) unui păstor	($\frac{al, a}{ai, ale}$) unor păstori
Dat.	unui păstor	unor păstori
Acuz.	(pe) un păstor	(pe) niște păstori

Să mai luăm un substantiv masculin și să-l trecem prin toate cazurile declinării nearticulate :

Singular.

- Nom. **Un pește argintiu se sbătea în plasă.**
 Gen. **Am văzut scheletul unui pește mare.**
 Dat. **Aruncai câteva firimituri, unui pește roșu, care se sbenguia prin basin.**
 Acuz. **Pescarul îmi aduse un pește de toată frumusețea.**

Plural.

- Nom. **Pești de toate mărimile, înotau prin apa limpede a lacului.**
 Gen. **Din gurile unor pești, ieșeau bășicuțe de aer.**
 Dat. **Cum ți-ai putut închipui că unor pești le poate merge bine, dacă-i scoți din apă?**
 Acuz. **Copilul privea niște pești, cari se sbăteau în coșul pescarului.**

Declinarea nearticulată a substantivului *pește* se înfățișează deci, în chipul următor :

Cazurile	Singular		Plural	
Nom.	un	pește	niște	pești
Gen.	(al, a) ai, ale	unui pește	(al, a) ai, ale	unor pești
Dat.	unui	pește	unor	pești
Acuz.	un	pește	niște	pești

Substantivele masculine rămân deci neschimbate la declinarea nearticulată, având o formă pentru singular și alta pentru plural.

Declinarea nearticulată a femininelor.

Singular.

- Nom. **O gaiță** țipa de zor, în frunziș.
 Gen. *Păsărica se sbătea în ghiarele unei gaițe.*
 Dat. *Puișorii nu se puteau împotrivi unei gaițe hrăpărețe.*
 Acuz. *A împușcat o gaiță.*

Plural.

- Nom. **Niște gaițe** țipau cât le ținea gura.
 Gen. *In copaci, se vedeau cuiburile unor gaițe.*
 Dat. **Unor gaițe** prădalnice, nu le este milă de puii altor păsări.
 Acuz. *Vânătorul prinsese niște gaițe.*

Declinarea nearticulată a substantivului *gaiță* se prezintă, prin urmare, astfel :

Cazurile	Singular		Plural	
Nom.	o	gaiță	niște	gaițe
Gen.	($\frac{ai, a}{ai, ale}$)	unei gaițe	($\frac{ai, a}{ai, ale}$)	unor gaițe
Dat.		unei gaițe		unor gaițe
Acuz.	o	gaiță	niște	gaițe

Tot cu ajutorul articolului nehotărît — de astă dată de genul feminin — s'a făcut și declinarea nearticulată a substantivului feminin „gaiță”. Ca și la declinarea masculină, cuvântul apare la plural, sub o singură formă (gaițe); la singular însă, el se prezintă sub două aspecte deosebite: unul pentru cazul nominativ și acuzativ (gaiță) și altul pentru genetiv și dativ (gaițe). Acesta din urmă se aseamănă cu pluralul.

Declinarea nearticulată a ambigenelor.

Singular.

Nom. **Un sat** este o mică așezare de oameni.

Gen. **Ai văzut vreodată, privesc** **unui sat** de munte?

Dat. **Ce bine îi stă unui sat**, cu casele curate și gospodăriile înfloritoare!

Acuz. **Am vizitat un sat** de pescari.

Plural.

Nom. **Niște sate** de moșneni presărau regiunea.

Gen. **Gospodăriile unor sate** de moșneni îți încântă privirile.

Dat. **Artileria dușmană a pricinuit mari stricăciuni, unor sate**

Acuz. **Apele au înecat niște sate.**

Să vedem cum se prezintă pe scurt, declinarea nearticulată a substantivului *sat* :

Cazurile	Singular	Plural
Nom.	un sat	niște sate
Gen.	$\left(\begin{smallmatrix} al, a \\ ai, ale \end{smallmatrix}\right)$ unui sat	$\left(\begin{smallmatrix} al, a \\ ai, ale \end{smallmatrix}\right)$ unor sate
Dat.	unui sat	unor sate
Acuz.	un sat	niște sate

Acest tablou ne arată că *declinarea nearticulată a substantivelor ambigene este la singular, întocmai ca a masculinelor, iar la plural, ca a femininelor.*

Recapitulare.

Privită laolaltă, declinarea substantivelor *păstor, pește, gaiță și sat* ne înfățișează următorul tablou general al declinării nearticulate :

		M a s c u l i n		F e m i n i n		A m b i g e n	
Singular	N.	un păstor	un pește	o gaiță	un sat		
	G.	(al, a) (ai, ale) unui păstor	unul pește	(al, a) (ai, ale) unei gaițe	unui sat		
	D.	unui păstor	unui pește	unei gaițe	unui sat		
	A.	(pe) un păstor	un pește	(pe) o gaiță	un sat		
Plural	N.	niște păstori	niște pești	niște gaițe	niște sate		
	G.	(al, a) (ai, ale) unor păstori	unor pești	(al, a) (ai, ale) unor gaițe	unor sate		
	D.	unor păstori	unor pești	unor gaițe	unor sate		
	A.	(pe) niște păstori	niște pești	(pe) niște gaițe	niște sate		

Rezumând cele ce vedem în acest tablou, ajungem la următoarea constatare :

Declinarea nearticulată se face cu ajutorul articolului nehotărît un și o, care este așezat înaintea cuvântului declinat. Substantivul însuși rămâne aproape neschimbat, având în general, o înfățișare unică la cazurile singularului și alta, tot unică, la acelea ale pluralului. Numai femininele se prezintă sub două aspecte, la singular : unul pentru nominativ și acuzativ, iar altul pentru genetiv și dativ, care este la fel cu pluralul.

Dacă toate cazurile au aproape aceeași înfățișare, cum le vom putea atunci distinge unele de altele? Le vom deosebi, după articolul nehotărît, care le precede; iar când și acesta lipsește, după întrebarea la care răspund.

Declinarea articolului nehotărît.

Articolul nehotărît **un și o**, cu ajutorul căruia se face declinarea nearticulată, se declină el însuși, având, după cum am văzut din exemplele date, următoarele forme :

Cazurile	Singular		Plural		
	Masculin	Feminin	Masculin — Feminin		
Nom.	un	o	unii,	niște,	unele
Gen.	(al, a) unui	(ai, a) unei	(al, a) unor	(ai, ale)	unor
Dat.	unui	unei	unor		
Acuz.	(pe) un	(pe) o	(pe) unii,	niște,	unele
Voc.	—	—	—		

Articolul nehotărît **un** și **o** nu arată numărul, ci numai ideea de *un* lucru *oarecare* sau de *o* ființă *oarecare*, rămase nedeterminate. De aceea, acest articol nu trebuie confundat cu numeralul *un* sau *o*, care exprimă ideea de unitate, adică de *un singur lucru* sau de *o singură ființă*. Ca dovadă, este și faptul ca articolul nehotărît are și pluralul, ceea ce ar fi cu neputință de închipuit la numeralul *un*, *o*.

DECLINAREA ARTICULATĂ

Declinarea articulată a masculinelor.

Singular.

- Nom. **Păstorul** cântă din caval.
 Gen. **Oile păstorului** au căzut în prăpastie.
 Dat. **Păstorului** nu-i pasă de furtună.
 Acuz. **Privește pe păstorul** acesta și vezi-l cât e de fericit.
 Voc. **Păstorule**, ce frumoasă vieață duci tu!

Plural.

- Nom. **Păstorii** urcă muntele.
 Gen. **Oile păstorilor** au fost trăsnite.
 Dat. **Păstorilor** nu le poți cere altă mâncare, decât mămăligă și brânză.
 Acuz. **Am văzut pe păstorii** aceștia, chiar în vârful Caraimanului.
 Voc. **Păstorilor**, ce frumoasă e vieața voastră!

Declinarea articulată a substantivului *păstor* s'a făcut cu ajutorul articolului enclitic **-I** și anume :

Cazurile	S i n g u l a r	P l u r a l
Nom.	păstoru I	păștori I
Gen.	($\frac{al, a}{ai, ale}$) păștoru lui	($\frac{al, a}{ai, ale}$) păștori lor
Dat.	păștoru lui	păștori lor
Acuz.	(pe) păștoru I	(pe) păștori I
Voc.	păștoru le !	păștori lor !

Cu alte cuvinte, la formele nearticulate, *păstor* pentru singular și *păștori* pentru plural, s'a adăugat articolul enclitic **-I**, sub aspectele pe care le ia, după diferite cazuri.

Să vedem cum se înfățișează declinarea articulată a substantivului masculin *pește* :

S i n g u l a r.

- Nom. **Peștele cel argintiu se sbătea în plasă.**
 Gen. **Am văzut scheletul peștelui.**
 Dat. **Aruncai câteva firimituri peștelui, care se sbenguia prin basin.**
 Acuz. **Pescarul aducea peștele prins.**
 Voc. **Pește mititel, vino 'ncoace !**

P l u r a l.

- Nom. **Peștii înotau prin apa limpede a lacului.**
 Gen. **Din gurile peștilor, ieșeau bășicuțe de aer.**
 Dat. **Cum ți-ai putut închipui că peștilor le poate merge bine, dacă-i scoți din apă?**
 Acuz. **Copilul privea peștii, cari se sbăteau în coșul pescarului.**
 Voc. **Peștilor, veniți încoace !**

Declinarea articulată a substantivului *pește* s'a făcut, tot prin alipirea articolului enclitic, ca și la cuvântul „păstor”, cu singura deosebire că aici nu mai avem articolul *-l*, ci un alt articol enclitic : *-le*.

Căzurile	Singular	Plural
Nom.	<i>pește le</i>	<i>pești l</i>
Gen.	$\left(\begin{smallmatrix} al, a \\ ai, ale \end{smallmatrix}\right)$ <i>pește lul</i>	$\left(\begin{smallmatrix} al, a \\ ai, ale \end{smallmatrix}\right)$ <i>pești lor</i>
Dat.	<i>pește lui</i>	<i>pești lor</i>
Acuz.	<i>(pe) pește le</i>	<i>(pe) pești i</i>
Voc.	<i>pește !</i>	<i>pești lor !</i>

Rezultă deci, că declinarea articulată a substantivelor masculine se face cu ajutorul articolelor enclitice corespunzătoare : *-l*, pentru substantivele terminate la nominativul singular nearticulat, într'o *consonantă* sau în vocala *-u*, și *-le*, pentru cele terminate în vocala *-e*. Aceste articole se alipesc la sfârșitul formei nearticulate a substantivelor.

Declinarea articulată a femininelor.

Singular.

- Nom. **Gaița** țipa de zor.
 Gen. *O păsărică se sbătea în ghiarele gaiței.*
 Dat. *Puișorii nu se puteau împotrivi gaiței hră-
 părețe.*
 Acuz. *A împușcat gaița, care devasta cuiburile păsă-
 sărelelor.*
 Voc. **Gaițo**, prea ești din cale afară de crudă !

Plural.

- Nom. **Gaițele** țipau cât le ținea gura.
 Gen. *In copaci, se vedeau cuiburile gaițelor.*
 Dat. **Gaițelor** nu le este milă de puii altor păsări.
 Acuz. *Vânătorul prinsese gaițele, care-l năuceau
 prin țipetele lor.*
 Voc. **Gaițelor**, mai închideți-vă pliscul !

Substantivul articulat *gaița* se declină așa dar, astfel :

Cazurile	Singular	Plural
Nom.	gaița	gaițe
Gen.	(al, a) gaiței	(al, a) gaițelor
Dat.	gaiței	gaițelor
Acuz.	(pe) gaița	(pe) gaițele
Voc.	gaițo!	gaițelor!

Și aici același procedeu. La formele nearticulate ale substantivului, se adaugă articolul enclitic, de astă dată *-a*, care se alătură substantivelor de genul feminin.

Declinarea articulată a ambigenelor.

Singular.

- Nom. **Satul** este o mică așezare omenească.
 Gen. *Priveliștea satului* desfătează ochii.
 Dat. *Ce bine-i stă satului, cu casele curate și gospodăriile îngrijite!*
 Acuz. *Am văzut satul de care mi-ai vorbit.*
 Voc. **Satule**, ce drag îmi ești!

Plural.

- Nom. **Satele** regiunii erau înstărite.
 Gen. *Gospodăriile satelor* sunt înfloritoare.
 Dat. *Artileria a pricinuit mari stricăciuni satelor.*
 Acuz. *Râurile revărsate au înecat satele.*
 Voc. **Satelor**, în mijlocul vostru, mă simt fericit!

Pe scurt; declinarea articulată a substantivului ambigen *sat*, se înfățișează astfel :

	Singular	Plural
Nom.	satu l	sate le
Gen.	$\left(\begin{smallmatrix} al, a \\ ai, ale \end{smallmatrix}\right)$ satu lui	$\left(\begin{smallmatrix} al, a \\ ai, ale \end{smallmatrix}\right)$ sate lor
Dat.	satu lui	sate lor
Acuz.	satu l	sate le
Voc.	satu le !	sate lor !

Din această schemă, constatăm că la singular declinarea substantivelor ambigene se face întocmai ca aceea a masculinelor (vezi decl. subst. *păstor*), iar la plural, ca a femininelor (vezi decl. subst. *gaiță*).

Recapitulare.

Concentrând laolaltă întreaga declinare articulată a substantivelor, avem următorul tablou :

Cazurile	Masculin	Feminin	Ambigen
Singular	Nom.	păstoru l pește le	gaiț a satu l
	Gen.	$\left(\begin{smallmatrix} al, a \\ ai, ale \end{smallmatrix}\right)$ păstoru lui pește lui	$\left(\begin{smallmatrix} al, a \\ ai, ale \end{smallmatrix}\right)$ gaițe l satu lui
	Dat.	păstoru lui pește lui	gaițe l satu lui
	Acuz.	(pe) păstoru l pește le	gaiț a satu l
	Voc.	păstoru le ! pește !	gaiț o ! satu le !
Plural	Nom.	păștori i pești i	gaițe le sate le
	Gen.	$\left(\begin{smallmatrix} al, a \\ ai, ale \end{smallmatrix}\right)$ păștori lor pești lor	$\left(\begin{smallmatrix} al, a \\ ai, ale \end{smallmatrix}\right)$ gaițe lor sate lor
	Dat.	păștori lor pești lor	gaițe lor sate lor
	Acuz.	(pe) păștori i pești i	gaițe le sate le
	Voc.	păștori lor ! pești lor !	gaițe lor ! sate lor !

Dacă examinăm de aproape acest tablou, vedem că, în general, substantivul însuși nu se schimbă, ci rămâne invariabil, la forma lui nearticulată și numai arti-

colul enclitic alipit își modifică înfățișarea, după diferitele cazuri, făcând astfel ca și substantivul să apară la un caz ori altul.

Declinarea articulată se face prin alipirea articolului enclitic -l, le și a, la forma nearticulată a substantivelor.

Declinarea articolului enclitic.

Dacă articolul enclitic este semnul după care putem cunoaște cazul unui substantiv articulat, aceasta însemnează că și el își are declinarea lui, putând fi trecut prin toate cazurile, cum am văzut din exemplele date. Concentrând diferitele aspecte ale declinării lui, avem următorul tablou general :

Cazurile	S i n g u l a r		P l u r a l	
	Masculin	Feminin	Masculin	Femjnin
Nom.	- l	- le	- a	- le
Gen.	- lui	- i	- lor	
Dat.	- lui	- i	- lor	
Acuz.	- l	- le	- a	- le
Voc.	- le	- o	- lor	

ADJECTIVUL

Ce este adjectivul ?

1. *Soldatul nostru este mândru și viteaz.* — 2. *Mândră și vitează era Româncea în trecut.* — 3. *Tare-i este dor de codrul verde.* — 4. *Pajiștea era ca un covor de iarbă verde.* — 5. *Un șarpe subțire înnota prin apă.* — 6. *Vântul topi repede pătura subțire de zăpadă.*

Deși când zicem „soldatul“, am determinat odată acest substantiv, cu articolul „-l“, simțim totuși, uneori, nevoia să-l determinăm și mai de aproape, ca să arătăm despre care sau despre ce fel de soldat vorbim. Această determinare o obținem, alăturând pe lângă substantivul „soldatul“, un cuvânt, care-i arată însușirea mai însemnată. Așa am făcut când am spus *soldatul mândru și viteaz* și tot la același procedeu am recurs, când am determinat și celelalte substantive: *codrul verde, șarpe subțire* etc. Acest fel de cuvinte, care precizează înțelesul substantivelor, se numesc adjective.

Adjectivul este partea de vorbire care determină un substantiv și care arată însușirea ființei sau a lucrului, despre care este vorba.

Numărul adjectivelor.

1. *Soldat mândru și viteaz.* — 2. *Soldați mândri și viteji.* — 3. *Codru verde.* — 4. *Codri verzi.*

Adjectivele *mândru și viteaz* determină, în primul exemplu, substantivul *soldat*, care este la numărul singular. În al doilea exemplu, aceste adjective însușesc substantivul *soldați*, care este la numărul plural. Forma lor n'a mai rămas însă aceeași, ci s'a schimbat după număr, ca și aceea a substantivului, prefăcându-se în *mândri și viteji*. *Mândru și viteaz* sunt adjective la numărul singular; *mândri și viteji*, la plural. Aceeași schimbare s'a întâmplat și cu adjectivul singular *verde*, care s'a transformat, la plural, în *verzi*.

Ca și substantivele, adjectivele au două numere: *singular și plural*.

Genul adjectivelor.

1. *Soldat mândru, vestit și eroic.*
2. *Soldați mândri, vestiți și eroici.*
3. *Țară mândră, vestită și eroică.*
4. *Țări mândre, vestite și eroice.*
5. *Steag mândru, vestit și eroic.*
6. *Steaguri mândre, vestite și eroice.*

Adjectivele *mândru, vestit și eroic* determină, în primele două exemple, substantivul *soldat*, care este de genul masculin. Adjectivele *mândru (mândri), vestit (vestiți)* și *eroic (eroici)* sunt de genul masculin. În al treilea și al patrulea exemplu, aceleași adjective însușesc substantivul *țară*, care este de genul feminin. Forma lor n'a mai rămas aceeași, ci s'a schimbat, ajungând *mândră (mândre), vestită (vestite)* și *eroică (eroice)* la plural, care sunt de genul feminin, după genul substantivului pe care-l determină.

Să vedem acum ce se întâmplă cu adjectivele care însușesc un substantiv ambigen, cum este cuvântul *steag*. La singular avem *mândru, vestit și eroic*, adică formele pe care le-au avut aceste adjective, când au determinat substantivul masculin „soldat“, iar la plural, *mândre, vestite și eroice* sunt chiar formele care au însușit substantivul feminin „țară“. După cum deci substantivele ambigene sunt masculine la singular și feminine la plural, tot astfel, la adjective, ca să exprimăm **a m b i g e n u l**, întrebuițăm, la singular, forma de masculin, iar la plural, forma de feminin a adjectivelor.

Adjectivele au două genuri, masculin și feminin, după cum determină un substantiv de unul ori de altul din aceste genuri. Pentru determinarea substantivelor ambigene, se întrebuițează forma masculină la singular și cea feminină la plural.

Forma adjectivelor.

1. *Soldat mândru și viteaz.* — 2. *Româncă mândră și vitează.* — *Codru verde.* — 4. *Pajiște verde.* — 5. *Șarpe subțire.* — 6. *Pătură subțire.*

Adjectivele masculine *mândru* și *viteaz* din primul exemplu își schimbă înfățișarea, când exprimă femininul și devin astfel, în al doilea exemplu, *mândră* și *vitează*. Nu tot așa se petrec însă lucrurile, cu adjectivele *verde* și *subțire* din exemplele următoare. Aceste adjective nu-și modifică înfățișarea după gen, ci păstrează una și aceeași formă : *Codru verde* (masculin), *iarbă verde* (feminin) ; *șarpe subțire* (masculin), *pătură subțire* (feminin.)

Din punctul de vedere al înfățișării lor, adjectivele se împart în două mari categorii :

Prima cuprinde pe acelea care se prezintă cu o formă pentru genul masculin și alta pentru genul feminin : alb—albă, negru—neagră, bun—bună, rău—rea, deștept—desteptă, prost—proastă.

În a doua categorie, intră adjectivele cu o singură formă pentru toate genurile : fierbinte, iute, limpede, mare, moale, rece, repede, tare.

COMPARAȚIUNEA ADJECTIVELOR

Gradele de comparațiune.

1. *Pavel este un băiat cuminte ; Mircea e mai cuminte decât Pavel ; iar Tudor e cel mai cuminte elev din clasă.*

2. *Mărul meu este dulce ; al tău e mai dulce ; al lui e foarte dulce.*

În prima frază, vorbitorul pune alături pe cei trei băieți, ca să-i privească din punctul de vedere al cumințeniei și să vadă în ce măsură unul întrece pe ceilalți. După ce i-a judecat, i-a așezat pe trei trepte (*cuminte, mai cuminte, cel mai cuminte*). Tot așa a procedat vorbitorul și în al doilea exemplu, în care a judecat cele trei mere, după dulceața lor (*dulce, mai dulce, foarte dulce*). Aceste trei trepte se numesc grade de comparație.

Diferitele forme pe care le ia adjectivul, ca să arate puterea mai mare sau mai mică a însușirii pe care o exprimă, se numesc grade de comparație.

Pozitivul.

1. *Pavel este un băiat cuminte.* — 2. *Mărul meu este dulce.* — 3. *Uliul este ager.*

Prin adjectivele *cuminte, dulce, ager*, exprimăm însușirea băiatului, a mărului și a uliului, fără să ne mai gândim la însușirile de același fel, ale altor ființe sau lucruri asemănătoare. Ele sunt la gradul pozitiv.

Gradul pozitiv arată numai ideea însușirii exprimate de un adjectiv, sub forma sa simplă și obișnuită.

Comparativul.

1. *Mircea este mai cuminte decât Pavel.* — 2. *Mărul este mai puțin dulce decât para.* — 3. *Uliul este tot așa de ager ca și șoimul.*

Adjectivele *mai cuminte*, *mai puțin dulce* și *tot așa de ager* nu mai exprimă însușirea ființelor și a lucrului, luate în parte. În adevăr, Mircea este alăturat de Pavel, mărul de pară și uliul de șoim, iar însușirile lor sunt arătate în raport cu însușirile corespunzătoare ale ființelor sau ale lucrului de care sunt apropiate. Ni se spune anume că cuminența lui Mircea depășește pe aceea a lui Pavel, că dulceața mărului nu are tăria dulceții pereii și că agerimea uliului este la fel cu aceea a șoimului. Adjectivul *mai cuminte* exprimă superioritatea lui Mircea față de Pavel; *mai puțin dulce* arată dimpotrivă, inferioritatea mărului față de pară; în sfârșit, *tot așa de ager* ne vorbește despre egalitatea uliului cu șoimul, bine înțeles din punctul de vedere al însușirii exprimate de adjectiv. Toate aceste adjective sunt la gradul comparativ.

Comparativul exprimă însușirea unei ființe sau a unui lucru, în raport cu aceeași însușire a unei alte ființe sau a unui alt lucru, față de care este mai mare, mai mică sau egală.

Comparativul se exprimă cu ajutorul adverbelor *mai*, *mai puțin*, *tot așa de* sau *tot atât de*, așezate înaintea adjectivului la gradul pozitiv.

Superlativul.

1. *Mircea este cel mai cuminte elev din clasă.* — 2. *Gâsca e cea mai puțin ageră pasăre de curte.* —
3. *Mărul acesta este foarte dulce.* — 4. *Faceți prea mare zgomot.* — 5. *Sunt niște copii răi din cale afară.* — 6. *Mieii sunt blânzi de tot.*

În primul exemplu, ni se arată că Mircea, judecat în raport cu colegii săi, ocupă cea mai înaltă pozițiune din punctul de vedere al cuminenției, după cum, în a doua propozițiune, găscă, judecată în comparație cu celelalte păsări de curte, ocupă cel mai de jos loc, din punctul de vedere al agerimii. Adjectivele *cel mai cuminte* și *cel mai puțin ager* sunt la gradul superlativ. Primul arată superioritatea lui Mircea, al doilea inferioritatea găștei.

În celelalte patru exemple următoare, dulceața mărului, mărimea sgomotului, răutatea copiilor, blândețea mieilor sunt arătate și ele, ca ocupând o treaptă din cele mai înalte, dar fără să fie comparate cu însușirile corespunzătoare ale altor ființe ori lucruri de același fel. Adjectivele *foarte dulce*, *prea mare*, *răi din cale afară* și *blânzi de tot* sunt tot la gradul superlativ.

Superlativul unui adjectiv exprimă însușirea ridicată la cea mai înaltă treaptă.

Ca să exprimăm superlativul, alăturăm de adjectiv, adverbele : *cel mai*, *cel mai puțin*, *foarte*, *prea*, *de tot*, *din cale afară*.

PRONUMELE

Ce este pronumele ?

— **Cine mi-a luat condeiul? Tu sau el? întrebă Călin.**

— **Care este al tău? răspunde Mihai. Acesta sau acela?**

Cuvintele *cine, mi, tu, el* și *al tău* țin locul unor ființe : „*cine*”, „*tu*” și „*el*”, numele persoanelor presupuse a fi luat condeiul ; iar „*mi*” și „*al tău*”, numele stăpânului aceluiași condeiu. De altă parte, cuvintele *care, acesta* și *acela* stau în locul unui nume de lucru („*condeiul*”). Care (condeiu) este al tău? Acest (condeiu) sau acel (condeiu)? Cuvintele *cine, mi, tu, el, care, al tău, acesta, acela*, sunt pronume.

Pronumele este cuvântul care ține locul unui nume de persoană sau de lucru și deci al unui substantiv.

PRONUMELE PERSONALE

Ce este pronumele personal?

1. *Pe când eu mă sbăteam să fac ceva, tu stăteai cu mâna în sân, iar el râdea.* — 2. *Pe când noi ne sbăteam, voi stăteți cu mâna în sân, iar ei râdeau.*

Eu ține locul persoanei vorbitorului ; *tu*, al persoanei căreia se adresează vorbitorul ; iar *el*, al persoanei despre care se vorbește. De aceea, *eu, tu* și *el* se numesc pronume personale, reprezentând fiecare câte o persoană.

Persoana I : aceea care vorbește. (sg. *eu* ; pl. *noi*)

Persoana II : aceea cu care vorbești. (sg. *tu* ; pl. *voi*)

Persoana III : aceea despre care se vorbește. (sg. *el, ea* ; pl. *ei, ele*)

Declinarea pronumelui personal de persoana I.

Singular.

Nom. **Eu** nu mai pot face nimic.

Dat. **Imi** spui toate fleacurile, dar mie nu-mi place să le ascult.

Acuz. **Pe mine** să nu mă porți cu vorba, cum m'ai purtat până acum.

Plural.

Nom. **Noi** nu mai putem face nimic.

Dat. **Ne** spui toate fleacurile, dar nouă ni s'a urît să le ascultăm.

Acuz. **Pe noi** să nu ne mai porți cu vorba, cum ne-ai purtat până acum.

Din exemplele date, lipsește unul care să ne arate forma de genitiv, deoarece *pronumele personal de persoana I nu are cazul genitiv*. Mai observăm că, la unele cazuri, pronumele personal de persoana I are mai multe înfățișări. Așa bunăoară, dativul are câte o formă lungă (*mie* și *nouă*) și câte două scurte (*mi*, *îmi* și *ne*, *ni*); iar acuzativul, câte una lungă (*pe mine* și *pe noi*) și câte una scurtă (*mă* și *ne*).

În sfârșit, mai vedem că forma *ne* este comună dativului și acuzativului plural. Atunci, cum vom putea deosebi aceste două cazuri? După întrebarea la care răspund.

Ne spui. (— Cui îi spui? — Nouă.) *Ne porți.* (— Pe cine (-l) porți? — Pe noi.) În primul exemplu, *ne* este în cazul dativ; în al doilea, la acuzativ.

Declinarea pronumelui personal de persoana I se înfățișează deci astfel :

Cazurile	Singular	Plural
Nom.	cu	noi
Gen.	—	—
Dat.	mie, mi, îmi	nouă, ne, ni,
Acuz.	pe mine, mă	pe noi, ne.

Declinarea pronumelui personal de persoana II.

Singular.

Nom. **Tu** ești de vină.

Dat. **Îți** spun mereu să fii cuminte, dar ție nu-ți pasă de observațiunile mele.

Acuz. **Pe tine** n'am să te mai supăr niciodată, pentrucă te-am supărat destul.

Voc. **Tu**, cel de colo, pe cine cauți?

Plural.

Nom. **Voi** sunteți de vină.

Dat. **Mereu** vă vorbesc de această primejdie, dar vouă puțin vă pasă și vi se pare lucru de glumă.

Acuz. **Pe voi** n'am să vă mai supăr niciodată, pentrucă v'am supărat destul.

Voc. **Voi**, cei de colo, cari nu vreți să ascultați, veți fi pedepsiți.

Schema declinării pronumelui personal de persoana II este deci următoarea :

Cazurile	Singular	Plural
Nom.	tu	voi
Gen.	—	—
Dat.	ție, ți, îți	vouă, vă, vi
Acuz.	pe tine, te	pe voi, vă
Voc.	tu !	voi !

Ca și la pronumele personal de persoana I, constatăm următoarele :

a. Lipsa genetivului.

b. Forme lungi și scurte pentru dativ (*ție, ți, îți; vouă, vă, vi*) și acuzativ (*pe tine, te; pe voi, vă*).

c. Aceiași formă (*vă*) servește atât pentru dativul cât și pentru acuzativul plural; ele însă se pot ușor distinge, punându-se întrebările corespunzătoare.

În schimb însă, găsim la pronumele personal de persoana II și forma de vocativ, care lipsește la persoana I, pentru că cineva nu se poate adresa sieși.

Declinarea pronumelui personal de persoana III.

Singular.

Nom. *El n'a mai spus nici un cuvânt, ea însă a vorbit într'una.*

Gen. *Asprimea lui respinge, blândețea ei atrage.*

Dat. *Greierului îi place să cânte. I se pare lui că vieța n'are alt rost.*

Acuz. *Pe el, l-am mai întâlnit din când în când; pe ea, însă n'am mai văzut-o de loc.*

Plural.

Nom. *Aici femeile sunt mai muncitoare decât bărbații. Ei umblă doar cu oile, pe când ele duc tot greul gospodăriei.*

Gen. *Albinele lucrează toată ziua; hărnicia lor (a albinelor) este vestită. Trântorii nu fac nimic; lenea lor (a trântorilor) a ajuns proverbială.*

Dat. *Greierii cântă toată vara. Așa le place să trăiască. Li se pare lor că vieța n'are alt rost. Furnicile dimpotrivă, lucrează într'una. Lor nu le arde de cântec. Vieța li se scurge într'o muncă fără preget.*

Acuz. *Pe ei, i-am mai întâlnit din când în când; pe ele însă, nu le-am mai văzut niciodată.*

În exemplele citate, constatăm mai întâi că pronumele personal de persoana III are o formă pentru genul masculin (*el*) și alta pentru cel feminin (*ea*); pe când pronumele personale de persoana I și II au o singură formă, pentru amândouă aceste genuri. *Eu*, spune și un bărbat și o femeie, când vorbește. De asemenea, cu forma *tu*, ne adresăm atât unei ființe de genul masculin cât și uneia de genul feminin. Pe lângă formele *el* și *ea*, se mai întrebuințează și *dânsul*, *dânsa*, la cazurile nominativ și acuzativ. *Dânsul m'a strigat. Nu le vezi pe dânselle?*

Declinarea pronumelui personal de persoana III se prezintă astfel :

Cazurile	Singular		Plural	
	Masculin	Feminin	Masculin	Feminin
N.	el sau dânsul	ea sau dânsa	ei sau dânsii	ele sau dânselle
G.	(^{al, a} ai, ale) lui	ei	lor	lor
D.	lui, i, îi	ei, i, îi	lor	lor
A.	{ pe el, i, îi sau pe dânsul	{ pe ea, o sau pe dânsa	{ pe ei, îi, i sau pe dânsii	{ pe ele, le sau pe dânselle

PRONUMELE POSESIVE

Ce sunt pronumele posesive?

1. *E adevărat, ai multe griji, dar am și eu pe ale mele.*—2. *Păzește-ți copilul: al nostru era cât pe aci să fie călcat de un camion.*

Cuvintele *ale mele* țin locul substantivului „griji” și totdeodată, locul numelui persoanei care are aceste griji. La fel, expresia *al nostru* înlocuiește nu numai cuvântul „copil”, dar și numele părinților sau al rudelor lui. *Ale mele, al nostru* sunt pronume, care se numesc **p o s e s i v e**, pentrucă reprezintă atât pe stăpân cât și ființa sau lucrul stăpânit.

Pronumele posesive țin locul unui nume, arătând totdeodată stăpânirea sau posesiunea cuiva, asupra unei ființe sau a unui lucru.

Pronume posesive și adjective posesive.

1. *Prietenul meu stă în localitate, al tău locuiește în alt oraș.*— 2. *Cartea ta nu se potrivește cu a lui.*— 3. *Condeiele voastre sunt moi; ale noastre, tari.*

Pe lângă cuvintele *al tău, a lui și ale noastre*, care sunt pronume posesive, pentrucă arată atât pe posesor cât și ființa sau lucrurile stăpânite, avem cuvintele *meu, ta, voastre*, care se aseamănă, ca formă, cu pronumele posesive corespunzătoare, dar care nu au rolul acestora. În adevăr, când spunem „prietenul *meu*”, cuvântul *meu* nu ține decât locul posesorului, nu și al ființei ce-i aparține, deoarece numele acestei ființe, substantivul „prietenul”, este exprimat. Același este cazul și cu cu-

vintele *ta* și *voastre*, din expresiile *cartea ta* și *condeiele voastre*. Prin urmare, formele *meu*, *ta*, *voastre*, nu mai îndeplinesc funcțiunea unor pronume, ci a unor adjective, pentrucă, întocmai ca acestea, ele determină înțelesul substantivelor pe lângă care stau : „prietenu”, „cartea”, „condeiele”. De aceea, se și numesc, nu pronume posesive, ci adjective posesive.

Pronumele posesive înlocuiesc atât numele posesorului, cât și pe acela al lucrului stăpânit ; pe când adjectivele posesive țin numai locul stăpânitorului, nu și pe al lucrului stăpânit, care este exprimat întotdeauna printr'un substantiv. De aceea, primele se întrebunțează singure, pe când cele din a doua categorie sunt însoțite întotdeauna de câte un substantiv.

PRONUMELE DEMONSTRATIVE

Ce este pronumele demonstrativ ?

1. *Am șase pișoi : acesta este cenușiu, cestălalt tărcaț, acela gălbior, celălalt negru, iar cei doi de lângă ușă, albi.* — 2. *Aceștia seamănă ca două picături de apă.* — 3. *Il vezi pe ăsta ?* — 4. *Iată-l și pe ălălalt.* — 5. *Nu-ți pare același ?*

Cuvintele *acesta*, *cestălalt*, *acela*, *celălalt*, *aceștia*, *ăsta*, *ălălalt*, *același* țin locul unui nume de ființă, care este pișoiul. Sunt niște pronume. Ele se deosebesc însă de celelalte pronume învățate până acum, deoarece, înlocuind un nume de ființă ori de lucru, servesc în același timp, să ne arate persoana sau obiectul despre care este vorba, indicându-ne totdeauna, dacă este aproape sau departe.

Pronumele care servesc să arate persoana sau lucrul despre care este vorba, precizându-le locul ce ocupă în spațiu, prin indicarea aproprierii sau a depărtării lor de vorbitor, se numesc pronume demonstrative.

Diferitele forme ale pronumelor demonstrative.

Singular		Plural	
Masculin	Feminin	Masculin	Feminin
acesta	aceasta	aceștia	acestea
cestălalt	ceastălaltă	ceștialalți	cestelalte
acela	aceea	aceia	acelea
celălalt	cealaltă	ceialalți	celelalte
aceiași	aceeași	aceiași	aceleași

Primele două, *acesta* și *cestălalt*, arată apropierea ; cele două următoare, *acela* și *celălalt*, indică dimpotrivă, depărtarea.

Cele mai multe din aceste pronume au și forme familiare, obișnuite în vorbirea de toate zilele :

ăsta	asta	ăștia	astea
ăstălalt	astălaltă	ăștialalți	astelalte
ăla	aia	ăia	ălea
ălălalt sau	ailaltă sau	ăialalți sau	ălelalte sau
ăllalt	alaltă	ailalți	alalte

Pronume demonstrative și adjective demonstrative.

1. *Acest moșneag a sărit în ajutorul nostru, nu acela.* — 2. *Citește această carte; pe aceea o citesc eu.* — 3. *Aceste ceasornice sunt bune; cestorlalte le lipsește câte ceva.*

Cuvântul *acela* este un pronume demonstrativ, deoarece ține locul substantivului „moșneag,” arătându-ne totdeodată persoana despre care este vorba. Tot pronume demonstrative sunt *pe aceea* și *cestorlalte*, care reprezintă substantivele „carte” și „ceasornice”, specificându-ne că se vorbește despre aceste lucruri. Nu același este cazul cu cuvintele *acest*, *această* și *aceste*. Deși asemănătoare ca formă, cu pronumele corespunzătoare, ele nu țin locul unor substantive, ci numai determină pe acelea pe lângă care sunt așezate („*acest moșneag*“, „*această carte*“, „*aceste ceasornice*“) și sunt astfel, nu pronume, ci adjective demonstrative.

Pronumele demonstrative arată ființa sau lucrul despre care se vorbește, înlocuind totdeodată numele lor; adjectivele demonstrative specifică ființa sau lucrul despre care este vorba, dar nu le țin și locul, pentru că substantivul determinat stă alături de ele. De aceea, pronumele demonstrative se întrebuințează numai singure, pe când adjectivele demonstrative sunt însoțite întotdeauna, de un substantiv.

PRONUMELE RELATIVE

Ce este pronumele relativ?

1. *Câinele care latră nu mușcă.* — 2. *Este păcat ca tocmai el, care a ajutat pe toți, să rămână fără ajutor, la nevoie.*

În prima frază, cuvântul *care* leagă propozițiunea „latră” de substantivul „câine”, căruia îi ține locul și pe care-l și determină. În a doua frază, pronumele *care* nu se mai raportează la un substantiv, ci la un alt pronume (*el*), pe care-l leagă de propozițiunea *a ajutat pe toți*, menită să explice înțelesul pronumelui *el*. Prin urmare, în amândouă exemplele date, *care* arată raportul sau relația dintre o propozițiune și un substantiv sau un pronume din propozițiunea precedentă și de aceea, se numește pronume relativ.

Pronumele relativ leagă o propozițiune de un substantiv sau de un pronume din propozițiunea precedentă, pe care-l determină sau îl explică.

NUMERALUL

Ce este numeralul?

1. *Plecat-am nouă din Vaslui și cu sergentul zece.* (V. Alecsandri). — 2. *A zecea parte dintr'un întreg este o zecime.* — 3. *Când doi se ceartă, al treilea câștigă.* (Proverb)

Cuvintele *nouă, zece, a zecea, doi, al treilea* arată, într'un chip sau altul, diferite numere. Sunt deci **numera le**.

Numeralul întocmește o categorie deosebită de cuvinte, care exprimă ideea de număr, sub diferite forme și cu diferite înțelesuri.

Numeralele cardinale.

1. *Ascultam cu zece urechi.* (I. Negruzzi). — 2. *Cinei degete sunt la o mână și unul cu altul nu se potrivește.* (Proverb). — 3. *Ninsoarea ce căzuse era de patru palme¹ domnești.* (P. Ispirescu). — 4. *Câte și trele zeițele (toate cele trei zeițe) cerură să le facă judecata dreaptă.* (P. Ispirescu). — 5. *Cum ajung, odată intră buluc în ogradă tusseșe.* (I. Creangă). — 6. *Din două, una : ori mă duc eu ori pleacă ei.* — 7. *Unirea principatelor s'a făcut la 24 Ianuarie, 1859.*

Numeralele pe care le găsim în aceste exemple, exprimă numai ideea de număr, de cantitate. Sunt numeral e c a r d i n a l e. După cum putem constata, ele îndeplinesc funcțiunea de adjective, deoarece întocmai ca acestea, însoțesc și determină substantivele pe lângă care sunt așezate : *zece urechi, cinci degete, patru palme, câte și trele zeițele, tusseșe (copii), două (lucruri), 24 Ianuarie, (anul) 1859.*

Se numesc cardinale, numeral e l e care exprimă numai ideea de număr sau de cantitate.

1. *Palmă* : o veche măsură de lungime.

Numeralele ordinale.

1. *El este a cincea roată la car.* (Zicătoare). --
2. *Am reușit al cincizeci și unulea.* — 3. *In dimineața zilei a șasea, am pornit spre casă.* — 4. *Primul rege al României a fost Carol .* — 5. *Dă această carte, vărului tău celui de al treilea.*

Numeralele din aceste exemple arată ordinea : *a cincea, al cincizeci și unulea, a șasea, primul, I (întâiu), celui de al treilea.* Sunt nume­rale ordi­nale. Ca și cele cardinale, nume­ralele ordi­nale au rolul de adjective, pe lângă substantivele pe care le însoțesc. Ele se formează din nume­ralele cardinale corespunzătoare, cărora li se adaogă sufixul *-lea*, după ce au fost precedate de articolul *al, a*.

Numeralele ordinale exprimă, pe lângă ideea de număr, și pe aceea de ordine sau rang.

S I N T A X A

PROPOZIȚIUNEA

Ce este propozițiunea?

1. *Cântă cucul.*— 2. *Valea răsună.*— 3. *Văjiiau gloanțele.*— 4. *S'a lăsat noaptea.*— 5. *Bântue molima.*

Până acum, am studiat cuvintele luate în parte; dar în vorbire ele nu sunt întrebuințate izolat, ci legate între dânsese. Când zic de o parte *cântă*, iar de alta *cucul*, cel ce mă ascultă nu poate pricepe aceea ce vreau să spun. Când însă leg aceste două cuvinte și zic *cucul cântă*, exprim un gând lămurit, cu un înțeles deplin. O astfel de grupare a cuvintelor se numește **propozițiune**.

Propozițiunea este o gândire spusă sau scrisă, exprimată printr'un grup de cuvinte, legate între dânsese.

Subiectul și predicatul.

Fiecare din cele cinci propozițiuni citate sunt întocmite din câte două cuvinte: un substantiv (*cucul, valea, gloanțele, noaptea, molima*), unit cu câte un verb (*cântă, răsună, văjiiau, s'a lăsat, bântue*). Substantivele arată ființa sau lucrul despre care se spune ceva și întocmesc subiectul fiecărei propozițiuni; iar verbele exprimă aceea ce se spune despre aceste substantive și formează predicatul, în fiecare propozițiune. Prin urmare, pe

lângă menirea lor de a arăta un nume de ființă sau de lucru, aceste substantive împlinesc, în propozițiunile lor, și funcțiunea de subiecte. La rândul lor, verbele, pe lângă lucrarea pe care o exprimă, au rolul de predicate. Când spunem despre un substantiv, că este subiectul sau de un verb, că este predicatul unei propozițiuni, se zice că arătăm rolul sintactic, pe care acel substantiv sau verb îl îndeplinesc în propozițiune.

Subiectul și predicatul sunt părți ale propozițiunii.
Primul arată ființa sau lucrul despre care se spune ceva; al doilea exprimă aceea ce se spune despre subiect.

Părțile principale ale propozițiunii.

Ca să întocmim o propozițiune, trebuie să avem cel puțin un subiect și un predicat, cu alte cuvinte să ne alegem o ființă sau un lucru, despre care să spunem ceva. De aceea, e lesne de înțeles că, fără subiect și predicat, nu putem forma o propozițiune. Acesta este și motivul, pentru care subiectul și predicatul sunt numite părțile principale ale propozițiunii.

Subiectul și predicatul sunt părțile principale ale propozițiunii.

Propozițiunea simplă.

Cele cinci exemple de propozițiuni, pe care le-am dat, sunt întocmite toate, numai din subiect și predicat. De aceea, ele se numesc propozițiuni simple.

Propozițiunea simplă este formată numai din subiect și predicat.

Atributul și complementul.

1. *Umbrele serii acopereau câmpia.* — 2. *Vierul leagă vrejurile viței.* — *Murgul cel năzdrăvan zări pe zâna florilor.*

În fiecare din aceste propozițiuni, mai avem și alte părți, pe lângă subiect și predicat.

Să luăm primul exemplu. Subiectul propozițiunii (— Cine acoperea câmpia?) este *umbrele*, iar predicatul (— Ce se spune despre acele umbre?) *acopereau*. Mai rămân încă două substantive: *serii* și *câmpia*. Ce rol sintactic îndeplinesc ele? Primul determină înțelesul substantivului „umbrele” (— Care umbre? — Ale serii.) El se numește atribut. Al doilea întregește înțelesul verbului „acopereau”. (— Ce acopereau? — Câmpia.) Este un complement.

În a doua propozițiune, pe lângă subiect (*vierul*) și predicat (*leagă*), apare complementul *vrejurile*, care întregește înțelesul verbului „leagă” și atributul *viței*, care determină sensul substantivului „vrejurile”.

În sfârșit, în propozițiunea a treia, întâlnim un complement (*zâna*), pe lângă verbul „zări” și două atribute: unul (*cel năzdrăvan*), pe lângă substantivul „murg” și altul (*florilor*), pe lângă substantivul „zână”.

Partea propozițiunii care determină înțelesul unui substantiv se numește atribut; iar aceea care întregește înțelesul unui verb se cheamă complement.

Părțile secundare ale propozițiunii.

Am văzut că atât atributul cât și complementul nu fac altceva decât să lămurească și să precizeze mai de aproape, primul, înțelesul substantivului, iar al doilea,

pe acela al verbului. Dacă, bunăoară, am lăsa la o parte atributul și complementul din prima propozițiune și am zice numai *umbrele acopereau*, ideea exprimată n'ar mai avea un sens foarte precis, dar totuși ar rămâne înțeleasă, pentrucă am ști că este vorba despre niște umbre și de lucrarea pe care o fac ele. Același este cazul și cu celelalte două propozițiuni. Dacă le reducem attributele și complementele (*Vierul leagă. Murgul zări.*), ele rămân totuși cu un înțeles. Cu alte cuvinte, atributul și complementul îndeplinesc numai serviciul de a preciza înțelesul propozițiunii; pe când subiectul și predicatul îi dau înțelesul însuși. Fără atribut și complement, gândirea exprimată nu este în adevăr foarte lămurită; ea are însă un înțeles; în timp ce fără subiect și predicat, cugetarea nici nu poate exista. Inchipuiți-vă, bunăoară, că am da la o parte subiectul și predicatul fiecăreia din propozițiunile enunțate și am lăsa numai attributele și complimențele. Ce ar rezulta? (*serii; câmpia; vrejurile viței; cel năzdrăvan; zâna florilor.*) Cuvinte care nu exprimă o gândire. De aceea, spre deosebire de subiect și predicat, care se numesc părți principale ale propozițiunii, atributul și complementul au fost numite părți secundare.

Atributul și complementul sunt părțile secundare ale propozițiunii, pentrucă fac numai serviciul de a lămuri și a întregi gândirea exprimată de subiect și de predicat.

Propozițiunea dezvoltată.

Subiectul și predicatul exprimă deci gândirea în chipul cel mai simplu, pe când atributul și complementul o fac să fie expusă mai cu de-amănuntul. De aceea, spre deosebire de propozițiunile simple, care sunt întocmite numai din subiect și predicat, propozițiunile care mai

au unul sau mai multe atribute sau complemente, sunt numite dezvoltate.

Propozițiunea se zice dezvoltată, când, pe lângă subiect și predicat, mai are una sau mai multe părți secundare, cum sunt atributul și complementul.

SUBIECTUL

Ce este subiectul?

1. **Coșofana** este foarte limbută. — 2. **Sătutul** nu crede pe flămând. — 3. **Cineva** întreabă de tine. — 4. **Șapte și cu trei** fac zece. — 5. **A te scula târziu** nu este un semn de hărnicie. — 6. „**Pretutindenii**“ este un adverb.

În primele trei propozițiuni, se vorbește despre câte o ființă: *coșofana, sătutul, cineva*. În a patra, poate fi vorba fie de niște ființe, fie de niște lucruri. În adevăr, putem spune: „Șapte miei sau șapte case și cu trei fac zece”. În ultimele două exemple, este vorba de câte un lucru. Prin lucru, în gramatică, nu se înțeleg însă numai obiectele concrete, ca în vorbirea obișnuită, ci tot ce nu este ființă, adică tot ce nu are viață. Din acest punct de vedere, o însușire (bunătate, răutate, ură, vitejie etc.), un eveniment sau o întâmplare (luptă, ceartă etc.), o acțiune (aruncare, aducere, sculare etc.), un cuvânt oarecare și altele sunt socotite lucruri. În acest înțeles, numim „lucru” o lucrare ca *a te scula* și un cuvânt ca *pretutindenii*.

Subiectul este persoana sau lucrul despre care se vorbește într'o propozițiune, despre care se spune ceva.

Cum aflăm subiectul ?

Cercetând subiectul fiecăreia din cele șase propozițiuni citate, observăm că el răspunde la întrebarea *cine?* sau *ce?* — *Cine* este foarte limbută? — *Coțofana*. — *Cine* nu crede pe flămând? — *Sătulul*. — *Cine* întreabă de tine? — *Cineva*. — *Ce* număr adunat cu trei face zece? — *Șapte*. — *Ce* anume nu este un semn de hărnicie? — *Atescula târziu*. — *Ce* cuvânt este un adverb? — *Prețutindenii*.

Ca să aflăm subiectul unei propozițiuni, punem întrebarea cine? sau ce? înaintea predicatului.

Prin ce părți de vorbire poate fi exprimat subiectul ?

Să luăm rând pe rând subiectul propozițiunilor citate și ne întrebăm ce parte de vorbire este fiecare. În primul exemplu, *coțofana* este un substantiv. În al doilea, avem substantivul *sătulul*. Cuvântul „sătul” este un adjectiv; aici însă forma „sătulul” nu mai arată însușirea unei ființe, ca bunăoară în expresia „om sătul”, ci înseamnă însăși ființa care e sătulă. Cuvântul „sătulul” este deci un adjectiv întrebuintăat cu înțeles de substantiv. Subiectul propozițiunii a treia, *cineva*, este un pronume. În propozițiunile următoare, avem subiectul *șapte*, care e un numeral, *atescula*, un verb la modul infinitiv și *prețutindenii*, un adverb. Ultima propozițiune este o definiție. În cazul când definim un cuvânt, arătând, de exemplu, ce fel de parte de vorbire ori de propozițiune este el, subiectul poate fi și o prepoziție, o conjuncție, o interjecție (*La* este o prepoziție. *Și* este o conjuncție. *Ah* este o interjecție.)

Subiectul poate fi exprimat printr'un substantiv, printr'un adjectiv cu înțelesul de substantiv, printr'un pronume, printr'un numeral, printr'un verb la modul infinitiv și în sfârșit prin orice parte de vorbire, când o definim.

Cazul subiectului.

Am văzut că subiectul unei propozițiuni se poate afla prin întrebarea *cine?* sau *ce?* Sunt tocmai întrebările, la care răspunde cazul nominativ. Subiectul propozițiunii stă deci întotdeauna, în cazul nominativ. Pentru subiectele *coșofana*, *sătulul* și *cineva*, acest fapt este vădit, ele fiind exprimate prin câte un substantiv, un adjectiv luat ca substantiv și un pronume, care toate, după cum știm, se pot declina. Cum sunt însă la cazul nominativ, numeralul *șapte*, verbul *a te scula* și adverbul *pretutindeni*, care nu se declină? Explicarea este următoarea. Toate aceste trei cuvinte sunt întrebuințate, în exemplele noastre, ca substantive. Numeralul „șapte” reprezintă ființele sau lucrurile în număr de șapte, verbul „a te scula” arată acțiunea sculării, iar adverbul „pretutindeni” este un cuvânt. Tustrele au înțeles de substantive și deci pot sta în cazul nominativ.

- Subiectul subînțeles.

1. *N'am nimic.* — 2. *Du Oltului din partea mea o caldă salutare.* (Gh. Coșbuc). — 3. *Să-i coasă bine hainele.* — 4. *N'avem încotro.* — 5. *Ne-ați făcut de râs.* — 6. *Iși traseră căciulile peste urechi.*

Să căutăm subiectul propozițiunii întâi. — Cine n'are nimic? — Eu. Subiectul *eu* nu este însă exprimat,

ci se înțelege din forma verbului *am*, care este la persoana I, singular. Același fenomen îl constatăm și în propozițiunile următoare. Subiectul lor este pronumele personal, la diferitele lui persoane; el însă nu se vede în corpul propozițiunii, ci se înțelege ușor, de îndată ce punem cunoscuta întrebare. (— Cine să ducă Oltului, o caldă salutare? — Tu. Și așa mai departe).

*Când subiectul unei propozițiuni este un pronume personal, el nu se exprimă de obicei, în limba noastră, deoarece se **subînțelege** lesne, în forma verbului.*

Pronumele personal subiect este exprimat numai când vrem să insistăm asupra lui, ca bunăoară, în exemplul următor :

Eu muncesc din greu, pe când tu stai cu mâinile în sân.

P R E D I C A T U L

Ce este predicatul?

1. *Tremură frunzele de adierea vântului.* — 2. *Cocoșii trâmbițară ivirea zorilor.* — 3. *Cucuiata, vai de ea, stă într'un vârful de nuia.* (Ghicitoare).—
4. *Subt vechile ruini, dorm amintirile trecutului nostru național.* — 5. *Scorțarul este o păsărică cenușie.*—
6. *Noaptea era senină.*

În primele două propozițiuni, predicatul *tremură* și *trâmbițară* arată lucrarea pe care o fac subiectele „frunzele” și „cocoșii”; în propozițiunea a treia și a patra, predicatul *stă* și *dorm* exprimă starea în care se află subiectele „cucuiata” și „amintirile”; iar în ultimele

două, predicatul este o păsărică și era senină arată în sus și یرea subiectelor „scorțarul” și „noaptea”.

Predicatul exprimă lucrarea pe care o îndeplinește subiectul, starea în care se găsește subiectul sau un fel de a fi al acestuia.

Cum aflăm predicatul ?

Știm că predicatul arată întotdeauna ceva despre subiect. Ca să-l găsim, vom pune deci întotdeauna întrebarea : *Ce se spune despre subiect?* Pe lângă această întrebare generală, mai sunt însă și altele, prin care putem afla această parte a propozițiunii. Așa bunăoară, predicatul primelor patru propozițiuni pot fi găsite îndată, prin întrebarea : *Ce face subiectul?* (— Ce fac frunzele, cocoșii, cucuiata, amintirile? — *Tremură, trâmbițară, stă, dorm*). În al cincilea exemplu, predicatul apare, imediat ce întrebăm : *Ce este subiectul?* (— Ce este scorțarul? — Este o păsărică.) În sfârșit, în ultimul exemplu, aflăm predicatul întrebând : *Cum este subiectul?*

Predicatul unei propozițiuni poate fi aflat, fie prin întrebarea generală : „ ce se spune despre subiect?” fie prin întrebările speciale : ce face? ce este? sau cum este subiectul?

Verbe predicative și nepredicative. Numele predicativ.

Aruncând o nouă privire asupra predicatelor din cele șase propozițiuni citate, observăm că primele patru sunt exprimate prin câte un singur cuvânt, care este un verb, pe când ultimele două sunt întocmite din câte două cuvinte :

din verbul *a fi* urmat, de un substantiv, într'un exemplu, de un adjectiv, în celălalt.

Verbele *a tremura*, *a trâmbița*, *a sta* și *a dormi* pot, prin urmare, fără vreun alt ajutor, să spue ceva pe deplin înțeles, despre subiect; cu alte cuvinte, sunt în stare să exprime singure predicatul. De aceea, ele se numesc verbe **predicative**. Dimpotrivă, verbul *a fi* nu poate exprima singur o idee întreagă. O propozițiune ca „Scorțarul este....” sau „Noaptea era....” nu are nici un sens. Ca să fie în stare să spună ceva despre subiect, verbul *a fi* are nevoie de un ajutor, un substantiv sau un adjectiv, care să-i completeze înțelesul. Din această cauză, el nu poate forma singur predicatul și este numit verb **nepredicativ** sau **ajutător**; iar substantivului sau, adjectivului, care-l ajută să întocmească un predicat, i se zice **nume predicativ**.

*Se numesc predicative, verbele care pot forma singure predicatul unei propozițiuni, spre deosebire de cele nepredicative, care nu pot întocmi ele înșile un predicat. Cuvântul care ajută un verb nepredicativ, ca să exprime predicatul, se numește **nume predicativ**.*

Predicat verbal și predicat nominal.

Predicatele primelor patru propozițiuni sunt exprimate prin verbe predicative (*tremură*, *trâmbițară*, *stă*, *dorm*) și răspund la întrebarea: *ce face* subiectul? Ele sunt predicate **verbale**. În ultimele două propozițiuni, predicatele sunt formate din verbul nepredicativ *a fi* și dintr'un nume predicativ, răspunzând la întrebările: *ce este?* și *cum este* subiectul? Sunt predicate **nominale**.

Predicatul verbal este exprimat printr'un verb predicativ; iar cel nominal, printr'un verb nepredicativ, urmat de un nume predicativ.

Predicatul : verb la mod personal.

1. *Voinicul mergea cântând.* — 2. *Te-ar încânta gândul de a te întoarce în țară?* — 3. *Să mă apuc de citit.* — 4. *Privește mantaua ciuruită de gloanțe.*

Pentru ca un verb să poată forma singur predicatul unei propozițiuni, nu este de ajuns să fie numai predicativ. Verbul *a cânta* de pildă, este predicativ și cu toate acestea, în forma *cântând*, sub care-l vedem în prima propozițiune, el nu poate fi predicat. De ce? Pentru că este la gerundiu, care este un mod nepersonal. În schimb, verbul *mergea* formează predicatul, pentru că stă la modul indicativ și deci la un mod personal. Din același motiv, verbele *a te întoarce*, *de citit* și *ciuruită*, deși predicative, nu sunt totuși predicate, deoarece toate sunt la moduri nepersonale : primul la infinitiv, al doilea la supin, iar ultimul la participiu. De altă parte însă, verbele *ar încânta* (optativ), *să mă apuc* (subjonctiv) și *privește* (imperativ) formează predicatele, tocmai pentru că sunt la moduri personale.

Un verb, fie el predicativ sau nepredicativ, nu poate forma predicatul, decât numai dacă este la un mod personal.

Numele predicativ.

1. *Porcul de mare este un pește cu spinarea țepoasă.* — 2. *Aceste livezi sunt ale mănăstirii.* —
3. *Marama bunicii a fost de pomină.* — 4. *Arșița era supărătoare.* — 5. *Șarpele a fost strivit fără cruțare.* — 6. *Greșala este a noastră.* — 7. *Astăzi suntem zece, mâine vom fi o mie.* — 8. *A glumi nu este a răspunde.* —
9. *Biciul acesta nu este de lepădat.* — 10. *Curajul lui a fost mai presus de orice laudă.*

Numele predicativ poate fi exprimat :

1. Printr'un *substantiv în cazul nominativ* (ex. 1),
printr'un *substantiv în genetiv* (ex. 2) sau printr'un *substantiv cu prepoziție* (ex. 3);
2. Printr'un *adjectiv* (ex. 4) sau printr'un *verb la participiul trecut* (ex. 5);
3. Printr'un *pronume* (ex. 6);
4. Printr'un *numeral* (ex. 7);
5. Printr'un *verb la infinitiv* (ex. 8) sau *supin* (ex. 9); și
6. Printr'un *adverb* (ex. 10).

ACORDUL PREDICATULUI CU SUBIECTUL

Când predicatul e verbal.

Înțeleptul își cântărește cuvintele.

Înțelepții își cântărese cuvintele.

În propozițiunea întâi, atât subiectul cât și predicatul sunt la numărul singular, persoana III. De îndată ce numărul subiectului se schimbă (*înțelepții*), se schimbă și acela al predicatului (*cântăresc*). Po-

trivirea această dintre subiect și predicat se numește acord.

Predicatul verbal se acordă cu subiectul său în număr și persoană.

Când predicatul e nominal.

1. *Para tămâioasă este vestită pentru aroma ei.* — 2. *Copacii au fost desrădăcinați de furtună.* — 3. *Partea noastră este aceasta.* — 4. *Rezultatul a fost același.* — 5. *Dumnezeu este ziditorul lumii.* — 6. *Nepotul este salba dracului.* (Proverb). — 7. *Grădina din fund este a vecinului.*

Știm că predicatul nominal este întocmit dintr'un verb nepredicativ și un nume predicativ. Cum se acordă el cu subiectul? Verbul, după cum rezultă din exemplele date, se acordă, ca și la predicatul verbal, în număr și persoană cu subiectul său. De altă parte însă, numele predicativ nu rămâne străin de acest acord. Când este exprimat printr'un adjectiv sau un verb la participiul trecut, ca în primele două exemple, el se acordă cu subiectul, în gen, număr și caz. (*Para... vestită. Copacii ... desrădăcinați.*) La fel se întâmplă, și când numele predicativ este un pronume, care are forme deosebite pentru gen, număr și caz. (Ex. 3—4) Nu întru totul la fel, se petrec însă lucrurile, când numele predicativ este un substantiv. În ex. 5, numele predicativ *ziditorul* este în cazul nominativ, genul masculin, numărul singular, întocmai ca și subiectul „Dumnezeu”. În schimb însă, în ex. 6, numele predicativ *salba* este la nominativ singular,

f e m i n i n, pe când subiectul („nepotul”) stă la nominativ singular m a s c u l i n. În sfârșit, în ultimul exemplu, numele predicativ *a vecinului* (genetiv singular, masculin) nu se acordă decât în număr cu subiectul „grădina” (nominativ singular, feminin).

Predicatul nominal se acordă cu subiectul, atât prin verbul ajutător, cât și prin numele predicativ. Primul se acordă cu subiectul în număr și persoană; al doilea, în gen, număr și caz, când este un adjectiv, un participiu trecut sau un pronume și cel puțin în număr, dacă este un substantiv.

AT R I B U T U L

Ce este atributul?

1. *Croitorul bun nu leapădă nici un petec.* (Proverb). — 2. *Este o vieață moartă și o moarte vie.* (I. Eliade Rădulescu). — 3. *Umblă ca în satul lui Cremene.* — 4. *Un nebun întrebă și zece înțelepți nu-i pot răspunde.* (Proverb).

Cuvântul *bun* determină înțelesul substantivului pe lângă care stă și ne precizează astfel că este vorba de un croitor, care-și cunoaște bine meseria. Aceeași funcțiune o îndeplinesc și cuvintele *nici un, moartă, vie, lui Cremene, un și zece*, pe lângă substantivele: „petec” „vieață”, „moarte”, „satul”, „nebun” și „înțelept”.

Partea secundară a propozițiunii, care determină sau lămurește înțelesul unui substantiv, se numește atribut.

Cum aflăm atributul?

Reluând atributele din exemplele citate, observăm că primul răspunde la întrebarea *care?* (— Care croitor? — Cel bun.), altele două (ex. 2), la întrebarea *ce fel de?* (— Ce fel de vieață. — Moartă. — Ce fel de moarte? — Vie.), un altul (ex. 3), la întrebarea *al cui?* (— Al cui sat? — Al lui Cremene.) și în sfârșit, altele (ex. 4 și 1) la întrebarea *câți? câte?* (— Câți nebuni? — Unul. — Câți înțelepți? — Zece. — Câte petece? — Nici unul.)

Atributul poate fi aflat cu ajutorul întrebărilor : care? ce fel de? al (a, ai, ale) cui? câți? sau câte? puse înaintea substantivelor determinate.

ATRIBUTUL ADJECTIVAL

Ce este atributul adjectival?

1. *Glasurele subțirele ale copiilor începură un cântec.* — 2. *Avea cugetul foarte curat.* — 3. *Munții își arătau creștetele brăzdate de puhoie.* (I. Creangă). 4. *Mi-a spus-o în patru ochi.* — 5. *Turcii au fost dușmanii noștri de veacuri.* — 6. *În noaptea aceea, soldații făcură băștii.*¹ (N. Bălcescu). — 7. *Lăcustele, când or trec, la ăst mal să se înnece.* (V. Alecsandri)

În aceste exemple, găsim atribute exprimate rînd pe rînd, printr'un *adjectiv* în *gradul pozitiv* („subțirele”), printr'un *adjectiv* în *gradul superlativ* („foarte curat”), printr'un *verb la participiul trecut* („brăzdate”), printr'un

1. *Băștie*: fortificație militară de pe vremuri, din care se trăgea cu tunurile.

numeral („patru”) printr'un adjectiv posesiv („noștri”) și prin două adjective demonstrative („aceea” și „ăst”).

Toate poartă numele de atribute a d j e c t i v a l e. Dacă numele acesta este justificat pentru atributele exprimate prin diferite feluri de adjective, cum se explică faptul că este aplicat și atributelor exprimate printr'un verb la participiul trecut și printr'un numeral? Pentru că atât participiile trecute cât și numerele au rolul de adjective, care determină întotdeauna un substantiv. (*Creștele brăzdate; patru ochi.*)

Se numesc adjectivele, toate atributele exprimate printr'un adjectiv sau printr'o parte de vorbire care îndeplinește funcțiunea de adjectiv.

ATRIBUTUL SUBSTANTIVAL

Ce este atributul substantival ?

1. *Auzeam răpăitul stropilor de ploaie.*— 2. *Ai săvârșit o faptă rea, în paguba acestuia.*

În primul exemplu, sunt două atribute: *stropilor*, pe lângă substantivul „răpăitul”. (— Al cui răpăit? — Al stropilor.) și *de ploaie*, pe lângă substantivul „stropilor”. (— Care stropi? — Cei de ploaie.) Amândouă sunt exprimate prin câte un substantiv. Sunt deci atribute s u b s t a n t i v a l e.

În al doilea exemplu, avem atributul *acestuia*, care determină înțelesul substantivului „pagubă” (— A cui pagubă? — A acestuia.) El este exprimat printr'un pronume

demonstrativ și este tot un atribut **s u b s t a n t i v a l**, deoarece pronumele ține întotdeauna locul unui substantiv.

Atributele exprimate prin substantive sau pronume, se numesc substantive.

Atributul genetival.

1. *Ești cuiul lui Pepelea.* — 2. *Crezul este mărturia credinței.* — 3. *Era stăpânit de patima fuduliei.* (I. Caragiale). — 4. *Din clocotul undelor pripite, fuioare de argint se desfac în bătaia lunii.* (Al. Vlăhuță). — 5. *Floricele se ascundeau prin desişurile crângurilor.* — 6. *Triumful crucii va putea să ocrotească pe creștini, de asuprelile nelegiuitului dușman al sfintei cruci.* (P. Ispirescu)

Atributele *lui Pepelea*, *credinței*, *fuduliei*, *undelor*, *lunii*, *crângurilor*, *crucii*, *dușman*, *cruci*, care determină substantivele „cuiul”, „mărturia”, „patima”, „clocotul”, „bătaia”, „desişurile”, „triumful”, „asuprelile” și „dușman”, sunt toate exprimate prin câte un substantiv în cazul genitiv. Primele șapte sunt la genitivul articulat; ultimile două, la genitivul nearticulat, deoarece sunt precedate de câte un adjectiv.

Atributul exprimat printr'un substantiv în genitiv, se numește genetival.

Atributul substantival cu prepoziție.

1. *Trecurăm pe lângă un palat de marmură.* —
2. *Să ciocnim câte un pahar de bere.* — 3. *Un copil de doi ani se juca cu un câțel.* — 4. *Avem un nou vas de războiu.* — 5. *E un înger de copil.* — 6. *Morile de vânt sunt așezate pe înălțimi, pe când cele de apă, prin văi.* — 7. *Șarpele cu ochelari e foarte veninos.* — 8. *Românii din Istria se împușinează din ce în ce mai mult.* — 9. *O jumătate din soldați au căzut pe front.* — 10. *Neînțelegerile dintre boieri au încurajat pe dușmani.* — 11. *Este un om fără socoteală.* — 12. *S'a urcat în nucul dindărătul casei.* —
13. *Vezi casa de lângă biserică?* — 14. *Locuiesc în odaia dela stradă.* — 15. *Foarte măreș este podul de peste Dunăre.*

În primul exemplu, substantivul „palat” este determinat prin cuvintele *de marmură*, adică printr'un atribut întocmit din substantivul „marmură” și prepozițiunea „de”. Tot printr'un substantiv și prepoziția „de”, mai sunt exprimate și alte șase din atributele următoare. În celelalte exemple, avem atribute exprimate prin substantive precedate de prepozițiunile : *cu, din, dintre, fără, dindărătul, de lângă, dela și de peste.*

Pe lângă atributul substantival în genetiv, mai avem un altul, exprimat cu ajutorul unei prepoziții, care se așează înaintea substantivului atribut.

COMPLEMENTUL

Ce este un complement?

1. *Ochiul stăpânului îngrașă calul.* (Proverb).—
2. *Haina nu face pe om mai de treabă.*—
3. *Ce-i lipsește chelului?*—
4. *Simții că cineva jumulește pomul de mere.*—
5. *Scump la tărățe și ieftin la făină.*—
6. *Eu nu merg alături cu adevărul.*—
7. *Norii s'au lăsat dincoace de munți.*

Substantivul *calul*, din primul exemplu, arată ființa la care se referă lucrarea verbului „îngrașă”. „Calul“ este deci o parte de propozițiune, care întregește sau completează înțelesul verbului „îngrașă”. Aceeași funcțiune este îndeplinită, în propozițiunea următoare, de grupa *pe om*, pe lângă verbul „face”. Sunt deci c o m p l e m e n t e. În exemplul al treilea, verbul „lipsește” este determinat de două complemente : *i și chelului*, iar în al patrulea, două complemente întregesc înțelesul verbului „jumulește” : *pomul și de mere*.

Trecând la exemplul al cincilea, constatăm că, de astă dată, înțelesul adjectivelor „scump” și „ieftin” este întregit : unul prin cuvintele *la făină*, iar celălalt prin cuvintele *la tărățe*. În sfârșit, în ultimile două propozițiuni, grupa *cu adevărul* completează sensul adverbului „alături”, iar grupa *de munți*, pe acela al adverbului „dincoace”. Aceste determinări ale adjectivelor sau ale adverbelor se numesc tot c o m p l e m e n t e.

Complementul este partea secundară a propozițiunii, care întregește înțelesul unui verb, adjectiv sau adverb.

COMPLEMENTUL DIRECT

Ce este complementul direct ?

1. *Duce vitele la pășune.* — 2. *Frânge pâinea în două.* — 3. *Omul sfințește locul, iar nu locul pe om.*

Complementul *vitele*, lămurind înțelesul verbului „duce”, arată totdeodată că ființele, despre care este vorba, suferă de-a-dreptul lucrarea exprimată de verb. Tot așa sunt și complementele din celelalte două exemple. Acțiunea verbului „frânge” se săvârșește direct asupra complementului *pâinea*, după cum aceea a verbului „sfințește” se exercită, în același chip, asupra complementelor *locul* și *pe om*. Complementele *vitele*, *pâinea*, *locul* și *pe om* sunt în cazul acuzativ și se numesc **d i r e c t e**.

Complementul direct arată ființa sau lucrul, asupra căruia se exercită de-a-dreptul lucrarea verbului și stă întotdeauna în cazul acuzativ.

Cum aflăm complementul direct ?

Complementele „vitele” și „omul” răspund la întrebarea *pe cine?* (— Pe cine duce la pășune? — Pe vite. — Pe cine sfințește locul? — Pe om.); iar *pâinea* și *locul*, la întrebarea *ce?* (— Ce să frângă? — Pâinea. — Ce sfințește omul? — Locul.)

Ca să aflăm complementul direct, punem înaintea verbului, întrebarea acuzativului și anume : pe cine? pentru ființe și ce? pentru lucruri.

Care verbe pot avea un complement direct ?

Verbele transitive arată, cum știm, că lucrarea făcută de subiect trece de-a-dreptul asupra unei ființe sau asupra unui lucru, care, ca parte de propozițiune, este întotdeauna un complement direct: *Smulg ierburile, culeg flori, sar șanțul, îmbrac ha în a* etc. Este deci dela sine înțeles că verbele intransitive nu pot avea un complement direct, deoarece acțiunea exprimată de ele nu se poate exercita asupra unui alt lucru sau asupra unei alte persoane decât subiectul: *alerg, fug, stau, dorm* etc.

Complementul direct nu poate sta decât numai pe lângă un verb transitiv.

COMPLEMENTUL INDIRECT

Ce este complementul indirect ?

1. *Taie câinilor frunză.* (Zicătoare). — 2. *Vasului gol, toți îi dau cu piciorul.* (Proverb). — 3. *M'am săturat de el, ca de mere pădurețe.* — 4. *Era foarte bun de gură.* — 5. *Vasile se înrudește cu Maranda.* — 6. *A venit cu trăsura și se întoarce cu trenul.* — 7. *Corb la corb nu scoate ochii.* (Proverb) — 8. *Păunul este frumos la vedere, dar urît la glas.* — 9. *Vorbește-mi despre tine.* — 10. *Ai citit ceva despre cutremur ?*

Complementele *câinilor* (ex. 1) și *mi* (ex. 9) arată ființele în folosul cărora se face lucrarea verbelor „taie” și „vorbește”; iar complementele *vasului* și *îi*, din exemplul al doilea, exprimă lucrul, în paguba căruia se îndeplinește acțiunea verbului „dau”. Două sunt expri-

mate prin câte un substantiv, și două, printr'un pronume în cazul dativ. In celelalte exemple, complementele sunt formate din câte un substantiv sau pronume, însoțit de o prepoziție : *de gură, de el, de mere, cu Maranda, cu trăsura, cu trenul, la corb, la vedere, la glas, despre tine, despre cutremur.*

Toate sunt cunoscute în gramatică, sub denumirea de complemente indirecte.

Se numește indirect, complementul exprimat printr'un substantiv ori pronume în cazul dativ sau printr'un substantiv ori pronume însoțit de o prepozițiune, în afară de „pe“ și, în unele cazuri, în afară de „la“.

Cum putem afla complementul indirect ?

Complementul *câinilor, mi (mie)* și *vasului* răspund la întrebarea *cui?* și deci la întrebarea dativului. (— Cui taie frunză? — Câinilor. — Cui să-i vorbești? — Mie. — Cui îi dau cu piciorul? — Vasului.) Celelalte pot fi găsite cu ajutorul pronumelui interogativ *cine?* sau *ce?* precedat de prepozițiunea corespunzătoare (— De cine m'am săturat? — De el și de mere. — De ce e bun? — De gură. — Cu cine se înrudește? — Cu Maranda. — Cu ce a venit (se întoarce)? — Cu trăsura (trenul). — La cine (cui) nu scoate ochii, corbul? — La corb (corbului). — La ce este frumos (urât) păunul? — La vedere (glas). — Despre ce să citești? — Despre cutremur.)

Ca să aflăm complementul indirect, punem întrebarea cui? de cine? de ce? cu cine? cu ce? la cine? la ce? despre cine? despre ce? și cu cine? ce? precedate de orice altă prepozițiune cerută de verbul, adjectivul sau adverbul determinat.

Care verbe pot avea un complement indirect?

1. *A smuls găscă, de pene.* — 2. *Prinde cu un ac, mâneca ruptă.* — 3. *Fuge ca dracul de tămâie.* — 4. *Cum mergi cu sănătatea?*

În primele două exemple, complementele indirecte *de pene* și *cu un ac* stau pe lângă un verb transitiv („a smuls” și „prinde”), care, în chiar aceste exemple, mai au și câte un complement direct („gășca” și „mâneca”). În celelalte două propozițiuni următoare, complementele *de tămâie* și *cu sănătatea*, depind de câte un verb intransitiv („a fugi” și „a merge”).

Pe când complementul direct nu poate fi cerut decât numai de un verb activ transitiv, cel indirect stă atât pe lângă verbele transitive cât și pe lângă cele intransitive.

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL

Ce este un complement circumstanțial?

1. *Așează-te aici.* — 2. *Vin mâine la tine, ca să stăm mai mult de vorbă.* — 3. *Dan se sculase pân' a nu se lumina.* (Al. Vlăhuță). — 4. *A plecat bonbănind.* — 5. *Te-ai întors rușinat.* — 6. *Câinii se repezeau furioși.*

Verbul „așează-te”, din primul exemplu, are pe lângă sine, complementul direct „te” și o altă parte de propozițiune, *aici*, care arată locul unde se petrece ac-

țiunea. Pe când complementul „te” întregeste înțelesul verbului, „aici” arată numai împrejurarea de loc, în care se desfășură lucrarea exprimată. Tot o împrejurare, de astă dată de timp, exprimă *măine, mai mult și până a nu se lumina*, din cele două exemple următoare (2 și 3), arătând când anume se săvârșește acțiunea verbelor „vin”, „să stăm” și „se sculase”. Mai departe (ex. 4—6), *bombănind, rușinat, și furioși* precizează modul cum este îndeplinită lucrarea verbelor „a plecat”, „te-ai întors” și „se repezeau”.

Aceste părți de propozițiune poartă numele de complemente circumstanțiale sau simple circumstanțiale.

Complementul circumstanțial arată împrejurarea de loc, timp, mod, în care se îndeplinește lucrarea exprimată de verb.

Circumstanțialul de loc.

1. *In casă, este mai rece decât afară.* — 2. *Stolul de lăcuste s'a abătut la noi, de peste Nistru.* — 3. *L-am însofit până la gară.* — 4. *Ii curgea sângele pe gură și pe nas.* — 5. *Barbu se îndreaptă spre sat.*

Deși toate aceste circumstanțiale arată locul, fiecare exprimă o nuanță deosebită. Așa bunăoară, primele două (*în casă și afară*) nu fac altceva decât să precizeze cele două locuri, despre a căror temperatură este vorba și răspund la întrebarea unde? (— Unde e mai rece decât afară? — „In casă”. — Unde e mai cald decât în casă? — „Afară“.) In schimb, circumstanțialul *de peste Nistru* (ex. 2) arată de unde vine lucrarea; *până*

la gară (ex. 3), p â n ă u n d e s'a î n t i n s lucrarea ; pe gură și pe nas (ex. 4), p e u n d e se săvârșește lucrarea și, în sfârșit, spre sat, î n c o t r o se îndreaptă lucrarea.

Circumstanțialul de loc exprimă diferitele aspecte, sub care se prezintă lucrarea verbului, din punctul de vedere al locului unde se petrece ea și răspunde la întrebările: unde? de unde? până unde? încotro?

Circumstanțialul de timp.

1. *Am intrat în sat, pe la aprinsul lumânărilor.*—
2. *Dela o vreme încoace, era foarte trist.*—
3. *Intrunirea a fost amânată pe a doua zi.*—
4. *Așteptă-mă până mâine.*—
5. *Până-i lumea, n'ai să-ți mai vezi tu banii înapoi.*—
6. *Deocamdată, stai cu noi la masă.*

Ca și cel de loc, circumstanțialul de timp exprimă timpul, sub diferite nuanțe: c â n d se petrece acțiunea verbului (*pe la aprinsul lumânărilor*), d e c â n d începe ea (*dela o vreme încoace*), p e c â n d urmează să se săvârșească (*pe a doua zi*), p â n ă c â n d ține (*până mâine*), c â t timp va dura (*până-i lumea*), p e n t r u c â t timp este socotită (*deocamdată*).

Circumstanțialul de timp arată timpul când, de când, pe când, până când etc. se petrece lucrarea exprimată de verb.

Circumstanțialul de mod.

1. *I-am făcut pe plac.* — 2. *Să ne jucăm de-a haiducii.*—3. *Ai scăpat ieftin.*—4. *Țânțării îi chinuiam amar.* — 5. *Suprinși mișelește, fără arme, cădeau fără a se împotrivi.* (C. Negruzzi). — 6. *Măsoară de multe ori și croiește odată.* — 7. *Nu face nici două parale.* — 8. *Vorba dulce mult aduce.*

Complementele *pe plac, de-a haiducii, ieftin, amar, mișelește, fără arme, fără a se împotrivi* sunt circumstanțiale de mod, deoarece arată chipul în care este săvârșită lucrarea exprimată de verbele „am făcut”, „să ne jucăm”, „ai scăpat”, „chinuiam”, „surprinși”, „cădeau”. Tot de mod sunt socotite circumstanțialele care arată de câte ori se face lucrarea verbului (*odată, de multe ori*) sau care exprimă prețul (*nici două parale*) ori cantitatea (*mult*).

Circumstanțialul de mod arată că lucrarea verbului se face într'un fel sau într'altul, odată sau de mai multe ori, în legătură cu ideea de cantitate, de preț, de măsură etc., care pot fi mai mari sau mai mici.

F R A Z A

Ce este o frază?

Se luă după un iepure, dete o săgeată, dete două și nu-l nimeri. (P. Ispirescu)

În acest exemplu, avem reunite un număr de patru propozițiuni. Știm că o propozițiune poate avea și singură înțeles deplin. De pildă : *Se luă după un iepure.*

Foarte adesea însă, gândirea pe care vrem s'o exprimăm, nu poate fi înfățișată numai printr'o propozițiune, ci prin mai multe, care sunt legate între dânsese și care întocmesc astfel, ca în exemplul nostru, aceea ce se numește o frază.

După cum mai multe cuvinte unite laolaltă, într'o anumită ordine, formează o propozițiune, tot astfel mai multe propozițiuni, legate între dânsese, ca să exprime o cugetare mai complexă, întocmesc o frază.

Propozițiuni principale și propozițiuni subordonate.

Nu-mi aduc aminte dacă am căzut în genunchi.
(B. St. Delavrancea)

Iată o frază alcătuită din două propozițiuni. Una (*Nu-mi aduc aminte*) are un înțeles deplin. Ea n'a putut totuși exprima singură, întreaga cugetare a scriitorului, care a vrut să arate și despre ce anume nu-și aduce aminte (*dacă a căzut în genunchi*). Prima, deși cu înțeles deplin, are totuși nevoie de a doua, ca să exprime întreaga cugetare a scriitorului. Este o propozițiune principală. A doua n'are înțeles, dacă o despărțim de cea principală, de care atârnă. Este o propozițiune subordonată, adică sub ordinele celei dintâi.

Propozițiunea de care atârnă una sau mai multe din propozițiunile unei fraze, se numește propozițiune principală; pe când propozițiunea care lămu-rește înțelesul celei principale, ca și cum ar fi o parte a acesteia, poartă numele de subordonată.

INDICELE ALFABETIC

AL CUVINTELOR EXPLICATE ÎN CUPRINSUL CĂRȚII

(Cifra indică pagina)

- Absurd** 76
Aerobat 245
Admonesta (a) 228
Adulmea (a) 130
Advers 245
Aidoma 192
Alarmat 68
Alde 192
Alean 170
Alt 71
Alto 71
Aman 207
Amfiteatru 219
Anatolia 241
Anecdotă 104
Anin 20, 174
Anost 109
Antart 67
Antropofag 227
Apreciat 219
Argăseală 195
Argățime 26
Arin 20, 174
Arină 166
Aripă 48
Aristocrație 227
Arm 183, 208
Arman 207
Aromire 116
Artă 226
Arvuni (a se) 143
Ascensiune 245
Aterisa (a) 250
Avânt 241
Aventură 250
Avid 218
Babiță 193
Baboiu 113
Baboșă 193
Bairam 220
Bastiment 219, 224
Başbuzuei 211
Başibuzuei 211
Batâr 142
Baterie 207
Bălțat 110
Bărdăhan 195
Bărdiță 98
Bătătură 26, 171
Bășcălui (a) 195
Becisnie 192
Bezmetie 53
Biban 113
Binețe 174
Binețuri 174
Bizar 128
Blériot Louis 250
Boaită 143
Bold 117
Borangie 117
Bord 219, 235
Bord de serviciu 241
Borhăie 17
Boseorodi (a) 143
Bosforul 219
Brahmin 39
Brazdă 26
Brezae 47
Brie 235
Brigadier 183, 208
Brodi (a se) 192
Bronz 184
Bruse 117
Bucă 68
Bucium 4
Budihae 143
Bugaz 228
Buhaju 142
Buiestru 108
Buimac 102
Bulbueat 42
Buluci (a se) 155
Bulz 149
Bumb 227
Burduhan 195
Burlac 183
Burzului (a se) 143
Busna 194
Busuioc 98

- Buși (a)** 142
Butcă 62
Buturugă 21
Buzdugan 170

Cadână 219
Cadență 35
Caier 47
Calm 226
Calorifer 219
Călvar 104
Cană 12
Canaf 110
Caneă 12
Cange 102, 128, 155.
Capcană 194
Capră 47
Capitulare 245
Captura (a) 245
Caracudă 192
Caravană 241
Carceră 108
Cargobot 177, 221
Cartilaginos 226
Casa colonial 227
Cascadă 76.
Cașemirul 40
Cataclism 227
Catalige 166
Catarte 221
Catrință 174
Cațaveică 29
Cavae 219
Cavernos 150
Căpeean 193
Căpiță 155
Cărăbăni (a) 155
Cărăbuș 166
Căsăpie 211
Cântători (la) 134
Căreeie 142
Căreotaș 68
Cărlionț 194

Cârsteiu 76
Ccaeâr 193
Ceair 174
Ceapean 143
Ceardac 171
Cegă 195
Ccir 174
Cerbice 110
Cereheji 21 1
Cetină 149, 174
Cherhană 195
Chersones 235
Chindie 166
Chindisi (a) 136
Chipeei 194
Chir 109
Chirhan 195
Chiti (a) 128, 167
Chitie 194
Chițcăit 117
Ciad 39
Cimpoi 72
Cinie 193
Cinteză 128
Cintezoiu 72
Ciocărti (a) 98
Ciocoiu 82, 149
Ciolanul roșii 98
Ciută 166
Ciutură 21
Ciuvică (mi-e frică de) 57.
Clacă 47
Clar-obseur 218
Clăcășiță 47
Clean 75
Cleștar 245
Clină 102
Clonț 89
Cloroform 257
Coapsă 184
Coarnele plugului 26
Cobălă 98

Cobiliță de iarbă 155
Cobitor 68
Cochet 218
Cociorvă 143
Cocoșar 128
Codalb 110
Cogeamite 193
Cojan 68, 183
Colac de salvare 200
Colăci (a) 143
Colbăit 157
Colilie 68
Comandă 219
Comat 134
Comedie 192
Comesean 219
Comisiunea europeană 235.
Concert 71
Concretiza (a) 68
Condotier 245
Confort 219
Consacra 250
Consemn 255
Considerații diplomatice 227
Conștient 12
Contratorpilor 236
Convulsiv 149
Copeă 47
Cornul de aur 219
Coroiat 99, 128
Cosac 193
Costiș 117, 201
Costreiu 195
Coș 56
Cotă 255
Cotlon 98
Cotrobăi 29
Coviltir 157
Crampona (a se) 227.
Crap 194
Cravașă 227

- Crâmpeiu** 235
Creișar 136
Creștet 128
Crivină 76
Crop (a da în) 56
Crupă 17
Cue 71
Cucuiu 109
Cudalb 110
Cuișoare 98
Cuiul cumpenei 21
Culbee 157
Culme 82
Cumpănă 21
Cumpăni (a se) 150
Cumpăt 17, 155, 165
Cuțitoaie 98

Dalb 134
Dandana 155
Dardanele 21)9
Dârloagă 12
Debareader 218
Depeșă 219
Deplasa (a) 227
Descinde (a) 245
Desmetie 102
Despotie 245
Deșeă 208
Diafan 128
Diagonală 245
Diform 227
Dig 177, 218
Dihanie 42
Distrugător 236
Dobitoc de povară 36
Doldora 193
Dramă 245
Draniță 171
Drele 143
Dresa (a) 247
Drob 53
Duh 53

Duhoare 194
Dulap 38
Dumeri (a se) 192
Durduliu 193

Echipament 208
Echivala (a) 227
Efemer 166
Entuziasm 250
Erghelegiu 57
Ermină 167
Eseadră 219
Eseadrilă 252
Eseadrilă de bombardament 252
Eshiva (a se) 245
Evada (a) 227
Evoluție 235
Exasperare 227
Excepțional 21 9
Expirație 228
Exploata (a) 68

Fag 98
Fald 257
Fantastic 174
Fapt 144
Far 220
Faraon 218
Fascinat 250
Fatal 255
Fatalitate 220
Fazan 149
Fără sine 53
Fărtat 185
Ferigă 128
Fermă 110
Filotim 12
Firav 117
Fire 20
Fizionomist 227
Flamură 88
Flane 245

Floarea Paștelui 149
Florian 117
Florinte 117
Flotă 221
Flotilă 241
Fonfăi (a) 165
Forfot 160
Forfoti (a) 14 9
Formidabil 250
Fosforescent 36
Fotă 167, 174
Fragil 157
Franj 227
Fuior 47
Fulgerul (trenul) 218
Fumoir 219
Funebru 68
Furcă 21 48
Furlandisi (a se) 193
Fus 48

Gabie 237
Gaiță 72
Galata 219
Gaziu 211
Găligan 68
Găteata 21
Gămălie 48
Găvan 17, 47
Gânj 174
Gârbiță 110
Gază 166
Găzulia 166
Geamandură 218
Genune 130, 174
Ghigoș 192
Ghinion 220
Ghintuit 170
Ghiociu 68
Ghionoai 72
Ghizdul fântânii 21
Ghebă 12

- Ghes 193
Gigant 245
Gireadă 155
Glacial 245
Gladiator 177
Glie 165
Gongănese 166
Godac 60, 211
Gonaș 102
Grangur 72
Grapă 166
Graur 12
Gravitate 98
Greabăn 17, 110.
Grind 116
Grivița 200
Grohăi (a) 194
Grohăială 60
Grohăit 60, 194
Grumaji 110
Grup sculptural 184
Gujulie 166
Gurmaz 184
Gutural 128
- Haită 36
Halki 219
Hamae 149
Hang 72
Hanger 167
Haos 250
Hapsân 143
Haram 53
Harapnic 142
Harnic 155
Hămesit 53, 143
Hăpui (a) 193
Hăt 155
Hău 117
Hăuli (a) 26
Hărcă 166
Hătru 53
Herodot 227
- Holdă 20
Holteiu 68
Horbotă 128
Hrubă 12, 130, 194
Hulă 219
Hultan 97
- Iaz 72
Ie 167
Ieseos 60
Imaș 26, 98
Imensitate 220
Imn 71
Impenat 117
Imperturbabil 227
Incognito 219
Inevitabil 245
Infim 164
Infinit 250
Inițiativă 245
Insistent 227
Instantaneu 99
Instinct 227
Invokeare 227
Irosi (a se) 53
Iseoadă 128
Ispravnic 82, 194
Istericale 195
Isteț 192
Itinerariu 235
Ițe 165
Imbărligătură 192
Impânzi (a se) 116
Impelițat 193
Înălta Poartă 247
Incalte 194
Încărdui (a se) 47
Încășuit 117
Închenării (a) 167
Îneumeta (a se) 36,
245
Îndătinat 166
Îndreptări 82
- Infurecat 113
Îngâna (a) 20
Îngemăna (a se) 117
Înnădi (a se) 98
Înrubinit 167
Înteți (a) 452
Învălmăși (a) 128
Învăluire 98
Învălurat 35
Învăseut 134
Învârteji (a) 35
Învolbura (a se) 195
- Jder 127
Jerui (a) 56
Jgheab 21
Jitărie 82
Jivină 155
June-ture 219
Jungher 17
Junglă 39
Junglu 39
- Kediv 219
- Labirint 13
Laviță 136
Lăicer 82
Lăieși 143
Lăieți 143
Leasă 193
Leat 208
Lieuriciu 156
Lege 82
Leică 193
Leit 134
Lighioaic 194
Lighioană 194
Limbuție 195
Lloyd 219
Looping the loop
245
Loteă 195

- Luceafărul poreilor**
 56
Luger 130
Lujer 130
Luneă 20
Lup de mare 218
Lut 12

Macara 241
Mahmur 194
Maju 97
Mameluci 227
Mancă 97
Manivelă 241
Mareoni 219
Marină 236
Masaeru 227
Matiță 194
Măcăleandru 117
Măceș 127
Măcieș 127
Măeastră 150
Măsarită 136
Meni (a) 143
Meriu 75
Mesteacăn 17, 97
Meșină 193
Metamorfoză 8
Mezat 104
Mierlă 127
Milă 62, 218
Minaret 219
Mireea 235
Mister 39
Mistrie 149, 166
Mistui (a se) 149
Mișcodi (a) 193
Mită 62
Mitrălieră 255
Mișos 98
Moeni (a) 68
Moenit 127
Mohor 155

Mohorit 68
Moină 47
Molid 149
Molift 149
Moliftă 155
Monarh 245
Monstru 218
Morfăi (a) 195
Moș-de-tureă 47
Mreană 75
Muierușcă 149
Muleomit 119
Muștiue 149, 208
Munții, lunii 39
Nadă 72
Nahlap 174
Naiu 71
Nandrălău 142
Nară 235
Naufragiu 220
Nazuri 13
Nămoloasa 208
Năpaste 193
Năpăstuire 257
 135, 200
Năprasnic 35, 68,
Năpusti (a se) 36, 255
Năsălie 143
Năue 88
Năueit 102
Năvod 194
Năzări (a și se) 98
Năzdrăvan 157
Năzgodie 192
Neant 250
Neavertizat 228
Neînfricare 245
Neprihănit 128
Nestimată 167
Nuanță 117

Obidă 98
Oblâne 227

Oblete 113
Obleț 113
Oboroc 53
Obseen 68
Ocol 60
Odăjdii 166
Odios 68
Odor 68
Odraslă 166
Oleacă 102
Opăciuni 195
Orchestra 71
Orgoliu 68
Oroare 68
Oscilațiune 219
Ostrețe 195
Oțele 98, 170
Oțeliu 113

Pachebot 221
Pacoste 166
Pajiște 20
Pajură 245
Pală 88
Paletă 108
Panică 245
Panoramă 219
Parapeț 208, 211
Pardos 39
Parmaelâe 171
Pasionat 150
Patriarhal 257
Pavilion 221
Pălălaie 155
Păli (a) 82, 102
Pălit 60
Pământzaleă 47
Păpușoiu 155
Pârdalnic 192
Păs 12, 166
Păstrăv 42
Păclășit 142
Păle 183

- Pângărit** 195
Pârleaz 98
Pârli (a o) 142
Pârtie 218
Penaj 208
Pendulă 226
Perecepe (a) 149
Perplex 227
Pescar 177
Pesteleă 12
Petrece (a) 82
Piastru 228
Picioroange 166
Pieptiş 174
Piesă 255
Pilot 39
Pin 149
Piramidal 227
Pironi (a) 255
Piruetă 245
Pitpalae 72
Plaiu 40, 84
Planton 208
Plasă 194
Platoşă 167, 204
Plătică 193
Plăvan 26
Pleoştit 194
Plevuşcă 193
Plevuşcărima 194
Pluton 183
Pocinog 143
Pociumb 174
Pojar 250
Pojghită 42
Pol 183
Ponor 149
Ponton 220
Porumbae 98
Posae 108, 194
Poştalion 8
Poştă 82
Potopi (a) 245
Poză 113
Prapor 204
Prapur 204
Prădalnic 60
Prăjină 2
Prăvălatie 102
Preajmă 149
Preecipitat 255
Preistorie 227
Prepelită 72
Presărătură 35
Prestigiu 227
Preveni (a) 13
Pridvor 171
Primadonă 76
Prinkipo 219
Pripas 8
Prispă 171
Priveghea (a) 149
Programă 71
Proiector 237
Proptă (in) 174
Proră 221, 235
Prostovol 421
Proşap 53, 142
Provă 221
Prozaie 219
Prundiş 88
Prundit 60
Psalt 71
Puhoiu 148, 255
Pumnal 167
Puntea vaporului 219
Pupă 221
Purecede (a) 138
Purdalnic 192
Purpură 167, 204
„Pustiul îngrozitor”
40
Puzderie 117
Rac 195
Rarişte 119
Razna 102
Răchită 76
Rădan 36, 200
Rănechiţă 113
Răpeiigos 211
Răpeiugos 211
Rărunchi 68 166
Răseruce 143
Răsleţ 200
Răspicat 68
Răstimp 128
Răşehitoare 166
Răul mării 219
Răvăşel 56
Rămă 76
Rânced 194
Rât 194, 211
Rebegit 143
Record 258
Redan 200
Redută 200
Refee (a lua la) 57
Refren 227
Remiză 208
Renghiu 13
Repedea 166
Repera (a) 255
Resort 117, 245
Reţiar 245
Rezerva 208, 255
Rezervoriu 220
Riehită 76
Rondou 235
Rost 165
Rostopan 128
Rubin 98
Rudăr 47
Sacadat 245
Salvă 219
Sarieă 167
Săbioară 194
Săbiuţă 194

- Săcăluș** 155
Sălbăticiune 149
Sărăcean 12
Sârg (în) 20
Sbenguî (a se) 228
Sbughiu 193
Sburda (a) 97
Seenă 99
Sceptru 24
Sehelă 174
Sehijă 155
Schiță 98, 155
Selipui (a) 142
Seoarță 203
Seurtătură 142
Semeț 241
Semiștie 166
Sensație 220, 250
Servant 255
Servitudine 67
Sfida (a) 252
Sînți (a se) 57
Sgândări (a) 193
Sideral 128
Sihlă 17
Siluetă 218
Sineală 98
Sirenă 68, 218
Sismie 227
Slăbiciune 108
Smaragd 167
Smarald 157
Smerit 194
Smirna 219
Snoavă 47
Solist 71
Somn 194
Soroc 25
Spadă 167
Spasmodie 245
Spasmotie 245
Spic 128
Spijă 155
Spirit 218
Spițelat 193
Spuză 56, 88
Spuzit 149
Stârv 245
Stea eomată 134
Stil 226
Stoborul fântâni 2
Storojineț 155
Straniu 149
Strat 136
Strigă 166
Strujan 155
Sturz 72, 127
Sudalmă 98
Suleină 203
Sulfină 203
Suman 82
Supapă 228
Superb 245
Superbie 245
Surată 194
Surghiuni (a) 62
Surlă 60
Susura (a) 116
Suveică 166
Svârlugă 149
Svoană 98
Svon 185
Șalâiaș 193
Șale 184
Șalupă 219
Șantier (naval) 218
Șchioapă 166
Șfichi 110
Șicac 82
Șindrilă 98, 171
Șiretenie 57
Șoaldă 57
Șopot (a) 128
Șrapnele 255
Șterpeli (a) 142
Știucă 192
Tabu 227
Tactică 245
Taifas 195
Tainiță 116
Talangă 4, 142
Talaz 219
Tarabă 195
Tarac 35
Taur de rasă 110
Tăbări (a) 47
Tăpșan 156, 174
Tăreat 110
Tărie 177
Tânjală 142
Târboe 194
Tăreol 192
Târș 174
Teapă 47
Temerar 245
Teroare 68
Teșlă 98
Teșit 192
Tieăit 193
Tigvă 117
Tilincă 4
Tlr 235
Tivdă 117
Tisă 149
Toarce (a) 48
Toartă 21
Tohoareă 98
Tont 192
Toropoe ! 193
Torpila (a) 236
Torpilă 236
Torpilor 236
Tort 48
Trajectorie 227
Tramear 104
Tranșee 255
Trăgăna (a se) 119
Tril 76
Trofeu 149

- Trompă** 39
Trompet 207
Troscot 157
Trufie 113
Tufar 102
Turturea 71
Țane 130, 174
Țarigrad 57
Țăpoiu 53
Țihlă 17
Țipar 194
Țuguia (a se) 155
- Unanim** 219
Undoi (a) 116
Unie 219
Uragan 218
Urgie 35, 62, 201
Ursuz 128
- Vacarm** 227
Vagmistru 208
Vaiet 227
Van (in) 219
Vanitate 113
Văcălie 47
Văgăună 128
Vârlugă 194
Vârșă 192
Venetie 143
Ventilație 219
Ventriloe 227
Veteran 38
Vetrigă 166
Vidră 42
Viers 76
Vintir 192
Vioară (vioriu) 47
Violență 8
- Vițit** 60
Volintiraș 170
Volintir 170
Vornicul satului 82
Vraf 195
Vrej
Vremui (a) 166
Vultan 94
- Zajafet** 67
Zamfiriu 167
Zăvod 211
Zăvoiu 76
Zdelea 193
Zeflema 108
Zeghe 127
Zimți 226
Zlăc 149
Zvoană 149
-

CUPRINSUL

I. LECTURILE ȘI COMPUNERILE.

	Pag.
<i>Cântec</i> , poezie de St. O. Iosif	3
<i>Metamorfoză</i> , de I. Al. Brătescu-Voinești	5
<i>In căutarea unui stăpân</i> , de Panait Istrati	9
<i>Intâiul meu urs</i> de Al. Țăban	13
<i>In miezul verii</i> de Gh. Coșbuc	18
<i>Pușul cu cumpănă</i> , compunerea I	20
<i>Dumnezeu</i> de Liviu Rebreanu	23
<i>Plugurile</i> , poezie de V. Alecsandri	25
<i>Ursul păcălit de vulpe</i> de Ion Creangă	26
<i>Lupul păcălit</i> , compunerea II	29
<i>Doi călărași</i> de C. Sandu-Aldea	30
<i>Leul, măgarul și vulpea</i> , fabulă de Esop	37
<i>La pândă</i> , compunerea III	37
<i>Cocoarele</i> , poezie de St. O. Iosif	38
<i>Cocoarele</i> , poezie de V. Alecsandri	39
<i>Dihanie</i> de I. Al. Brătescu-Voinești	40
<i>Vidra</i> , compunerea IV	42
<i>La clacă</i> de C. Sandu-Aldea	44
<i>Furca încrestată</i> , compunerea V	47
<i>Prostia omenească</i> de Ion Creangă	49
<i>Răvășelul spânului</i> de P. Ispirescu	53
<i>Ce te legeni, codrule</i> , poezie de M. Eminescu	57
<i>Torcând</i> de N. Grigorescu, compunerea VI	58
<i>Prîns</i> de Ion Ciocârlan	59
<i>Vulpea și bursucul</i> , fabulă de Al. Donici	61
<i>Bursucul</i> , compunerea VII	62
<i>La stăpân</i> de Panait Istrati	64
<i>Concertul primăverii</i> , poezie de Gh. Coșbuc	69
<i>Privighetoarea</i> de I. Al. Brătescu-Voinești	72
<i>Privighetoarea</i> , compunerea VIII	77
<i>Rândunel</i> , poezie de Victor Eftimiu	77
<i>Cuza Vodă</i> de M. Sadoveanu	79

	<u>Pag.</u>
<i>Furtuna</i> , poezie de St. O. Iosif	83
<i>Pe valea Moldovei</i> , compunerea IX	85
<i>Vulturul</i> de Em. Gârleanu	85
<i>Hulltanul</i> de M. Sadoveanu	89
<i>Atacul</i> , compunerea X	99
<i>Goana</i> de Ion Adam	100
<i>Trenul Crasna-Huși</i> de B. Nemțeanu	103
<i>Duman</i> de I. A. Bassarabescu	105
<i>Taurul de rasă</i> , compunerea XI	109
<i>Minunea</i> de I. Al. Brătescu-Voinești	111
<i>Șarpele</i> de Eug. Boureanu!	114
<i>O luptă</i> , compunerea XII	117
<i>Doina</i> , poezie de M. Eminescu	118
<i>Amintire</i> de G. Topârceanu	119
<i>Căprioara</i> de Em. Gârleanu	129
<i>Poveste</i> , poezie de Emil Dorian	131
<i>Florile dalbe</i> , colind popular	133
<i>Bunica Iova</i> de I. Agârbiceanu	134
<i>Cântec de stea</i> , poezie populară	137
<i>Cu steaua</i> , compunerea XIII	138
<i>Cu plugușorul</i> de Ion Creangă	140
<i>Cântec sfânt</i> , poezie de St. O. Iosif	144
<i>In singurățățile Rarăului</i> de M. Sadoveanu	144
<i>Cocoșul sălbatic</i> , compunerea XIV	150
<i>Lăcustele</i> de Em. Grigorovitză	152
<i>Licurici</i> de Otilia Cazimir	156
<i>Baba Chiva vorbește</i> de Nestor Urechia	157
<i>Visul lui Tudor Vladimirescu</i> , poezie populară	169
<i>Casa lui Tudor Vladimirescu</i> , compunerea XV	171
<i>Cu plutele pe Bistrița</i> de Al. Vlăhuță	172
<i>Cu plutele pe Bistrița</i> , compunerea XVI	175
<i>Privești dunărene</i> , poezie de B. Nemțeanu	176
<i>Brigadierul Frunză</i> de C. Sandu-Aldea	178
<i>Alintări</i> , de sculptorul Cristescu, compunerea XVII	184
<i>Doi prieteni</i> , poezie de St. O. Iosif	185
<i>In vârstă</i> de M. I. Chirițescu	186
<i>Pescar pe Dunăre</i> de D. Constantinescu, compunerea XVIII	196
<i>Apărarea steagului</i> de Gh. Coșbuc	196
<i>Stegarul</i> , poezie de Al. Macedonski	201
<i>In Vrancea</i> de Carmen Sylva	202
<i>Steagul lui Ștefan cel Mare</i> , compunerea XIX	203
<i>Cornistul</i> de C. Sandu-Aldea	205
<i>Gornistul</i> de N. Grigorescu, compunerea XX	209

	<u>Pag.</u>
<i>Hora dela Plevna</i> , poezie de V. Alecsandri	209
<i>Spre Egipt</i> de Radu Rosetti	212
<i>Vaporul „Dacia”</i> , compunerea XXI	220
<i>Cu cămilele</i> de Demostene Botez	222
<i>Delfinii după M. Băcescu și S. Cărăușu</i>	228
<i>Delfinii noștri</i> , compunerea XXII	231
<i>Plecarea</i> de Jean Bart	231
<i>Marină</i> de D. Știubei, compunerea XXIII	236
<i>Șoimul</i> de Jean Bart	238
<i>Un cuib de șoimi</i> , compunerea XXIV	242
<i>O dramă în văzduh</i> de Cezar Petrescu	243
<i>Șoimul vânător</i> , compunerea XXV	246
<i>Impresii din văzduh</i> de Aurel Vlaicu	247
<i>Aeroplanul</i> de G. Topârceanu	250
<i>O escadrilă aeriană</i> , compunerea XXVI	251
<i>Mitrălierele căpitanului Ignat</i> de C. Kirilescu	253
<i>Grănicerul Mușat</i> de Corneliu Moldovanu	256
<i>Grănicerul Mușat</i> de Gh. Dumitriu-Bârlad, compunerea XXVII.	257

II. GRAMATICA.

CE ESTE GRAMATICA ?

Sunetele, 261.—Diftongii, 261. — Alfabetul, 262. — Cuvintele, 262. — Silabele, 263. — Propozițiunea, 263.—Părțile propozițiunii, 264. — Fraza, 265. — Gramatica, 265.

M O R F O L O G I A .

Părțile vorbirii.

Felurile cuvintelor, 269.—Substantivul, 270. — Adjectivul, 270. Articolul, 270. — Pronumele, 271. — Numeralul, 272.—Verbul, 273. — Adverbul, 273. — Prepozițiunea, 274.—Conjuncțiunea, 275. — Interjecțiunea, 276. — Recapitulare, 276.

F l e x i u n e a .

Cuvinte flexibile, 276.—Cuvinte neflexibile, 279.

V e r b u l .

Ce este verbul? 280.—Verbe transitive și intransitive, 280. — Persoane, 281.—Numere, 282. — Timpuri, 283. — Moduri, 283. — Timpurile indicativului, 285. — Timpurile subjonctivului, 291. — Timpurile optativului (condiționalului), 293. — Imperativul, 294. — Moduri personale, 294. — Moduri nepersonale, 295. — Infinitivul, 296. — Gerundiul, 297. —Partici-

piul, 297. — Supinul, 298. — Conjugarea, 299. — Conjugarea verbului *a fi*, 300. — Conjugarea verbului *a avea*, 301. — Conjugarea I, 302. — Conjugarea II, 303. — Conjugarea III, 304. — Conjugarea IV (*-i, -ire*), 305. — Conjugarea IV (*-i, -irè*), 306.

S u b s t a n t i v u l .

Ce este substantivul? 307.—Substantive proprii, 307.—Substantive comune, 308. — Substantive concrete și substantive abstracte, 308. — Numărul, 309.—Singular, 310.—Plural, 311. Genul, 311. — Masculin și feminin, 312. — Și numele de lucruri pot fi masculine și feminine, 313.—Genul ambigen, 313. Cazul, 314. —Nominativul, 315.—Genetivul, 315.—Dativul, 316.—Acuzativul, 316.—Vocativul, 316.—Declinarea, 317.

A r t i c o l u l .

Ce este articolul? 317.—Articolul hotărît și cel nehotărît, 318. — Declinarea nearticulată a masculinelor, 319. — Declinarea nearticulată a femininelor, 321. — Declinarea nearticulată a ambigenelor, 322. — Recapitulare, 322. — Declinarea articolului nehotărît, 323. — Declinarea articulată a masculinelor, 324. — Declinarea articulată a femininelor, 326. — Declinarea articulată a ambigenelor, 327. — Recapitulare, 328. — Declinarea articolului enclitic, 329.

A d j e c t i v u l .

Ce este adjectivul? 329. — Numărul adjectivelor, 330.—Genul adjectivelor, 331.—Forma adjectivelor, 332.—Gradele de comparațiune, 332.—Pozitivul, 333.—Comparativul, 333.—Superlativul, 334.

P r o n u m e l e .

Ce este pronumele? 335.—Pronumele personale, 336.—Declinarea pronumelui personal de persoana I, 337.—Decl. pron. pers. de pers. II, 338.—Decl. pron. pers. de pers. III, 339.—Pronumele posesive, 341.—Pronume posesive și adjective posesive, 341. — Pronumele demonstrative, 342. — Diferitele forme ale pronumelor demonstrative, 343. — Pronume demonstrative și adjective demonstrative, 344. — Pronumele relative, 345.

N u m e r a l u l .

Pag.

Ce este numeralul? 345.—Numeralele cardinale, 346.—Numeralele ordinale, 347.

S I N T A X A .

P r o p o z i ț i u n e a .

Ce este propozițiunea? 351. — Subiectul și predicatul, 351.—Părțile principale ale propozițiunii, 352.—Propozițiunea simplă, 352. — Atributul și complementul, 353. — Părțile secundare ale propozițiunii, 353. — Propozițiunea dezvoltată, 354.

S u b i e c t u l .

Ce este subiectul? 355.—Cum aflăm subiectul? 356.—Prin ce părți de vorbire poate fi exprimat subiectul? 356. — Cazul subiectului, 357.—Subiectul subînțeles, 357.

P r e d i c a t u l .

Ce este predicatul? 358. — Cum aflăm predicatul? 359.—Verbe predicative și nepredicative ; numele predicativ, 359.—Predicatul verbal și predicatul nominal, 360. — Predicatul : verb la mod. personal, 361. — Numele predicativ, 362. — Acordul predicatului cu subiectul, 362.

A t r i b u t u l .

Ce este atributul? 364.—Cum aflăm atributul? 365.—Atributul adjectival, 365.—Atributul substantival, 366.

C o m p l e m e n t u l .

Ce este complementul? 369.—Complementul direct, 370.—Cum aflăm complementul direct? 370.—Care verbe pot avea un complement direct? 371. — Complementul indirect, 371. — Cum aflăm complementul indirect? 372. — Care verbe pot avea un complement indirect? 373. — Complementul circumstanțial, 373.—Circumstanțialul de loc, 374. — Circumstanțialul de timp, 375.—Circumstanțialul de mod, 376.

F r a z a .

Ce este o frază? 376.—Propozițiuni principale și propozițiuni subordonate, 377.

III. ILUSTRĂȚIUNILE.

(Planșe în text și în afară de text)

	<u>Pag.</u>
<i>Puțul cu cumpănă</i>	21
<i>Arătura de N. Grigorescu</i>	26—27
<i>Lupul păcălit</i>	28—29
<i>La pândă</i>	36—37
<i>Cocorii</i>	38—39
<i>Vidra</i>	43
<i>Furca încrestată din Poiana Sibiului</i>	46—47
<i>Torcând de N. Grigorescu</i>	58—59
<i>Burșucul sau viezurele</i>	63
<i>Privighetoarea</i>	77
<i>Pe valea Moldovei de N. Grigorescu</i>	84—85
<i>Atacul</i>	98—99
<i>Uliul</i>	101
<i>Taur de rasă</i>	108—109
<i>O luptă</i>	116—117
<i>In lumina lunii</i>	130—131
<i>Cu steaua</i>	139
<i>Cocoșul sălbatic</i>	150—151
<i>Năvala lăcustelor</i>	152—153
<i>Casa părintească a lui Tudor Vladimirescu</i>	172—173
<i>Cu plutele pe Bistrița</i>	176—177
<i>Alintări de Sculptorul Cristescu</i>	184—185
<i>Cortul unui vintirigiu</i>	192—193
<i>Pescar pe Dunăre de D. Constantinescu</i>	196—197
<i>Aprovizionarea armatei (1877) de N. Grigorescu</i>	200—201
<i>Steagul lui Ștefan cel Mare</i>	204—205
<i>Gornistul de N. Grigorescu</i>	208—209
<i>Defilarea prizonierilor turci (1877) de N. Grigorescu</i>	210—211
<i>Dacia în fața Constantinopolului</i>	220—221
<i>Deljinii</i>	229
<i>Marină de Știubei</i>	236—237
<i>Un cuib de șoimi</i>	242—243
<i>Șoimul vânător</i>	246—247
<i>O escadrilă aeriană</i>	252—253
<i>Grănicerul Mușat de Gh. Dumitriu-Bârlad</i>	256—257

Ilustrațiile au fost reproduse după *N. Grigorescu* de Al. Vlahuță, cum și după reproducerile făcute de „Cartea Românească”, Foto-technica etc.